

THE
SIDDHANTA KĀUMUDĪ

OF

BHATTOJĪ DIKSHITA,

EDITED AND TRANSLATED INTO ENGLISH

BY

ŚRĪŚA CHANDRA VASU B. A.

VOL. II. PART I

VAIDIC GRAMMAR.

(VERBS)

All rights reserved

PUBLISHED BY

THE PANINI OFFICE, BHUVANESHWARI ASHRAM

38-40 BAHADURGANJ AYTAHAR

ALLAHABAD

PRINTED AT THE MEDICAL HALL PRESS BRANCH.

1906

FOREWORD

This part contains conjugations of all the roots given in the Dhātupiṭha. Westergaard's well known work on the Sanskrit roots has been followed in the arrangement of the roots. All the conjugational forms given in the Madhaviya Dhātuvṛtti have been incorporated in this part. Notes, explanations and commentaries have been added from various other sources. The chapters on verbs constitute the most difficult portions of Sanskrit grammar. No pains have been spared to make the conjugations of the roots as intelligible as possible.

१॥॥

SIDDHANTA KAUMUDI

UTTARARDHA

VOLUME II

॥ वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी ॥

बोधायनं तोनचतुर्वेदविनिर्वाहकम् ।
तो ह पराशरोऽप्युक्तं विष्णुमित्रेणैतन्मन्त्रम् ॥
ब्रह्मर्षेः कवित्वात्पुण्यं पुनः । इति ॥
म वयं त्वय कथं ते मुनीनां वाचनोच्यते ॥

SALUTATION

1 The All pervading is supremely glorious and though without attributes is constantly being praised day by day by the Great Sages illustrious with the attributes of Vaidic Studentship and Worthiness and who possess all praiseworthy qualities

2 In the First Half have been treated the affixes which occur in the Fourth and the Fifth Adhyāyas of Pāṇini. Now are being taught the affixes that occur in the third Adhyāya

NOTE —The word Śāstrārhanṭī chananī is Instrumental plural of the compound word Śāstra plus Arhanṭī with the affix chanap. Śāstra is derived from Śrotṛya by adding the affix शस् (V 1 130 S 170) and is added by the Vartika thereunder. The word means the condition of a śrotṛya or Vaidic Student. The word Arhanṭī is derived from arhat see V 24 S 1789. The affix chanap is added by V 2 26 S 1827. Toshṭhāṇanī is derived from the Intensive form of the verb atu "to praise" ayato tarām is formed by adding the affix tarap by V 3 57 S 2000 and is added by V 4 11 S 2031. This is an exceptional use of adding the compound forming affix tarap after a declined verb like vijayato. See thus V 8 2002. The verse is an illustration of the employment of the affixes taught before

अथ तिङ्-तन्वादिप्रकरणम् ।

तत्रादौ दय लकारः प्रदर्शयन्ते । लट् । लिट् । लृट् । लृट् । लेट् । लेट् । लङ् ।
लिट् । लृट् । लृट् । एषु पञ्चमो लकारश्चन्दोसात्रगोचरः ।

CHAPTER I.

The Conjugation of Bhū Class Roots.

First we shall enumerate the ten Moods. They are as follow :

लट्	Present.
लिट्	Perfect or 2nd Preterite.
लृट्	First Future
लृट्	Second Future.
लेट्	Vaidic Subjunctive.
लोट्	Imperative
लङ्	Imperfect or 1st Preterite.
लिट्	Potential.
लृट्	Aorist or 3rd Preterite.
लृट्	Conditional

Of these the fifth, i. e., लेट् is found only in the Vedas.

२१५१ । वर्तमाने लट् । ३ । २ । १२३ ।

वर्तमानक्रियादेषादि लट् स्यात् । अट् । १८० ।

2151. The affix लट् comes after a verb when denoting a present action.

Of the affix लट् the letters ल and ट् are indicatory, leaving only लृ " This लृ is replaced by other affixes as shown below —

NOTE —The word वर्तमान means that which is begun and which has not yet come to an end The action denoted by a verb in the present tense is yet continuing and has not stopped As पचति 'he is cooking', पठति 'he is reading'. So also whatever is constant, regular, uniform, is represented by the Present indefinite. As तिष्ठन्ति पर्वता. 'the mountains stand', जवन्ति नद्यः. 'the rivers

१ लः कर्मणि च भावे चाकर्म्मण्यः । ३ । ४ । इट् ।

“लोप्य कर्मणि कर्तरि च लृट् कर्मण्ये । भावे कर्तरि च ।

the sake of pronunciation The ल means the ten affixes लट् present, लिट् perfect, लृट् first future, लृट् second future, लोट् imperative लेट् Vaidic subjunctive, लङ् imperfect, लिङ् potential and benedictive, लृङ् aorist, लृङ् conditional. Six of these tenses have indicative ट्, and four have indicative ड् ।

Professor Boltingk translates this sūtra thus In the following sūtras, the word लस्य should be supplied to complete the sense, i e, the phrase 'in the place of all those endings which are known as the Personal endings of various tenses and moods, and are known in their totality as ल' ।

२१५४ । तिप्तस्मिन्तिप्थस्यमिद्वस्मरतातांस्मयासृथांश्चमिद्वहिमहिङ् । ३ । ४ । ९८ ।

स्तेऽपि दशलादेशा स्युः ।

2154 The following are the eighteen substitutes of 'la' 'tip', 'tas', 'jhi', 'sip', 'thas', 'tha', 'mip', 'vas', 'mas', 'ta', 'âtâm', 'jha', 'thâs', 'âthâm', 'dhvam', 'it', 'vahi', 'mahin'

NOTE These are the well-known Conjugational-affixes, called also Personal endings, and are ordained generally after all the ten tenses

२१५५ । लः परस्मैपदम् । १ । ४ । ९९ ।

लादेशा परस्मैपदसज्ञा स्युः ।

2155 The substitutes of ल are called parasmaipada

NOTE The word ल is in the genitive case, and means 'of ल' The word अदिथ 'substitutes' must be supplied to complete the sense

२१५६ । तडानावात्मनेपदम् । १ । ४ । १०० ।

तट् प्रत्याहारः शानच्कानचौ चैतत्त्वंज्ञा स्युः । प्रवचचापायद ।

2156 The nine affixes comprised under the Pratyâhâra tan and the two ending in âna (Sînach and Kânach), which are substitutes of ल are called Atmanepada

NOTE This debars the previous designation of Parasmaipada The result is that the first nine substitutes are Parasmaipada and the last nine Atmanepada

Then arises the question, what roots should be conjugated in the Parasmaipada and what in the Atmanepada The following sūtras, answer that

१दात्तङित आत्मनेपदम् । १ । ३ । १२ ।

ने यो द्वितदन्ताच्च घातोर्लस्य स्थान आत्मनेपद स्यात् ।

2107 After a root which has an indicatory anudatta vowel (anudattet) or an indicatory ऋ (rit) in the Dhātupāṭha the affixes are those of the Atmanepada.

२१०८ । एतिवर्जितं कर्मणिमाये निगच्छते । १ । ३ । ३२ ।

एतिवर्जितं कर्मण्यपठितान्येवम् स्वास्त्वयमिति निगच्छति ।

2108 After the word marked with a svarita (svaritet) or which has an indicatory ऋ (rit) in the Dhātupāṭha, the terminations of the Atmanepada are employed, when the fruit of the action accrues to the agent.

NOTE.—The word निगच्छते is a compound meaning fruit of the action. When the principal object for the sake of which the action is begun is intransitive for the agent indicated by the verb then the atmanepada is used after verbs having an indicatory ऋ or a svarita as it is एच्छते 'he sacrifices for himself' एच्छते 'he cooks for himself'. If the verb एच्छ and एच्छ are marked with svarita a cent in the Dhātupāṭha and therefore they take the atmanepada terminations.

Similarly एच्छते he procures the soma juice एच्छते he does. Here the verbs एच्छ and एच्छ have an indicatory ऋ.

In all the above cases the principal object of the action such as getting heaven by performance of sacrifice eating food &c. is intransitive for the agent. Last is to say he sacrifices in order that he himself may attain heaven he cooks in order that he himself may eat &c.

२१११ । गोपामर्तति परस्मैयदम् । १ । ३ । ३८ ।

गोपामेवदनिमित्तदीयादाते कर्तति परस्मैयदं व्याम् ।

2109 After the rest i.e. after all those verbs not falling under any one of the previous provisions, the terminations of the Parasmaipada are employed, in marking the agent (i.e. in the active voice).

NOTE.—The rules of Atmanepada have been declared in the 66 sūtras, 12 to 77 of the third Chapter of the First Book of Aṣṭādhyāyī. The terminations of the Parasmaipada, which are the general verbal terminations will come everywhere else that is to say where its operation is not debarred by any one of the above-mentioned aphorisms. The present sūtra declares the universal rule. The word śeṣa or the rest means that which is the residuo after the application of all the previous restrictive rules.

२१६० । तिङ्स्त्रीणि त्रीणि मध्यममध्यमोत्तमाः । १ । ४ । १०१ ।

तिङ् उभयो पदयोस्त्रयस्त्रिका क्रमादेतत्तथा स्यु ।

2160 The three triads, in both the sets, Parasmaipada and Atmanepada, of conjugational affixes (comprised under the general name tin) are called, in order, Lowest (3rd person), the Middle (2nd person), and the Highest (1st person).

NOTE Of the 18 conjugational affixes, above given, 9 are Parasmaipada and 9 are Atmanepada. Each of these two classes is subdivided into three sets, according to person.

२१६१ । तान्येकवचनद्विवचनबहुवचनान्येकशः । १ । ४ । १०२ ।

संयम्यमादिसञ्ज्ञानि तिङ्स्त्रीणि त्रीणि वचनानि प्रत्येकनेकवचनादिसञ्ज्ञानि स्यु ।

2161. These three triads, of conjugational affixes, which have received the name of Lowest, &c, are called (as regard the three expressions in each triad) severally "the expression for one" (singular), "the expression for two" (dual), and "the expression for many" (plural).

NOTE Of the six triads thus formed, each is divided according to number into three classes, viz, singular, dual, and plural.

२१६२ । युष्मद्युपपदे समानाधिकरणे स्थानिन्यपि मध्यमः । १ । ४ । १०३ ।

तिङ् वाच्यकारकवाचिनि युष्मदि प्रयुज्यमानेऽप्रयुज्याने च मध्यमः स्यात् ।

2162 When the pronoun yushmad, "thou" understood, and also when the same expressed, is the attendant word in agreement with the verb, then there is the verbal termination called the Middle (2nd person).

NOTE This defines the 2nd person of conjugational affixes. As त्वं पचसि thou cookest or पचसि, युवं पचथ or पचथ you two are cooking, द्वयं पचथ or पचथ you cook.

२१६३ । महासे च मन्योपपदे मन्यतेरुत्तम एकवच्च । १ । ४ । १०६ ।

मन्यथायुष्मपद यस्य धातोस्तस्मिन्प्रकृतिभूते सति मध्यमः स्यात्परिहासे गम्यमाने मन्यतेरुत्तमः स्यात्स चैकार्यस्य वाचकः स्यात् ।

2163 When joke is implied with reference to an action, the verb denoting it is used in the 2nd person, provided that the word *manya* 'to think' is the attendant word (upapada) of such verb, and of the

it a सार्वधातु affix by III 4 113, S 2166, the ण् indicates that the vowel has *anudatta* accent (III 1 4 S 3709) As भू+अप्+तिप् The भू and ण् are indicative, the real affix is अ

२१६८ । सार्वधातुकार्धधातुयोगोः । ७ । ३ । ८३ ।

अनयो पर्योरिगन्ताङ्गस्य शुभ्र रयात् । अवादेश । भवति । भवत ।

2168 The Guna is substituted for the final इक् (इ, उ, ऋ, ए,) vowel of a stem before the affixes called sârvadhâtuka and âdha-dhâtuka (III 4 113, S 2166, &c)

NOTE Thus भू+तिप्=भू+अप्+तिप्=भू+अ+ति=भो+अ+ति=भवति ॥ Similarly भू+तप्=भवत ॥ The word इक् is read in the sūtra, from I 1 3, S 34

In forming the 3rd Pers Pl भू+न्ति, the following rule applies

२१६९ । क्ताऽन्तः । ७ । १ । ३ ।

प्रत्ययावयवस्य अस्यान्तादेशः स्यात् । 'अतो युगे' (१६१) । भवन्ति । भवसि । भवथ । भवथ ।

2169 अन्त् is substituted for the क् of an affix

NOTE Therefore भू+न्ति=भू+अन्ति=भू+अप्+अन्ति=भवन्ति ॥

Similarly भवसि, भवथ, भवथ ॥

In forming the 1st Pers Sing भू+अप्+मिप्=भो+अ+मि=भम्+अ+मि ॥ Here the following rule applies

२१७० । अतो दीर्घो यञि । ७ । ३ । १०१ ।

अतोऽङ्गस्य दीर्घः स्यादज्जादौ सार्वधातु के परे । भवामि । भवाव । भवान् । स भवति । तौ भवत । ते भवन्ति । त्व भवसि युष्वां भवथ । भूय भवथ । अह भवामि । आवां भवाव । वय भवाम ।

एहि नन्य ओदन भोक्ष्य इति भुक्त सोऽतिथिभि । एतमेत वा मन्ये ओदन भोक्ष्येये । भोक्ष्यध्वे भोक्ष्ये । भोक्ष्यावहे । भोक्ष्यागहे । मन्यसे । मन्येथे । मन्यस्वे । इत्यादिरर्थः । 'युक्तमनुपपदे' (२१६२) इत्याद्यनुवर्तते तेनेह न । एतु भवान्मन्यते ओदन भोक्ष्य इति भुक्त सोऽतिथिभि । 'अहासे' किम् । यथार्थकथने सा भूत् । एहि मन्यस ओदन भोक्ष्य इति भुक्त सोऽतिथिभिरित्यादि ।

2170 The long आ is substituted for the final अ of a Tense-stem, before a Sârvadhâtuka affix beginning with व् or स् (lit a consonant of यञ् pratyâhâra)

NOTE Thus भव+मि=भवामि ॥ Similarly भवाव, and भवान् ॥

Thus the whole conjugation is

लट् Present Tense

	<i>Singular</i>	<i>Dual</i>	<i>Plural</i>
1st Person	अह भवामि I become	आवां भवाव We two become	वय भवाम We become.

2172. The personal endings of the Perfect are also called 'ârdha-dhâtuka.'

NOTE The substitutes of लिट् get the designation of Ârdhadhâtuka, and not that of Sârvadhâtuka. Therefore, they do not take the vikarana or the Mode-affix णप् &c. Further on, even the तिप् &c are replaced by the following —

२१७३ । परस्मैपदानां णललुप्तपञ्चस्यसमाः । ३ । ४ । ८२ ।

लिट्स्तिवादीनां नवानां णलादयो नव स्युः । 'भू' 'ञ' इति स्थिते ।

2173. In the room of the Parasmaipada affixes, the following are substituted in the Perfect Tense :

	3rd Pers.	2nd Pers.	1st Pers.
Sing	nal (ञ)	thal (थ)	nal (ञ)
Dual	atus (अथु)	athus (अथु)	va (व)
Plural	us (उ)	a (अ)	ma (म)

NOTE The indicatory लृ in णल् and थल् is for the sake of accent (VI 1. 193, S 3676) The indicatory ण् is for the sake of causing वृद्धि (VII 2 25, S 3065). Thus पपाच, पेचथु, पेचु, पेचिथ or पपक्य, पेचथु, पेच, पपाच or पपच, पेचिथ पेचिथ ।

For the nine substitutes तिप् &c of लिट् there are णल् &c instead. Thus भू + णल् = भू + ञ

Then applies the following rule —

२१७४ । भुवोवुग्लुङ्लिटोः । ६ । ४ । ८८ ।

भुवो वुगागण स्यात् छुङ् लिटोरपि । नित्यत्वाद्वुग्लुङ्लिङ्गो वाचते ।

2174. भू gets the augment व् (वक्) before the tense-affixes of the Aorist and the Perfect, when beginning with a vowel.

NOTE This being a *ntyā* rule, supersedes or debars the Guna ordained by सार्वधातुकार्षधातुकयो (VII 3 84, S 2168) and Vriddhi ordained by अचोऽत्रिति (VII 2 115, S 254) That is to say, the indicatory ण of णल् does not cause Vriddhi before वृङ् takes place.

Thus भू + व् + ञ

Now apply the following rules.

२१७५ । एकाचो द्वे प्रथमस्य । ६ । १ । १ ।

2175. In the room of the first portion, [containing a single vowel, there are two.

NOTE —Upto Sûtra VI. 1 12 inclusive it is to be understood that for the first syllable two are to be made i. e. the first syllable is to be reduplicated. This is an adhikâra sâtra all the three words *विस* विस and *वे* and *मयस्य* are to be read in the subsequent sâtras upto VI. 1 12 before the rule of Samprasârana begins. Thus Sûtra VI. 1 8 says 'when सिद् follows of an unreduplicated verbal root. The sense of this sâtra is incomplete unless we supply the three words of this sâtra when it will read thus when सिद् follows there are two in the room of the first portion, containing a single vowel of an unreduplicated verbal root.

२१७१ । अजादेद्वितीयस्य । १ । १ । २ ।

इत्यधिकृत्य ।

2176 Of that whose first syllable begins with a vowel there are two in the room of the second portion containing a single vowel

NOTE —This debars the reduplication of the first syllable. In a verbal root beginning with a vowel and consisting of more than one syllable the second syllable is to be reduplicated and not the first.

२१७२ । सिटि चातोऽनन्त्यास्य । १ । १ । ८ ।

सिटि चटिचत्वायच । चयचस्यैकाच मयस्य इ च चाविद्वताच परस्य तु द्विविधस्य । तु च च इति स्थितिः ।

2177 When the tense-affixes of the Perfect follow there is reduplication of the root which is not already reduplicated

NOTE —The reduplication is either of the first syllable or of the second syllable according as the root begins with a consonant or a vowel :

Thus $\text{ह} + \text{ह} + \text{च} = \text{ह हह} + \text{च}$ ।

Now applies the following sâtra by which the first is called Abhyâsa.

२१७८ । पूर्वोऽन्त्यास्य । १ । १ । ४ ।

अत्र वे हे विविधे लोके पूर्वोऽन्त्यास्यस्य स्यात् ।

2178 The first of the two is called the Abhyâsa or the Reduplicate

NOTE —The word वे in the nominative case is understood here, but for the purposes of this sâtra it is taken in the Genitive case i. e. वेनेर् वेनेर् the first of the two ordained above. The word Abhyâsa occurs in sâtras III. 1 6 VI. 1 7 &c

Thus of हह हह + च, the first हह is called Abhyâsa, and therefore the next rule applies to it

२१७९ । हलादिः शेषः । ७ । ४ । ६० ।

अभ्यासस्यादिर्ह्रस्वस्येहो ह्रस्वो लुप्यन्ते । इति वलोप ।

2179. Of the consonants of the reduplicate, only the first is retained, the remainders are dropped

NOTE Thus of भ्रू भ्रू + ख, the व् is elided, and we get भ्रू भ्रू + ख Then applies the following rules —

२१८० । ह्रस्वः । ७ । ४ । ५८ ।

अभ्यासस्यासौ ह्रस्वः स्यात् ।

2180. A short is substituted for the long vowel of the reduplicate.

NOTE But in the case of भ्रू, this rule is superseded by the next rule. Or we may apply this rule and get भ्रू भ्रू + ख, and then apply the next.

२१८१ । भवतेरः । ७ । ४ । ७३ ।

भवतेरभ्यासोकारस्य 'अ' स्यादिति ।

2181. अ is substituted for the vowel of the reduplicate of भ्रू in the Perfect.

NOTE As बभूव, बभूवतु, बभूधु, बभूवे ॥ Why do we say 'in the Perfect'? Observe बभूवति and बभूवते ॥

The word भवते is shown in the sūtra in the Active Voice, therefore the rule will not apply to Passive and Reflexive forms, as अबुधुभूवे कस्वलो देवदत्तेन ॥ This opinion of Kâsikâ, however, is not endorsed by later Grammarians.

Thus भ्रूभ्रू + ख = भ्रूभ्रू + ख

Then applies the following —

२१८२ । अभ्यासे चर्च । ८ । ४ । ५४ ।

अभ्यासे कलां चर स्युर्जस्य । कलां जश्, खयां चर । तत्रापि मकृतिजयां मकृतिजश्च मकृतिचरां मकृतिचर इति विवेक आन्तरस्यात् ।

2182. The चर् is also the substitute of कल् letters occurring in a reduplicate syllable, as well as जश् ॥

NOTE —In a reduplicate syllable, a sonant non-aspirate (जश्) as well as a surd non aspirate (चर्) is the substitute of a Mute letter. By applying the rule of 'nearest in place (I 1 50, S 39), we find that sonant non-aspirate (जश्) is the substitute of all sonants कल् and चर् is the substitute of all surds. In other words all aspirate letters become non-aspirate. The word जश् has been drawn into the sūtra by the word च 'also'

Thus **भू** **बभूव**, **बभूवत्**, **बभूवु** with **बुङ्**, and **उपदिदीये**, **उपदिदीयाते**, **उपदिदीयिरे**, with **बुट्** of VI 4 63 In the case of **भू**, when **बुङ्** is added, there is not the addition of **उपङ्**, and in the case of **दीङ्**, when **बुट्** is added, there is not **यणदेश** ॥

The **ञा** in **आनात्** has the force of limit inclusive, so that, the asiddha rule applies to the sūtras governed by **ञ** ॥

For fuller explanation of this important sūtra, see my Ashtādhyāyī

Now we take up, 2nd Per Sing **बभूव् + यल्** ॥ Here applies the following sūtra

२१८४ । आर्धधातुकस्येड्वलादेः । १ । २ । ३५ ।

वलादेर्धातुकस्येडागमः स्यात् । **बभूविथ** । **बभूवथु** । **बभूव** । **बभूव** । **बभूविथ** । **बभूविम** ।

2184. An ârdhadhâtuka affix (III 4 114 &c) beginning with a consonant (except य), gets the augment **इट्** (in these rules).

Thus **बभूव् + य = बभूव् + व + य = बभूविथ** ॥ So also **बभूवथु**, **बभूव**, **बभूव**,

लिट् Perfect

	3rd Person	2nd Person.	1st Person.
Sing	बभूव	बभूविथ	बभूव
Dual	बभूवथु	बभूवथु	बभूविथ
Plural	बभूवु	बभूव	बभूविम

Now we take up the conjugation of **भू** in **बुट्** First Future The force of **बुट्** is given in the next sūtra

Thus **भू + बुट्**

२१८५ । अनद्यतने बुट् । ३ । ३ । १५ ।

भविष्यत्पदान्तनेऽर्थे धातोर्बुट् स्यात् ।

2185 The affix 'Lut' comes after a verbal root, in the sense of what will happen, but not in the course of the current day.

२१८६ । स्यतासी लुटोः । ३ । १ । ३३ ।

'लुट्' इति लुट्-लुटोर्यङ्गम् । धातोः स्यतासी एतौ प्रत्ययौ स्तो लुटोः परत । शवादापवादः ।

2186 When **लृ** and **लुट्** follow, then **स्य** and **तासि** are respectively the Mode affixes of a verbal root.

NOTE **लृ** is the common expression for **लृङ्** and **लृट्** formed by rejecting their special *anubandhas*, and means therefore the 2nd Future and the Conditional tenses **लृट्** is the 1st Future also called the Periphrastic Future Thus **करिष्यति** **अकरिष्यत्**, कर्ता The **इ** of **तासि** is indicative and shows that the

nasal of the root is not to be dropped before this; as मन् 'to think,' मन्ता 'he will think'

This debars the Mode-affixes ह् and क्.

Thus ह् + वाचि + तिच् = The ह् of वाचि is indicatory

The mode-affix is वाच्

२१८७ । वाचिवाचकं येन । ३ । ३ । ११४ ।

तिच् तिच्चेत्येवो वाचिवाचकत्वेन मत्तव परावर्तनं स्यात् । इट् ।

2187 The remainder *i* e, the affixes other than 'tin', and those with an indicatory 'य' subjoined to a verbal root, are called 'Ārdhadhātuka'

NOTE.—The Mode-affixes ह् and वाचि are therefore Ārdhadhātuka, and so get the augment इट्. Thus ह् + इट् + वाचि + तिच्. Then further the conjugational affixes तिच् ह् कि are replaced by वा, री, एच् according to the following sūtra—

२१८८ । मुट् मयमय वा(री)ए १ २ । ३ । ८१ ।

'वा' 'री' 'एच्' इति मयमय विरचयामर्थादन्त्यादि दर्शय ।

2188 वा, री and एच् are substituted respectively in the room of the three-affixes of the third person of मुट् (First-future), both in the Parasmaipada and the Ātmanopada

NOTE:—As the anubandha व in वा must produce some effect it causes the elision of the ति portion of the affix वाच् though the base is not Bha.

Thus ह् + व + वाचि + वा = ह् + व + व + वा (वा)

Then applies the following:—

२१८९ । पुनरावाच्यमय व । ३ । ३ । ८२ ।

पुनरावाच्यमय व इत्येवेति पुनः पारवाच्यवाचकवाचकयोः । येन वाच्यमयं तेन व्यवहितेति वचनमवाच्यत्वेन विवक्षितत्वादायनेकमवधिं इत्येवेति न पुनः 'वचिच्' या' कर्तव्येति मुनिमते ।

2189 Guna is substituted before a sārva dhātuka or an Ārdha dhātuka affix, for the ह् vowel of the Causative stems which take the augment ए (VIII 3 36), and for the ह् vowel of a stem which has a penultimate short vowel

Thus ह् + इट् + व + वा = ओ + व + ए + वा = वविच् + वा

Then the question arises, should not the present sūtra apply in the case tho व् of वविच् + तिच् *i* e should not the व् be gunated to व before the

One may *prima facie* reply, no, because between the इ of the anga and the change-producing त्रि, there are three letters न् etc and there being a vyavadhâna or intervention, they prevent the force of त्रि passing through them to इ ॥ This, however, is not the case, because of the following maxim.

२१८० । दीधीवेवीटाम् । १ । १ । ६ ।

२१८१ । तावस्त्योर्लोपः । ७ । ४ । ५० ।

२१८२ । त्रि च । ७ । ४ । ५१ ।

2192. The स् of तस् and अस् is dropped before an affix beginning with a रु ॥

Therefore $\text{पु} + \text{इद्} + \text{तान्} + \text{ते} = \text{अविताते}$ + 0 + $\text{त} = \text{अविताते}$ Similarly $\text{पु} + \text{इद्} + \text{तान्} + \text{र} = \text{अविरार$ Similarly $\text{पु} + \text{इद्} + \text{तान्} + \text{दि} = \text{अवितादि}$ The पु is elided by the preceding affix.

पुद् First future

	3rd Person		2nd Person	1st Person
Singular	पाठा भविता	The lesson will be given (to-morrow)	अवितासि	अवितामि
Dual	विताते		अविताथ	अविताम
Plural	अविताय		अविताथ	अविताम

— o —

Now we take up the conjugation in **पुद्** The Second Future

२१११ । लट् गेये च । ३ । ३ । १३ ।

अविष्यद् द्वितीय भविष्यत्कालं पर्याप्तं । अविष्यत् । अविष्यति । अविष्यत । अविष्यन्ति । अविष्यसि । अविष्यथ । अविष्यथ । अविष्यन्ति । अविष्याथ । अविष्याम ।

2193 The affix 'It' is employed after a verb in the remaining cases where futurity pure and simple is indicated and also where there is in construction with it another verb express or understood denoting an action performed for the sake of the future action

NOTE — This is what is well known as the Second Future. As कल्पिष्यति इति प्रव्रति he goes that I will do कल्पिष्यति इति प्रव्रति he goes that I will take. So also कल्पिष्यति he will do कल्पिष्यति he will take. Thus the Second Future is used both in dependent sentences as well as to denote simple Future

Thus $\text{पु} + \text{इद्} + \text{र} + \text{ति} = \text{अविष्यति}$

पुद् Second Future

	3rd Person		2nd Person	1st Person
Singular	अविष्यति	Will become	अविष्यसि	अविष्यामि
Dual	अविष्यत		अविष्यथ	अविष्याम
Plural	अविष्यन्ति		अविष्यथ	अविष्याम

— 101 —

Now we take up the conjugation of the Sixth Lakṣa **षोड्** Imperative'

२१६४ । षोड् च । ३ । ३ । १६२ ।

विष्याविष्यथैषु पाठोक्तौद् व्याह ।

2194 The affix **Loṭ'** also is employed after a root in the sense of commanding, &c

NOTE The Imperative Mood is employed also under the circumstances mentioned in the aphorism III 3 161 'The division of this aphorism from that is for the sake of subsequent sūtras in which the anuvṛtti of लोट् only runs and not those of others' Thus---

- (1) कटं तावद् भवान् करोतु 'make the mat', ग्रामं भवान् आगच्छतु ।
- (2) and (3) अमुत्र भवान् अस्तिताम् 'there you are invited to, or you may, sit.'
- (4) पुत्रम् भवान् अध्यापयतु 'you will teach, I hope, the son'
- (5) किं सो वेदमध्ययै उत तर्क 'Shall I learn, the Veda or the Logic'?
- (6) भवति ते प्रार्थनायाकारस्य मध्ययै चन्दीऽध्ययै 'this is my prayer that I may learn the Grammar, or that I may learn the Prosody.'

२१९५ । आशिषि लिङ्लोटौ । ३ । ३ । १७३ ।

2195 The affixes 'Lu' and 'Lot' come after a verb by which 'benediction' is intended.

NOTE ---The word आशिष् means the wish to obtain an object which one desires, a blessing, an expression of one's good wishes. The लिङ् here referred to is what is known as the आशीर्लिङ् or the Benedictive tense. Its conjugation is different from the conjugation of the ordinary लिङ् which we have called the Potential or Optative, as चिरजीव्याद् भवान् or चिरजीवतु भवान् 'may you live long'.

Why do we say 'when denoting benediction' Observe चिर जीवति देवदत्त. 'Devadatta lives long'

Thus भू + शप् + तिप् = भव + ति

Here applies the following sūtra

२१९६ । एङः । ३ । ४ । ८६ ।

लोट इकारस्य उ स्यात् । भवतु ।

2196 In the Imperative, 'u' is substituted for 'i.'

NOTE ---Thus ति becomes तु, अस्ति becomes अस्तु

NOTE Prohibition must be stated in the case of affixes हि and नि of लोट् । In the case of these two affixes, the इ is not changed into उ, either because they have been so taught in the sūtras, or because the वा of sūtra III 4 83 is understood here also and makes this rule an optional rule of limited scope as in sūtra III 4 85 (अवस्थित विभाषा) Thus पचतु, पचन्तु ।

In fact, this sūtra is confined to ति and नि only, and does not apply to चि to which the next sūtra applies.

Therefore $\text{अब + ति} = \text{अबतु} \text{ ।}$

The 3rd Pers. Singular optionally assumes the form *uauq* by the following rule

२६७ । पुष्पोत्पासस्य ऋगिष्यन्यतरस्याम् । ७ । १ । ३५ ।

अभिषि मुधोना । कुवा भाद । अथवा रव नवीरुम । मर पि विरव । नयपादन
 पायवस्थापिदिरेवेनर दिनु वरिणार्थ इति मुनरुदिप्रतिषेधमपारवाद्रसतया दमव मयी । नरुकारे
 तातकि न पर ग्रहन परेव न भेरी । इद । मयी । इये । विरव नयपादन ।

2107 *may* is optionally substituted for the affixes *गु* and *हि* of the Imperative, when benediction is meant

The substitute may consist of more than one letter and therefore replaces the whole of श्रु and दि and not only their final श्र or दि . This is by sūtra 1.1.10. S. 1. But here an objector says the substitute may have no indicators श्र and therefore by the sūtra 1.1.35.11 it will replace only the final though it consists of more than one letter just as the substitute अश्रु (1.1.10) replaces only the final of श्रु and दि or just as the substitute प्रश्रु replaces the final of roots only. For the sūtra दिश्रु (1.1.10) is an apavāda or exception in anticipation to अश्रुदिश्रु अश्रुदि (1.1.10).

To this we reply : True, but the sūtra *fre* (I 1 17) has its scope in affixes like *वाङ्* *यङ्* &c where *ऌ* has no other force or indicative power. But in the case of *वाङ्* the indicative *ऌ* finds its scope in preventing *prana* and *vriddhi* (I 1 1) and in effecting vocalisation (VI 1 10) &c.

So the sūtra 1 1 3 applies there only where the indicator इ has no other purpose. In the case of ज्ञानइ it seemed to apply with exhausted force but that little is also set aside by the subsequent sūtra ज्ञेयज्ञानइ १० १ १ ५०. For in the case of ज्ञानइ the general rule ज्ञेयज्ञान १ १ ५० and the exceptional rule इह १ १ ५० are of equal force and therefore the maxim विप्रतिषेधे परकायम् will apply and the subsequent sūtra १ १ ५० will supersede इह १ १ ५०.

Therefore niṅ replaces the whole affix ṅ

Thus was a May he be prosperous.

Note.—The affix *anā* being a substitute of *hi* is like *hi* and therefore rules propounded with regard to *hi* will apply to *anā* also. Thus VI 4 101 says that after stems ending in short *च* the *hi* is elided; therefore after such words *anā* should also be elided. Therefore we cannot get the form *धीनान्* for *धीनम्*. This objection however is futile for in the sūtra *चतो हि* (VI 4 101) there is the anuvṛtti of *hi* from sūtra VI 1 101 (*इ नान्वयो हि हि*). So that *चतो हि* should be construed as meaning 'there is the omission of *hi* and not when it is of the form *hi* and not when it assumes the form *anā*.'

The object of इ in ततइ is, as we have said above, for the sake of preventing Guna and Vriddhi. It should not be said that the object of इ in ततइ is for the sake of अन्त्यविधि by the application of sūtra द्विच (I 1 53), just as the substitutes अनइ &c (VII 1 93 and 94) apply to the finals. For by so doing, ततइ would replace only the उ of तु and the इ of हि, which is not desired. And the case of ततइ is to be distinguished from आइ, for in अनइ the इ has no other object but to prevent स्रव्देश, but in ततइ we see that इ has another object, namely, the prevention of Guna and Vriddhi and इ having thus found scope, the ततइ substitute will be governed by the general rule अनेकाल शित् सर्वस्य (I 1 55)

२१८८ । लोटो लङ्वत् । ३ । ४ । ८५ ।

लोटो लङ इव कार्यं स्यात् । तेन तामादयः संलोपश्च । तथा हि ।

2198 The personal endings of the Imperative are as those of the Imperfect

This is an अतिदेश sūtra, as in the लङ् there are the affixes ताप्, तप्, त्, व and च, so also in the लोट् पचवाप्, पचतप्, पचत्, पचाव, पचाम ।

Q If लोट् is like लङ्, why have we not the augment अट्, आट्, or the substitution of जुप् for मि (see III 4 111) in the case of लोट् also?

A The च of sūtra III 4 83 is understood in this sūtra also, so that the analogy between लोट् and लङ् is a limited analogy and does not make all the rules which are applicable to लङ् equally applicable to लोट् also

NOTE The Imperative being treated as the Imperfect we have the following substitutions

२१८९ । तस्यस्यमिपं तांतंतामः । ३ । ४ । १०१ ।

हितश्चतुर्णां तातादयः कृमात्स्यु ।

2199 The affixes 'tām', 'tam', 'ta' and 'ām' are the substitutes of the four affixes 'tas', 'thas', 'tha' and 'mip' respectively, of any 'la' which has an indicatory 'ङ्'

NOTE Thus अपचताप्, अपचतप्, अपचत्, अपचव, अपचाम, अपचाम्, अपचाम्, अपचाम् ।

२२०० । नित्यं हितः । ३ । ४ । ८६ ।

सकामान्तस्य हिङ्गुत्तमस्य नित्यं लोपः स्यात् । 'अलोऽन्त्यस्य,' इति यस्य लोपः । भवताम् । भवन्तु

2200. There is always elision of the 's' of the first person of the affixes that come in the room of that 'la' which has an indicatory 'ङ्'

Thus भृ+यप्+तप्=भव+तप्=भवताम् भृ+यप्+दि or जित्त=भव+जानु=भव नु
 भृ+यप्+दि

Now applies the following —

२२०१ । भेदादिप्ल । ३ । ४ । ८३ ।

भोट भेदं न्यायेन विवक्ष्य ।

2201 In the Imperative 'दि' is substituted for 'नि', and thus has not the indicators 'प्' of 'निप्' : c, it is acutely accented

Thus भव+नि=भव+दि

२२०२ । यतो हे । ६ । ४ । १०५ ।

यतः पत्ये हिनुवन्ताम् । भव—भवताम् । भवताम् । भवत ।

2202 The Imperative affix दि is added after a stem ending in short य न

Therefore भव+दि=भव or भवताम् ;

भव+य=भव+तप्=भवताम्

भव+य=भवत

भव+नि

Here applies the following —

२२०३ । भेदि । ३ । ४ । ८४ ।

भोट भेदिः न्यायः ।

2203 In the Imperative 'm' is substituted for the affix 'ni'

NOTE —This supercedes the rule relating to the change of ह into ङ and the rule of *loṇa* ;

Therefore भव+नि=भव+दि

Here applies the following —

२२०४ । आहुयामस्य पिय । ३ । ४ । ८५ ।

आहुयामस्यः आहुयः न्यायः विवक्ष्य । दिभ्यो यत्वं न । आहुयिष्यामिष्यामि पाठः । भवामि । भवाम । भवाम ।

2204 In the Imperative 'ā' is the augment of the affixes of the first person and the termination is as if it had an indicatory 'प्'

NOTE —This is clear. Thus in the Parasmaipada we have आदि, याव याव । Thus अस्मादि अस्माव अस्माय ; अस्मादि ।

Thus भव+आ+दि=भवामि । So also भवाम and भवाम ।

NOTE In the case of भ्र the form could have been evolved without भ्रि , by the general rule $\text{भ्र} + \text{नि} = \text{भवानि}$ ($\text{अतोदोषो यच्च VII 3 101 S 2170}$) ॥ But the proper form could not have been evolved in the case of stems ending in ऊ as कर which forms करवाणि &c

	लोऽङ् Imperative		
	3rd Person	2nd Person	1st Person
Singular	भवतु OR भवतात्	भव OR भवतात्	भवानि
Dual	भवताम्	भवतम्	भवाव
Plural	भवन्तु	भवत	भवाम

o

Now we take up लङ् “Imperfect”

२२०५ । अनद्यतने लङ् । ३ । २ । १११ ।

अनद्यतनसूतार्थे चोर्ध्वोर्लङ् स्यात् ।

2205 The affix लङ् comes after a verbal root employed in the sense of past before the commencement of the current day

NOTE The word अनद्यतन is a Bahuvrīhi compound, meaning that which has not occurred during the course of the current day (*adyatana*)

Thus $\text{भ्र} + \text{लङ्} = \text{भ्र} + \text{भृ} + \text{ति}$

२२०६ । लुङ् लङ् लृङ् द्वहुशतः । ६ । ४ । ७१ ।

एतु परेऽङ्गत्वाद्गम स्यात् च बोदात् ।

2206. अट् acutely accented is the augment of the verbal stem in the Aorist, Imperfect and the Conditional

NOTE —Thus अकार्षीत्, अहासीत् अकरोत्, अइत् and अकरोष्यत्, अहिरिष्यत् ॥

Thus $\text{अभ्र} + \text{भृ} + \text{ति} = \text{अभव} + \text{ति}$

Here applies the following

२२०७ । इतश्च । ३ । ४ । १०० ।

हितो लस्य परस्मैपदसिक्कारान्त यत्तस्य लोप स्यात् । अभवत् । अभवताम् । अभवन् । अभव । अभवतम् । अभवत । अभवम् । अभवाव । अभवाम ।

2207 And there is elision of the ‘i’ of that Parasmaipada affix which is the substitute of a ‘la’ having an indicatory ‘n’

NOTE Thus, for ति we have त् for सि we have स्, &c The इ of Atmanepada is, however, not elided, because the anuvritti of Parasmaipada is understood here from sutra III 4 97 Thus अपचत् अपासीत्, but अपचावहि and अपचासहि ।

Thus अनवत्

अङ् Imperfect

	3rd Person	2nd Person	1st Person
Singular	अनवत् He became'	अनवः	अनवम्
Doal	अनवद्वत्	अनवद्वत्	अनवद्वत्
Plural	अनवन्	अनवन्	अनवन्

—101—

Now we take up the लिङ् Potential or विधि लिङ्

२२०८ । विधिनित्वा चामात्मन्यप्यधीष्टममनमादित्ये लिङ् ॥ ३ । १११ ।

एतत्तु एतत्तु वा लिङ् क्पात् । विधि प्रेरकम्, इत्यादिनिष्कृतस्य अवर्तनम् । निन नर्त्त निधेयकत्वात्, आनयवत्वे आह्वयनवादी वैशिष्ट्यादेः प्रवर्तनम् । आन प्रव आनयत्वात् । अवीत् य आनयवत् । अवीत् । अवर्तनात् लिङ् क्पादेव प्रवर्तनम् । अह्वात् प्रवृत्तावात् प्रवृत्तार्थम् ।

2208 The affix 'Lut comes after a verb when the agent either commands invites permits, politely expresses a wish, asks questions, or prays

The word लिङ् means commanding or directing a subordinate such as a servant &c निन नर्त्त means giving invitation such as inviting a daughter's son in Śrāddha feast &c आन नर्त्त means 'expressing permission to do as one likes अवीत् means to politely express a wish य मरत्त means a question and मार्त्त means a prayer

The sūtra would have been better worded had Pāṇini said अवर्तनात् लिङ् instead of using the above four words which express different aspects of pravarṭana or prompting one to act. The employment of these four words separately in the sūtra is merely an amplification

Thus प्र+लिङ्=प्र+त्ति=प्र+त्

NOTE—This excludes all other tense-affixes Thus —

- (1) अहं प्रवत् let him make the mat अनवत् अनवत् you come to the village
- (2 and 3) इह नवत् प्रवत्ति you will or may dine here ; इह नवत् आवीत् here you will or may sit
- (4) अवीत्-आनेः नवर्त्त आनयवत् नव प्रवर्त्त 'we wish that you should condescend to imitate this boy'
- (5) किं मे आनयवत् नवीदीय एतत् तर्त्त ? Sir what shall I learn, the Grammar or the Logic ?
- (6) नवर्त्त मे मार्त्त आनयवत् अवीदीय this is my prayer that I should learn Grammar

२२०८ । यासुट् परस्मैपदानां चोदात्तो ङिच् । ३ । ४ । १०३ ।

लिङ् परस्मैपदानां यासुङागम स्यात्स चोदात्तो ङिच् । हिङ्चोक्तोदात्ते 'क्वचिदनुबन्धकार्येऽप्यन-
लिङ्गविवक्षितं प्रतिषेध' इति । रनादेरस्य आनच् शिष्टवन्धोद् लिङ्गम् ।

2209 When the Parasmaipada affixes of the Potential follow, then 'yâsut' acutely accented, is their augment, and the termination is regarded as having an indicatory 'n'

This debars चीयुट्, the उट् of यासुट् is indicatory, the real augment is यौत् । All augments being anudâtta, the present sūtra, therefore, especially uses the word udâtta, to show that this augment is an exception to the general rule. Though लिङ् has an indicatory ङ्, and therefore by the rule I 1 56, its substitutes would also be regarded as having an indicatory ङ्, the repetition of the word ङिच् in this sūtra, shows the existence of the paribhâshâ "that the ङ् be-
longing to ल does not influence its substitutes," in other words, the substitutes of लङ्, लिङ्, लुङ् and लृङ्, are not to be regarded as having an indicatory ङ् (लका-
राश्रयङित्वनादेयानां न भवति) Or it indicates that the prohibition of अननुविधौ of sūtra I 1 56 does sometime apply to the letters of an anubandha, in other words, the operations required by a particular anubandha letter do not some-
times take place, when the affix having that anubandha-letter is replaced by another which has it not. This we further infer from the employment of the anubandha च in the substitute आनच् which replaces the शित् affix रना (see III 1 83). The substitute could have been very well enunciated as आनच्, for replacing a शित् affix रना, it would have been शित् by virtue of स्यान्निबन्दादेय (I 1 56). In the Potential, the ङ् of यासुट् is elided by VII 2 79. So we get the forms कुर्वत्, कुर्वताच् and by applying III 4 108 and VI 1 96, कुर्वुस् । For the Benedictive लिङ् the sūtra III 4 116 S 2216, applies

Thus झ + यौत् + त्

Then applies the following

२२१० । सुट् तिथोः । ३ । ४ । १०७ ।

लिङ्स्तकारथकारयो सुट् स्यात् । सुटा यासुट् न वाच्यते । लिङो यासुट् तकारथकारयो सुहिति
विषयभेदात् ।

2210 The augment 'sut' is added to the affixes 'ta' and 'tha' when part of the affixes of the Potential and Benedictive.

The letters त and थ are the objects to which the augment सुट् is to be added, provided that the त and थ are the initial of the affixes employed in लिङ् ।

The augment यासुट् is applied to लिङ् as such, in other words, लिङ् is there the आगमी, but in the case of सुट्, लिङ् is not the आगमी, but त् and थ are the

भाषणे । The scope of वाच्य and युद् being thus different one does not debar the other

In the sūtra, the word ति is used the व् of ति is merely for the sake of pronunciation

Thus वृ+यप्+यत् Now applies the following —

२२११ । लिङ् अलोपेऽनन्तरस्य । ३ । २ । ४८ ।

धार्वाणामुक्तिर्लोप एवम् अन्त्य लोप स्यात् । इति लोकाप्यवस्थापि निवृत्ति । युट् अन्त्य एवा यो-संज्ञि । युट् अन्त्ये ह्युक्तान्तरस्य ।

2211 In the sārvaadhātuka Lū (i e Potential) the व् which is not final (i e the व् of the augment यप् and योप्), is elided

What is the व् which is not final ? The व् of the augment वाच्य, and युद् (and वीच्य) । Thus both व's are elided. The व् of युद् is heard in the Benedictive and better still in the Ātmanepada.

Thus वृ+यप्+यौ+ह्

२२१२ । यतो येम् । ३ । २ । ८३ ।

अत एव योर्ध्वं । वाच्यवत्स्य 'यौ' इत्यस्य 'ह्य' स्यात् । युक् । यतो । योर्ध्वं । धार्वाणाम् — इति लिङ् । लिङ्गोर्ध्वं । अन्त्येऽनन्तरस्य इति लोप एवम् अन्त्ये । अन्त्येऽनन्तरस्य ह्युक्तान्तरस्य ।

2212 After a Present stem ending in short अ, ह्य् is substituted for the sārvaadhātuka यप् (i e the augment यप् of the Potential)

Thus वृ+यप्+यौ+ह्=यप्+यप्+ह्=यप्+ह्य्+ह् । The य+ह् become गुण and the य् is elided by VI. 1 68 8 878 (लोपे योर्ध्वनि) । Thus we have योर्ध्वम् ।

NOTE —The objector may say the form योर्ध्वम् will be so by the elision of य under VI. 4 48 (यतो लोप) and so there is no necessity of reading the anuvṛtti of sārvaadhātuka in this sūtra for when य is elided by योर्ध्वम् VI. 4 48 in the case of Ārdhadhātuka the present rule cannot apply as there is no base left which ends in य । To this we reply this is not a good reason for then in the case of योर्ध्वम् and योर्ध्वम् also the rule यतो लोपे योर्ध्वनि (VII. 3 101) would apply and the य of यप् would require to be lengthened. But that is not so. The fact is that the present sūtra debar rule VII 3 101. Therefore as this ह्य् substitute debar the lengthening of VII 3 101 so it would debar the lopa of VI 4 48. Therefore if the anuvṛtti of sārvaadhātuka be not read into this sūtra, the ह्य् substitute would apply to Ārdhadhātuka also and the lopa-elision VI. 4. 48 would not help as that would be superseded by this special rule. Therefore the anuvṛtti of "sārvaadhātuka" should be read into this sūtra.

TEXT The above is stated on general grounds. But if the maxim अपवादो पूर्वान् विधीन् आपन्ते नोत्तरान् (Apavâdas that are surrounded by the rules which teach operations that have to be superseded by the apavâda operations, supersede only those rules that precede, not those that follow them) be applied here, then the present sūtra would supersede only the preceding sūtra VI 4 48, and not the following sūtra VII 3 101 which would not be superseded by the present sūtra. In this view also, the lopa alone being superseded, and not the dīrgha, there would have been lengthening in भवेत् &c, by the subsequent sūtra, hence the anuvṛtti of 'Sâivadhâtuka' must be read into this sūtra. So also 3rd Dual भवेताम् ॥

Then 3rd Pl भव + इत् + कि

२२१३ । भेजुस् । ३ । ४ । १०८ ।

लिङ्गे भेजुस् स्यात् । ज इत् ।

2213. In the Potential and Benedictive, 'jus' is the substitute of 'jhi', the ending of the first person plural Parasmaipada.

This debars अन्त (VII 1 3) The ज् is इत् or indicatory.

Thus भू + शप् + यास् + कि = भव + यास् + उस् = भव + या + उस् (the स् being elided by VII 2 79 S. 2211)

Now the sūtra अतो येय VII 2 80 S 2212, has been explained by Eastern Grammarians thus "after a stem in अ, the य् is replaced by इय्" According to this interpretation, we get भव + इया (the य् being elided by VII 2 79) + उस् ॥

Then the following sūtra requires आ + उ = उ or भवयु ॥

२२१४ । उस्वपदान्तात् । ६ । १ । ८६ ।

अपदान्तादथानुसि परे परकपमेकादेश स्यात् । इति प्राप्ते । परत्वाग्नित्यत्वाच्च 'अतो येय' (२२१२) इति प्राप्ते । यद्व्यन्तर्ह्येत्वात्परकपं न्याय्य तथापि 'यास्' इत्येतस्य 'इय्' इति व्याख्येयम् । एवं च ससोपस्वापवाद इय् । 'अतो येय' (२२१२) इत्यत्र तु सधिरार्य । भवेयु । भवे । भवेतस् । भवेत । भवेयस् । भवेय । भवेयम् ।

2214 For the अ or आ (not standing at the end of a Pada or full word) + उ of उस् the Tense-affix, the second vowel is the single substitute.

NOTE The आत् is understood here. This debars the guna substitution taught in VI 1 87. Thus भिन्दा + उस् = भिन्दु, छिन्दा + उस् = छिन्दु ॥ अदा + उस् = अड, (छुड् of दा) अया + उस् = अयु. ॥ All these are examples of लिङ् (Potential) and लङ् (Imperfect). Thus भिन् + यासुट् + कि (the यासुट् is added by III 4 103) = भिन् + य + उस् (छुट् replaced कि III 4 108) = भिन्दास् ॥ अदा + सिप् + कि = अदा + ०

(II 4 77)+उन् (III 4 110)—अवा+उन्—अव् = अ+वा+वि—अ+वा+वन् (VI 4 111)=अव् । The अव् is also the substitute of वि in लिट् (Perfect) see III 4 82. When the preceding vowel is not अ or वा, this rule does not apply. Thus the 3rd per pl. of the Perfect of हृ is —अह्+उन्—अह् ॥ So also from ओ we have अहि+उन्—अहिव्यु । The word अवावाङ् not being final is a pada does strictly speaking serve no good purpose in this sūtra. For the affix उन् can never be added to a lada it must always be added to a stem that has not yet risen to the rank of a lada. If उन् however be taken as the syllable उन् (whether an affix or part of an affix or not) then the limitation of अवा+उन् becomes valid. Thus वा+उवा=वेवा, वा+उविता=वेविता ॥ Most likely this word has been read here for the sake of the subsequent sūtra or because उन् syllable is taken here and not merely the affix उन् ।

For here उन् comes after the वा and therefore there should be the single substitute उ of the form of the second and so अतोदेव will find no scope here for there is no वा and the form would be अव् । To this there are two replies. First according to Eastern grammarians who interpret अतोदेव as "After a stem in अ the वा of वाङ् is replaced by उन् ॥ In this view the उ being elided by VII 2 70 we have अव+वा+उन् and here the sūtra अतोदेव must apply first and then the present sūtra because VII 2 80 is a subsequent sūtra to the present in the order of Pāṇini and because it is a nitya rule because it will apply whether the combination required by VI 1 96 has taken place or not. Thus we get अव+वा+उन्=अवेउ ॥ For if the parārūpa sandhi takes place first then वा+उन् becomes वुन् and so there is no occasion for the application of अतोदेव for there is no वा to be replaced, and so there is no वुन् and we get अव्वु ।

The other view is that the parārūpa sandhi of the present sūtra is antar anga, because the operation ordained by it is inside that of VII. 2 80; and therefore it ought to apply first. But in the present case there is no occasion for its operation because the whole वाङ् is replaced by उन् according to our interpretation.

Thus the sūtra अतोदेव is an apavāda to the rule requiring the elision of उन् taught by the sūtra VII 2 70. Thus we get अव+उन्+उन् and here there is no अ preceding उ and so the present sūtra cannot apply.

The word वेव in the sūtra is formed by वा+व; and वा is exhibited without any case-termination. Others say the word is व; the sixth case of वा formed on the analogy of विव by the elision of वा (VI 4 140). Then व+व=वव+व (VIII 3 10) after this elision there ordinarily would take place no sandhi; as this elision is considered aiddhi (VIII 2 1) for the purposes of VI 1 87. Contrary to this general rule however the sandhi takes place here and

we have ये by VI 1 87 The अ in इय is for the sake of pronunciation only
The real substitute is इय् ॥

Some read the sūtra as अतो याचिव ॥ So that the sthāni is याच् and not या,
and याचिय is a genitive compound

POTENTIAL OR विधिलिङ्

	3rd Person	2nd Person	1st Person
Singular	भवेत्	भवे	भवेयम्
Dual	भवेताम्	भवेतम्	भवेव
Plural	भवेयुः	भवेत	भवेय

o

Now we take up the Benedictive

२२१५ । लिङाग्रिपि । ३ । ४ । ११६ ।

आग्रिपि लिङस्तिङार्थधातुकस्य स्यात् ।

2215 When the sense is that of Benediction, the substitutes of 'lin' are called 'ârdhadrhâtuka', i. e. the personal endings of the Benedictive are 'ârdhadrhâtuka'.

This debarb these affixes from being called *sârnadrhâtukâ* Being *ârdhadrhâtuka* they take the augment इट्, and before these affixes the root does not take the Vikananas षप् &c Thus from the root कृ 'to cut', we have in the आशीर्लिङ्, लविशीष्ट, and from the root पू 'to purify', पविषोष्ट But in the विधिलिङ् (Potential), we have the proper Vikananas &c as बुभोयात्, पुनोयात् ।

२२१६ । किदाग्रिपि । ३ । ४ । १०४ ।

आग्रिपि लिङो याचुट् कित्स्यात् । 'रको —' (३८०) इति सलोप ।

2216 The augment 'yâsut' comes after that 'lin' also which denotes benediction, and it is acutely accented, and is treated as if it had an indicatory 'k'.

The कित् of this s'ūtra refers to the personal affixes of the Benedictive mood and not to the augment याचुट्, for that would have been unnecessary, being already द्वि by the last rule द्वि and कित् are equal in prohibiting guna and vriddhi, but द्वि is distinguished from कित् inasmuch as द्वि causes the guna of जाय (VII 3 85), and also there is distinction between them with regard to the change of semi-vowel to vowel (VI 1 15 and 16) Thus इष्यात्, इष्यास्ताम्, इष्यायुः, and जाययात्, जाययास्ताम् and जाययायुः । In the Potential, वक्ष्यात् (no samprasârana), in the Benedictive, उच्येत् (vocalisation) So also जाययात् in the Potential.

२२१८ । नाङि लुङ् । ३ । ३ । १७५ ।

सर्वलकारापवाद ।

2219 The affix 'Lun' comes after a verb when the word 'mân' is used in connection with it.

This sets aside all other tense-affixes As ना फादीत् 'let him not do' ना हादीत् 'let him not take'

How have we then the Imperative and the Future tenses in the following sentence instead of the Aorist ? ना भवतु तस्य पापं ना भविष्यति । This sentence is against good usage Or, we may explain it by saying that there is another ना which has not the in locutory ऋ, and with that ना, other tenses may be used The augment is elided after the prohibitive particle ना, by VI 4 74.

२२२० । स्मेत्तरे लङ् च ॥ ३ । ३ । १७६ म

स्मेत्तरे नाङि लङ् स्वात्तुङ् च ।

2220. When the word 'mân' is followed by 'sma', the affix 'Lan' as well as 'Lun' may be employed after a verbal root

By च we introduce लुङ् into the aphorism Thus नास्म करोत् or फादीत् 'let him not make', नास्म हस्व or हादीत् 'let him not take'.

२२२१ । च्लि लुङि । ३ । १ । ४३ ।

अर्वात्सपवाद ।

2221. When लुङ् follows, the affix च्लि is added to the verbal root.

It debars the Mode-affixes यप् and the rest

२२२२ । च्लेः सिच् । ३ । १ । ४४ ।

ह्रस्वाविरो ।

2222. Of च्लि, सिच्, is the substitute.

The ह्र of सिच् is for the sake of pronunciation, the च is for accent, and the real affix is च्ल

२२२३ । गातिस्थापुपामूभ्यः सिचः परस्मैपदेषु । २ । ४ ७७ ।

ह्रस्व्यः सिचो लुक्त्वात् । गायाविहेतादिभ्योपिबतो यस्मिन्ते ।

2223. There is luk-elision of the affix सिच् in the Parasmaipada, after the verbs गा 'to go,' स्था 'to stand', the verbs called घृ (I. 1. 20), पा 'to drink' and भू 'to be.'

वा is the substitute of गृह् 'to go' (If 4 45) and not वा 'to sing' the form assumed by गृह् and वा is that root which means to drink, and not वा 'to protect'

२२२३ । भूमुवेऽस्तिङि । ३ । ३ । ८८ ।

'भू' भू' बभूवो वा. बभूवो तिङि चरे भूवो न स्वाह ।

2224 भू 'to be' and भू 'to be born' get no guna before an immediately following Personal ending which is Sārvadhātuka

The व refers to the Adadi root (21) in which the 1 accent character is dropped and does not refer to Divā li भूयति (21) or Tudadi भूयति (113) roots because in these two the mode-affixes वद् and वः intervene between the तिङ् and the root, and so the root is not immediately followed by the तिङ् ॥

२२२५ । अयिअयिषेऽपृहो । ३ । ३ । ८९ ।

'विद्' व 'अप्' वेति वनादात् २ । वि द्रव्य शीतं न वद् । अग्नी अग्निं न वद्वा । ततः वद्व्या शीतो वृद्ध । विद् वानिषयेऽपृहो वद् वृत्तव्य ईशानः स्वाह । इति ईद् व । इदं विद्वा वृत्तव्य । अद्वा । इत् । विद् । ईविदि । अद्वात् इति विद् । ईविद् । अद्वात् ।

2225 A single consonantal sārvaadhātuka affix gets the augment ईद् after अप् 'to be' and after the Aorist character विद् when the व of अप् and विद् are not elided

The विद् plus अप् have become a Samādhara Dravdra compound, declined in the Ablative Singular. The व् of विद् has not become व and then व् for विद् is considered here as a Bha base by Sūtra license

The words of this sūtra require a little explanation. It consists of four words 1 अयि (an Indeclinable meaning 'when present') 2. विद् 3 अप्, 4 अहोः. The विद्+अप् has become विद्वा a Samādhara Dravdra compound meaning 'the Mode affix विद् and the root अप् to be'. In forming the compound the word विद् is not treated as a Pada but as a Bha and so the व् is not changed to व or वः. i.e., the compound is not विवद् as in ५ २९ ॥ This is a Sūtra license

The word अयि is an Indeclinable meaning "when present" i.e., when अप् and विद् are present as विद् and अप् without the elision of व्. Then this अयि is compounded with विद्वा as a Karmadhāraya compound and we have अयि विद्वा. Then this compound takes the Ablative affix अप् and so we have अयि विवद्. But this Ablative ending is elided as a Sūtra anomaly and we have अयिविद्वा literally meaning "after such and as when existing (as such)"

This sūtra however does not apply here, because विद् is non-existent. Therefore we have अद्वा, अद्वात् ॥

As आसीत्, आसी, अकार्षीत्, अचादीत् ॥ Why do we say *consonantal*? Observe ऐषिवि Why do we say a single-consonant affix? Observe ऐषिवि and अकार्षिन् ॥

Vārt Prohibition of the sthānivad-bhāva must be stated when आङ् is substituted for ऋ (III 4 84), and झ् for झ् (II 4 52), before the augment ईत् ॥ Therefore not here आत् and अङ् ॥ The word आत् is thus formed आङ् + पिप् = आङ् + यप् (III 4. 84) = आत् + य (VIII 2. 35) = आत् + य (VIII 4 55) = आत् य ॥

NOTE This round about explanation of Bhattoji Dikshit is for the following reason

According to Ancient Grammarians the word अस्तिपिप् is a Samāhara Dvandva of *asti* and *sich*, meaning “the verb अस्ति and the affix पिप्” ॥ And the Ablative singular of *asti-sich* is *asti-sichas* meaning “after the verb as and the affix sich” But the compound *asti-sich* will require the Samasanta ट् (V 4 106) and the word would be *asti-sicha*, a vowel-ending pratipadika If it be said that the Samāsanta ट् is *anitya*, then there is this difficulty that पिप् should be placed first in forming the compound, i.e., we should have सिजस्ति because पिप् consists of fewer letters than अस्ति (अस्तिपिप्तरम् II 2 34) If it be said that this rule is also *anitya*, because Pāṇini himself violates it in the sūtra समुद्राभाद च (IV 4 118), where *samudra* is placed first and not *abhra*, even then when अत् is changed to झ् in the example अङ्गत्, this sūtra will apply, because झ् is considered as sthānivat to अत् ॥ And similarly in अगात् and अचात् the elided पिप् will be sthānivat and so there will be ईत् ॥ To prevent all these difficulties, Bhattoji has given the above explanation

The 3rd Per Plural is अङ्ग + पिप् + क्ति = अङ्ग + ० + क्ति

Now considering the luk elided zero as sthānivat to पिप्, the following sūtra appears for application.

२२२६ । सिजस्यस्तविदिस्यञ्च । ३ । ४ १०१ ।

सिजोऽन्यस्तविदिस्यञ्च परस्य क्तिचपिनिधनो केर्लुक् स्वाद् । इति माहे ।

2226. (In those tenses which are marked with an indicatory ‘n’) ‘jus’ is the substitute of ‘jhi’, when it comes after an Aorist in ‘sich’, or the Imperfect of a reduplicated verb, or the root ‘vid’ (to know).

This would make अङ्ग + क्ति = अङ्ग + जुप्

But this does not apply, on account of the following sūtra.

२२२७ । आतः । ३ । ४ । ११० ।

सिजस्योऽन्तादेव केर्लुक् स्वाद् । अङ्गवत् । अङ्ग । अङ्गवत् । अङ्गवत् । अङ्गवत् । अङ्गवत् । अङ्गवत् ।

Why do we say *अक्ष* not ending in *क्* ? Observe *प्रतिषिद्धिः* .

Why do we say उपदेशे "in original enunciation ? So that the prohibition may apply to forms like *प्रतिषातः*, *प्रतिषताड*, *प्रतिषद्वति* (VIII 2 41 S 29a) Here *अक्ष* &c. do not begin with *क्* or *ख* nor does *विष्* end with *क्* but with *क्ष* (VIII 2 41) but in the Dhātupāṭha the verb *क्ष* and *वृ* begin with *क्* and *व* and *विष्* ends with *क्* and hence the rule will not apply. So also in *प्रतिषेद* and *प्रतिषेद्वति* from the root *विष्* . Here though the verb now ends with *क्* by VIII 2 39 S 29a yet in the original enunciation or Dhātupāṭha it ends with *व* .

An objector may say what is the necessity of using the word *optionally* in the sūtra when the present sūtra is governed by the word *विवक्षितम्* (VI 3 114 S. 103a) So where there is no *samlitā* there will be no *वर्ग* change ; and as *upasargas* are not compounded with the verb before which they are placed there is no compulsory *samlitā* . To this we reply No The *samlitā* is compulsory even though the *upa* *arga* may not be compounded with the root as here . The following verse mentions this —

verse

The *Samlitā* is compulsory (1) in a *Paśa* (complete word) (2) in a *dhātu* (verb) preceded by an *upasarga* and (3) in compounds (*Samāsa*) . But the *Samlitā* is optional between the words of a sentence

o

The root *प्र* means *प्र* to be in the Dhātupāṭha and *प्र* "to increase" &c. All these meanings are merely illustrative . For we find in the example *अग्निं प्रयेत् अग्नि* By sacrifice Heaven is produced or attained' that the root *प्र* has the meaning of to produce . So every root has many meanings . The *upasargas* when added to a root do not give it a new meaning, but limit the particular meaning . In other words out of many meanings that a root possesses a particular meaning is specified by the employment of a particular *upasarga* .

Thus *प्रवृत्ति* He conquers' *प्रवृत्तवति* He defeats *प्रवृत्तवति* "It is possible
प्रवृत्तवति He experiences' *प्रवृत्तवति* He is overpowered '
प्रवृत्तवति It springs forth' *प्रवृत्तवति* 'He subdues.'

Therefore we have the following verse : By an *upasarga* the sense of the root is forcibly modified such as the root *ह* 'to lose' in *प्रहार* means 'a blow', *आहार* 'food' *वहार* 'destruction' *विहार* 'sport' *विवहार* 'avoidance'

Here ends the conjugation of the *Parasmaipada* root *प्र* .

ATMANEPADA

Now we take up the conjugation of the root एध “to increase” The thirty-six roots beginning with एध and ending with कृष् are Anudātteta That is, the final अ in एध &c has anudātta accent and is indicative of एध

First we conjugate it in 1st Present Tense, 3rd Pers sing

Thus एध् + त = एध् + थ् + त = एध् + अ + त

Here applies the following sūtra

२२३३ । टित आत्मनेपदानां टेरे ॥ ३ । ४ । ७८ ॥

टितो लस्यात्मनेपदानां टेरेत्व स्यात् । एधते ।

2233 The substitute ए replaces the last vowel, with the consonant that follows it, of the ‘Atmanepada’ substitutes of that ‘la’ which has an indicatory ‘ट’.

Thus एध + त = एध + त् + ए = एधते ॥ The 3rd Pers Dual is एध + आताम्

Now apply the following sūtras

२२३४ । चार्धधातुक्रमपित् ॥ १ । २ । ४ ॥

अपित्चार्धधातुल हिद्वत्स्यात् ।

2234 A *Sārvadhātuka* (III 4 113 S 2166) affix not having an indicatory द् is like डित् ॥

The affix आताम् is therefore हिद्व, and consequently the following sūtra applies

२२३५ । आतो डितः ॥ ७ । २ । ८१ ॥

अत परस्य डिताभाकारस्य ह्युत्पात् । एधेते । एधन्ते ।

2235 For the आ being a portion of a *sārvadhātuka* Personal ending which is डित् (i.e. आने, आये, आताम् and आयाम्), coming after a Verbal stem ending in short अ, there is substituted द्य् ॥

Thus एध + आताम् = एध + ह्युत्पात् = एध + इताम् (लोपो व्योर्वलि VI 1 66 S 873) = एधेताम् = एधेते ॥ So also एधन्ते ॥ The 2nd Pers Sing is एध + यास् Now applies the following sūtra

२२३६ । यास्स्ये ॥ ३ । ४ । ८० ॥

टितो लस्य यास् वे स्यात् । एधसे । एधेथे । एधध्वे । ‘अतो गुणे’ (१८१) । एधे । एधायधे । एधामधे ।

2236 The word ‘se’ is the substitute of ‘thās’ in those tenses that have an indicatory ‘ट’.

Thus वच् + यप् + घाच् = वच् + यप् + घे = वयधे ॥ Similarly वधेदे एव दे ॥ The 1st Per Sing is वच् + व् = वच् + व (III 4 79 S 2233) = वधे (VI 1 97 S 191) So also ए वधे वयधे ॥

Conjugation of वच् to increase in वच् Present Tense

	3rd Person.	2nd Person.	1st Person.
Singular	वयधे	वयधे	वधे
Dual	वयधे	वयधे	वयधे
Plural	वय धे	वय धे	वयधे

चिट् Perfect Tense

In चिट् we have वच् + च ॥ Here applies the following

२२३७ । वच् + च युवमसीत्युच् । ३ । १ । ३१ ॥

वच् + चोच् । वच् + चोच् युवमसीत्युच् । ३ । १ । ३१ ॥
वच् + चोच् । वच् + चोच् युवमसीत्युच् । ३ । १ । ३१ ॥

2237 The affix चाम् is used when चिट् follows after a root beginning with a vowel (except अ or ए) and which has a heavy vowel but not after the root अच् 'to go

The च् of चाम् is not इच् or indicative This we infer from चाम् being taught with regard to the roots चाम् and चाम् in sūtra चाम् प्रत्ययान्तं चिदि (III 1 30 S 2306) and वयधे (III 1 37 S 2324) If च् were indicative then चाम् + चाम् = चा + चा + च् = चाच् similarly चाम् + चाम् would have remained चाम् for the force of indicative च् is to place the affix after the penultimate vowel. So there would have been no need of teaching चाम् after चाम् and चाम् roots as it can produce no change in them The fact that it is so taught, leads to the conclusion (jāpaka) that च् is not indicative

Thus वच् + च = वयधे + च ॥ Now applies the following sūtra.

२२३८ । चाम् ॥ २ । ३ । ८२ ॥

चाम् प्रत्ययान्तं चिदि ।

2238 There is luk elision in the room of that tense affix (चि) which comes after चाम् of the Perfect.

Thus वयधे + च = वयधे + च

Then the following sūtra appears.

२२३९ । वयधे + च युवमसीत्युच् । ३ । १ । ३० ॥

वयधे + चोच् । वयधे + चोच् युवमसीत्युच् । ३ । १ । ३० ॥
वयधे + चोच् । वयधे + चोच् युवमसीत्युच् । ३ । १ । ३० ॥
वयधे + चोच् । वयधे + चोच् युवमसीत्युच् । ३ । १ । ३० ॥

(२१३९) इति अकारेण प्रत्याहारः श्रयणात्कृश्चस्तिताम् । तेषां क्रियासामान्यवाचित्वादात्प्रकृतीनां विशेषवाचित्वात्तदर्थयोरभेदात्त्वय । संयदिस्तु प्रत्याहारेऽन्तर्भूतोऽप्यनन्वितार्थत्वात् प्रयुज्यते । कृञस्तु क्रियाफलं परगामिनि परस्मैपदे भास्ते ।

2239. After a verb which ends with आम्, the verb कृ 'to do' is annexed, when लिट् follows.

After the verbs formed by taking the augment आम्, the perfect tense of कृ is added, to form their Perfect. The word कृ includes also the verbs भू and अस् ॥ This we infer from the next sūtra आम् प्रत्ययवत् (I 3 63 S 22 40) from the fact that कृ root is specifically mentioned in it as an anuprayoga or auxiliary verb. For the sūtra I 3 63 is confined to anuprayoga कृ, implying thereby that there are other anuprayoga verbs also which are not governed by that sūtra I 3 63. In fact, the word कृञ् of the present sūtra is a Pratyāhāra or a formula, formed with the कृ of the sūtra कृश्चस्तिताम् (V 4 50) and the च् of the sūtra कृञो द्वितीय (V 4 58), and thus, as a pratyāhāra कृञ् means and includes कृ, भू and अस् also. The roots कृ, भू and अस् denote action in general, while the bases in आम् such as एवाम् denote a particular action, and hence when the auxiliary कृ, भू or अस् is combined with आम् ending base, the two senses, namely the general sense of the auxiliary and the particular sense of the आम् ending verb, coalesce into one and give one full indivisible sense. Thus the syntactical connection is indissoluble or abhedā-anvaya.

Therefore, though the root चम्पद् is included in the Pratyāhāra कृञ् (for that pratyāhāra extends over eight sūtras V 4 50 to V 4 58 and चम्पद् is in sūtra V 4 53) yet that root is not applicable here, because it does not denote mere action and so can never form an abhedā-anvaya with the main verb.

Now the auxiliary कृ because it has an indicative च् would take the affixes of the Parasmaipada when the fruit of the action accrues to another, by force of I 3 72, but it is prevented by the following

२२४० । आत्मनोऽयवत्कृञोऽनुप्रयोगस्य ॥ १ । ३ । ६३ ॥

आत्मप्रत्यये । यस्मादित्यतश्च णसं विधानो बहुव्रीहिः । आत्मकृत्या तुल्यमनुप्रयुज्यमानात्कृञोऽप्यात्मनेपद स्यात् । इह 'पूर्ववत्' इत्यनुवर्त्य वाक्यभेदेन संबध्यते । पूर्ववदेवात्मनेपद न तु तद्विपरीतमिति तेन कर्तृगेऽपि फले हन्दां चकारेत्यादौ न तद् ।

2240 When the principal verb that takes the affix आम् is Atmanepadī, then the verb कृ when subjoined thereto as an auxiliary, will similarly be Atmanepadī, even when the fruit of the action does not accrue to the agent.

Now we take up the conjugation of $\sqrt{\text{वृ}}$ in $\sqrt{\text{वृ}}\text{ह्}$ ॥ The force of $\sqrt{\text{वृ}}\text{ह्}$ is to denote a condition antecedent added to futurity, as shown in the following sūtra.

२२२८ । लिङ् निमित्ते ण्ङ् क्रियातिपत्तौ ॥ इ । ३ । १३८ ॥

हेतुहेतुनभावादि लिङ्निमित्तं तत्र भविष्यत्पर्यं $\sqrt{\text{वृ}}\text{ह्}$ स्वातिक्रियाया अतिपत्तौ गन्वमानायात् । अमवि-
पद्यत् । अमविप्यतात् । अमविप्यन् । अमविप्य । अमविप्यत । अमविप्यत । अमविप्यत् । अमवि-
प्यत् । अमविप्यत् ।

2229 Where there is a reason for affixing 'Lm,' the affix 'Lm' is employed in the Future tense, when the non-completion of the action is to be understood

The words 'in denoting future time' are understood here. The reasons for affixing लिङ् are such, as, cause and effect &c mentioned in sūtra III 3 156 and 157 &c. The $\sqrt{\text{वृ}}\text{ह्}$ is called the conditional tense. "It comes in the conditional sentences in which the non-performance of the action is implied, or where the falsity of the antecedent is implied as a matter of fact. It usually corresponds to the English pluperfect conditional, and must, in Sanskrit, be used in both the antecedent and the consequent clauses"

Thus $\sqrt{\text{वृ}}\text{ह्}$ अन्नेदमविप्यत् तदा सुभितनमविप्यत् 'if there had been good rain, then there would have been plenty of food, or if there were to be good rain then there would be plenty of food'. It is implied that there was not good rain, nor consequent plenty or that the occurrence of good rain is dubious, and the desirable consequence equally so.

So also here, दक्षिणेन पुरायास्वयम् यकटं पर्याप्तमविप्यत् 'if he were to go by the right side, the carriage would not be upset', यदि कमलकम् आवाहयन् न यकटं पर्याप्तमविप्यत् 'if he were to call Kamalaka (which he will not), the carriage would not be upset', आशोषयत भवान् हृतेन यदि नृत्तवसीयम् आगमिष्यत् 'you would eat food with clarified butter, if you (were to) come to me (but you will not come)'

All these sentences refer to future time. The non-upsetting is a future contingency and is an effect, the cause of which is the 'calling of Kamalaka'. The speaker—having apprehended the cause and effect, and having also learned from other sources that such an effect will not take place, that is to say, that Kamalaka will not be called, and the carriage will be upset has employed this conditional tense to express his idea. The whole sentence यदि कमलकम् &c really gives this sense. That both actions, 'the calling' and 'the non-upsetting', which are subjects of a future time, and which are related as cause and effect, will not be completed, that neither Kamalaka will be called, nor the impending fate averted from the carriage. The sūtra may also be thus rendered according to Professor Bohtlingk. In a condi-

tional sentence which would require a Potential according to III 8 156 the conditional tense is used if the sense is that of Future time when the action is not complete

Thus प्र + दृष्ट् = प्र + दृ + दृश् + दिप् (III 1 33 S 2180) = प्र + दृष्ट् + दृ + दृ = शि + दृ + दृ + दृ = अनविद्यत्

	Singular	Dual	Plural
Third person	अनविद्यत्	अनविद्यताम्	अनविद्यन्
Second person	अविद्य	अनविद्यस्व	अनविद्यन्त
First person	अनविद्याम्	अनविद्यामः	अनविद्याम

Thus we have conjugated प्र in all the 4 karsas except the Vedio सिट्

The author now gives some rules about the adding of Prepositions to the verbs and the changes of meaning and conjugation which such addition induces

The first question is where are these prepositions to be placed. In English they are generally placed after the verb in the Vedas they are placed any where in the sentence but Panini restricts the use in Classical Sanskrit by the following —

२२३० । ते मात्प्रातो ॥ १ । ४ । ८० ॥

ते ॥ १५५ ॥ १६८८ प्रातो मापि मदेव ॥ १

2230 The particles called gati and upasarga are to be employed before the verbal root (that is to say they are prefixes)

The word ते has been employed to include the term अर्त्त also

The list of prepositions has already been given in the sūtra अथ ते द्विषादेते (I 4 50 and 60 S 22 and 23) Thus प्र + ज्ञानि (Imperative 1st Pers Sing) Here applies the following sūtra

२२३१ । आनि षोड् ॥ ८ । ४ । ९६ ॥

अथ अथानिभिषात्पत्य लोहादिष्वानीत्यस्य मत्त च ज्ञात् । अनवापि । * दृष्ट् पत्यपत्ययेन च पत्यमतिवेद्यो ॥ १५५ * । इतिपि । दुर्भवानि । * अथ-अथ वाङ्मिभिषात्पत्य अनवापि । * । अथ । अथर्त्ति । अ अनवापि ।

2231 The न of आनि the affix of the Imperative 1st Person, is changed into ण, when it follows a letter competent to cause such a change, standing in an Upasarga

The word आनि is the 1st person singular termination of the Imperative Thus अनवापि Similarly मत्तपि Let us cultivate or sow

Note. Why do we say 'the Imperative'? Observe प्रवयानि नायानि ॥ Here आनि is the neuter plural termination, and the word means प्रवृत्ता वया येयु, तानि ॥

According to Padamanjari, the employment of the word लोट् in the sūtra is redundant For without it also आनि would have meant the *Imperative* affix, and not the Neuter termination, on the maxim of अथर्वद् ग्रहणे &c Moreover in the noun प्रवयानि, प्र is not an upasarga at all, on the maxim यत् क्रियायुक्ता प्रादयस्तं प्रति गत्युपसर्ग-सञ्ज्ञे भवति ॥

Vart The Upasarga ड् is not to be treated as an upasarga, when पत्व or णत्व is to be effected That is to say, the र् of डर् does not cause the subsequent स् or न् to be changed to ष and ण, respectively Thus ड स्थिति, डर्भवानि ॥

Vart The Indeclinable word अन्तर् should be treated as an upasarga for the application of (1) अङ् विधि namely the affixing of अङ् by III 3 106 S 3283. आतश्चोपसर्गे, as अन्तर् + धा + अङ् = अन्तर्ध, (2) क्विविधि namely the application of क्वि by उपसर्गे चो क्वि (III. 3. 92 S. 3270), as अन्तर् + धा + क्वि = अन्तर्क्वि. (3) णत्व विधि as अन्तर्भवानि ॥

२२३२ । शेषे विभोधाकखादावधान्तोपदेशे ॥ ८ । ४ । १८ ॥

उपदेशे फादिखादिपान्तवर्जे गदनदादेरन्यस्मिन्धातौ पर उपसर्गस्थान्निमित्तात्परस्य नेर्नस्यणत्वं या स्यात् । प्रणिभवति-प्रनिभवति । इहोपसर्गाणामसमस्तत्वेऽपि सहिता नित्या । तदुक्तम्

संहितैकपदे नित्या नित्या धातूपसर्गयो ।

नित्या समासे वाद्ये तु सा विधिसामयेक्षते ॥

इति । सत्तादर्थनिर्देशश्चोपलक्षणाद् । यायात्स्वर्गे भवतीत्यादाबुत्पद्यत इत्यादर्थान्ति । उपसर्गस्त्वर्थ-विशेषस्य द्योतका । प्रभवति । परभवति । सम्भवति । अद्भवति । अभिभवति । उद्भवति । परिभवतीत्यादौ विलक्षणायावगते । क्तञ्च

उपसर्गाणां चात्वर्थो वलादन्यत्र नीयते ।

प्रहाराहारसंहारविहारपरिहारवत् ॥

इति । 'रध २ वृद्धौ' । कत्वन्तो यत्लिङ्गदत्तुदात्ते ।

2232 In the remaining verbs, optionally the न् of नि is replaced by ण, when it is preceded by an upasarga competent to cause the change, provided that, in the original enunciation, the verb has not an initial क or ख, nor ends with ष ॥

The words ने and उपसर्गात् are understood in the sūtra The word शेषे means verbs other than those mentioned in VIII 4 17 S 2285 namely, other than गद, नद &c Thus प्रणिभवति or प्रनिभवति, प्रणिभिनति or प्रनिभिनति ॥

Why do we say अकखादौ "not beginning with क or ख"? Observe प्रनि करोति, प्रनिखादति ॥ Here there is no change

fect, but also the verbs कृ and अकृ. These three verbs denoting absolute action, unmodified by any especial condition, have in all languages been fixed upon as the best auxiliaries

It must, however, be noted that the word कृ in this sūtra is not used as a pratyâhâra and consequently does not include the verbs कृ and अकृ.

Therefore कृ requires here Atmanepada termination

Thus एषाम् + कृ + त ॥

Now applies the following

२२४१ । लिट्प्रत्ययोर्येचिरेच् ॥ ३ । ४ । ८१ ॥

लिङादेश्योस्तभ्यो एच्, 'इरेच्, एतो एत् । एकारोच्चारणं ज्ञापकं 'तडादेशानां टेरेत्व न, इति । तेन हारौ रसां न । 'कृ, 'ए' इति स्थिते ।

2241 The words 'es' and 'irech' are the substitutes of 'ta' and 'jha' respectively in the Perfect tense

The ए of एच् indicates that it replaces the whole of the affix त (I 1 55). The च् of इरेच् is for the sake of accent (VI 1 165) Thus वेचे, चेचाते, चेचिरे ।

Why are the substitutes taught here as ए and इरे and not as इ and इरि, for the इ would have become ए by III 4 79 S 32 33? The very fact, that ए is uttered in these substitutes indicates by implication (jñâpaka) that the rule III 4 79, by which the टि of âtmanepada terminations are changed to ए is not applicable to substitutes of Atmanepada terminations. Therefore हा, रौ and रस् which replace त, आतास् and कृ in लुट् are not governed by III 4 79, and आ is not changed to ए, nor रौ to रे, nor रस् to रे ॥

Thus एषाम् + कृ + त = एषास् + कृ + ए ॥ Now the लिट् affixes being ârdhadhâtuka, this ए requires that the कृ should be gunated to कृत् ॥ But this is prevented by the following

२२४२ । अस्योर्गाल्लिट् कित् ॥ १ । २ । ५ ॥

अस्योर्गाल्लिट् कित् ॥ किङ्कित् च, (२२१७) इति निषेधात् 'सर्वधातुकार्धधातुकयो' (२१६८) इति युक्तौ न । द्वित्वापरत्वाद्यणि प्राप्ते ।

2242 The affixes of Lit (Perfect Tense) not coming after a conjunct consonant, are as if they had an indicatory क् (kit).

The terminations of लिट् (Perfect) not being पित् terminations, are कित्, after verbs that have no compound consonants. The phrase अस्मिन् (not being marked with च्) qualifies this sūtra also, being drawn from the previous Aṣṭādhyāyī s'itra.

Being ~~for~~ the prohibition of I 15 S 2217 applies and there is no
gunation as otherwise would have been by force of S 2168

Thus एवाए+ह+ए At this stage two rules appear one requiring the reduction of ह (सिद्धि भाष्ये ११०५५२२२ VI 1 8 S 2177) and the other requiring ए to be changed to ह by हलोपचरि (VI 1 77 S 47) This last is subsequent in order of Ashtādhyāyī and therefore should take effect first But if it took effect first we have ह+ए=ह+ए Then the reduplication will be ह ह+ए Here no ए is left for the application of एन VII 4 63 and we cannot get any form Therefore एवादिग does not take place first by the following

२२४१ । द्विर्वचनेऽपि ॥ १ । १ । १८ ॥

द्वित्वनिमित्तेश्चि परे ज्ञान आदेशो न स्यात् द्वित्वे कतये ।

2243 When an affix beginning with a vowel follows that is a cause of reduplication a substitute shall not take the place of a preceding vowel whilst the reduplication is yet to be made but the reduplication having been made, the substitution may then take place

NOTE.—This sūtra has been explained in different ways by the authors of the Kāśika and of the Siddhānta Kaumudī. According to the former the sūtra means—Before an affix having an initial vowel which causes reduplication the substitute which takes the place of a vowel is like the original vowel even in form only for the purposes of reduplication and no further.

The explanation given by Kāśika is more in harmony with the Great Commentary. For all practical purposes the two explanations lead to the same conclusion. According to Kāśika the vowel substitute is *sthānivat* in the sense that it is exactly of the same form as the original and retains this form only for a fixed time viz so long as the reduplication is being made but as soon as the reduplication has been made the substitute takes its proper form.

Thus **ए** in **हृ+ए** is a vowel affix, and it causes reduplication therefore **ऌ** substitution for **ए** the preceding vowel will not take place whilst the reduplication is to be made. Thus **हृ हृ+ए** Now the following applies

२२४४ अरत प ७।४।६५ म

अथाऽप्युक्तवद्वयस्यैव तद्वयस्यैव परे । एवम् ननु । इत्यादि शेष (१११) । अतएवै किम । यदयम् ।

224१ ष (I 1 51) is substituted for the ष or ष of the redupli-
cate, when an affix follows

The अ is always followed by र् by अण् उपर ॥ Thus we have कृ कृ + ए = कृ
कृ + ए = क + ° + कृ + ए । The र् is elided by हलादि शेष S 2179

Why do we say “when an affix follows”? Observe वद्व्य (page 101 S 199)

Why have we used the word प्रत्यये “when the affix follows” in the sūtra? For would not the word तदादि limit the designation अङ्ग to that only utter which there was actually an affix?

Ans No Because without the word प्रत्यये the sūtra would have run thus “after whatsoever is an affix enjoined, that which begins therewith is called an Anga” In this view, we could not get the form वद्व्य the 3rd pers Sing in the perfect (लिट्) of the root ओद्वृश् ‘to cut’

This is thus formed

वद्व्य + ण् = वद्व्य + वद्व्य + अ (VI 1 8 लिटि धातोरेवमस्य)

= वद्व्य + वद्व्य + अ (VI 1 17 लिट्यन्धावर्योन्नेषाम्)

= व र् व द्व्य + वद्व्य + अ (VII 4 66 उत्तर and उत्तरा उपर)

= व + वद्व्य + अ (VII 4 60 हलादि शेष) = वद्व्य

If the word “pratyaya” did not exist, then the designation anga would be applied to the whole base plus the affix ए (वद्व्य अ) as a whole. That being so, व + वद्व्य will assume the form of वद्व्य for the व will be vocalised by VI 1 17, for the अ in the place of ऋ will not be sthanivat, by अच परस्मिन् पूर्वविद्यो, because to be sthanivat there must be an efficient cause outside (पर), as अ of णल्, but this अ of णल् was by hypothesis included in the anga designation. So there being no पर cause, the अ substitute of ऋ in वृ will not be sthanivat, and not being so, it will not be considered as a sanprasāna vowel. The अ of व not being a sanprasāna, the prohibition (न सन्प्रसारणे &c VI 1 37) when a semi vowel has once been vocalised, there is no vocalisation of the other semi-vowel that precedes it, will not apply, and so व will be vocalised to उ ॥

२२४५ । कुडोद्वुः ॥ ७ । ४ । ६२ ॥

अन्धकारवर्गकारोश्चयादिश्च स्वान् । एवाचक्रि । एवाचक्रि । एवाचक्रि ।

22-5 For the Guttural and ह of a reduplicate there is substituted a Palatal

Thus एधा + क कृ + ए = एधा चकृ + र = एधाचक्रि ॥ So also एधाचक्रि, एधाचक्रि ॥

Then we form 2nd Pers Sing एधा + चकृ + यास् = एधा + चकृ + चे

Here the following sūtra prevents the insertion of ह before चि, which otherwise would have come by virtue of VII 2 35 S 2184

२२४३ एकावृत्तपदेयेऽनुग्राह्यः ॥ ३ ॥ २ ॥ १० ॥

उपदेशे यो बाहुल्यकावादेशः स ता परस्मै सत्ताइत्यप्युक्तं यैः न स्यात् । उपदेशे द्रष्टुमशक्यं विद्याप इति किं । परस्मैसत्ताइत्यस्या स्यात् । परस्मैति हि —

स्तिष्या य एव येन गितिह यज्ञदेन य ।

यसैकं च परस्मै सत्ताइत्येव यैः स्यात् ।

इति ॥ एतदेवेति शब्दोऽत्रापि पाठ्यते । 'यत्र इत्येवेत्यत्र विषयः सत्ताइत्येव यैः स्यात् । एतदेवेति शब्दोऽत्रापि पाठ्यते । 'यत्र इत्येवेत्यत्र विषयः सत्ताइत्येव यैः स्यात् । एतदेवेति शब्दोऽत्रापि पाठ्यते । 'यत्र इत्येवेत्यत्र विषयः सत्ताइत्येव यैः स्यात् । एतदेवेति शब्दोऽत्रापि पाठ्यते । 'यत्र इत्येवेत्यत्र विषयः सत्ताइत्येव यैः स्यात् ।

2246 The augment इट् is not added to that Ardhadhātuka affix thougha beginning with a consonant except य when it is joined to a root which in the Grammatical system of Instruction (10 in the Dīptupīṭha) is of one syllable and is without accent (annudātta)

The word उपलब्ध qualification to both words okāḥ and annudātta. Why do we say 'which is monosyllabic' So that the present rule should not apply to the same root when it is Intensive with the affix यट् elicited. The Intensive of every verb is included in the enunciation of its root and is a general rule all the sūtras specified for the simple root will apply to the Intensive also with certain exceptions as contained in the following —

स्तिष्या य एव येन गितिह यज्ञदेन य ।

यसैकं च परस्मै सत्ताइत्येव यैः स्यात् ।

These five sorts of operations will not apply to Intensive yan lak forms
1 When the simple root is exhibited in the sūtra with स्तिष् as in VII 4 73 is shown as सतिष्ठ । In the Intensive the perfect will be सतिष्ठाम् परस्मै and not सतिष्ठाम् परस्मै । 2 Where the root is exhibited with यट् as the root य in VII 2 49 is shown as यट् । There is इट् after the Desiderative of simple root but not in Intensive. 3 When a simple root is exhibited with an anubaudha as चीट् VII 1 6 4 Where a guna is mentioned in a rule अट् is taught after Divadi roots (III 1 69) It will apply to simple roots of Divadi gana, and not to their Intensive. 4 Lastly where the word यट् is used in a sūtra. As VII 2 10 That rule will apply to यट् simple roots and not to their Intensives.

This we infer because the word okāḥ is used in the present sūtra. For had not this been the meaning then there was no necessity of using the word okāḥ in the sūtra for the word यट् Abl singular by itself alone would have denoted one vowel but by the additional use of the word okāḥ, the roots consisting of more than one vowel are excluded

Therefore, since we find that the last statement in the above verse (यत्नेकाच्) &c is supported by the inference to be drawn from the present sūtra, we may conclude that the other four statements of the above verse are also authoritative and approved by Pāṇini. See also sūtra II 2 19

Therefore the substitute root वच् vadha (II 4 42) which replaces ह् is not affected by the present rule, for though the root ह् in Dhātupāṭha is taught (upadeśa) with *one* vowel, yet its substitute vadha is taught (upadeśa) in the sūtra II 4 42 with two vowels, hence it is not ekāch and so it gets the augment इद् and we have अवधीत् in लुङ्. But the prohibition applies to ह् as इत्तुम् and not इत्तिषुम् ॥

The anudātta roots will be shown later on by giving a list of them

Thus एवास् + चकृ + से = एधांचकृवे, and so also एधांचकाये ॥

The 2nd Pers Pl is एधान् + चकृ + च्वे

Here applies the next sūtra

२२४७ । इणः पीच्वलुङ्लिटिं धीङ्गात् ॥ ट । ३ । ७८ ॥

इण्यन्तादङ्ग । त्परेषां पीच्व लुङ्लिटिं धस्य सूर्धन्य स्यात् । एधांचकृद्वे । एधांचक्रे । एधांचकृवहे । एधांचकृमहे । एधावभूव । अतुप्रयोगसामर्थ्यादस्तेभ्यभावो न । अन्यथा हि 'क्रष्टवानुमयुज्यते, इति 'कृषु—, इति वा ध्रुयात् ।

2247 The cerebral sound is substituted in the room of the ध् of पीच्वम्, and of the Personal-endings of the Aorist and the Perfect, after a stem ending in इष् (a vowel other than अ)

Therefore एवास् + चकृ + च्वे = एधांचकृद्वे

First person singular is एवास् + चकृ + ए = एधांचक्रे । एधांचकृवहे । एधांचकृमहे ॥

Similarly the perfect of एत् may be formed by the auxiliary झ् also, as well as by अत् ॥ But in the case of झ् and अत् though the Principal Verb is atm-anepadi, the auxiliaries will be conjugated as Parasmaipadi. Thus एधांचभूव and एधांचभूवे &c,

Now the perfect of अत् is formed by replacing अत् by झ्, but here it is not so replaced, because then the rule about अत् being an auxiliary would be useless, as झ् is already taught. Had it not been so, then instead of saying कृञ् अतुमयुज्यते &c Pāṇini would have used कृञ् चानुमयुज्यते or कृञ्चातुमयुज्यते &c, But the fact that he uses the Pratyāhāra कृञ् shows that अत् must be conjugated as a distinct form, and not replaced by झ्. Therefore though the Perfect of the Principal Verb अत् is बभूव yet the perfect of the Auxiliary Verb अत् is आस in समास ॥ In other words, the forms आस आसतु &c, can never stand alone, but must be used as auxiliaries. How is then अत् to be conjugated in the perfect? See below

2250 For the च of ताव and अव there is substituted ह before the personal-ending ए

Thus $\text{एधिताव} + \text{ए} = \text{एधिताहे} \parallel$

First Future of बुद्ध्

	Singular	Dual	Plural
1st person	एधिताहे	एधिताह्यहे	एधिताभहे
2nd person	एधितासे	एधितास्यसे	एधिताभ्यसे
3rd person	एधिता	एधितासे	एधिता

o —

Second Future of दृष्ट्

The second Future presents no irregularities. Thus we have,

	Singular	Dual	Plural
1st person	एधिष्ये	एधिष्यामहे	एधिष्यामहे
2nd person	एधिष्यसे	एधिष्यसे	एधिष्यस्यसे
3rd person	एधिष्यते	एधिष्येते	एधिष्यन्ते

— o —

Imperative of लोट्

Thus $\text{एव} + \text{अव} + \text{ते} = \text{एव} + \text{ते} \parallel$ Here applies the following rule by which ए is changed to आ , \parallel

२२५१ । आमेतः ॥ ३ । ४ । ८० ॥

लोट् एकारस्याप्त्वात् । एवताम् । एवेताम् । एवन्ताम् ।

2251 In the Imperative 'ān' is substituted for what would have substituted otherwise 'e' by III 4, 9

Thus $\text{एव} + \text{ते} = \text{एवताम्}$ so also एवेताम् एवन्ताम् ॥ The 2nd person singular is एवसे ॥ Here applies the following, by which ए is changed to व

२२५२ । सवाभ्या वामौ ॥ ३ । ४ । ८१ ॥

सवाभ्या परस्व लोट्तेत क्रमात् 'व', अम्, एतौ स्त । एवस्व । एवेताम् । एवन्ताम् ।

2252 For such an 'e' coming after 's' is substituted व , and for that coming after व is substituted अम् in the Imperative

This supersedes the आम् substitution of the last sūtra. Thus for से we have स्व and for भ्ये we have भ्यम् ॥

Thus $\text{एव} + \text{से} = \text{एवस्व}$ । एवेताम् । एवन्ताम् ॥ The 1st person singular is $\text{एव} + \text{ए}$ ॥ Here by the following sūtra the ए is changed to रे ॥

२२५३ । एत ये ॥ ३ । ४ । ८३ ॥

लोपः ॥ एत ये ॥ ३ । ४ । ८३ ॥

2253 The 'a' is substituted for 'e' forming part of the affixes of the first person of the Imperative

This debars चा of the preceding but one sūtra.

Thus ए + च = एच, एच + च = एचच, एचच + च = एचचच ॥

सिद्ध or Imperative

	Singular	Dual	Plural
1st person	एच	एचच	एचचच
2nd person	एचस्य	एचयाम्	एचस्यम्
3rd person	एचताम्	एचताम्	एचताम्

—10—

लट् or Imperfect

Thus च + लट् + च + च = लट्चचच ॥ Here the following sūtra causes the च to be replaced by ए ॥

२२५४ । एचचचदीनाम् ॥ ३ । ४ । ८४ ॥

एचचचदीनाम् एचचचदीनाम् ॥ एचचचदीनाम् ॥ एचचचदीनाम् ॥ एचचचदीनाम् ॥ एचचचदीनाम् ॥

2254 एचचचदीनाम् is the augment of a verbal stem beginning with a vowel, in the Aorist, Imperfect and the Conditional.

This debars the augment एच ॥ Thus एच + लट् + च = लट्चचच ॥ The वृद्धि is by VI. I. 90 S 269

लृट् or Imperfect.

	Singular	Dual	Plural
1st Person.	एच	एचच	एचचच
2nd Person.	एचस्य	एचयाम्	एचस्यम्
3rd Person.	एचताम्	एचताम्	एचताम्

—10—

लिट् or Potential.

Thus एच + लिट् + च = लिट्चचच ॥ Now the next sūtra ordains the augment एच to be

२२५५ । लिट् एच ॥ ३ । ४ । ८५ ॥

लिट् एच ॥ लिट् एच ॥ लिट् एच ॥ लिट् एच ॥ लिट् एच ॥

2255 The personal endings of the Potential and the Benedictive take the augment 'ayuf'

The इ of ऋयुट् is indicatory and shows that this augment is to be placed before the affixes (I 1 46 S 36) The ञ is for the sake of pronunciation, this rule applies to the Atmanepada affixes In the Potential, the इ of the augment is elided by VII 2 79 S 2211 and the य् also, before a personal-ending beginning with a consonant, is dropped according to VI I 66 S 873 In the Benedictive, the augment retains its full form, only so far as it is not governed by VI 1 66

Thus एष+ऋयुट्+त=एष+यीप्+त=एष+ईप्+त (VII 2 79 S 2211)=एष+ई+त (VI I 66 S 873)=एषेत ॥ So also एषेयाताम् ॥

The 3rd Person Plural is formed by the following

२२५६ । अस्व रन् । इ । ४ । १०८ ।

लिङो अस्व रन्त्याम् । एषेरन् । एषेया । एषेयाताम् । एषेयन् ।

2256 The affix 'ran' is the substitute of 'jha' in the 'Lrñ' (Potential and Benedictive).

The ऋ in other places, is replaced generally by ऋन् (VII I 3 S 2169) but in लिङ्, it is replaced by रन् ।

Thus एष+ईप्+रन्=एषेरन् ॥ So also 2nd Person singular &c are एषेया, एषेयाताम्, एषेयन् ॥ The 1st Person singular is formed by the following

२२५७ । इटोऽत् । इ । ४ । १०९ ।

लिङादेअरयेरोऽत्त्याम् । एषेय । एषेयहि । एषेयहि । आशीर्लिङि आशीर्लिङि आशीर्लिङि आशीर्लिङि । एषेयो न । ऋयुट्प्रुटो म्रत्ययाचयवत्यात्पत्यम् । एषिषीत् । एषिषीयाताम् । एषिषीरन् । एषिषीषु । एषिषीदारयाम् । एषिषीच्यम् । एषिषीव । एषिषीवहि । एषिषीवहि । एषिषीत् । एषिषीताम् ।

2257 Short 'a' is the substitute of 'i' of the Atmanepada first person singular in the Potential and Benedictive.

Thus एष+ईप्+इ=एष+ईप्+अ=एषेय ॥ So also एषेयहि, एषेयहि ॥

लिङ् or Potential

	Singular	Dual	Plural
1st Person	एषेय	एषेयहि	एषेयहि
2nd Person	एषेया	एषेयाताम्	एषेयन्
3rd Person	एषेत	एषेयाताम्	एषेयन्

आशीर्लिङ् or Benedictive.

In the Benedictive, the affixes are Ardhadhātuka and hence the इ of ऋयुट् is not elided The ऋयुट् and प्रुट् though not strictly affixes, are yet parts of

धसि यथा लुका यौतिर्निर्दिष्टोऽप्यसिधृत्तये ।
 निजिबिजिश्चतृ इति सांयुक्त्या अभी तथा ॥
 विद्दविद्धान्प्रदौर्गदिरिष्टो भाष्येऽपि दृश्यते ।
 व्यामसूत्यादयस्त्वेन नेह येटुरिति स्थितम् ॥
 रज्जिमन्त्रीश्चदिपदीवृद्धुष्टुलिपुदि सिदि ।
 आप्यानुक्ता न देहोक्ता व्यामसूत्यादिसंभवे ॥

‘रपर्थे च सचर्त्वे’ । चंघर्त्वे पराभिभवेच्छा । घात्वर्थेनोपरं प्रहादकार्त्तक । रपर्थेते ।

2258 अत् is always substituted for the क् in the Atmanepada, when it is not preceded by a verbal stem ending in अ ॥

Thus रेचिपत ॥ The 2nd Person sing is रेचिष्ठा, Dual रेचिषायाच ॥ In the Plural the च of च्वच् may be changed to ङ् by applying VIII 3 78 S 2247 Thus रेचिङ्गच ॥ But some take the ङ् of VIII 3 78 S 2247 as not including the augment च् and in that view the च remains unchanged Thus, रेचिच्वच ॥ By doubling ङ्, च्, ङ् and च् we get sixteen forms. Thus रेचिङ्गङ्गच, रेचिच्वच्वच &c.

o

छृच् or AORIST

	Singular	Dual	Plural.
1st Person	रेचिषि	रेचिष्वदि	रेचिष्वदि
2nd Person	रेचिष्ठा	रेचिषायाच	रेचिच्वच 01 रेचिङ्गच
3rd Person	रेचिच्छ	रेचिषाताच	रेचिपत ॥

चृच् or Conditional

The Conditional presents no irregularities, and is similar to the Second Future

	Singular	Dual	Plural
1st Person	रेचिष्ये	रेचिष्यावदि	रेचिष्यावदि
2nd Person	रेचिष्यथा	रेचिष्येयाच	रेचिष्यच्वच
3rd Person	रेचिष्यत	रेचिष्येताच	रेचिष्यन्त

o

Here ends the conjugation of च्च in the Atmanepada.

A

The rule of intermediate ङ् ॥

It has been already taught before, that as a general rule the augment च् is added to all affixes which begin with a consonant except च ॥ (VII. 2 35.

The root विद् (विद्) should be included in this list, according to the opinion of Chandra and Durgâ. So also it is to be seen in the Bhâshya. But Vyâghrabhûti has not read this root in Anit list. Hence it is not read.

The nine roots कृ, पृ, अ, इ, उ, ए, ओ, ऋ, ॠ are not enumerated by Patanjali in his Bhâshya. But we have stated them here, according to the opinion of Vyâghrabhûti.

NOTE As a general rule all monosyllabic roots ending in a vowel except ऋ, long ऊ and long ऋ are anudâtta, and do not take इ augment as दातु, वेतु, वेतु, वेतु, वेतु, वेतु, वेतु, वेतु, वेतु. The following are the exceptions.

- (1) All roots ending in short अ are Udâtta and take इ, as अविष्ट ॥
- (2) All roots ending in long ऋ are वे, as वृ तवित or तवित ॥
- (3) All roots ending in short ऋ are अनि except वृ (IX 38 the references are to the class and number in the Dhâtupâtha) and वृ (V 8, X. 271) as निर्वित or निर्वित, मवित or मवित ॥
- (4) All roots in short इ are Anit, except वि (I. 1059), 'to grow' and वि 'to attend' (I 945), as वि, वि ॥
- (5) All roots in long ई are Anit, except वि 'to rest' (II 22), and वि 'to fly' (I 1017 IV 27), as वि, वि ॥
- (6) All roots in long ऊ are वे, as वि, वि from वृ and वृ ॥
- (7) All monosyllabic roots in short उ are Anit, except, वृ 'to mix' (II 23), वृ 'to sound' (II 24 I 1008) वृ 'to sharpen' (II. 28), वृ 'to flow' (II 29) वृ 'to praise' (II 26), वृ 'to sound', (II 27), and वृ 'to cover' (II 30, though consisting of more than one syllable, is treated like वृ for the purposes of इ) ॥ Thus वि, मवि, वि, वि, वि, वि, वि and वि ॥

NOTE Of the roots ending in consonants, the following are anit.

- (1) क—अ 'to be able' (IV. 78, V. 15) अ, अवि
- (2) इ—six roots —अ 'to cook, (I 187) अ, अवि, अ 'to loose' (VI 136) अ, अ 'to make empty' (VII. 4) अ, अ 'to speak (II. 54) अ, अ 'to separate (VII 5) अ, अ 'to sprinkle' (VI 140) अ ॥
- (3) इ—One root अ 'to ask' (VI, 120) अ, अवि ॥
- (4) ऊ—Fifteen roots —अ 'to colour' (I 865. 1048) अ, अ 'to cleanse' (III 11) अ, अ, अ 'to honor' (I. 1047) अ, अ 'to break' (VII 16) अ, अ 'to fry' (I 181) अ or अ, अ 'to quit' (I. 1035) अ, अ 'to sacrifice' (I 1051) अ, अ 'to join' (IV 68, VII 7) अ, अ 'to break' (VI. 123) अ, अ 'to adhere' (I. 1036) अ, अ 'to be

immersed, (VI 122) बन्ध् 'to bond' (VI 124) to enjoy' (VII 17) मोक्ष् 'to embrace' (I 1025) परिष्कार् 'to emit' to create' (IV 69, VI 121) धृष् 'to cleanse' (I 269 II 57), धृष् 'to cleanse' : The root धृष् is exhibited in the Dhātupīṭha with a long indicatory धृ, e-g धृष् धृष्टी (II 57) It therefore optionally would take धृष्. Nor does this root take धृष् augment. The inclusion of this root in the above list is therefore questionable. Others read विष् instead of धृष्. The विष् root विष् is Anīṭ (III 12) i. e. विष् 'to separate' the विष् of Rudhādi takes धृष्.

(5) द—Fifteen roots धृष् 'to eat' [II 1] घृष् 'to void excrement' (I 1026) हृष् 'to leap' (I 1028) बृष् 'to break' (VII 2) भृष् 'to out' (VII 3) क्षृष् 'to pound' (VII 8) मोक्ष् 'to perish' (I 908 VI 184) घृष् 'to sink' (I 907, VI 138) घृष् 'to sweat' (IV 79) स्वेष्. The root is exhibited as स्वेष् in the Kārikā, showing that the Fourth class root is to be taken and not the Bhūdi (I 780) which is udātta and takes हृष्. घृष् 'to go' (IV 60) घृष् 'to be troubled' (IV 61, VI 142 VII 12) क्षृष् 'to strike' (VI 1) क्षृष् 'to impel' (VI 2) क्षृष् 'to go' (IV 62) घृष्. The root घृष् is exhibited in the Kārikā, as विष् and विष् therefore the rule applies to विष् and विष्. The Adhādi (विष्) and Tudādi (विष्) विष् is विष्, as विष् विष् विष् विष् विष् विष्.

(6) दृ—Ten roots—धृष् with धृष् 'to love' धृष् 'to obstruct' (IV 65) रोक्ष् 'to accomplish' (IV 71 V 16) रोक्ष् 'to fight' (IV 64) रोक्ष् 'to bind' (I 1022) रोक्ष् 'to accomplish' (V 17) रोक्ष् 'to be angry' (IV 80) रोक्ष् 'to be hungry' (IV 81) रोक्ष् 'to be pure' (IV 82) रोक्ष् 'to be aware' (IV 63) रोक्ष् 'to pierce' (IV 72) रोक्ष् 'to be accomplished' (IV 83) रोक्ष्. The roots धृष् and रोक्ष् are exhibited in the Kārikā with धृष् विकारा (धृष्, रोक्ष्); therefore धृष् and रोक्ष् take धृष् in other gaṇas than the Fourth; as रोक्ष् and रोक्ष्. There is want of prohibition with regard to रोक्ष् so we have रोक्ष् and रोक्ष्.

(7) हृ—Two roots हृष् 'to think' (IV 67) हृष् 'to kill' (II 2) हृष्.

The Divādi हृष् should be taken otherwise भिन्ना from हृष्—हृष् (VIII 9)

(8) धृ—Thirteen roots धृष् 'to burn' (I 1034, IV 51) धृष् 'to distil' (I 885) धृष् 'to obtain' (V 14 X. 295) धृष् 'to sow' (I 1052) धृष् 'to sleep' (II 59) धृष् 'to anoint' (VI 189) धृष् (VI 137) 'to break' रोक्ष्. The roots धृष् and धृष् optionally take धृष् as they belong to रोक्ष् class (VII 2 45 Divādi 84—91). The special mention of these two roots in the Kārikā, is for the sake of indicating that these roots take धृष् augment; as रोक्ष् or रोक्ष् or रोक्ष् रोक्ष् or रोक्ष् or रोक्ष्. The धृष् and धृष् belonging to the Tudādi class, are Udātta and हृष्. धृष् (I 1032) to creep रोक्ष्,

वर्षा; ऋप्, 'to curse' (I. 1049) ऋप्, छुप् 'to touch' (VI. 125) छोष्ठा, धिप् 'to throw' (IV 14) छेष्ठा ॥

(9) ण् Three roots · रन् 'to desire' (I. 1023), as आरब्ध्वा, चन् 'to coire' (I. 1029), गच्छा, लन् 'to take' (I 1024), लब्ध्वा ॥

(10) च् Four roots, चप् 'to cease' (I. 1033), चत्ता; चप् 'to play' (I. 906) चत्ता, नच् 'to bow' (I. 867, 1030) नच्ता, गच्छ् 'to go' (I. 1031) गच्छ्ता ॥

(11) श् Ten roots · दिश् 'to show' (VI. 3), दृश् 'to see' (I. 1037), दृश् 'to bite' (I 1038), रुश् 'to rub' (VI. 131), रुश् 'to touch' (VI 128), रिश् (VI. 126), रुश् (VI. 126) both meaning 'to hurt', रुश् (I. 909) 'to cry', विश् 'to enter' (VI. 130), लिश् 'to be small' (IV. 70, VI 127). As देष्ठा, दृष्ठा, दृष्ठा, आगच्छ्ता or आनच्छ्ता, रुच्छ्ता or रुच्छ्ता, ॥ The roots with a penultimate ऋ short, which are anudâtta in the dhâtupâṭha, with the exception of रुश् and दृश्, take optionally the augment च् (VI. 1. 59), ॥ देष्ठा, रोष्ठा, ओष्ठा, मवेष्ठा, लेष्ठा ॥

(12) ण् Two roots चप् 'to eat' (I 747, and also substitute of ऋद्), as, चत्ता; चप् 'to dwell' (I 1054), as चत्ता ॥ The चप् which takes Samprasârana by VI. I 15. is meant here, and not चप् 'to cover' (II 13), which does not vocalise, as वदित्वा चत्ताचप्, but उदित् from वप् 'to dwell' (VII 2. 52).

(13) च् Ten roots धिप् 'to distinguish' (VII, 14) धेष्ठा, धिप् 'to pound' (VII 15) धेष्ठा, शुष् 'to become dry' (IV 74) शोष्ठा, शुष् 'to be nourished' (IV. 73), शोष्ठा, त्विप् 'to shine' (I 1050) त्वेष्ठा, विप् 'to pervade, to sprinkle' (I. 729, III 13, IX 54) वेष्ठा, विप् 'to embrace' (I 734 IV. 77) वेष्ठा। छुप् 'to be satisfied' (IV 75) लोष्ठा, छुप् 'to be sinful' (IV 76) रोष्ठा द्रोक्ष्यति, द्विप् 'to hate' (II 3) द्वेष्ठा, द्वेक्ष्यति, छुप् 'to draw' (I 1059, VI 6 both Bhuâdi and Tudâdi are taken, as the kârîkâ uses the two forms), आकृष्टा and आकृष्टि ॥

(14) ह् Eight roots दिह् 'to smear' (II 5), देग्वा हृह् 'to milk' (II 4), दोष्वा, लिह् 'to sprinkle' (I 1041) दीह्, चह् 'to grow' (I. 912) रोह्, चह् 'to carry' (I 1053) बोह्, चह् 'to bind' (IV 57) नेह्, चह् 'to burn' (I. 1041) दग्वा, लिह् 'to lick' (II 6) रोह् ॥ In other collections चह् (I. 905, IV. 20), शुह् (IV. 89), रिह् (VI 23), छुह् (?), are also enumerated, of these चह् takes ह् optionally before affixes beginning with त्, so also शुह् because it belongs to the class रुचार्दि (VII. 2. 45) the other two are not found (?) in root-collections hence the Kârîkâ uses the words शुक्लचंय ॥

o

We shall now conjugate all the roots of the Bhuâdi class, in their due order We take the third root.

3 रुचर्च् "to contend or vie with, to emulate, to compete"

भूट् or Second Future 3 स्पर्धिष्यते, 2 स्पर्धिष्यसे, 1 स्पर्धिष्ये ।

भोट् or Imperative 3 स्पर्धताम् 2 स्पर्धेद्य, 1 स्पर्धे ।

भट् or Imperfect 3 अस्पर्धत, 2 अस्पर्धथा, 1. अस्पर्धे ।

भिट् or Potential 3, स्पर्धेत, 2 स्पर्धेथा, 1. स्पर्धेय ।

आभोतिट् or Benedictive 3. स्पर्धिषीष्ट, 2 स्पर्धिषीष्टा, 1. स्पर्धिषीय ।

भुट् or Aorist 3. अस्पर्धिष्ट, 2 अस्पर्धिष्टा, 1 अस्पर्धिषि ।

भृट् or Conditional 3 अस्पर्धिष्यत, 2. अस्पर्धिष्यथा, 1 अस्पर्धिष्ये ।

By the phrase "no other consonant has been substituted" is meant "no other dissimilar in form consonant has been substituted".

This we learn from the implication (jñāpaka) of sūtra VI 4 126 where exception is made in the case of यञ् and दञ् ॥ Therefore, where the substitute is a different letter, then the reduplicate becomes ंदेसिदि otherwise not

If the form of the letter is not changed in the reduplicate, by substitution, then such substitution will not make the stem ञादेशादि ॥ Thus by VIII 4. 54, a यञ् letter (च, ट, त, क, प ञ, य, ष) is substituted for a consonant (other than a nasal and a semi-vowel) in the reduplicate.

Thus in पच the reduplicate is पचञ्, the first प is also a substitute, for the यञ् substitute of प will be ष ॥ Such substitutes, however, are not meant here

Here, therefore, there will be the elision of the reduplicate and the ष substitution. Thus पेच ॥

Similarly ददञ् + ष = ० द् द ष + ष = देषे ॥ So also ३ d देधाते, ३ p देषिरे, देषिये, देषे, देषियदे ॥

So also रेञ्च, रेञ्च, येञ्च, येञ्च, येञ्च, येञ्च, देभञ्च, देभञ्च ॥ Why 'for ञ' ? Observe दिदिद्यद्, दिदिद्यद् the द is not replaced Why do we say 'short ञ' ? Observe रराते, ररायाते, ररायिरे ॥ Why do we say 'standing between two simple consonants' ? Observe ररञ्च, ररञ्च ॥ Some say this example is not appropriate, for by I 2 5, the Perfect affixes are not क्ति here, as they come after conjunct consonant The following is then more appropriate लृञ्चञ्च and लृञ्चञ्च (Bhu 596) Why do say 'which has no substitute consonant in the reduplicate' ? Observe चकञ्च, चकञ्च, जगञ्च, जगञ्च, वमञ्च, वमञ्च, ॥

The substitution referred to here must be caused by the affixes of the Perfect, therefore, the rule will apply to नेञ्च, नेञ्च, मेदे and मेदाते, मेदिरे though ञञ् and यञ् are the roots, and ञ् and य् are changed to न and य ॥ The substitution of ञञ् consonant or a यञ् consonant in the reduplicate, should not be here considered asiddha (VIII 2 54, read with VIII 2 1) That substitution will be considered a substitution for the purposes of this sūtra and will make the stem ञादेशादि, as is indicated by the special exception made in favor of ञञ् and भञ् in sūtra VI 4 122

३ दध

ददञ् दधते, दधते, दधते, दधते, दधयिदे, दधामहे ।

गिदञ्—देषे, देधाते, देषिरे, देषिये, देषे, देषियदे ।

चुदञ्—दधिता, दधिताते, दधिताहे ।

दृदञ्—दधिष्यते । लोदञ् दधामहे, दधामहे, दधे ॥

नङ्—उदधत् उदधेताङ् अ३५ ४ अ३५या उदधि अ३नाङि ।

विचिनिङ्—इधेठ इधेनाङ् ५ इधेया, इधेय ॥

आसीनिङ्—इषिषीष्ट ।

सुङ्—उरणि, उरणि १०१५ उरविष्ट, उरविषि ।

सुङ्—उरविष्यत् ॥

१) वृद्धि 'to jump to raise or lift' The व in वृद्धि is indicatory and by the following वृ is inserted

Note —According to Tarangini the root mean 1 उग्रयत् or 2 उग्रयन्तु or 3 उग्रयन्तवन् ॥ According to Bhoja it means उग्रयन्तु also

२२१२ । इदिगो मुमुधातो । ॥ ३ । १८ ।

इकुरते । उ उ ७ । इदि होये । उग्रयत् । इग्रते । इग्रिष्ट । इदि ११ उनिव दधे ग्राये ।
॥ ३ ॥ उग्रये । इदि ११ उग्रयाव मुने च । अग्रते । अग्राते । इदि ११ उग्रिनाइवउग्रयन्तवन्तु ।
अग्रते । अग्राते । 'इदि ११ इदिग्रयते । अग्रयते । अग्रायते । इदि ११ अग्रिग्रते । योक् ११ उग्रय ।
अग्रयत् । इदि ११ उग्रय । अग्रिग्रते । उग्र ११ इधे । अग्रते । 'इदि ११ उग्रय इते ।

2262 वृ is added after the vowel of the root in a root which has an indicatory इ in the Dhatupatha

Thus इकुर + वृ + ति = इकुरते इकुरन् इकु ७ । I rise - उग्रय उग्रयिषे उग्रयि
उग्र ॥ उग्र उग्रयत् ॥ उग्र - इग्रिग्रते ॥ अग्र - अग्रयत् ॥ अग्र - अग्रयत् ॥ विचिनिङ्—
उग्रते । आसीनिङ्—इषिषीष्ट । सुङ्—उरविष्ट ॥ सुङ्—उरविष्यत् ॥

10 इविदि to become white It is an Intransitive verb Thus I've इविन्दते
I or विविदि ॥

11 इदि 'to salute, to praise, to worship' I've इवते I or ववते इदि
वविता १८

Note —प्रवतिगुवनादिषो ववन् १५ वविताइवन् ॥ Noun ववन् = वृषत् ॥

12 इदि to tell a good news to be fortunate to be glad to honor to
shine I've वते I or ववते इदि - वविता १८

Note—Noun वव् auspicious वव् 'shaving

13 इदि to praise to rejoice be glad to be drunk or be proud to sleep
or be lazy to shine to move (slowly) 'वृधे 'to be languid' and वधे to be
victorious It is Intransitive except when meaning 'to praise or to move'
Pro ववते Per वव ११ ॥ इदि वविता ॥ Nouns—व वृ १ ; वविट् व वृ १ ववत् १५ ववत् ॥

14 इविदि 'to throb vibrato' It is Intransitive

Pres ववते, Per ववते (VII. 1 61 S 2250) ; इदि वविता ।

15 क्लिदि "to grieve, lament" This is a Transitive verb Pre क्लिन्दते चैत्रम् 'he laments for Chaitra' Per चिक्लिन्दे ।

16. मुद "to rejoice" Pie मोदते ॥ Per मुमुदे । No guna because कित् (I 2. 5).

लट् मोदते, मोदे, मोदे ।

लिट् मुमुदे, मुमुदाते, मुमुदिषे, मुमुदिवहे ॥

लुट् मोदिता ॥ लृङ् मोदिष्यते ॥ लोट् मोदताम् ।

लङ् अमोदत ॥ विधिलिङ् मोदेत ॥ आशीर्लिङ् मोदिषीष्ट ॥

लुङ् अमोदिष्ट ॥ लृङ् अमोदिष्यत ॥

Nouns मोदन , मुद , मुदि , मुद , मुद्रा ।

17 दद "to give, present" Pre ददते, Per देदे But this is a wrong form, as the following sutra applies

२२६३ । न शब्ददवादिगुणानाम् । ई । ४ । १२६ ।

अथेर्देर्दकारादीनां गुणान्देन भावितस्य च योऽकारस्तस्यैत्वान्यासलीपी न । दददे । दददाते । दददिरे । 'द्वयद १८ स्वर्द १९ आस्वादने' । अयनगुणवे सकर्मक । सचावकर्मक ।

2263 ए is not substituted for the अ of शस्, दस्, or of roots beginning with a व, or of such verbal stems in which the अ results through the substitution of Guna, though the affixes of the Perfect being कित् or ङित् follow, or the set यल्, nor is the reduplicate elided

Thus (विश्वशस्त्रु, विश्वशस्त्रु, विश्वशस्त्रिये) दददे, दददाते, दददिरे ॥ लट् । ददते, ददसे, ददे ॥ लिट्, ददहे, दददाते, दददिषे, दददे ॥ लुट् ददिता ॥ लृङ् ददिष्यते ॥ लोट् ददताम् ॥ लङ् अददत ॥ विधिलिङ् ददेत ॥ आशीर्लिङ् ददिषीष्ट ॥ लुङ् अददिष्ट ॥ लृङ् अददिष्यत ॥

(Of roots beginning with व्-ववश्त्रु, ववश्त्रु, ववश्त्रिय, ॥ Of roots where अ is the result of guna, विश्वशस्त्रु, विश्वशस्त्रु, विश्वशस्त्रिय, लुलविय, पुपविय ॥ गुणान्देनाभिनिर्वृत्तस्यार्थान्देन्योकारस्य चायमकार इति एत्व प्रतिपिच्यते ॥)

The अ of Guna may result either from the गुण of ऋ as कृ changed to क् or of उ changed to ओ again changed to अ as लु—लव ॥

18 ५५६, 19 स्वर्द "to taste, to be liked, be sweet, be pleasant to the taste to sweeten" This root is Transitive when meaning "to experience & e to taste" and it is Intransitive when meaning "liking" & e to be liked According to Kshîraswâmî it means चयस्वे "to choose" Transitive, as स्वदन्ति देवा उपा निदम्य ॥ It is Parasmaipadî here as a Vaidic Irregularity Intransitive, as दधि स्वदते देवदत्ताय "curd is pleasant to the taste of Devadatta"

It is conjugated regularly. The initial च् in ५५६ is changed to च by the following .

One must refer to the Dhâtupâṭha for a list of the roots beginning with ष ॥ As a general rule, however, all monosyllabic roots beginning with a च and followed by a vowel or a dental letter have been taught in the Dhâtupâṭha as beginning with an initial ष, as well as the following roots स्वक्, स्वद्, स्वञ्, स्वप्, and स्मि though followed by क् or च् ॥ The following roots though followed by a vowel or dental are not taught with an initial ष viz सेक्, धृप्, धृत्, धृञ्, रत्, स्तृप् ॥

बुभूषिये । Imperative (व्यति) बुभूषताम् । बुभूषे । Imper (व्यति) अबुभूषत । अबुभूष । Pot (व्यति) । बुभूषेत । बुभूषेय । Bene (व्यति) बुभूषिषीष्ट । बुभूषिषीय । Aorist (व्यति) अबुभूषिष्ट । अबुभूषिषि । Condi अबुभूषिष्यत् । अबुभूषिष्ये ॥

1 ✓ Bhu, Desiderative, Passive Pie बुभूष्यते । बुभूष्ये । Per बुभूषां चक्रे । बुभूषा चक्रे । I Fut बुभूषिता बुभूषिताहे । II Fut बुभूषिये । बुभूषिष्ये । Imperative 1st S बुभूष्ये । Imper 1st S अबुभूष्ये । Pote. 1st S बुभूष्येय । Bene 1st S बुभूषिषीय । Aorist अबुभूषि । अबुभूषिष्याः । अबुभूषिषि । Cond 1 S. अबुभूषिष्ये ॥

1 ✓ Bhū, Yan Intensive Pre बोभूष्यते । Per बोभूषा or बोभवा चक्रे । I Fut. बोभूषिता । II Fut बोभूषियते । Imperative बोभूष्यताम् । Imper अबोभूषत । Pote बोभूषेत । Ben बोभूषिषीष्ट । Aorist अबोभूषिष्ट । Condi. अबोभूषिष्यत् ॥

1. ✓ Bhū, Yan luk Pre. बोभवीति or बोभोति । बोभूत । बोभुवति । बोभवीषि or बोभोषि । बोभूषः । बोभूष । बोभवीमि or बोभोमि । बोभूयः । बोभूमः । Per, बोभवांचकार बोभाव or बोभूव । बोभूवतुः । बोभूवुः । बोभूविष्य or बोभविष्य । बोभूवथुः । बोभूव । बोभव बोभाव or बोभूष । बोभूविष्य or बोभुविष्य । बोभूविम or बोभूविम । I Fut बोभविता II Fut बोभविष्यति । Imperative बोभवीतु, बोभोतु or बोभूतात् । बोभूताम् । बोभुवतु । बोभूहि । बोभूतम् । बोभूत । बोभवानि । बोभवाव । बोभवाम । Imper अबोभवीत् or अबोभोत् अबोभूताम् । अबोभुव । अबोभो. or अबोभवीः । अबोभूतम् । अबोभूत । अबोभवम् । अबोभूव अबोभूम । Pote बोभूयात् । बोभूयाताम् बोभूयुः । Bene बोभूयात् । बोभूयास्ताम् । बोभूयासुः Aorist अबोभूवीत् । अबोभूत, अबोभोत्, अबोभावीत्, अबोभवीत् । 3rd, Dual अबोभूताम् 3rd Pl. अबोभूवन् (?) अबोभूवुः, अबोभाविषु अबोभुवुः । 2 S अबोभू, अबोभूवी, अबोभोः, अबोभवीः or अबोभावी । अबोभूतम् । अबोभूत । अबोभूवम् or अबोभाविषम् । अबोभूव or अबोभाविष्य, अबोभूम or अबोभाविषम् ॥

एध २ वृद्धौ ।

2 ✓ Edha, to prosper Pre एधते । Per. एधा चक्रे । I Fut, एधिता । II Fut, एधिष्यते । Imperative एधताम् । Imper एधत । Pote एधेत । Bene एधिषीष्ट । Aorist ऐधिष्ट । Condi ऐधिष्यत् । Pass एध्यते । Aor. ऐधि (भवत्) । Desi. एदिधिषते । Past. Part, Pass एधित. Noun —एधः ॥

2 ✓ Edha, Causative Pre एधयते or ति । Per एधयां चक्रे । I Fut एधयिता । एधयिताहे or °सि । II Fut एधयिष्यते-°ति । Imperative एधयताम्-°तु । Imper एधयत-°त् । Pote एधयेत-°त् । Bene एधयिषीष्ट or एध्यात् । Aorist ऐदिधत्-°त् ॥

स्पर्ध ३ संघर्षे ।

3 ✓ Spardha, to contend Pre. स्पर्धते । Per पस्पर्द्धे । I Fut स्पर्धिता । II Fut, स्पर्धिष्यते । Imperative स्पर्धताम् । Imper अस्पर्धत । Pote स्पर्धत । Bene स्पर्धिषीष्ट । Aorist अस्पर्धिष्ट । Condi अस्पर्धिष्यत् । Pass स्पर्ध्यते । लोट् स्पर्धताम् । लङ् अस्पर्ध्यत । लिट् स्पर्ध्यते लुङ्, चिष् अस्पर्धि ॥ Causative स्पर्धयति, ॥ Desi पित्स्पर्धिषते । लिट्, पित्स्पर्धिषा चक्रे । लुट्, पित्स्पर्धिषिता । Passive पित्स्पर्धिष्यते । Intensive पास्यर्ध्यते । लिट् पास्यर्धा चक्रे । लुङ् पास्यर्धिता ॥ Noun स्पर्द्धा ॥

3 ✓ Spardha, Yan luk Pie. पास्यर्द्धि or °र्धीति । पास्यर्द्धिः । पास्यर्द्धति । पास्यर्त्ति । पास्यर्द्धः । Per पास्यर्धा चकार । I Fut पास्यर्धिता । II Fut पास्यर्धिष्यति । Imperative पास्यर्द्धात् पास्यर्द्धुः । पास्यर्द्धाम । पास्यर्द्धतु । पास्यर्द्धि । Imper अपास्यर्त्ति or °द् अपास्यर्द्धाम् । अपास्यर्धुः । अपास्यर्त्-°र्द् or अपास्यर्त्ता । Pote पास्यर्द्धात् । पास्यर्द्धाताम्

वाच्यः पुं । Bene वाच्यः । वाच्यदध्यात्मम् । Aorist चवाच्यदध्यात् । चवाच्यदधिष्ठा । चवाच्यदधिष्ठा । चवाच्यदधिष्ठा । चवाच्यदधिष्ठा । चवाच्यदधिष्ठा । CondL चवाच्यदधिष्ठा ।

गाध ४ प्रतिष्ठाजिप्सये (ग्रन्थे च) ।

4 ✓ Gādhri I to stand ° to seek or coret 3 to compilo Pre गाधते । गाधते । गाधे । Per जगाधे । I Fut गाधिता । गाधिगता । II Fut गाधिष्यते । Imperative गाधताम् । गाधत । गाधे । Imper जगाधत । जगाधत । जगाधे । Pote गाधते । गाधिष्यते । गाधय । Bene गाधिष्ये । Aorist जगाधिष्ठा । जगाधिष्ठा । जगाधिषि । Condi जगाधिष्यत । Pass. गाधते । Desi जि गाधिष्यते । Inten जगाध्यात । Fut गाधिष्यमाणाः । Nouns गाधन । गाधि ।

4 ✓ Gādhri Causative Pre गाधयति । Per गाधयं चकार । I Fut गाधयिता । II Fut गाधयिष्यति । Imperative गाधयतु । Imper जगाधयतु । Pote गाधयतु । Bene गाध्यातु । Aorist जगाधयतु । Condi जगाधयिष्यत ।

4 ✓ Gādhri Desiderative Pro जिगाधिष्यते । Per जिगाधिष्य चक्रे । I Fut जिगाधिष्यति । II Fut जिगाधिष्यिष्यते । Imperative जिगाधिष्यताम् । Imper चजिगाधिष्यत । Pote जिगाधिष्ये । Bene जिगाधिष्ये । Aorist चजिगाधिष्ये । Condi चजिगाधिष्यिष्यत । Passive of Desiderative जिगाधिष्यत । Aorist चजिगाधिष्ये ।

4 ✓ Gādhri Intensive Pre जगाधयते । Per जगाधयं चक्रे । I Fut जगाधयिता । II Fut जगाधयिष्यते । Imperative जगाधयताम् । Imper जगाधयत । Pote जगाधयते । Bene जगाधिष्ये । Aor जगाधयिष्ये । Con जगाधयिष्यत । II Pass. Aor जगाधयिष्ये ।

4 ✓ Gādhri Adhuk Pe जगाधिष्ठा । ° S जगाधिसि । Per जगाधयं चकार । I Fut जगाधयिता । II Fut जगाधयिष्यति । Imperative जगाधयतु । Int S जगाधयति । Imper जगाधयतु-°द 2 8 जगाधयतु or जगाधयतु-°द । Pote जगाधयताम् । जगाधयताम् । Bene जगाधयताम् । जगाधयताम् । Aorist जगाधयिष्यत । जगाधयिष्यत । Condi जगाधयिष्यत ।

वाध ५ ले दने ।

5 ✓ Vādhri to harass Pre वाधते । Per वधाधे । I Fut वाधिता । II Fut वाधिष्यत । Imperative वाधताम् । Imper वधाधत । Pote वाधत । Bene वाधिष्ये । Aorist वधाधिष्ठा । CondL वधाधिष्यत । Pres वाधते । Caus वाधयति वाधयते । Desi वाधिष्यते । Inten वाधयते । Pro. Part Atmano वाधमान । Past Part. Pass. वाधितः । Past Part. Act वाधिष्यताम् । Fut वाधिष्यमाणाः । Ger वाधित्या । Infinit वाधितुम् । Adj वाधित्य । वधिनीयं वाधम् । Nouns वाधु भद्रवाधु ।

नाधृ ६, नाधृ ७ याच्यो पतायैश्चर्याशीः पु ।

6 ✓ Nādhri 7 ✓ Nādhri to trouble to ask to have power to bless- Pre नाधति । A. नाधते । Per ननाध । A नाधे । I Fut नाधिता । A नाधिता । II Fut नाधिष्यति । A. नाधिष्यते । Imperative नाधतु । A नाधताम् । Imper अननाधतु । A अननाधत । Pote नाधत । A नाधे । Bene नाध्यातु । A. नाधिष्यत । Aorist अननाधे । A अननाधिष्ठा । Condi अननाधिष्यत । A. अननाधिष्यत ।

दध ८ धारणे ।

8 ✓ Dādha to hold Pro दधते । Per देधे । देधाते । देधिरे । देधिषे । देधे । देधिषे । I Fut दधिता । II Fut दधिष्यते । Imperative दधताम् । Imper दधत ।

Pote दधेत । Bene. दधिषीष्ट । Aorist अदधिष्ट । Condi. अदधिष्यत । Pass दध्यते । Caus. दाधयति, दाधयते । Desi दिदधिष्यते । Inten दादध्यते ॥

8 ✓ Dadha, Desiderative Pre दिदधिष्यते । Per. दिदधिष्याचक्रे । I Fut. दिदधिषिता । II Fut दिदधिषिष्यते । Imperative दिदधिष्यताम् । Imper. अदिदधिषत । Pote. दिदधिषेत । Bene दिदधिषीषीष्ट । Aorist अदिदधिषिष्ट । Condi अदिदधिषिष्यत । Desi Passive दिदधिष्यते । Pass दध्यते । लोट् - दध्याताम् । लङ् - अदध्यत । लिङ् - दध्येत । लुङ्, चिण् अदाधि ॥

8. ✓ Dadha, Yan Intensive Pre दादध्यते । Per दादधां चक्रे । I Fut दादधिता । II Fut दादधिष्यते । Imve दादध्यताम् । Imp अदादध्यत । Pot दादध्येत । Ben दादधिषीष्ट । Aor अदादधिष्ट । Con. अदादधिष्यत ॥

8 ✓ Dadha, Yan luk. Pre दादद्धि । दादद्ध. दाधत्सि । दादध्मि । Per, दादध चकार । I Fut, दादधिता । II Fut दादधिष्यति । Imperative दादद्धु or दादद्धाद दादद्धि । दादधानि । Imper अदाधत् - °द अदादधोम् । अदादधुः । अदाधाः । अदादद्ध अदादधम् । Pote दादध्यात् । दादध्याताम् । Bene. दादध्यात् । दादध्याताम् । Aorist अदादधीत् or °दाधीत । अदादधिष्याम् or °दाधिष्याम् । Condi अदादधिष्यत् ॥

स्कुदि ६ आप्रवणे ।

9 ✓ Skudi, to jump, to raise Pre. स्कुन्दते । Per, चुस्कुन्दे । I Fut स्कुन्दिता । II Fut स्कुन्दिष्यते । Imperative स्कुन्दिताम् । Imper अस्कुन्दत । Poten स्कुन्देत । Bene स्कुन्दिषीष्ट । Aorist अस्कुन्दिष्ट । Condi अस्कुन्दिष्यत । Pass स्कुन्दते । Caus. स्कुन्दयति स्कुन्दयते । Desi चुस्कुन्दिष्यते । Inten. चोस्कुन्दते । Noun. स्कुन्दनः ॥

9 ✓ Skudi, Passive Pre. स्कुन्दते । Imperative, स्कुन्दताम् । Imper. अस्कुन्दत । Poten स्कुन्देत । Aorist, अस्कुन्दि ॥

9. ✓ Skudi, Desiderative 1 चुस्कुन्दिष्यते । 2. चुस्कुन्दिष्याचक्रे । 3 चुस्कुन्दिषिता । 4. चुस्कुन्दिषिष्यते । 5 चुस्कुन्दिष्यताम् । 6 अचुस्कुन्दिषत । 7 चुस्कुन्दिषेत । 8 चुस्कुन्दिषीषीष्ट । 9. अचुस्कुन्दिषिष्ट । 10, अचुस्कुन्दिषिष्यत ॥

9 ✓ Skudi, Intensive. 1, चोस्कुन्दते । 2. चोस्कुन्दाचक्रे । 3 चोस्कुन्दिता । 4 चोस्कुन्दिष्यते । 5. चोस्कुन्दताम् । 6. अचोस्कुन्दत । 7 चोस्कुन्देत । 8. चोस्कुन्दिषीष्ट । 9. अचोस्कुन्दिष्ट । 10 अचोस्कुन्दिष्यत ॥

9 ✓ Skudi, Yan luk. 1. चोस्कुन्दोति or चोस्कुन्ति । 2. चोस्कुन्दाच्चकार । 6 अचोस्कुन् । Caus स्कुन्दयति ॥

शिवदि १० श्वेत्ये ।

10 ✓ Svidi, to become white It is conjugated like ✓ Skudi Pre. शिवन्दते । Per शिविष्यते । I Fut शिवन्दिता । II Fut. शिवन्दिष्यते । Imperative शिवन्दिताम् । Imper अशिवन्दत । Poten शिवन्देत । Bene शिवन्दिषीष्ट । Aorist अशिवन्दिष्ट । Condi. अशिवन्दिष्यत । Pass शिवन्दते । Caus शिवन्दयति, शिवन्दयते । Desi शिशिवन्दिष्यते । Inten. शिशिवन्दते । Noun श्वेतः ॥

वदि ११ अभिवादनस्तुत्योः ।

11 ✓ Vadi, to salute, to adore. Pre वन्दते । Per ववन्दे । I Fut वन्दिता । II Fut वन्दिष्यते । Imperative वन्दताम् । Imper अवन्दत । Pote वन्देत । Bene वन्दिषीष्ट । Aorist अवन्दिष्ट । Condi अवन्दिष्यत । Pass वन्दते । Caus वन्दयति, वन्दयते । Desi. विवन्दिष्यते । Inten. वावन्दते । Nouns, वन्दूः । वन्दी । वन्दारः । वन्दा । वन्दावन्दा ॥

Bene ददिषीष्ट । Aorist अददिष्ट । Condi. अददिष्यत् । Pass दद्यते, Imperative दद्यताम् । Imper., अदद्यत् । Pot दद्येत । Aor अदादि Caus दादयति, दादयते । Desi दिददिष्यते । Inten. दोदद्यते । Yan luk दादयोति or दादयति । Noun

षवद् १८, स्वर्द १९ आस्वादने ।

18 ✓ Shvada, 19 ✓ Svarda, to taste Pre स्वदते, स्वर्दते । Per सव्य । सस्वर्द । I Fut स्वदिता, स्वर्दिता । Pass स्वद्यते, स्वर्द्यते । Caus स्वादयति, स्वादयते, स्व । यति, स्वादयति । Aorist असिष्वदत् । C Desiderative सिस्वादयिष्यति । Desi सिस्वदिष्यते । Inten सास्वद्यते, सास्वर्द्यते, Yan luk सास्वदोति or सास्वति । Noun स्वादु ।

उर्द २० माने कीडावां च ।

20, ✓ Uida, to measure, to play, to taste Pre ऊर्दते Per ऊर्दाचक्रे । Fut ऊर्दिता । II Fut. ऊर्दिष्यते । Imper ऊर्दताम् । Impera ऊर्दत । Pote ऊर्दत । Bene ऊर्दिषीष्ट । Aorist और्दिष्ट । Condi और्दिष्यत् । Caus ऊर्दयति, ऊर्दयते Aorist और्दिदत् । Desi ऊर्दिदयते ।

कूर्द २१, खूर्द २२, गुर्द २३, गुद २४ कीडायामेव ।

21 ✓ Kurda, to play Pre कूर्दते । Per चुकूर्द । I Fut कूर्दिता । II Fut कूर्दिष्यते । Imperative कूर्दताम् । Imper अकूर्दत । Pote कूर्दत । Bene कूर्दिषीष्ट । Aorist अकूर्दिष्ट । Condi अकूर्दिष्यत् । Pass कूर्द्यते । Caus कूर्दयति, कूर्दयते । Aorist अचुकूर्दत् । Desi चुकूर्दिष्यते ।

21 ✓ Kurda Yan luk, Pre चोकूर्दोति or चोकूर्ति । चोकूर्तः । Per चोकूर्दा चकार । I Fut चोकूर्दिता । Imper अचोकूर्दोत् or अचोकूर्त् - 'र्द । अचोकूर् or अचोकूर्त् - 'द । Pass कूर्द्यते । Caus कूर्दयति । Aorist अचुकूर्दत् । Desi चुकूर्दिष्यते । Inten चोकूर्द्यते ।

22 ✓ Khurda, to play Pre खूर्दते । Per चुखूर्द । I Fut खूर्दिता । II Fut. खूर्दिष्यते । Imperative खूर्दताम् । Imper अखूर्दत । Pote खूर्दत । Bene खूर्दिषीष्ट । Aorist अखूर्दिष्ट । Condi अखूर्दिष्यत् । Pass खूर्द्यते । Caus खूर्दयति, खूर्दयते । Desi चुखूर्दिष्यते । Inten चोखूर्द्यते ।

23, ✓ Gurda, to play Pre गूर्दते । Per जुगूर्द । I Fut गूर्दिता ॥

24, ✓ Guda, to play, Pre गोदते । Per जुगुदे । I Fut गोदिता । Caus गोदयति, गोदयते । Desi जुगुदिष्यते, जुगोदिष्यते । Inten. जोगुद्यते । Ger, गुदित्वा or गोदित्वा । Noun. गुदम् । गोद ॥

षूद २५ क्षरणे ।

25, ✓ Shūda, to effuse, to flow, Pre शूदते । Per सुषूदे । I Fut शूदिता । Caus शूदयति, शूदयते । Aorist अशूदुदत् । Desi सुषूदिष्यते । Inten सोशूद्यते । Yan luk. सोसूति । Nouns मधुसूदन । शूदिता (trin), शूद 'a cook' 'mire'

ह्राद २६ अन्यतो शब्दे ।

26, ✓ Hrāda, to sound, to roar, The word अव्यक्तशब्द means the sound of drums &c Pre ह्रादते । Per जह्रादे । I Fut ह्रादिता । Pass ह्राद्यते । Aorist अह्रादि । Caus ह्रादयति, ह्रादयते । Aorist अजोह्रादत् । Desi जिह्रादिष्यते । Inten जाह्राद्यते । Yan luk जाह्रादोति or जाह्राति । Noun ह्रदः 'a lake', महिकिह्रदः 'a city of the Vāhikass' (IV, 2, 142, S. 1366 महिकिह्रदीय) ॥

ह्रादी २७ सुखे च ।

27 ✓ Hṛdī to be glad or delighted rejoice By force of च and we draw in the aṅgṛīti of aṅyaktā—ābde and so it means to sound also Thus — Pre. हृदते just like हृदते । The root is exhibited with a long ई as its indicatory letter and this differentiates it from हृद । Therefore the rule VII 2 14 8 3039 applies to the Past Participle along with VI 4 95 8 3073 Thus आहूयः आहूयवान् (VIII 2 42 8 3016) Pre. हृदत । Per अहृदते । I Fut हृदिष्यते । Pass हृदयते । Caus. हृदायति हृदायते । Desi. हिरुहृदिषति । Inten. आहृदायते । Noun. आहृदाः ।

स्वाद २८ आस्वादिने ।

28 ✓ Svāda, to taste It has the same meaning as the root 18 स्वाद Thus स्वादते । As it is taught without a च in the Dhātupāṭha so च is never changed to व as चसिस्वदात् । Pre. स्वादत । Per सव्यादे । I Fut स्वादिष्या । Pass स्वाद्यते । Caus. स्वादायति स्वादायते । Desi. सिस्वादायति । Inten. सास्वाद्यते ।

पर्द २९ कुरिस्सते शब्दे ।

29 ✓ Parda, to break wind Pre. पदते । Per पर्वते । I Fut पदिष्या । II Fut पदिष्यते । Impera. पदताम् । Imper. पदात । Bene. पदिषीष्ट । Aorist पदिषत् । Cond. पदिष्यत् । Pass. पद्यते । Caus. पदायति पदायते । Desi. विपदिषति । Inten. पापद्यते । Yāñ luk पर्वति or पापति । Noun. पदाङ्ग ।

यती ३० प्रयत्ने ।

30 ✓ Yāti to attempt Pre. यतते । Per येत् । येतिषे । I Fut यतिष्या । II Fut यतिष्यते । Impera. यतताम् । Imper. यात । Bene. यतिषीष्ट । Aorist यतिषत् । Cond. यतिष्यत् । Pass. यत्यते । Caus. यातायति यातायते । Aorist अयतिषत् । Desi. विपतिषते । Inten. पायत्यते । Yāñ luk यापतेति or यापति । Noun. यत्रः । यति । Past Part. Pass यतिषतः । आयतः ।

युत् ३१, जुत् ३२ भासने ।

31 ✓ Yutri 32 ✓ Jutri to shine These two roots are read with an indicatory च । Therefore VII 4 2 8 3572 applies and in the Aorist with चङ् there is no shortening. As अयुपोषत् । P P युत्तिषत् or योतिषत् । (I 1 21 8 3056), Pre. योतते । Per युजुते । I Fut, योतिष्या । Pass. युज्यते । Caus. योतायति योतायते । Aorist अयुपोषत् । Desi. युजुतिषते or योतिषते । Inten. योयुज्यते । Yāñ luk. योयुतीति or योयोति । Past, Part. Pass. युतिषतः or योतिषतः । Ger युतिष्या or योतिष्या ।

32 ✓ Jutri to shine Pre. योतते । Per जुजुते । Fut. योतिष्या । Pass. युज्यते । Caus. योतायति योतायते । Aorist अजुयोषत् । Inten. योयुज्यते Yāñ luk योयुतीति or योयोति ।

विथृ ३३, वेथृ ३४ याचने ।

33 ✓ Vithri 34 ✓ Vethri to beg According to Kaṇhika the first root is विथ ending with a च । This view is however discarded by Kāśīśāstrī Pre. वेथत । Per विथिषे । I Fut वथिष्या । II Fut वेथिष्यते । Imper. वेथताम् । Imper. अवेथत । Pot वेथेत् । Ben. वेथिषीष्ट । Aor. अवेथिषत् । Cond. अवेथिष्यत् । Pass. विथ्यते । Caus. वेथायति वेथायते । Aorist अविथेयत् । Desi. विविथिषते विवेथिषते । Inten. वैथिष्यते, Yāñ luk वेथिषति or वेथेति ।

34 ✓ vethri to beg The forms विथेय (Per) वेथ्यते (Pass and distinguish it from the last root, Having an indicatory च it never shortens the penultimate

Both these roots take two objects Pre. वेद्यते । Per विवेये । I Fut वेद्यता । II Fut वेद्यिष्यते । Int वेद्यताम् । Imper. अवेद्यत । Pot. वेद्येत । Ben वेद्यिष्येत् । Aor अवेद्यिष्ट । Cond. अवेद्यिष्यत् । Pass वेद्यते । Caus वेद्ययति, वेद्ययते । Desi विवेद्ययते । Intensive, वेद्यिष्यते । yan luk वेवेद्यीति । or वेवेत्ति ॥

अथि ३५ शैथिल्ये ।

35 ✓ Śrathī, 'to be weak,' 'to be loose or relaxed,' This root is exhibited as अथि, with an indicatory short ङ, in order to show that a nasal should be inserted which nasal is not elided before क्त affixes Pre. अथते । Per अथये । I Fut अन्यता । II Fut अन्यिष्यत । Imperative अन्यताम् । Imper अथत । Pote अथ्येत । Bene. अन्यिष्येत् । Aorist अन्यिष्ट । Cond. अन्यिष्यत् । Pass अथते । Caus. अथयति, अथयते । Aorist अथयिष्ट । Desi अथयिष्यते । Intensive अथयिष्यते । yan luk अथयिष्यति or अथयिष्य । Impe-fect अथयन् । Noun अन्या । अथयः । हिमयथः ॥

अथि ३६ कौटिल्ये ।

36, ✓ Giathī, 'to be crooked, to be wicked, to bend' Thus अथते &c like अन्यते &c. There is difference in the reduplication Some read these two roots without the indicatory ङ, but with an न, & c, instead of अथि, अथि they read them as अथ्य and अथ्य । In this view, the nasal would be elided before क्त affixes The Perfect would be according to the view of Dhātuvṛttikāra But this is mistake, according to Taranganī The author of Kāśīkā also does not approve the reading अथ्य and अथ्य, but अथि and अथि because under 1 2, 6 Vārtika अथिअथि, &c he has given the examples अथितु' in Lit Parasmaipada

The root अथ्य सन्दर्भे is read in the Kṛyāḥ class also and अथ्य अथ्यने in युजादि । Pre अथ्ये । Per अथ्ये । I Fut. अथ्यता ॥

कथ ३७ श्लाघायाम् ।

37 ✓ Kattha, to boast, to swagger, to praise Pre कथ्यते । Per. चकत्ये । I Fut कथ्यता । Pass कथ्यते । Desi चिकथिष्यते । Inten चाकथ्यते । Yan luk चाकथ्यीति । Nouns चिकथ्यन । चिकथ्यी ॥

Here end the 36 roots beginning with अथ 'to prosper, and which are Atmanepads.

Note :— We repeat the Aṇṭ Kārikas here as those printed at page 51 are not rather clear

कृद्, चन्दने, यैति, ह, हणु, गीह, घु, नु तु शिव, हीह चिभि ।

एह, एअभ्या च धिनेकायेऽक्षन्तेषु निहता स्मृता ॥ १ ॥

अन्त, पष्, मुत् रिच् घष् धिच तिव प्रच्छि त्यज, निजिह, भज् ।

भञ्ज् भुञ् भस्ज् मस्जि यञ्, युञ् हज् रञ् विजिह, स्यजिह, मञ्, सञ् ॥ २ ॥

अह, एह, गिह् छिह्, मुदि, नुह, पञ्, भिह् विहसि, वि'नह्, ।

अह सदी, त्यिहसि, स्कन्दि, हदी, ह्रुध्, सुधि बुध्यती ॥ ३ ॥

घन्धि, युंघि, ह्यो राधि, व्यंघ शुध्, माधि, मिह् यती, ।

मन्य, हवाप् चिप् सुवि, तपं तिप, मृय्यति, धृय्यती ॥ ४ ॥

तिप, लुप घप् शप्, स्यप, सुवि, यभ रभ लभ्, गभ, नभ, यमो, रमि' ।

क्रुगि, ह्रगि, द्विगो, दृश मृग् रिग, रुग, निश विग शृश, ह्रवि ॥ ५ ॥

स्विप् सुप, द्विप् दुप्, पुष्य, विष्, त्रिप, शिप् ह्रुव गितय्यताह, घसि', ।

वसति, दह्, द्विहि, ह्रुशो, नह मिह हह् जिह् यहिस्तया ॥ ६ ॥

अनुदाता रतन्तेषु घातयो ह्यधिकं गताम् ।

मुदादो मत्तमेदेन स्थितो यो च्चुराद्रियु ॥ ७ ॥

सृप् कृपी, तौ वारयितु श्यना निर्वेग आवृत ।

क्रिच । स्थित्यपयो सिह्युध्यो, मन्यपुष्यरितप श्यना ॥ ८ ॥

वसि शपा लुका यौतिनि दि'टोऽन्यनिहसये ।

जिजिह् विजिह, शङ् इति सानुग्रह्या अमो तथा ॥ ९ ॥

छिन्दतिरवान्द्रदोर्गादिरियो धाव्येऽपि दृश्यते ।

ध्याध्रमूत्याद्यस्त्येन नेह पेदुरिति स्थितम् ॥ १० ॥

रिञ्ज, मस्त्री अदि पदी सुह्, सुध् शुपि, पुपी शिपि' ।

भाष्यानुक्ता नेधेहेता ध्याध्रमूत्यादिसमते ॥ ११ ॥

Sub Section 3

अथाष्टात्रिंशत्तत्त्वगोपान्तोः परगोपदिनः ॥

Thirty-eight Parasmaipadī roots ending in a dental letter.

अत ३८ सातत्यगमेने । अतति । 'अत आदेः' (२२४८) आत । आततुः ।
आतुः । लुङि आतिस् ईत् इति स्थिते ॥

38 ✓ Ata, 'to go constantly, to wander.' The words सातत्यगमन mean 'un-interrupted going.' As ग्राममनति 'He wanders throughout the village'

Thus, Pre अतति, अतसि, अतामि, अतन्ति । Per. आत, आततुः आतुः । आतिय, आतिव ।
The अ is lengthened by VII 4 70 S 2248, I Fut. अतिता । II Fut अतिष्यति । Im-
अततु । Imp आतत् । There is Vriddhi before the augment आद् । Pot, अतेत । Bene,
अत्यात् ।

In forming the Aorist, we add सिच् and ईद् । Thus अत् + इद् + सिच् + ईद् + त् ।
The सिच् is the affix of the Aorist and is added by III. 1, 44 S. 2222

The augment इद् is added to this सिच् by VII 2 35 S, 2184 The personal
ending त् gets the augment ईद् by VII, 3, 96 S, 2225, So the equation stands thus
आतिस + ई + त् ॥

Now applies the following sūtra by which the स is elided.

२२६६ । इट ईटि । ण । २ । २८ ॥

इट परस्य सस्य लोपः स्यादोऽटि परे ॥

* सिल्लोप एकादेशे सिद्धो वाच्य * । आतोत् । आतिष्ठाम् । आतिषुः ।

2266 The स is dropped after the augment इट, if after this स
the augment ईद् follows.

Thus आतिस + ई + त् = आति + ० + ई + त् ॥

Now this स is elided by VIII 2 28 (the present sūtra) of the Tripādī (the
last three sections or Padas of the Ashtādhyāyī)

This elision would, therefore, be asiddha for the purposes of ekādeśa (VI 1
101 S 85), and we could not combine the इ of आति with the long ई as the zero
intervenes So the form would be आति ईत् as in लिप्ता इद् of sūtra VIII 3, 19
S 67, for VIII 2 1 S 12 applies To prevent this anomaly, we have the
following vārtika

Vart. When ekādeśa is to be done, the elision of सिच् is to be considered
siddha or valid. As आतोत् । Here the सिच् is elided by इट ईटि (VIII 2, 28)
This elision is considered valid or siddha, and thus we have dirgha single sub-
stitution of ई for इ + ० + ई in आत् + इ + ० + ईत् = आतोत् ॥

This elision of स takes place when it is situated between इद् on one side
and ईद् on the other. When there is no ईद् following स, there is no elision As
आतिष्ठाम्, आतिषुः ॥

The above examples आतोत् आतिष्ठाम् and आतिषुः may be either अ + अतोत् or
अ + आतोत् । The question is what is the true form of the Aorist without the

augment च is it चसीत् or चासीत्? According to the next sūtra it might have been चासीत् but that sūtra is set aside by the sūtra following it

२२६० । चदप्रजहलन्तास्यच । ० । २ । ३ ७

चदप्र जेहं मन्ताय चाङ्गवाचः स्वाने युक्तिः स्वास्तिसि चस्मेयेषु । इति प्राप्ते ॥

2267 In the Parasmaipada s-Aorist there is Vṛddhi of the च of चद् and चञ् and of any vowel, without distinction of the stems ending in a consonant.

NOTE.—As चासीत् चाङ्गोत् । This debars the option in the case of these two roots, which would have otherwise obtained by VII 2 7 So also of stems ending in consonants as चासीत् चस्मेयोत्, चष्टस्त्रोत् चस्त्रोत् ॥

The root चत् is a दृक्-त root and therefore there would be Vṛddhi of च into चा ॥ But the application of this sūtra is prevented by the following sūtra —

२२६८ । नेटि । ० । २ । ४ ७

चटोः सिचि पाजुलं न स्वातः । मा मयान्तोत् । अतिष्ठात् । अतिषुः ॥

2268 The vowel of a stem, ending in a consonant, does not get Vṛddhi, when the सिच् takes the augment चद् ॥

Therefore we do not get the form चासीत् but असीत् because the सिच् here takes the augment चद् ॥ Thus without the augment च we have the forms : मा मदात् असीत् or मा मदात् अतिष्ठात् or मा मदान् अतिषुः । The augment च is elided after मा । The form चासीत् is therefore really च + असीत् and not च + चासीत् ॥ Pre. अतसि अतसि चतामि, चतमि । Per. चान् चान्तुः, चातुः चातिष्ठात् चातिषुः चातिम । I Fut. अतिता अतिताये अतितायः । II Fut. अतिष्यति । Im. अतन्तु । Imper. चातत । Pot. चतेत् Bene. चततात् । Aorist च + असीत् अतिष्ठात् अतिषुः (without चद्) Caus. चातिष्यत् । Pass. चतते । Per. चाते । I Fut. अतिता । II Fut. अतिष्यते । Im. चतन्ताम् । Imper. चातन्तु । Pot. चतेत् Bene. अतिष्येत्, Aor. चातिष्यत् d. चातिष्यताम् । pl. चातिष्यत । Caus. चातिष्यति । Des. अतिष्यति । Past Part. Pass. अतिता । Nouns : चासि 'a kind of bird' मर्गाति 'Infantry' चाति 'an asterism', अतिचिद्, a guest, चतस्रः etc

चिती ३६ सञ्ज्ञाने । चेतसि । चिचेत् । चचेतीत् । चचेतिष्ठात् । चचेतिषुः ॥

39 ✓ Obtil, to perceive see, notice, observe to know to understand to remember' ; 40 to think

Pre.—चेतसि । Per. चिचेत्, चिचितुः चिचिषुः ; चिचेत्सि चिचित चिचेत् चिचितम् । I Fut. चेतता । II Fut. चेत्यति । Im. चेतन्तु । Imper. चचेतत । Pot. चेतत् Bene. चित्यात् । Aor. चचेतीत् चचेतिष्ठात् चचेतिषुः । Condi. चचेतिष्यत् । Pass. चेतते । Caus. चेतयति, Aor. चचेयित । Des. चिचितवति or चिचेतिवति ॥

Inten. चेतित्यते । Yan luk चेतित्तीति or चेतति । Past Part चित्तः, चित्तवान् । Ger. चितित्वा or चेतित्वा । Nouns चेतनः, चित्, चेत, चेतन्तो, चेतन्यं ॥

च्युतिर् ४० आसेचने । सेचनमाद्रीकरणम् । आदीपदर्थेऽभिव्याप्तौ च ॥

*** इत्पञ्चा वाच्या * । च्योतति । चुष्योत ॥**

40 ✓ Chyutir to sprinkle, सेचन means 'to sprinkle, to wet.' The prefix आ has the force of 'a little,' or 'pervasion,' आसेचन therefore means 'to wet a little' or 'to wet thoroughly'

Vārtika The whole portion च् when it occurs at the end of a root is to be treated as चत् । Thus Pie च्योतति । Per. चुष्योत ॥

As this root has an indicative इत्, the effect of it is that in the Aorist, it has another form also, where च् is replaced by अच् and there is consequently no guna The Sūtra which causes this is the following :

२२६९ । इरितो वा । ३ । १ । ५७ ॥

इरितो धातोश्चलेरच्, वा स्यात्, परस्मैपदे परे । अच्युतत्, अच्योतीत् ॥

2269 अच् is optionally the substitute of च् after that root which has an indicative इत्, when the Pārsmaipada terminations are employed.

NOTE Thus from भिदिर् (भिद) 'to divide,' we derive, अभिदत्, or अभैत्, भीत् । But we have अभित् in the Atmanepada So from छिदिर्, अछिदत्, or अछैत्, भीत् ।

Similarly, च्युतिर्, has its Aorist either as अच्योतीत्, or अच्युतत्, with अच् affix.

40 ✓ Chyutir, to sprinkle, to wet Pie च्योतति Per चुष्योत । चुष्योतिथ । चुष्युतिथ । I Fut च्योतितो । II Fut. च्योतिष्यति । Im. अच्योतन् । Pote च्योतेत् । Bene च्युत्वात् । Aorist अच्युतत्, or अच्योतीत् । Pass च्युत्यते । Caus च्योतयति । Aor, अच्युतत् । Desi, चुष्युतिथति or चुष्योतिथति । Inten च्योच्युत्यते । Yan luk चोच्युतीति, or चोच्योति । Past Part. Pass च्युतितं or च्योतितं । Ger च्योतित्वा or च्युतित्वा ॥

श्च्युतिर् ४१ क्षरणे । श्च्योतति । चुश्च्योत । अश्च्युतत्-अश्च्योतीत् । यकाररहितोऽप्येयम् । श्चोतति ॥

41 ✓ Śchyutir, 'to trickle, ooze, exude, flow,' 'to shed, pour out, diffuse scatter' Pre श्च्योतति । Per चुश्च्योत &c like च्युत । Aor. अश्च्युतत्, with अच्, or अश्च्योतीत् ॥

Some read this root without य्, namely as श्चुतिर् । Then the conjugation will be श्चोतति &c As in मधुश्चुत यत्तमिष सुपूतम् ॥

NOTE, The whole portion च् is indicative, and not इ and र separately. They can be made separately इत्, also by उपदेशेऽजनुनासिक इत् (1 3 2 S. 3); which will make इत् indicative, and by च्लुत्त्यम्, (1. 3. 3 S. 1) which will make र् indicative. This is done actually by Mādhava in his Dhātuvṛtti. But the objection to

it is that if it be taken separately as indicatory then there should be an insertion of nasal by इतिने नुम धातोः (VII 3 58. S. 2062)

(43 कृतिर् भावने to shine).

Similarly should be conjugated 'the root कृत् ; This root is not given in the Siddhanta.

मन्य ४३ विलोढने। विलोढनं प्रतिधात । म पति । मम प । यासुः
क्रि०। शिबि (२२१६) इति कित्वात् अनिदित्ताम्—(४१५) इति नतोप । मयात् ॥

43 ✓Manthe, to churn, to agitate, shake, stir round or up to crush to grind down, oppress, afflict, destroy kill.' Pre मन्वति । Per ममप ममपिप । I Fut. मन्विता । II Fut. मन्विष्यति । Im. मन्वन्तु । Imper ममपन् । Poth. मन्वेत् । Benz. मयात् ॥

In the Benedictive, 'tha' of मन्प is elided because the affix यासुः is कृत् by III 4 104 S 216 and because it is कृत् it causes the elision of न् by VI 4 34 S 416 Had the root been read as मन्प there would have been no elision of the nasal. In fact there is such a root also as given below See Root 47 Aor ममपिप । Con ममपिपिप । Passive ममपे । Causative ममपवति । Aor ममपवन्तु । Desiderative ममपिष्वति । Inten ममप्यते । Yāh luk ममप्यति or ममपि । Imperfect ममपन् । Gerund मपिपिपि or मन्विष्य । Nouns :—मन्प मन्पने ॥

This root takes two negatives, as चमन्मन्प निषिर्नयेत् ॥

कृति ४४, पुति ४५, लुति ४६, मथि ४७ हिंसासंक्रिययो । रति
स्वाधलोपान । कृत्पयात् । मन्व्यात् ॥

44 ✓Kuthi, 45 ✓Pothi 46 ✓Luthi 47 ✓Mathi, 'to hurt, to suffer pain to injure to strike, to kill, to be afflicted to crush to grind down, to oppress Pre कृत्पति Per पुत्पुत्प &c. like मन्प as given above In the Benedictive (चायिषिह) however there will be no elision of the nasal As कृत्पयात् । मन्व्यात् &c

Similarly पुन्वति पुन्वति and मन्वति । Both roots मन्प and मन्प are read here according to Banmā Kāhiraśāmi reads it मन्प and not मन्प even here and gives the example ममपे । All these roots mean 'to injure, As यद्गोपुनृत् यद्गु मप्यति ॥

विध ४८ गत्याम् । सेपति । विषेध । सेपिता । असेधीत् । सात्पदाद्यो
(२१२३) इति निषेधे धातोः ॥

48 ✓Shidha to go to ward to drive Some read this with an sedionary short ड । The initial स is changed to ष, by धातोः षः सा (VI. 1 64 S. 2364) Pre सेपति Per विषेध विविषिध विविषिध । I Fut. सेपिता । II Fut. सेपिष्यति । Im. सेपन् । Imper असेपत । Pot. सेपेत् । Bhe. सेप्यात् । Aor असेपीत् । Cond असेपिष्यत्,

Passive सिध्यते । Causative Pre. सेधयति, Aor. असी धिधत् । Desiderative सिसेधिष्यति or सिधिष्यति । Intensive सेधिष्यते । Yan luk सेधिधीति or सेधिद्धि । Gerund सिधित्वा or सेधित्वा । Nouns सिधः 'a kind of tree,' सिधसः and सिध्मलः ॥

When an upasarga like नि is added we have नि+सेधति । The question arises 'should स be changed to ष after नि' । The Sūtra VIII 3 111 S 2123 requires that there should be no ष substitution, since स is the beginning of a Pada. To this, however, the following sūtra makes an exception. That sūtra (VIII 3. 65) and the five sutras that follow it in the order of Ashtādhyāyī are given together here once for all, to show when स should be changed to ष, not only in the case of सेधति but of other verbs also-

Thus नि+सेधति=निषेधति (see below).

२२७० । उपसर्गात्पुनोति सुवति स्यति स्तौति स्तोभति स्या सेनय सेध सिच सञ्ज रञ्जाम् । ८ । ३ । ६५ ॥

उपसर्गस्थानादिय निमित्तादेयां सस्य षः स्यात् ॥

2270. ष is substituted for स, after an alterant इ and उ of an upasarga in the following verbs सु (सुनोति), सू (सुवति), स्तौ (स्तौति VII. 3. 71), स्तु (स्तौति VII. 3. 89) स्तुम् (स्तोभते), स्या, सेनय (Denominative), सिध् (सेधति), सिच्, सञ्ज् and रञ्ज् ॥

Thus अभिपुणोति । सुवति, अभिपुवति । स्यति, अभिष्यति । स्तौति, अभिष्टौति । स्तोभति, अभिष्टोभते । स्या, अभिष्यस्यति । सेनय, अभिषेणयति । सेध, अभिषेधति, परिषेधति, अभ्यषेधत्, पयषेधत् । सिच, अभिषिञ्चति । सञ्ज, अभिषञ्जति । स्वञ्ज, अभिष्वजते ॥

NOTE :—The root सिध् is exhibited in the sūtra as सेध with ञ् ष् विकारान् thus debarring सिध्-सिध्यति ॥

२२७१ । सदिरप्रतेः । ८ । ३ । ६६ ॥

प्रतिमित्रादुपसर्गात्सदेः सस्य षः स्यात् ॥

2371. The स of सद् is changed to ष after an Upasarga having an इ or उ, but not after प्रति ॥

Thus निषीदति, विषीदति, निषसाद, विषसाद । The second स remains unchanged in the Perfect by VIII 3. 118.

Why do we say 'but not after प्रति' ? Observe प्रतिसीदति ॥

२२७२ । स्तन्भेः । ८ । ३ । ६७ ॥

सोऽप्रत्य सस्य षः स्यात् । योगविभाग उत्तरार्थः । किञ्च । अग्रते. इति नानुवर्तते । आहु प्रतिष्ठापयिष्यन्त्युः इति ॥

2272 The स of सन्म (found in sūtra III 1. 82 S 2555) is changed into ऋ after an upasarga, having an ए or ऋ.

Thus अविद्यमानि । विद्यमानि । The word अन्ते of the last sūtra is not to be read here. Hence we have forms like—अविद्यमानि । प्रत्यक्षमन्तु । प्रत्यक्षमन्तु ।

The present sūtra is made a separate rule, when it could well have been included in the immediately preceding one, as सन्ति लो for two reasons. First that the anuvritti of सन्म alone should run into the next sūtra. Secondly that it should not be restricted by the word अन्ते । As आगुपतिन्म विपद्यन्तु ।

२२७३ । अथाप्यालम्बनाविदूषयो । ८ । ३ । ६८ ॥

अथाप्यालम्बनाविदूषयोः तत्त्वं स्यात् ॥

2273 The स of सन्म is changed into ऋ after the proposition अथ in the sense of 'support' and 'contiguity'.

NOTE.—The word आलम्बन means 'support, refuge that upon which any thing depends or leans. आविदूष means 'the state of not being विदूष or far off' i. e. to be contiguous.

Thus अलम्बन्ते He remains leaning upon a staff &c अलम्बन्ते तिष्ठति । So also in the sense of to be near as अलम्बन्ते सेना the army near at hand अलम्बन्ते गच्छति । See V 3 13 अलम्बन्ते गच्छति = निजगच्छति समीपे गच्छति ॥

२२७४ । सेव स्वने मोक्षने । ८ । ३ । ६८ ॥

स्वने स्वने सत्य वः स्वाक्षाने ॥

2274 The ष् is substituted for the स of स्वन्, after वि and अथ when the sense is to smack while eating.

Thus विद्यमानि स्वन्ते विद्यमानि अद्यद्यमानि अद्यद्यमानि । That is he makes sound while eating he eats with a smack.

२२७५ । परिनिविश्य सेव सित सय विद्युसह सुट् स्तु स्वञ्जाम । ८ । ३ । ७० ॥
परिनिविश्यः परवामेवां सत्य वः स्यात् । निविधति ॥

2275 ष is substituted for the स of सेव, सित, सय, विद्यु सह, the augment सुट् स्तु and स्वञ्ज, after the propositions परि, नि and वि ॥

Thus निविधति । The root सेव 'to as १' belongs to the Bhādi class. The word सित is the Past Participle of विद्यु दधने and सय is the noun derived from the same root with the affix अच्, सिञ्च is a Divādi root.

NOTE The root **सित्** of this rule is an important land mark All roots enumerated in the sutras VIII. 3 63 to VIII 3 70. change their **स** to **घ** even when the augment **अद्** intervenes, but not so the root **सित्** and those that follow it. This taught in the next sūtra

२२७६ । प्राक्सिताद्व्यवायेऽपि । ८ । ३ । ६३ ॥

सेवसित् ' (२२७५) इत्यत्र सित्प्रव्यात्प्राये सुनोत्यादयस्तेषामद्व्यवायेऽपि यत्वं स्यात् न्यवेधत्, न्यवेधोत् । न्यवेधिष्यत् ॥

2276 (The substitution of **घ**, for **स**, as taught herebefore will take place) for all roots upto **सित्** exclusive in VI 3 70 even when the augment **अद्** intervenes (between the **स** and the alterant letter)

This sūtra governs all the fifteen roots given in the preceding sūtras from VIII 3 65 Thus with the augment **अद्** we have **न्यवेधत्** in the Imperfect, **न्यवेधोत्** in the Aorist and **न्यवेधिष्यत्** in the Conditional

२२७७ । स्यादिष्वभ्यासेन चाभ्यसस्य । ८ । ३ । ६४ ॥

प्राक्सितात्स्यादिष्वभ्यासेन व्यवायेऽपि यत्वं स्यात् । एवमेव चाभ्यसस्य न तु सुनोत्यादीनाम् । निविधेध । निविधिधत्तुः ।

2277 In **स्या** &c upto **सित्** exclusive (VIII 3 65 to VIII. 3. 70), this **घ** substitution takes place then also, when the reduplicate intervenes, and the **स** of the reduplicate is also changed to **घ** ॥

Thus **निविधेध**, **निविधिधत्तुः** in the Perfect.

२२७८ । सेधतेर्गतौ । ८ । ३ । ११३ ॥

गत्यर्थस्य सेधतेः यत्वं न स्यात् । गङ्गां विसेधति ॥

2278 The **स** of the verb **सेध** is not changed to **घ** when the meaning is that of moving.

This is an exception to VIII 3 65 S 2270, Thus **गङ्गां विसेधति** ॥

विधू ४६ शास्त्रे भाङ्गत्ये च । शास्त्रं शासनम् ॥

49 ✓ Shidbū, 'To ordain, command, instruct,' 'to turn out well or auspiciously' **शास्त्र** means command, rule This root has an indicative long **ऊ**, the force of which is given in the next sūtra It is conjugated like the preceding root **विध** गत्याम् No 48 except in so far as the effect of the indicative **ऊ** makes the change

लृट् खादति । लिट् चखाद, चखादिय । लृट् खादिता । लृट् खादियति । लोट् खादतु । लङ् = अखादत् । लिङ् । खादेत् । आशीर्लिङ् = खाद्यात् । लुङ्, अखादीत् । लृङ् = अखादियत् ॥

The force of the indicatory **अ** is that **लृ** have no shortening of the penultimate in अचखादत् ॥

Desiderative : चिखादियति । Intensive : खाखाद्यते । Yan luk चाखादीति or चाखाति । Causative : खादयति । Past Participle खादितः । Noun खादकः ॥

51. खद 'to be steady, firm,' 'to strike, hurt, kill' By the force of the word च 'and,' it means 'to eat' also. It is Intransitive when meaning 'to be firm.'

लङ्-खदति । लिट्, -चखाद । Here we have caused the Vriddhi of the **अ** of खद by the following sūtra.

२२८२ । अत उपधायाः । ७ । २ । ११६ ॥

उपधाया अतो वृद्धिः स्यात् छिति षिति च प्रत्यये परे । चखाद ॥

2282. In a stem ending in a consonant with an 'a' immediately preceding it, the Vriddhi is substituted for such 'a,' when an affix having an indicatory 'n' or 'n' follows.

Therefore चखद् + यत् = चखाद ॥

In the First Person singular, however, this Vriddhi is optional by the next sūtra.

२२८३ । यलुत्तमो वा । ७ । १ । ९५ ॥

उत्तमो यलुत्तमो षित्स्यात् । चखाद-चखद ॥

2283. The ending of the First Person Singular in the Perfect optionally acts as षित् ॥

The Vriddhi is optional, as चखाद or चखद ॥

The other Tenses are conjugated like खाद । In the Aorist (लृट्,) there are two forms caused by the following:

२२८४ । अतो हलादेर्लघोः । ७ । २ । ७ ॥

हलादेर्लघोरकारस्य ङोटी परस्मैपदे परे सिचि वृद्धिर्वा स्यात् । अखादीत्-अखदीत् ॥

'यद् ५९ स्येयं' । पथर्गीयादि । यदति । यखाद । येदतुः । येदिय । यखाद-यखद । अखादीत्-अखदीत् ॥

'गद् ५२ । व्यक्तायो वाचि' । गदति ॥

2284 Before an 'it' beginning s-Aorist of the Parasmaipada, the short 'a' of the root gets optionally Vriddhi, when the stem begins with a consonant, and the 'a' is prosodially short by being followed by a simple consonant

Thus अखदीत् or अखादीत् ॥

Causative : खादयति । Intensive अचीखदत् । Nouns : खदिरः, यखदता ॥

53 दृढ (दृढ) to be steady firm. The दृ is the labial *ḍ* and not द or व दृढ् णति । सिद् धमाद. वेणु- वेणिव धृषा or दृषद । मुह — धृषादीन् or धृषादीन् ॥ Its conjugation is like दृढ । In the Perfect we have धृषा as the root in reduplication retains दृ without any change So there is दृषा as well as the reduplication elision

Nouns:—दृढर, दृढरी ।

Maitreya reads this root as दृढ । He forms वेणुः by eliding ण and then दृषा and elision of reduplication This is incorrect, according to Mādhava : because the root दृढ being संयोगान्त (ending in a conjunct consonant) like मृष्य &c. the endings of the perfect are not क्तिन् । There is another root धृदि दृषयते given further on

53 दृढ to speak

मृढ-मृढति । मृढ-मृषाद । मुढ-मृढति &c. like दृढ । But in मृ+णि+ति we have the following

दृढ् ॥ नेगदनपपपपपधुमास्यतिहन्तिपातिवातिद्रातिष्मतिधपसिधहसिशास्यतिचिनोसिदेधियु च । ८ । १ । १० ॥

धृषा । स्याचिमात्परस्य नेपा भ्यान्दाद्युः प्रविण्वाति । ८ । १० ॥

‘दृढ ५३ विनेयने । विनेयने मेदम । रराह । रेहणु ॥

‘दृढ ५३ चलात्ते दृढ’ ॥

2285 The ‘n’ is the substitute of ‘ṇ’ of the prefix ‘n’ following a cause for such change standing in an upasarga when these verbs follow, namely, 1 gad ‘to speak’ 2 nad to be happy, 3 pat ‘to fall’ 4 pad to go 5 tho six ghu verbs, 6 mā to measure, 7 sho ‘to destroy’, 8 han ‘to kill’ 9 yā to go 10 vā ‘to blow’ 11. drā ‘to flee’ 12. psā to eat, 13 vap ‘to weave’ 14 vah to bear 15 sam ‘to be tranquil’, 16 chi ‘to collect’ and 17 diḥ ‘to anoint’.

Thus 1 गद् प्रविण्वाति 2 नद् प्रविण्वाति 3 पत् प्रविण्वाति 4 पद् प्रविण्वाति

5 घु The six roots called ghu ॥ प्रविण्वाति प्रविहधाति प्रविषच्छति

प्रविण्वाति प्रविण्वाति प्रविण्वाति ॥

6. माह प्रविमयीते

मेह प्रविमयीते

Iskṛi —By the word मा in the sūtra, both verbs माह् and मेह् are to be taken and not the roots मी or मि or सामाहे for they also take the form मा by VI. 1 50

7 स्मति प्रविण्वाति । 8 हसि प्रविण्वाति । 9 याति प्रविण्वाति । 10 याति प्रविण्वाति ।

11 याति प्रविण्वाति । 12. याति प्रविण्वाति ॥

The last five roots belong to the Adhī class.

13 धपति प्रविण्वाति । 14 धपति प्रविण्वाति । 15 धास्यति प्रविण्वाति (VII

3 74) 16 चिनोति प्रविण्वाति । 17 देधियु प्रविण्वाति ॥

Iskṛi :—The above change takes place even when the augment चद् intervenes. As च्चुण्वाति, च्चिण्वाति ॥

The roots स्यति &c, are exhibited in their conjugated form in the sūtra, in order to indicate that the rule does not apply to यङ् लुक् form of these roots VII 1 6) Therefore not here : प्रनिजागदीति, प्रनिजानदीति प्रनिजघनाति &c.

Thus लङ् गदति । लिङ्—जगाद &c Noun : गद्यम्, निगदः, निगादः ॥

54. रद 'To split, rend, scratch, gnaw, dig' Vilekhana means 'division' लृट् रदति । लिट् रराद, रेदत्तुः, रेदिय &c, like the preceding Noun :—रदनः ॥

55. णद 'To utter articulate sound,'

The root is exhibited with an initial ण । This nasal is changed to न by the following

२२८६ । णो नः । ६ । १ । ६५ ॥

धातोरादेशस्य नः स्यात् ॥

शोषदेशास्तथनर्द-नाटि-नाथ्, नाध्-नन्द्-नङ् नृ नृनः ।

नाटोर्द्विर्वाहस्य पर्युदासाच्छटादिशेषदेश एव । तथर्गचतुर्थस्तनाधतेर्नृ नन्वोश्च केचित्शोषदेश तामाहुः ॥

2286 There is the substitution of 'n' for the initial 'ṇ' of the root in the Dhātupāṭha.

All roots beginning with a ण should be understood to have been so taught with the exception of the following eight roots नर्द, नाटि, नाध नाथ् नन्दि, नङ् नृ and नृत् ॥

NOTE : The roots -र्द दृष्टे (I 57) and नट अवस्यन्दने (X 12) belong to the Bhaṭṭi and Churāḥ class respectively

The root नट नृत्ता (I 818) belonging to the ghaṭādi (VI 4 92, S 2568) is not to be taken, as the root is exhibited with a long आ as नाटि in the above verse, while the ghaṭādi nat being मित is incapable of assuming the lengthened form nāti in the Causative by VI 4 92 S 2568 Therefore that nat should be taken which can assume the form nāti

NOTE The roots नाथ् and नाध 'to beg' &c have already been mentioned before टु नदि मनुज्जी, नङ् नाशने नृ नये, नृनी गात्रविक्षेपे are the other roots

According to some the root नाध is to be read as णाय, and so 'also the roots नृ and नन्दि as नृ and णन्दि । Only five roots are thus left, which begin with न in the Dhātupāṭha namely—नर्द, नङ् नाट, नाथ and नृत् ॥

Conjugation of णद 'to sound, resound, thunder'

लृट्—नदति ॥ लिट्—ननाद । नेदत्तुः । नेदुः । नेदिय । नेदयुः । नेद । ननाद or ननद नेदिय, नेदम ॥

लृट्—नदिता । लृट्—नदियति । लेट्—नादियति, नादिपाति । लेट्—नदत्तुः । लृट्—अनदत् । विधिलिङ्—नदेत् । आ लिङ्—नद्यात् । लृट्—अनादीत् or अनदीत् ॥

When preceded by an upisarga, the न is changed to ण by the following.

२२८७ । उपसर्गादिसमासेऽपि शोषदेशस्य । ८ । ४ । १४ ॥

उपसर्गस्याचिमित्तात्परस्य शोषदेशस्य धातोर्नस्य ण स्यात्समासेऽसमासेऽपि । प्रथदति प्रथिगदति ।

'२२८५ गती यादने च' । 'अत आदे.' (२२४८) ॥

This is one of the eight roots not exhibited with an initial न । The result is that after an alterant upasarga the न remains unchanged As नर्दति । So also गर्दति लिङ्-जर्गद । Nouns - गृहेर्नर्द (see the Pātre-samitādaya group). गर्दमः 'an ass.'

'तर्द' पृष्टं हिंसायाम् । तर्दति ॥

59 तर्द 'to hurt, injure' It is a Transitive verb

लट्-तेर्दति &c like नर्द and Noun : दण्डोपतर्द गाः कालयति ॥

'कर्द' ङो कुत्सिते शब्दे । कुत्सिते कोचे । कर्दति ॥

60 कर्द 'to rumble as the bowels.'

लट्-कर्दति &c. like नर्द । Noun - कर्दमः ॥

'खर्द' ङश्च दन्तशूके । दन्तशूकसदिरूपाया दन्तशूकक्रियायामित्यर्थः । खर्दति । चखर्द ।

61. खर्द 'to bite, sting' The word is दन्तशूक as well as दन्तशूक meaning the action of biting with the teeth.

लट्-खर्दति । लिङ्-चखर्द ॥

'अति' ङश्च अति दण्डे बन्धने । अन्तति । आनन्त । अन्तति । आनन्द ॥

62 अति । 63 अदि 'to bind' 'The Diavidas read the root as अत, the Āryas read it as अद' according to Dhanapāla According to Maitreya, Swami Kāshyapa, Sammatākāra &c both roots are correct,

लट्-अन्तति । लिङ्-आनन्त, आनन्ततुः, आनन्तिथ । आनन्तिथ ॥

लुट्-अन्तिता, &c । Desiderative: अन्तिषति । Causative अन्तयति, A or आन्तिषतु ।

Nouns - अन्तः 'end, boundary' अन्तिमम्, अन्तिकः । So also from अन्द् we have लट्-अन्तति । लिङ्-आनन्द । Nouns अन्तः, अन्तुक ॥

'इदि' ङश्च परमैश्वर्ये । इन्दति । इन्दिषकार ॥

64. इदि 'to be powerful'

लट्-इन्दति । लिङ्-इन्दिषकार । लुट्-इन्दिता ॥

Nouns - इन्द्रः 'Indra' इन्दिरा । इन्दुः 'moon' 'India' (?) Hindu

'बिदि' ङश्च अवयवे । पवर्गं वृत्तीयादिः । बिन्दति । अवयवं करोत्यर्थः । बिदि इति पाठान्तरम् ॥

65. बिदि 'to split, to divide, to form apart' The root begins with the labial ब and not व ॥ The word अवयव here means the action of making parts.

लट्-बिन्दति । लिङ्-बिबिन्द । लुट्-बिन्दिता । लृट्-बिन्दिष्यति । लोट्-बिन्दतु । लङ्-अबिन्दत् । लिङ्-अबिन्देत् । आशी-बिन्दितात् ॥

Noun : बिन्दुः ॥ In the Sammatākāra the root is exhibited as मिदि । लट्-मिन्दति ।

'गडि' ङश्च वदनैकदेशे । गयडति । 'अन्तत्यादयः पञ्चैते न तिङ्-विषया' इति काश्यपः । अन्ये तु तिङ्मयीच्छन्ति ॥

65 (a) - गडि 'the action relating to cheek' As गयडति ॥

Noun गयडः 'cheek'

According to Kāśyapa, the five roots अति, अदि, इदि, बिदि and गडि are not capable of being conjugated, they are roots from which nouns only are derived, and not finite verbs. Others however, hold that these roots are conjugated with the Personal endings

प्रति ह्येकं पक्षमायुः । निश्चयः । प्रविशति ॥

GO [qf] to bl me cenure find fault with revile, reproach, condemn

मट-निन्दति । भिट-निनिन्द निनिन्दिय निनिन्दिय । मट-निन्दिता ६०

With an alliterated passage we have प्रविन्दति. The root is also exhibited as विन्दि and we have two forms प्रविन्दन् and प्रविन्दन् in the Vritu

හොඳ නිසැකය ය

‘ट मदि ८० समुदा ॥

67 टनदि to be glad be pleased & lighted satisfied rejoice at.

The δ is indicative because it is taught in the next extra

नदुपद । आदिप्रतिपद । १ । ३ । ५ । ७

कपटमे पासे। राधा । एत इत इय । नन्दसि । इति। राधा। मे। न । न । राधा ।

2289 The initial *hi*, *tu* or *du* of a root as taught in the Dhātu pāṭha is *it*.

The real root therefore is $\sqrt{2}$.

नद-नयति । निद-नयति । नृद-नयति । It has an indicative & the nasal is not elided in the imperative as नयति । Honor — नयतः । नयतः । नयन्तः । नयन्ति । The idiom is निनयति । Intensive नयन्ति । You look नयन्ति or नयति । Causative नययति for नयन्ति ।

‘सुदि ६८ आहमाये । वरम्भ ॥

68 चटि to be glad or rejoiced to abide

मद - चन्दति । मिद - चन्द । मद - चन्दित । &c.

Nouns : चन्द्रमा : चन्द्रा : चन्द्रकान्तः : चन्द्रिका :

अति ६६ सेष्टायास्य । तत्रान्य ॥

69 ऋग् to act, perform some functions to try strive to be busy
or active Another reading is ऋग् =

मट-चन्द्रति । मिट-तचन्द्र मट-चन्द्रिता &c

ક્રાંતિ ૦૦ ક્રાંતિ ૦૧ ક્રાંતિ ૦૨ આજ્ઞાન રાત્રને સ ॥ પક્ષભ ૧ પક્ષભ ૨ પક્ષભ ૩

70 mfg : 71 mfg : 72 mfg to cry weep shed tears to call out to to
exclaim.

मट-कन्दति कन्दति मटि कन्दति । मट-चक्रम् चक्रम् चक्रम् ।

Southern :—सह्याद्री, पच्छिम। कश्मीरः उत्तराखण्डे

ଅବସ୍ଥିତି ୩। ପରିଚାଳନା । ବିଶିଷ୍ଟତା ।

73 **क्रिदि** to lament, **आ क्रिन्दति** विल - बिलम्ब &c.

‘गुण्य ३३ शृष्टा’ । सुगुण्य । नमोऽयः । सुध्यात ३

अथ कथमर्थोपायान् अनुकूलं तो विचिन्तयिष्यते ॥

74 शुद्ध to be purified or cleansed; to cleanse purify'

मद-सुभ्यति । मिद-सुभ्यः । मुद-सुभ्यतः । मूढ - शुभ्यति । सोद-सुभ्यतु । लद - सुभ्यतः । निह - सुभ्यतु ॥

In the Benedictive however the nasal is elided as it is in the original of the root and not the वङिङ्गम्. The affixes of the Benedictive being वङ्गिङ्गम् and वङ्गिङ्गम् हल उभयपदाः कृत्ति (VI 4 24 8 415) applies. Therefore we have वङ्गिङ्गम्. Intensive वङ्गिङ्गम्. Past Part वङ्गिङ्गम्. Gerund वङ्गिङ्गम्.

Here end the 33 roots whose final is a dental

SUB SECTION 4

NOTE :—The author of the Dhâtupâtha commenced his book with the root *शु* ending in a dental, because that root had an auspicious meaning. So to be consistent he gave the Atmanepada and the Parasmaipada roots ending in a dental. But now he arranges the roots alphabetically : beginning with the roots whose final is a guttural (कवर्ग)

Forty-two roots ending in a guttural which are Atmanepads.

‘श्रीक ७५ सेचने’ । तलव्यादिः । ‘दन्त्यादि.’ इत्येके । शीकते । शिश्रीके ॥

75 श्रीक (सीक) ‘To wet, sprinkle’ The root begins with the palatal श, but according to Dhanapâla and Kâśyapa it has a dental स । They read it in the list of roots that do not change स to च, (सुपि सजि स्तृ स्या सीक &c) । लट् - शीकते । लिट् शिश्रीके । लृट्—शीकिता । लृट्,—शीकिष्यते । लोट्—शीकताम् । लङ् - अशीकत । लिङ्,—शीकेत । आर्श्री—शीकिषीष्ट । लृङ्,—अशीकिष्य । लृङ्=अशीकिष्यते ॥

Passive शीक्यते । Desiderative शिश्रीक्यते । Intensive शिश्रीक्यते । Yan luk शिश्रीकृति or शिश्रीक्ति । Aor अशिश्रीकीत् । अशिश्रीक

Causative शीकयति, Aor अशिश्रीकत् । Noun शीका

‘लोक ७६ दर्शने’ । लोकते । लुलोके ॥

76 लोक ‘to see, view, perceive’

लट् लोकते । लिट्-लुलोके &c When meaning ‘to speak’ it is Churâdi

‘श्लोक ७७ संचाते’ । सचातो यन्त्य’ । स चेह यथ्यमानस्य व्यापारो यन्थितुर्था । आद्योऽ-कर्मको द्वितीये सकर्मकः । श्लोकते ॥

77 श्लोक ‘to heap together, collect’ संचात means collection or book. According to Swâmi and others the root means the act of being composed into a book. According to Kâśyapa and others, it means the act of the composer. It therefore means ‘to praise, or compose in verse, versify’ In the first case it is Intransitive, in the second case Transitive

लट्—श्लोकते । &c.

‘द्रेक ७८ धेक ७९ शब्दोत्साहयो’ । उत्साहो वृद्धिरोद्यत्य’ च । दिद्रेके । दिधेके ॥

78 द्रेक । 79 धेक ‘to sound, to grow, increase, to show joy, be exhilarated’ उत्साह means according to Chandia ‘to increase’ and according to Swâmi ‘to be arrogant or bold’ Another reading is शब्दोत्साहे “to encourage one by words,” This is the view of Kâśyapa who says द्रेकते means शब्दोत्साह करोति ॥

Thus लट्, द्रेकते । लिट्, दिद्रेके । लृट्, = द्रेकिता &c.

So also with धेक । Its लिट्, is दिधेके ॥

Noun द्रेकणः ॥

‘रेक ८० शङ्कायाम’ । रेकते ॥

80 रेक ‘to doubt, to suspect’ When preceded by आ it has the meaning of ‘to doubt’ as in the sentence “आरेको संशयं प्राप्नुः”

लट्, = रेकते । लिट्, = रिरेके । लृट्, = रेकिता

‘सेक ८१ सेक ८२ सकि ८३ अकि ८४ प्रलकि ८५ गती’ । त्रयो दन्त्यादयः । द्वौ नालव्यादी अभ्यापदेशत्वाच्च य । सिसेके ॥

81 सेक । 82 सेक । 83 सकि । 84 अकि । 85 प्रलकि ‘to go, move’ The first three begin with a dental स, the last two with a palatal श । The former being taught

* ऋदुपधेभ्यो लिट् क्त्वि गुणात्पूर्वविप्रतिषेधेन * ॥

Vart The affixes of the Perfect are क्त्वि after roots that have a penultimate ऋ, and, even the subsequent rule of Guna is superseded in the case of these. By I 2 5, S 2242 the affixes of लिट् are क्त्वि after roots that do not end in a conjunct consonant. Thus भिद=विभिदतुः । विभिदुः । Here the क्त्वि is nitya, and guna is anitya. But in वदुके both the क्त्वि and the guna are anitya, therefore guna being taught subsequent to क्त्वि would take effect. This is prevented by the present vārtika by puṇva vipratishedha.

चक ६३ तृसौ प्रतिधाते च । चकते । चेके ॥

93 चक 'to be satiated,' 'to repel.' Note — Dhanapāla and Maitreya and others give these two meanings. But Kshiraswāmi and Śākatayana give the first meaning only.

लट्, -चकते । लिट्, -चेके । लुट्, -चकिता ॥ Noun चकोरः ॥

ककि ६४, वकि ६५, श्वकि ९६, ञकि ९७, ढौक ६८, त्रौक ९९, ष्वक् १००, वक् १०१, मक् १०२, टिक १०३, टीक १०४, तिक् १०५, तीक् १०६, रधि १०७, लधि १०८, गत्यर्थाः । कङ्कते । डुडौके । तुत्रौके । * सुभ्यातुष्टिवुषवृक्षतीनां सत्वप्रतिषेधो वक्तव्यः * । ष्वक्कते । ष्वक्कते ॥

लधि भोजननिवृत्तावपि । अत्र 'तृतीयो दन्त्यादिः' इत्येके ॥

94 कक् । 95 वक् । 96 श्वक् । 97 ञक् । 98 ढौक् । 99 त्रौक् । 100 ष्वक् । 101 वक् । 102 मक् । 103 टिक । 104 टीक् । 105 तिक् । 106 तीक् । 107 रध् । 108 लध् 'To move 'to go'

94 लट्, -कङ्कते । लिट्, -कङ्के । लुट्, -कङ्किता ॥

95 लट्, -वङ्कते । लिट्, -वङ्के । लुट्, -वङ्किता ॥ Noun प्रवङ्कनम्, प्रवङ्कनम् ॥

96 लट्, -श्वङ्कते । लिट्, -श्वङ्के । लुट्, -श्वङ्किता ॥

97 श्वक् लट्, -ञङ्कते । लुट्, -ञङ्किता । लिट्, -तञ्ङ्के ॥

98 लट्, -ढौकते । लिट्, -डुडौके । लुट्, -ढौकिता ॥

99 लट्, -त्रौकते । लिट्, -तुत्रौके । लुट्, -त्रौकिता ॥

100 लट्, -ष्वक्कते । लिट्, -ष्वक्के । लुट्, -ष्वक्किता ॥

The sūtra VI 1 64 S 2264 does not apply to ष्वक्, and so the initial ष is not changed to स because of the following

Vart — Prohibition of the change of ष into स must be stated of the roots derived from nouns, and of ष्व and ष्वक् । Thus from the noun षोडन् 'he who has six teeth,' we have षोडयति 'he desires a Shodan,' without change of ष । Some read the root as स्वक् with a dental स । The root श्वक् is also read as स्वक् by some.

101 लट्, -वक्कते । लिट्, -वङ्के । लुट्, -वङ्किता ॥

102 लट्, -मक्कते । लिट्, -मङ्के । लुट्, -मङ्किता ॥

103 लट्, -टङ्कते । लिट्, -टङ्के । लुट्, -टङ्किता । Similarly तेकते ॥

104 लट्, -टीकते । लिट्, -टिटीके । लुट्, -टीकिता । Similarly तीकते ॥

107. लट्, -रङ्कते । लिट्, -रङ्के । लुट्, -रङ्किता ॥

108 लट्, -लङ्कते । लिट्, -लङ्के । लुट्, -लङ्किता ॥ The root लङ् has the meaning of 'to fast' also

Nouns : लघु, लघिमा । रघु ॥

अधि १०६, यधि ११०, भधि १११, गत्थाक्षेपे ।

गत्थाक्षेपो निम्नाः । यतो गत्थाक्षेपे च ह्यन्त्ये । यत् पते यत् पते । यत् पते, मत्पते ॥

109 अच । 110 संच । 111 मच । to go to blame According to

Swāmi It means also to commence set about

109 मट - अचते । मिट - चाचते । मुट - अचिता । Des चञ्चिचिचते । Caus
अचयति । Aor आचिचयति ॥

110 मट - संचते । मिट - संचते । मुट - संचिता ॥

111 मट - मचते he goes मिट - मचते । मुट - मचिता ॥

११२ भधि कैतये च ।

112 The root मच means to cheat also : in addition to go to blame
As मचते he cheats

राधृ ११३, लाधृ ११४, द्राधृ ११५, सामर्थ्ये । राधते । लाधते ।

११६ ध्राधृ ह्यधिकेक्षित् । ११७ द्राधृ । आधामे च । आधामो देष्यम् ॥
द्राधते ॥

113 राध । 114 लाध । 115 द्राध (116 ध्राध) to be able to suffice 117
The root द्राध means also to exert to stretch Āy nia means 'stretching
according to Kāṣika and vexing tormenting according to Svāmi

मट - राधते । मिट - रराध । मुट - राधिता । D-alterative रिराधते Inten ;
राधिष्यति राधिष्यति राधिष्यति ; मट - रराध । Causative राधयति Aor रराधत् ॥

114 मट - लाधते । Aor उप लाधत् ॥

115 मट - द्राधते ॥

इलाधृ ११८ कृत्यते । स्वाधते ॥

118 स्वाधृ to praise extol commend applaud

मट - स्वाधते । Thus देवदास्य स्वाधते 'He extols Devadatta. See I 4
34 S 572

According to some, the root means also 'to boast of be proud of 'to
batter coax' As स्वाधमान् पश्यते स्वाधमान् राधमान् । Bhāṭṭi VIII 73
Here end the forty two ātanapadī roots whose final is a guttural

Sub-Section V

अथ परस्मैपदिक पञ्चाशत् ॥

Now the following fifty roots are Parasmaipadī.

कर्मक ११९ नीचेर्गते ॥

नीचेर्गति मध्यमम् अथ द्वयव्ययोरपि । कर्मकति । कर्मकत् ॥

119 कर्म to move slowly go softly glide creep to act wrongly The
words नीचेर्गति mean 'moving slowly' and 'ill-behaviour'

मट - कर्मति । मिट - कर्मत् । मुट - कर्मिता । मट - कर्मिष्यति । मोट - कर्मत् ।
मट - कर्मत् । मिट - कर्मत् । या मिट - कर्मिष्यत् । मुट - कर्मिष्यत् ॥

Pass - कर्मिष्यते । Desid : कर्मिष्यति । Intens पाकर्मिष्यति । Infinitive
पाकर्मिष्यति पाकर्मिष्यति ॥ Causative कर्मिष्यति । Aor कर्मिष्यत् ॥

तक १२० हसने । तक्ति ॥

120. तक 'to laugh at, deride, scoff, to bear, endure'

लट्-तक्ति । लिट्-तताक, तेकतुः । लुट्-तकिता । लुङ्-अतकीत् or अताकीत्
(VII. 2. 7 S 2284) । तक्म् with यत् ॥

तकि १२१ कृच्छ्र जीवने । तङ्कति ॥

121. तक् 'to live in distress'

लट्-तङ्कति । लिट्-ततङ्क । लुट्-तङ्किता । The Imperfect Yan luk is अतातन् ॥

[शुक १२२ गतौ ॥

शोकति । शुकः । शुकः । इति मेनेयेः ॥]

[122 शुक 'to go' लट्-शोकति । Noun शुकः शुकः । This root is read after ✓तक by Maitreya He gives the above examples शुक and शुक । It does not appear correct. For if there be a radical like शुक from which could be derived regularly the noun शुकः by affix क under III 1 135 S 2897 then there was no necessity of forming this word under the Unādi III 42 (शुकवल्कोल्वा) from the ✓शुभ with the affix कन् and the elision of भ । So also if शुक be formed regularly by adding रक to ✓शुक, there was no necessity of forming this word irregularly by Unādi II 28 (ऋक्नेन्दाय &c)]

बुक्क १२३ भषणे । भषण शब्दः । बुक्कति ॥

123 बुक्क 'to bark' Bhashana means here, the cry or barking of the dog

लट्-बुक्कति । लिट्-बुबुक्क । लुट्- बुक्किता । This root is found in the Chnādi class also (173)

कख १२४ हसने । प्रनिकखति ॥

124. कख 'to laugh'

लट्- कखति । लिट्- दकाख । लुट्- कखिता । लुङ्- अकखीत् or अकाखीत् ।
प्रनिकखति ॥

ओख १२५, राख १२६, लाख १२७, द्राख १२८, घ्राख १२९,
शोषणालमर्थयोः । ओखति । ओखाचकार ॥

125 ओख । 126 राख । 127, लाख । 128 दाख । 129. घ्राख 'to be dry,' 'to be sufficient, to refuse, to ward off'

लट्- ओखति । लिट्- ओखां चकार । लुट्- ओखिता &c ,

Desid ओचिखति । Caus ओखयति । लुङ्- मा भवान् ओचिखत् ॥

So also राखति । Intens अरराखत् ॥

So also लाखति । द्राखति । घ्राखति ॥

शाख १३०, खलाख १३१, व्यासौ । शाखति ॥

130 शाख । 131 खलाख 'to pervade, to occupy'

लट्- शाखति । लिट्- शशाख, &c. लट्- खलाखति, &c

Noun शाखा 'branch' प्रातिशाख्यम् = प्रातिशाख भव ॥ Formed by यय (IV 3 59 S 1436) विशाखा 'the Visākhā asterism.'

It is not shortened, because it had already been once shortened before, and "an operation once performed on a stem &c, is not repeated again" is the maxim that would apply.

NOTE: When was the first उ shortened? It was shortened by VII 4 59, S 2180 as soon as उल् was reduplicated to उ+उल्. But it was already short how could it be shortened?

Ans. Rules of grammar act like clouds (which rain both on sea and on land though raining on sea is useless), The rule of ऋस्वः S 2180 therefore substitutes a short उ in the place of the already existing short उ Thus उ + उल् = उ + उल् (VII 4 59 S 2180) = ऊल्॥

But why should Rule S 2180 apply *first* and not the rule of lengthening? In other words, why should we not make उ+उल्=ऊल् first and then apply the rule of shortening?

The rule of shortening being a rule applicable to *anga* (or stem) is stronger than the rule of lengthening (अकः सर्वार्थे दीर्घः) on the maxim

Paribhāṣa A rule relating to a stem (*anga*) is stronger than a rule relating to letters

Therefore, the ऋस्वः (S 2180) applies first

Another reason for its applying first is that it is *subsequent* in order to the rule of lengthening

Thus उ+उल्+अतुः = उ + उल्+अतुः (S. 2180 short उ for short उ) = ऊत्तु (lengthening) Similarly ऊत्तुः ॥

Similarly may be conjugated the other roots given above. Thus उंखति लिट् - उंखाञ्चकार । आशीर्लिङ् = उख्यात् ॥

Similarly ✓ वल् gives us । लट्-वल्खति, लिट्=ववाल्, ववल्खतुः, There is not ए of VI 4 120 S 2260, nor the elision of the abhyāsa (VI 4 120 S 2260), because its initial is व (VI 4. 126 S. 2263) Similarly वल्खति, भेखतुः &c

133 उल् । उवल्खति । लिट्=उव्वाञ्चकार । लुट् उविल्खता । Des उञ्चिखिषति Caus उवल्खति । Aor औञ्चिखत् । 134 वल् । वल्खति । ववाल्, ववल्खतुः । वविल्खता लुट् अवल्खीत् or अव्वाल्खीत् । 135 वल् । वल्खति । 136 मल् मल्खति । ममाल् । मविल्खता 137 मल् । मल्खति । 138 गल् । (नल्) नल्खति । 139 गल् । नल्खति । 140 रल् रल्खति 141 रल् । रवल्खति । 142 लल् । लल्खति । 143 लल् । लवल्खति । 144 इल् इल्खति । लिट्-इवल्ख । लुट् - इविल्खता । 145 इल् । इवल्खति । इव्वाञ्चकार । 146 ईल् (ईल्) ईल्खति । ईव्वाञ्चकार । 147. मुल् or यल् । Chandia reads this root here.

148 तल् ।

149. तल् ।

150 तिल् ।

} These three roots are read here in the Sammatā

151 रिल् । The Dravidas read this here. Thus there are 19 roots ending in ख ॥

152. वल्ग । वल्गति । 153. रगि । रङ्गति । Noun रङ्ग । 154. लगि । लङ्गति । Past Part विलगितः and लङ्गितः । 155 अगि । अङ्गति । Noun, अङ्ग. "Anga country" अङ्ग "member" अगिनः 'fire' अग्रम्, अङ्गारः । अङ्गुलि । अङ्गुरि । 156 वगि । वङ्गति । N वङ्गः ॥

157 भेगि । भङ्गति । N भङ्गलम् । 158 तगि । तङ्गति । 159 त्वगि (त्रिगि) त्वङ्गति ।

160 अगि । अङ्गति । 161 अगि । अङ्गति । 162 अगि । अङ्गति । 163 इगि । इङ्गति ।

164 रिगि । रिङ्गति । 165 लिगि लिङ्गति ।

स्वगि १६६ क+पने ष ।

166 स्वगि means to tremble also. As स्वङ्गति he trembles.

धुगि १६७ जुगि १६८ धुगि १६९ वर्जने । युङ्गति ॥

167 धुगि

168 जुगि

169 धुगि (धुगि रगि) } वर्जने to leave
As युङ्गति जुङ्गति वृङ्गति &c.

घघ १७० हसने । धधति । लघोध ॥

धधि १७१ पाजने । लधि १७२ शोषणे ॥

मधि १७३ मण्डने । मध्धति ॥

शिशि १७४ आधायो । शिधधति ॥

170 घघ (घघ घघ) हसने 'to laugh' As धधति । लघोध । धधति । 171 धधि पाजने 'to protect'. 172 धधि शोषणे 'to dry' 173 मधि मण्डने 'to dress'. म धति म घति (युच्) 174 शिशि । आधायो 'to smell' शि धति ।

Here and Parasamapada roots whose final is a guttural,

SUB-SECTION VI.

Now we take up the roots ending in च. There are twenty one Aśmanā padī roots.

वर्च १७५ दीप्तौ । वर्चते ॥

175 वर्च दीप्तौ To shine. सट्—वर्चते । सिट्—वर्चते । लुट्—वर्चता । लृट्—वर्च्यते । सोट्—वर्चताम् । णङ्—वर्चत । विधिविङ्—वर्चत । आशीनिङ् । वचिषोऽट् । लृङ्—वर्च्यते । लृङ्—वर्चयति । यङ्—वर्चते । शिच्—वर्चति । Aor अवर्चतु । सङ् । विधिविङ् । यङ्—वर्चयति । Yāñ luk वर्चयति or वर्चति । Aor अवर्चयति, अवर्चय । Noun वर्चः vigour 'floods'. सम्भवचसम् । Adjective वर्चम् ॥

घञ् १७६ सेचने ष । सधते । सेवे । सधिता ॥

176 घञ् सेचने to sprinkle, to serve लट्—सधते । लिट्—सेवे । लृट्—सधिता । लृट्—सध्यते । सोट्—सधताम् । लङ्—सधत । विधिविङ्—सधत । आशीनिङ्—सधिषोऽट् । लृङ्—सधयति । लिट्—सधति । Aor ससीधतु । सङ्—सधयति (VIII 3 81 S. 2627) यङ् । सधयति । Yāñ luk सधति । Noun सधु । सधुवा । सधिता ॥

लोच १७७ दर्शने । लोचते । लोचते ॥

177 लोच । दर्शने । To see लोचते । लोचते । लोचिता । Des. लोचयति । Inten. लोचयते लोचयति लोचयति ॥ Caus. लोचयति । Aor अनुलोचत ॥

शच १७८ व्यास्ताया वाचि । शेचे ॥

178 शच व्यास्ताया वाचि to speak distinctly शचते । शेचे । शचिता । N शची ॥

श्वञ्च १७९ श्वञ्चि १८० गतौ । श्वचते । श्वञ्चते ॥

179 श्वञ्च (श्वञ्च)

180 श्वञ्चि (श्वञ्च)

} गति To go श्वचते । श्वञ्चते । श्वचिता । श्वञ्च चते । श्वञ्चिता ॥

कञ्च १८१ बन्धने । कचते ॥

181 कञ्च बन्धने 'to bind' कचत । कचते । कचिता । N कच । कचः ॥

कच १८२, काचि १८३, दीप्तिवन्धनयोः । चकञ्चे । चकाञ्चे ॥

182 काच } दीप्तिवन्धनयोः to shine, to bind चञ्चते । चकञ्चे । चकञ्चिता
183 काचि } काञ्चते । चकाञ्चे &c Nouns. कञ्चुक । काञ्चतम् । काञ्चि

मच १८४, मुचि १८५, कलुने । कलुक्कन दम्भः शाय च । कयनम्
द्वयन्धो । मेचे । मुमुञ्च ॥

184 मच } कलुक्कने to cheat, to be vain Some say it means
185 मुचि (मुचि मुच) } 'to hug or hoist' also Thus मचते । मेचे । मचिता ।
मुचते । मुमुञ्चते मुञ्चिता । According to Chandra
the root is मुच-मोचते ॥

मचि १८६ धारणोच्छ्रायपूजनेषु । ममञ्चे ॥

186 मचि (मञ्च) धारणोच्छ्रायपूजनेषु also दाप्ता । 'to wear, exult, worship, also
glitter' As मचते &c Noun मचः । Śākatāyana does not read मुच, but मच and
मचि only

पचि १८७ व्यतीकरणे । पञ्चते ॥

187 पचि । 'To explain' The root दुपच 'to cook,' will be taught further on
The पचि is also Chāndī नट-पञ्चते । Noun पक्क 'marsh.' पञ्चन् 'five' पक्कि ॥

पृच १८८ प्रसादे । स्तोचते । तुष्टुचे ॥

188 पृच प्रसादे । To be pleased नट - स्तोचते । लिट् - तुष्टुचे । नट - स्तोचिता । णिच्,
-स्तोचयति । Aor. अतुष्टुचत् । सन् - तुष्टुचिषते or तुष्टोचिषते । यङ् - तोष्टुच्यते । Yau Juk.
तुष्टुचाति or तोष्टोक्ति । Noun स्तोक् Gerund स्तोचित्वा or स्तोचित्वा (I 2 26 S 2617)

ऋज् १८९ गतिस्थानार्जनोपार्जनेषु । अर्जते । नुङ्विधौ चकारै-
रेफा हल्त्वेन यक्षते । तेन द्विहल्त्वानुट् । आनृजे ॥

189 ऋज् । To go 2 stand or be firm, strong, earn or obtain or get Maitreya
gives the meaning of अर्जन also

नट-अर्जते । लिट्-आनृजे. अज् + ऋज् + ण = अज् + ऋज् + ण (VII 1. 60 S 2179) = अज्
+ अज् + ण (VII 4 66 S 2244 read with I 1 51) The र is then elided by VII
4 60 S 2179 and we have अज् + अज् + ण = अज् + न् + अज् + ण (The lengthening by VII
4 70 S 2248, and नुट् by VII 4 71 S 2288) = आनृजे ॥ For the purposes of a-
dim. नुट्, the ऋ is considered to have a र in it so that अज् becomes equivalent to
अज्, so the root is considered to be one which ends in a double consonant, and
thus makes S 2288 applicable नुट्-अर्जिता । नृट्-अर्जिष्यते । नृट्-अर्जिताम् । नट्-
-अर्जते । आर्गोनिट्-अर्जिष्ये । नृट्-अर्जिष्ये । यङ्-आर्ज्यते । णिच्-अर्जयति । Aor.
आर्जिष्यत् । सन्-अर्जिष्यते । Gerund अर्जित्वा । Adjective अर्ज्यम् ॥

भृजि १९०, भृजी १९१ भर्जने । अर्जते । 'उपसर्गादृति-' (९४)
इति ऋट् । प्राञ्जते । अर्जोचक्रे । आर्जिष्ये । भर्जते । वभृजे । अभर्जिष्ये ॥

190 भृजि, 191 भृजी । To parch The root भृज् has a long i as indicative
मट्, कञ्चने, with a, प्राञ्जते । The variable is by VI 1 91 S 74 लिट्. अर्जिता चक्रे ।
१) आनृजे according to Samant and Tarangini But this is wrong नुट्-अर्जिता ।
मट्-अर्जिष्यते । नृट्-अर्जिताम् । नट्, आर्ज्यते । विधिलिट्, अर्जते । आर्गोनिट्,

2291. And, optionally अह, is the substitute of हि after the

लट्-लच्छति । लिट्-लिलच्छ । लुट्-ल्लच्छिता । सन्-लिल्लच्छति । यङ्-लिल्लच्छ-
कृते । Yan luk मेल्लच्छति or मेल्लच्छि Passive Part म्लिष्टम् ॥

लङ् २२१ लाञ्छि २२२ लञ्छणे । ललञ्छ । ललाञ्छ ॥

221 ✓ lachha 222 ✓ lāchhi 'To mark'

लट्-लच्छति । लिट्-ललच्छ । लुट्-ल्लच्छिता ॥

222 ✓ lāchhi 'to mark'

लट्-लाञ्छति । लिट्-ललाञ्छ । Yan luk लालाञ्छि । Noun लान् d लाञ्छा ।
Pl. लाञ्छः ॥

वाञ्छि २२३ इच्छायास् । वाञ्छति ।

223 ✓ vāchhi 'To desire'

लट् वाञ्छति ॥

आञ्छि २२४ आयामे । आञ्छति । अत आदेरित्यत्र तपर ऋणं
स्वाभाविक ह्रस्व परिग्रहार्थम् । तेन दीर्घभावान् न नुट् । आञ्छ । तपर करण
मुख सुवार्थमिति मते तु नुट् । आनाञ्छ ।

224 ✓ āchhi 'To extend'

लट् आञ्छति । लिट् आञ्छ । आ + आञ्छ + णल् = अ + आञ्छ + अ ॥ Here there
is not the long आ substitution of VII 4 70 S 2248 for it applies to that
अ which is naturally short and not that which has been shortened as here This
is the force of त् in अतः (S 2248) As there is no lengthening, there is no
न (VII 4 71 S 2288) As आञ्छ । But according to the view that the त् in
अतः is merely for facility of utterance the न् is added - Then the form will
be आनाञ्छ ॥

लुट्-आञ्छिता । णिच्=आञ्छयति । Aor आञ्छिष्यत् । सन्-आञ्छिष्यति ॥

ह्रीच्छ २२५ लज्जायास् । जिह्रीच्छ ॥

225 ✓ hrichchha 'To be ashamed'

लट्-ह्रीच्छति । लिट्-जिह्रीच्छ । लुट्-ह्रीच्छिता ॥

हुच्छा २२६ कौटिल्ये । कौटिल्यमपसरणमिति मैत्रेयः । उपधायां चेति
दीर्घः । हूर्च्छति ॥

226 ✓ hurchchhâ 'To act crookedly' According to Maitreya, the word
kautilya means 'retreating, escaping.'

लट्-हूर्च्छति । The short उ is lengthened by VIII 2 78 S 2265 लिट्-लुहूर्च्छ ।
लुट्-ल्लूर्च्छिता । सन्-लुहूर्च्छति । यङ्-लुक् 3 S जोहूर्च्छति or जोहूर्च्छि, d जोहूर्च्छः । pl
जोहूर्च्छति । 2nd S जोहूर्च्छि । 1st S, जोहूर्छि । d जोहूर्छ । pl जोहूर्छः । Pass Part हूर्छः
Active हूर्छवान् । Noun हूर्छ, d हुरे, pl हुरः ॥

मुर्छा २२७ मोहसमुच्छ्रययोः । मूर्च्छति ॥

227. ✓ Murchhâ 'To faint, to grow'

लट्-मूर्च्छति । Passive Part मूर्च्छः (VIII. 2 57) Active मूर्च्छवान् । Noun
मूर्च्छित ॥ (V 2 36)

स्फूर्छा २२८ विरगृतौ (विस्तृतौ) । स्फूर्च्छति ॥

228 ✓ Sphurchā T to get to spread extend

नद सङ्कच्छति । निद-पुनकृच्छ ।

युञ्ज २२९ प्रमादे । युञ्जति ॥

229 ✓ yonh to be inattentive to disregard

नद-युञ्जति । निद-युञ्ज । मुद-युञ्जति ॥

अङ्गि २३० उञ्छे । उञ्छ कण्ठ आवाज वर्णशाब्दजनित शिलम इति

यावत् । उञ्छति । उञ्छा चकार ॥

230 ✓ uchhi to glean According to the Lexicographer Yādava Uchhi means to glean ears of corns an irregular occupation such as by gathering bit by bit, the grain left in the field after the harvest has been collected

नद-उञ्छति । निद-उञ्छाचकार । मुद-उञ्छति । यङ्-उञ्छति । णिच्-उञ्छति । Aorist मामवाञ्छ उञ्छन् । सन्-उञ्छिष्यति ॥

उञ्छो २३१ विधासे । विधाप समार्पि । प्रायेणाय विपुत्र । व्युञ्जति ॥

231 ✓ uohchi to banish to expel Vīdhā means casting. The act is generally found preceded by the preposition वि It thus means "cutting off"

नद-व्युञ्जति । निद-व्युञ्जिष्यति । मुद-व्युञ्जति । सन्-व्युञ्जिष्यति । Passive Part व्युञ्जः । Aorist व्युञ्जान् ॥

घञ्ज २३२, घञ्जि २३३, घञ्ज २३४, घञ्जि २३५, घृञ्ज २३६, घृञ्जि २३७, घञ्ज २३८, घञ्जि २३९ गति । घञ्जति घञ्जति । घञ्जति । घञ्जति । घञ्जति ॥

232 ✓ dhrja to 239 ✓ dhrjī all mean to go to move

233 ✓ dhrja to go

नद-घञ्जति । निद-घञ्जति । मुद-घञ्जति । यङ्-घञ्जति or घञ्जति । णिच्-घञ्जति । Aor दिघञ्जत् । सन्-दिघञ्जति । यङ्-घञ्जति । Yāh lak दाधञ्जति दाधति ॥

234 ✓ dhrjī to go

नद-घञ्जति । निद-घञ्जति । मुद-घञ्जति । सन्-दिघञ्जति । यङ्-घञ्जति or दाधति । Yāh lak दाधञ्जति or दाधति Imperfect दाधन् ॥

235 ✓ Vraja } Taraṅgī Kāśyapa and Samantā read these two

236 ✓ Vrajī } instead of Nos 232 and 233 निद-घञ्जति घञ्जति ।

237 ✓ Dhrjī to go

नद-घञ्जति । निद-घञ्जति । मुद-घञ्जति । णिच्-घञ्जति Aor घञ्जति or घञ्जति । सन्-दिघञ्जति । यङ्-घञ्जति । Yāh lak दाधञ्जति or दाधति or दाधति or दाधति or दाधति । Gerund घञ्जित्वा । य-घञ्जन् । Noun घञ्जः ॥

237 ✓ dhrjī to go

नद-घञ्जति । निद-घञ्जति । मुद-घञ्जति । णिच्-घञ्जति Aor घञ्जति । सन्-दिघञ्जति । यङ्-घञ्जति । Yāh lak दाधञ्जति or दाधति । Imperfect दाधन् ॥

238 ✓ Dhrja } to go नद-घञ्जति घञ्जति ॥

239 ✓ Dhrjī } to go नद-घञ्जति घञ्जति ॥

कूज २४० कुजि २४१, अण्यतो माण्डे । कुञ्ज ।

240 ✓ Kāja 241 ✓ Kājī to utter articulate sound, नद-कूजति

लिट्—कुञ्ज । लुट्—कृजिता । लृट्—कृजिष्यति । शिच्—कृजयति, Aor अकृजयत् । यह्
 चोक्कृज्यते । Yan luk चोक्कृजति or चोक्कृति । Nouns कुञ्ज कृज्यम् ॥ कृजि—कृजति ॥

अर्ज २४२, अर्ज २४३ अर्जने । अर्जति । आनर्ज । सर्जति । ससर्ज ॥

212 ✓ Arja, 243 ✓ sharja, to earn

लट्—अर्जति । लिट्—आनर्ज । लुट्—अर्जिता । शिच्—अर्जयति Aor, आर्जयत् ।

सन् अर्जयति । Noun स्वर्ग (सु+अर्ज) अर्जु ॥

213 ✓ Sha ja to earn

लट्—सर्जति । लिट्—ससर्ज लुट्—सर्जिता । शिच्—सर्जयति Aor असर्जत । सन्—
 सिर्जयति । यह्—सामर्ज्यते । Yan luk सामर्ज्य ॥

गर्ज २४४ शब्दे । गर्जति ॥

244 ✓ Gaja to make noise लट्—गर्जति ॥

तर्ज २४५ भर्त्सने । तर्जति । ततर्ज ॥

245 ✓ Tija to abuse This root is also found in the Churādī class.

लट्—तर्जति । लिट्—ततर्ज ॥

कर्ज २४६ व्यथने । चर्जति ॥

246 ✓ kaja to tease, to give pain

लट्—कर्जति । लिट्—चर्ज । लुट्—कर्जिता ॥

खर्ज २४७ पूजने च । चर्जति ॥

247 ✓ khaja, to worship, to cause pain.

लट्—खर्जति । लिट्—चर्ज । Noun खर्जूर. ॥

अज २४८ गतिक्षेपणये : । अजति ॥

218 ✓ Aja to go, to throw लट्—अजति ॥ Before all Ardhadhātuka
 affixes, such as those of the perfect, the root is replaced by चो by the following
 Sūtra

लट्—अजति । लिट्—वित्राय । शिच्—वित्राय । विव्रियत् । विव्रियत् or विव्रियत् or अजिष्यत् । विव्रियत् ।
 विव्रियत् । विव्रियत् or विव्रियत् । विव्रियत् । लुट्—वेना or अजिता । लृट्—अजिष्यति
 or वेष्यति । लोट्—अजतु । लङ्—अजत् । विधिलिङ्—अजेत् । आशीर्लिङ्—वोयात् । लुङ्—
 अजीत् or अजेत् । लृङ्—अजिष्यत् or अवेष्यत् । यक्—वीयते । शिच्—वाययति । Aor
 अवीययत् । सन्—अजि जयति or विजयति । यह्—वेवीयते । There is no yan luk Nouns
 प्रवयणम्, प्राजनम्, समज, उदज, समाजः

२२९२ । अजेर्वी धजपोः । २ । ४ । ५६ ॥

अजेर्वी इत्ययमादेशः स्यादार्धधातुकविषये धनस्य च वर्जयित्वा । 'अलादावाधिधातुके वेष्यते' ।
 विव्रियत् । विव्रियत् । विव्रियत् । अत्र घकारस्य हन्यरत्वात् 'उपधायां च' । (२२६५) इति दीर्घे प्राप्ते
 अचः परस्मिन्—' (५०) इति स्यानिबद्धा वेनाच्परत्वम् । न च 'न पदान्त—' (५१) इति
 निषेधः । 'स्वरदीर्घलोपेषु लोपाजादेशः एव न स्यानिबद्ध' इत्युक्तेः । अलि 'एकाचः' (२२४६)
 इति निषेधे प्राप्ते ।

2292. चो is the substitute of the verb अज् 'to drive,' 'to
 lead,' when an ārdhadhātuka affix follows, with the exception of
 the affixes धञ् (III. 3 18) and अप् (III. 3 69).

in the Perfect, other roots are all Set in the Perfect. Thus विभिदिच, विभिदिम, लुलुविच लुलुविम । All anudātta roots of the Dhātupāṭha are to be understood, by this rule, to get इट् । The affix य of the Perfect gets इट्, after वृज्, as the irregular form चवर्च in VII 2 64, indicates that in the Vedas य does not get इट्, after वृज्, but in the classical literature it does. B. V I. 2 3, S 2296 the य would have got इट्, after स्तू दू, सु and यु, that इट् is prohibited by the present sūtra. As तुष्टोय, दुष्टोय, मुष्टाय, शुष्टाय ॥

That इट् is added when कृ takes the इट् augment as सचस्करिष सचस्कारिम । The sūtra VII 2 63, S 2296 applies here also, as सचस्करिष ॥

२२९४ । अचस्तास्त्वित्यनितो नित्यम् । ७ । २ । १३ ॥

उपदेशेजन्ता यो धातुस्तासौ नित्यानिट तत परस्य थल इड् न स्यात् ॥

2294 After a root, which in the Dhātupāṭha, ends in a vowel, and after which the First Fut affix तास् is always devoid of the augment इट्, (after such a root) थल् the personal ending of the Perfect, like तास्, does not also get the augment इट् ॥

२२९५ । उपदेशेऽन्त्यतः । ७ । २ । ६२ ॥

उपदेशेऽकारयतस्तासौ नित्यानिटः परस्य थल इड् न स्यात् ॥

2295 After a root which possesses a short 'a' as its root vowel in the original enunciation (the Dhātupāṭha), and after which the First Fut affix तास् is always devoid of the augment इट्, थल् the Personal ending of the Perfect, like तास्, does not get the augment ॥

२२९६ । ऋतो भारद्वाजस्य । ७ । २ । ६३ ॥

तासौ नित्यानिट ऋदन्तस्यैव थलो नेट् भारद्वाजस्य मतेन । तेनान्यस्य स्यादेव । अयमत्र स ग्रह ॥

अजन्तोऽकारयान्ता यस्तास्यनिट् थलि वेडयम

ऋदन्त इट्ठ नित्यानिट आद्यन्ता लिटि सेडमवेत् ॥

न च स्तुद्र्वाद नामापि थल विकल्प इच्छ्यः । 'अचस्य स्यत' (२२९४) इति 'उपदेशेऽन्त्यत' (२२९५) इति च योगद्वयप्रापितस्यैव हि प्रतिषेधस्य भारद्वाजनिघमो निवर्तकः । 'अनन्तरस्य—इति न्यायात् । विवर्धय—विवेध आजिघ । विव्यथु । विव्य । विधाय—विवय । विव्यिष विव्यिम । वेता आजिता । वेय त आजिष्यति । अजतु । अजत् । अजेत् । वीधात् ॥

2296 In the opinion of Bhāradvāja, it is only after a root which ends in a short ऋ, and after which the First Fut always devoid of the augment इट्, that थल् also, like तास्, do (दीर्घे प्राप्ते) इति (२२४६) take the augment इट् ॥

Therefore, the other affixes do take इट् । On this there is the following verse (sūtrāha), which sums up the last three sūtras .

That root which ends in a vowel or which has a short *च* in the Dhātupātha, and which is ant before त्त्वा affix is optionally सेंट before च्च् affix. But if such a root ends in short *च* then it is invariably अन्ट before च्च् affix. Roots other than *क* &c are सेंट in the Pāṇini.

One should not however think that the four roots *सु* *हृ* *घृ* and *घृ* will also be optionally अन्ट in च्च् as they are not preceding roots. The rule made by Bhāradvāja removes the prohibition with regard to the addition of इट made by the two immediately preceding sūtras S 294 and 2295 and not the इट of S 293. This is on the maxim a rule may it enjoin or forbid anything either enjoins or forbids only that which is nearest to it in some other rule" (see Vol I 203)

Therefore चि + चे + इट + च = चिचिचि or चिचय or चात्रिचय ॥

In forming the Aorist, the following sūtra applies

२२९० । चिचि च्छि च्छिचिचिचि । ० । २ । १ ॥

चत्वाद्वाच्य च्छि च्छिचिचिचि च्छिचिचिचि । च-च्यत् चात्रिच्यत् ॥

2297 Before the Aorist characteristic स (सिच्) Vṛddhi is substituted in the Parasmaipada for the final of a stem ending in च, उ अ (long or short I 1 3)

Thus चत्वात् or चात्रात् &c. The Conditional is चत्वात् or चात्रिच्यत् ।

तेज २४६ पाशने । तेजति ॥

249 ✓Teja to protect

मद - तेजति । मिद - तितेज । मुद - तजिता । Noun - तेज ॥

खज २५० मन्थे । खजति ॥

250 ✓khaji to churn to stir

मद - खजति । मिद - चखात्र । मुद । खजिता । मुद - चखजीत् चखाजीत्

Noun - चखात्र ॥

कज २५१ मदे ।

251 ✓Kaja to be drunk The root is not given in the Siddhānta.

मद - कजति ॥

खजि २५२ गतिर्यैकचये । खजति ॥

252 ✓khaji to go lame limp

मद - खजति । मिद - च खज । मुद - खजिता ॥

पुज २५३ कल्पने । पुजति ॥

253 ✓hja to tremble The root पुज to shine has already been taught before

मद - पुजति । मिद - पुजिचकार । मुद - पुजिता । मट - पुजिच्यति । चिच् - पुजति ।

Aorist मामवासेजिच्यत् । मन् - पुजिच्यति ॥

हुओस्फूर्ज २५४ घज्जनिधोये । हुओस्फूर्जति ॥

254 ✓Tuo spharjā to thunder

मद - हुओस्फूर्जति । मिद - पुस्फूर्ज । मुद - हुओस्फूर्जिता । चिच् हुओस्फूर्जति Aorist चपुस्फूर्जत् । मन् - पुस्फूर्जति । घज्ज - वेत्तास्फूर्जते Yāś lak वेत्तास्फूर्जति Imperfect चपेस्फूर्ज । Passive Participle स्फूर्ज्यः or हुओस्फूर्जितः । Active Participle स्फूर्जयान् । Noun - स्फूर्जगु ॥

क्षि २५५ क्षये । अकर्मकः । अन्तर्भावितव्यर्थेऽस्तु सकर्मकः । क्षयति ।
क्षिप्ताय । क्षिप्यतुः । क्षिप्युः । क्षिप्यिथ-क्षिपेथ । क्षिप्यिव । क्षिप्यिम । क्षेता ॥

255 ✓ kshi, to waste, to decay. The root is intransitive, it is transitive when it is used in a causative sense

लट् - क्षयति । लिट् - क्षिप्ताय । क्षिप्यतुः । क्षिप्युः । क्षिप्यिथ or क्षिपेथ । क्षिप्यथुः ।
क्षिप्त । क्षिप्ताय or क्षिप्य । क्षिप्यिव । क्षिप्यिम । लुट् - क्षेता । लृट् - क्षेयति । लोट् - क्षयतु ।
लङ् - अक्षयत् । विधिलिङ् - क्षेयेत् । In forming the Benedictive the following Sūtra
1 e, 2298 applies आशीर्लिङ् - क्षीयात् । लुङ् - अक्षेयेत् । सन् - चिच्छीयति । यङ् - चेच्छीयते
यङ् लुक् - चेच्छीयति । Passive Participle. क्षीयाः Active Participle. क्षीयमान् ।

२२९८ । अक्षतार्धधातुकयोर्दीर्घः । ७ । ४ । २५ ॥

अजन्तस्याङ् दीर्घः स्यादादी प्रत्यये परे न तु क्त्वाऽर्धधातुकयोः । क्षीयात् । अक्षेयेत् ॥

2298 A long is substituted for the final vowel of the stem before an affix beginning with a य् having an indicative क् or ङ् when it is not either a Krit or a Sārvadhātuka affix

Thus क्षीयात् ॥

क्षीज २५६ अव्यक्ते शब्दे । कूजिना सहायं पठितु युक्तः । चिञ्जी ॥

256 ✓ kshija, to make indistinctive noise This ought to have been read with ✓ kūja I. 240 because the meaning of these two roots is identical

लट् - क्षीजति । लिट् - चिच्छीज । लुट् - क्षीजिता । णिच् - क्षीजयति । Aorist
अचिच्छीजत् । सन् - चिच्छीजिषति । यङ् - चे क्षीज्यते, यङ् लुक् - चेक्षीक्ति ॥

लज २५७, लजि २५८ भर्जने ।

257 ✓ laja, 258 ✓ laji, to fry

लट् - लजति । लिट् - ललाज । लेजतुः । लुट् - लजिता । आशीर्लिङ् - लज्यात् । लुङ् -
अलज्जीत or अलज्जीत् । णिच् - लाजयति । Aor अलोज्जत् । सन् - लिलजिषति । यङ् -
लोलज्यते । Yan luk लालक्ति ॥

258 ✓ laji, to fry. The root is found in the Tudādi class also

लट् - लज्जति । लिट् - ललज्ज । लुट् - लज्जिता । आशीर्लिङ् - लज्ज्यात् । णिच् -
लज्जयति । Aor. अललज्जत् । सन् - लिलज्जिषति । यङ् - लालज्ज्यते । Yan luk लालज्जति ॥
Noun लाज्ज ।

लाज २५९, लाजि २६० भर्त्सने च ॥

259 ✓ Lāja, 260 ✓ Lāji, to blame, to parch.

लट् - लाजति । लाज्जति ॥

जज २६१, जजि २६२ युद्धे ॥

261 ✓ Jaja, 262 ✓ Jaji, to fight

लट् - जजति । जजति । Noun ज, जल ।

तुज २६३ हिंसायाम् । तेजति । तुतेजि ॥

263 ✓ Tuja, to injure

लट् - तेजति । लिट् - तुतेज । लुट् - तेजिता । णिच् - तेजयति Aorist अतुतेजत्
सन् - तुतेजिषति or तुतेजिषति । यङ् - तेतुज्यते । यङ्लुक् - तेतेति । Passive Participle
तुजितम् । Gerund तेजित्वा or तेजित्वा ॥

तुजि २६४ पालने ।

264 ✓ Tuji to protect.

सट - तुजति । मिट - तुजुज । सुट - तुजिना । टिप - तुजति Aorist चतुस्तुजत् ।
सम् - तुजिजति । पट - तातुज पत् । पटुज - तातुज ति । Imperfect चासितुज् । Noun तुज् ॥

गज २६५, गजि २६६, गूज २६७, गूजि २६८, मुज २६९, मुजि २७० अन्वार्थ ।

265 ✓ gaja 266 ✓ gaji 267 ✓ gija 268 ✓ giji 269 ✓ ionja
2 0 ✓ muji To make noise, sound roar ✓ गज means also to be drunk con-
fused intoxicated

✓ 265 and 266 सट - गजति । गजजति । मिट - गजाज । जगज्जि । Nouns गजा
elephant गज्जा tavern

✓ 267 सट - गजति । मिट - गजज । सुट - गजिता । टिप - गजति । Aor चज्ज
मज्जत् or चज्जियत् । सम् - जगजिजति । पट - करोयज्जति । 1st lok चज्जति ॥

✓ 268 सट - गजति । मिट - गजाज । सुट - गजिता । सम् - जगजिजति ।
पट - करोयज्जति । 1st lok चज्जति ॥

✓ 269 सट - गजति । ✓ 270 सट - गजति ॥

गज २७० (फ) अन्वये च ॥

270 (a) ✓ gaja, also means to be drunk or confused.

सट - गति ॥

वज २७१, वज २७२ गतौ । पदार्थ - (२२६०) इति श्रुति । अथाज्जि ॥

271 ✓ raja, 272 ✓ rāja to go. The two roots are found in
the Churkhi also

✓ 271 सट - वजति । मिट - वजाज पवज्जि (VI 4 126 S 2203) । सुट -
वजिता । मुट - अवज्जि or चवज्जि । Nouns वाजा । वाज्यम् ॥

✓ 272 सट - वजति । मिट - वजाज । सुट - वजिता । The riddhi in
the Aorist is compulsory here by 2207 S मुट - अवज्जि । Nouns वज्जि । वज्जि ।
वज्जि ॥

Here end the Parasmaipadi roots whose final is j

SUBSECTION VII

अथ टवर्गधाता वाच्यताः अनुदातेतः पट विंशत् ॥

The following 63 roots up to ✓ atj are ātmanepadi whose final is a-
lingual

अट्ट २७३ अतिक्रमहिसयोः । होषघोऽयम् । 'होषघ' इत्येके
अट्टे । आनट्टे ॥

273 ✓ atja To overpower to injure This root has a penultimate ट
i.e. it is अट्ट । Some say it has a penultimate त i.e. it is अत्त ॥

Note — The root ✓ atj whether the penultimate be ट or त makes no
difference in ordinary conjugation. It is in the Reduplicated forms that the differ-
ence comes out. If it is ट penultimate then in reduplicating this ट will not be re-
duplicated because of the prohibition मन्त्रा &c (VI 1 3 S 2140), but टि thus
we have अट्टिटिपते or अट्टिटत् । If the penultimate be त then we have अट्टितपते
and अट्टितत् । If it is त then we have अट्टितपते and अट्टितत् ॥

लट्, अट्टते । लिट्, आनट्, टे । लोट्, अट्, टताम् । लृट्, आट्, टत । विधिलिङ् -
अट्, टेत । आशीर्लिङ् - अट्, टिषीष्ट । लुङ् - अ+अट्, टिष्ट । लृङ् - आट्, टिष्यत् । विच् - अट्, टयति
Aor. आटिष्टत् । But आट्, टिटत् if the root is अट् । सन् - अटिष्ट, टिष्यते । अतिट्, टि
षति (Purushikāra) अट्, टिटिषते । Noun अट्, टा ॥

वेषु २७४ वेष्टने । विवेष्टे ॥

274. ✓ veshta, to surround

लट्, - वेष्टते । लिट्, - विवेष्टे । लुट्, - वेष्टता । लिच् - वेष्टयति । Aor आ-
वेष्टत् or अववेष्टत् (VII, 4 96). सन् - विवेष्टयते । यद्, - वेष्टेद्यते । Yau luk, वेवे-
ष्टीति or वेवेष्टि । d वेवेष्टः । Imperfect. अववेष्ट्, ॥

चेष्ट २७५ चेष्टायाम् । अचेष्टिष्ट ॥

275. ✓ cheshta, to try

लट्, - चेष्टति । लिट्, - चिचेष्टे । लुट्, - चेष्टता । लृङ्, - अचेष्टिष्ट ॥

गोष्ट २७६, लोष्ट २७७ संधाते । जुगोष्टे । लुलोष्टे ॥

276. ✓ goshta, 277 ✓ loshta to assemble, collect

लट्, - गोष्टते । लोष्टते । लिट्, - जुगोष्टे, लुलोष्टे । लृङ्, - गोष्टिता । लोष्टिता ॥

घट्ट २७८ चलने । जघट्टे ॥

278. ✓ ghatṭa, to shake, stir about. It is Churādi also.

लट्, घट्टते । लिट्, - जघट्टे । लृङ्, - घट्टिता ॥

स्फुट २७९ विकसने । स्फोटते । पुस्फुटे ॥

279. ✓ Sphuta, To become visible. It is found in the Tudādi also. It is
Pa ismalpadi in the sense of viśarana; and it is Churādi in the sense of bhodana.

लट् - स्फोटते । लिट्, - पुस्फुटे । लृङ्, - स्फोटिता । लिच् - स्फोटयति । Aor
अस्फुटत् । सन् - पुस्फुटयते or पुस्फोटयते । यद्, - पोस्फुटयते । Yau luk पोस्फोटि ।
Imperfect अपोस्फोट । Gerund स्फुटित्वा or स्फोटित्वा ॥

अठि २८० गतौ । अठते । आनठे ॥

280. ✓ aṭhi to go, move

लट्, - अठते । लिट्, - आनठे । लृङ्, - अठिता । लिच् - अठयति । Aor आ-
अठत् । सन् - अठयति । यद्, - लुक्, वाचयतीति or वाचयिठ । Imperative वाचयिठ ।
Imperfect अवाचयन् ॥

वठि २८१ एकवर्थायाम् । वषठे ॥

281. ✓ vathi, To go alone

लट्, - वषठते । लिट्, - वषठे । लृङ्, - वषठिता । लिच् - वषठयति । Aor अ-
वषठत् । सन् - वषठयति । यद्, - लुक्, वाचयतीति or वाचयिठ । Imperative वाचयिठ ।
Imperfect अवाचयन् ॥

मठि २८२, कठि २८३ शोके । शोक इह आध्यानम् । मण्डते । कण्डते ॥

282 ✓ mathi, 283 ✓ kathi, to be anxious Śoka here means anxiety,
regret लट् - मण्डते । कण्डते ॥

मुठि २८४ पालने । मुंठते ॥

284 ✓ muthi, to protect, लट्, - मुंठते ।

हेठ २८५ विवाधायाम् । विवाधा शाठ्यम् । जिहेठे ॥

285. ✓ hetha. To cause pain to. विवाधा here means dishonesty. Some
read this root in the Parasmaipada list also.

सट - सेठते । सिट - सिधेते । सुट - सेठिता । सिष् - सेठयति । Aor सट्ठासिठत्
or ससिधेत् ॥

एठ २८६ च । एठाचते ॥

286 ✓ eṭh It has the same meaning as सेठ । According to Svāmi and Kāśyapa it is always preceded by सि । But Maitreya and others give examples without सि ॥ सट - एठते । सिट - एठाचते । सुट - एठिता । सिष् - एठयति । Aor सा भवति सट्ठित् । The shortening takes place prior to reduplication सन् - सट्ठित्यते ॥

हिडि २८७ भात्यनादरयोः । हिण्डते । जिडिपडे ॥

287 ✓ hidi To go to disregard slight. सट - हिण्डते । निड - जिडिपडे । सुट - हिडिता । सिष् - Aor अजिडिपयत् । सन् - जिडिपित्यते । षट् - छेडिपयते । Yam luk छेडिपिह । Imperfect अजिडिन् ॥

बुडि २८८ सघाते । बुडुपडे ॥

288 ✓ budi To collect. Kāśyapa says 'The Aryas do not read this But the Dravidas read it. सट - बुण्डते । निड - बुडुपडे । सुट - बुडिता ॥

कुडि २८९ दाहे । कुडुपडे ॥

289 ✓ kudi to burn. सट - कुण्डते । निड - कुडुपडे । सुट - कुडिता । Nouns कुण्ड । कुण्डी । कुण्डा । कुण्डम् ॥

वडि २९० विभाजने । मडि २९१ च ॥ ववपडे ॥

290 ✓ vadi, 291 ✓ madi To share out distribute divide According to Svāmi the root माडि being made a separate sūtra has other meanings also But Nandī reads these sūtras वडि विभाजने and मडि वेष्टने । सट - वण्डते । मण्डते । निड - वण्डते । मण्डते । सुट - वण्डिता । मण्डिता । Noun मण्डकः ॥

भडि २९२ परिभाषणे । परिभाष सनिन्दोवात्तम्भश्च परिभाषयम् । वभण्डे ॥

292 ✓ bhaḍi Dora says परिभाषे । Svāmi and others say that paribhāṣha means to proclaim, shout. According to Anurakosha, ridiculing one with censure is paribhāṣha, सट - वण्डते । सिट - वभण्डे । Noun मण्डितः 'ambassador

पिडि २९३ सघाते । पिडिपडे ॥

293 ✓ piḍi to collect. सट - पियडते । निड - पिडिपडे । Noun पिडिपः 'a boy

मुडि २९४ मार्जने । मार्जने मुडि-व्याधश्च । मुण्डते ॥

294 ✓ muḍi to rub over, to cleanse to sink. सट - मुण्डते ।

तुडि २९५ तोडने । तोडने दाख हिसन च । तुण्डते ॥

295 ✓ tudi To break, to kill. Toḍana means to split' to injure सट - तुण्डते । Nouns तुडितः । तुडिपः । तुडिपः ॥

हुडि २९६ खरणे । खरणं ख्रीकात् । 'खरण' इत्युक्ते । हुण्डते ॥

296 ✓ huḍi, to oboose. Varana means selection. Maitreya says it means harapa also i. e. seizing. Another reading is ✓ Bhuḍi bharapa to support सट - हुण्डते । निड - हुण्डते ॥

स्फुडि २९७ विस्फुटने । चडि २९८ कोपे । चपडते ॥

297 ✓ sphuḍi to puff, angry. This root is not in the Siddhanta.

298 ✓ chadī, to grow out चपडालः । चपडो ॥

लट् - चपडते । Nouns चपडः । चपडते ॥

शडि २९९ रुजायां संधाते च

299 ✓ śaḍi to wound and to collect

लट् - शपडते । Nouns शपडः । शपडिलः ॥

तडि ३०० ताडने । तपडते ॥

300 ✓ taḍi to strike, to thresh

लट् - तपडते । Nouns तपडः । तपडडा । तपडुन ॥

पडि ३०१ । गतौ । पपडते ॥

301. ✓ paḍi, to go, move

लट् - पपडते । Nouns पपडतः । पपड । पपडारः ॥

कडि ३०२ भदे । कपडते ॥

302 ✓ kaḍi, to be intoxicated लट् - कपडते ॥

खडि ३०३ मन्थे ।

303 ✓ khadī, to churn लट् - खडते । Noun खडः ॥

हेडु ३०४, होडु ३०५ अनादरे । जिहेडे । जुहोडे ॥

304 ✓ heḍi, 305 ḥoḍi To disregard. Heḍi in the sense of veghtha-
na is ghatādi. Hoḍi 'to go' is Parasmaipadī

Pre. - हेडते । होडते । Per - जिहेडे । जुहोडे । I Fut. - हेडिता । Caus - हेडयति
Aor - जजिहेडत । Des - जिहेडिषते । Inten - जेहेडते । Yan luk जेहेडि । Noun होड ॥

बाडु ३०६ आग्राव्ये । वशाद्रिः । आग्राव्यमापूवः । बाडते ॥

306 ✓ bāḍi, to dive, emerge, to bathe. The root begins with ब b.
Some read it with व v. āplavya has the same meaning as āplāva i.e. bathing.

Pre - बाडते ॥

द्राडु ३०७, ध्राडु ३०८ विधारणे । द्राडते । ध्राडते ॥

307. ✓ drāḍi, 308 dhrāḍi, to cut, to divide.

Pie - द्राडते । ध्राडते ॥

शाडु ३०९ रत्नाधायाम् ।

309 ✓ śāḍi, to applaud, praise, boast. According to Kāśyapa the root
is शाल, the ल and ङ being interchangeable letters.

Pre. - शाडते । Nouns शाला 'saloon,' शालीनः 'modest'

Here end the Atmanepad roots whose final is a lingual.

SUBSECTION VIII

अथ आटवर्गान्तसमाप्तेः परस्मैपदिन ॥

Now all the lingual ending roots are Parasmaipadis.

शौटु ३१० गर्वे । शौटति । शुशौट ॥

310 ✓ śauti. To be proud or haughty.

Pre - शौटति । Per - शुशौट । I Fut. - शौटिता । II Fut. - शौटिष्यति
Impera - शौटतु । Imper. - अशौटतु । Pot. - शौटेतु । Bene. - शौट्यात् । Aor. अशौ

अपटीत् or अपाटीत् । Caus पाटयति । Aorist अपीयट । Desi - पिपटिषति । Intens पापट्यते । Yan luk पापटीति or पापटि । Nouns - पटुः । पटीरः । पटलम् ॥

रट ३१६ परिभाषणे । रराट ॥

319 ✓ rāta, 'to shout, scream, yell, to call out, proclaim, to applaud'

Pre - रटति । Per - रराट । Nouns - परिराटक. (III 2 142 S 3122).

परिराटो with the affix चिनुष् of III 2 142

लट ३२० लाल्ये । ललाट ॥

320 ✓ Lata 'to act like a child, to prattle,'

Pre - लटति । Per - ललाट । Nouns लट्वा । लाटः ॥

शट ३२१ रुजादिशरणा गत्यवसादने । शशाट ॥

321 ✓ Śata, 'to grow sick,' 'to divide or separate, 'to go,' 'to be weary or dejected'

Pre. - शटति । Perf - शशाट । Nouns शाटक । शाटो ।

वट ३२२ वेष्टने । वषाट । ववटु । ववटु । ववटिथ ॥

322 ✓ Vata, 'To surround.

Pre वटति । Per - वषाट । ववटुः । 3 P ववटुः । ववटिथ । I Fut, - वटिता । II Fut - वटिष्यति । Sub - वरिष्यत । वटाति । Impera - वटतु । Imper - अवटत । Pot - वटेत् । Bene - वट्यात् । Aor - अवटाटीत् । अवटीत् । Condi. - अवटिष्यत् । Pass - वट्यते । Caus - वाटयति । Desi. - विवटिषति । Inten - विवट्यते ॥

Pre Part Parasmai - वटन् । Per Part Parasmai - वषद्वान् । Past Part Pass वटितः । Past Part Act - वटितवान् । Fut Part. - वटिष्यन् । Ger - वटित्वा । Infinitive वटितुम् । Adj वाट्य । In the Perfect there is no व or elision of re-duplicate because the root begins with व and so VI 4 126 S 2263 applies. Noun वटिम (V 2 139 s 1945) वटकः with the affix कन् । From which we get वटकिन् by क् under V 2 82 S 1882 (vāt)

कित ३२३, खित ३२४ आसे । केटति । खेटति ॥

323 ✓ k ta, 324 ✓ khita, to fear, to frighten Note trāse here means to cause fear

Pre - केटति खेटति । Per - चिकेट चिखेट । Fut केटिता । खेटिता । Fut - केटिष्यति, खेटिष्यति । Impera - केटतु खेटतु । Imper - अकेटत । अखेटत् । Pot - केटेत् खेटेत् । Bene - कित्यात् खित्यात् । Aor - अकेटीत् अखेटीत् । Condi. - अकेटिष्यात्, अखेटिष्यत् । Pass - कित्यते खित्यते । Caus - केटयति खेटयति । Desi - चिकेटिषति and चिखेटिषति or विकिटिषति and विखिटिषति । Inten चे कित्यते चे खित्यते । Pre Par Parasmai केटन् खेटन् । Per Part Parasmai चिकिट्वान् चिखिट्वान् । Past Part Pass किततः । खिटित । Past Part Act कितितवान् खिटितवान् । Fut Part केटिष्यन् खेटिष्यन् । Ger केटित्वा कितित्वा खेटित्वा । Infini केटितुम् खेटितुम् Adj केटितव्यः खेटितव्यः । Adj केटनीयः खेटनीयः । केट्यः ॥ Noun, खेटः by चञ् affix The ✓ कित occurs further on as No 341 but the meaning is different

शित ३२५, शिट ३२६ अनादरे । शेटति । शिशेट । सेटति । सिषेट ॥

325 ś ta 326 ✓ śhiṭa To slight, despise, disregard

Pre. शेटति मटति । Per शिमेट, शिमेट । I Fut मटित्ता मटित्ता । Aor अशेटात् अशेटात् । Caus शेटयति मेटयति । Aorist अशेटात् । Desl शिमेटयति । शिमेटयति । The s is not changed to y because of the restriction of III 3 61 8 202 Inten शिमि ५५ । शिमि ५५ ॥

जट ३२७, मट ३२८ मधाते ।

327 ✓ Jata 328 ✓ Jhata to el : become twisted or matted together as hair

Pre जटति मटति । Per १ 3 कजाट कजाट 3 D जेटुः कभटुः । I Fut जटित्ता मटित्ता । Aor अजटात् अजटात् । अजटात् अजटात् । Caus जटयति । Desl जित्तिवति । Nouns : जटा जटा, जटि ५५ ॥

मट ३२६ मृताते ।

329 ✓ Māta to nourish to hire to receive wages This root is also found in the Hing list in the sense of to proclaim

I.e मटात् । I.e मटात् । I Fut मटित्ता । Aor अमटात् अमटात् । Caus मटयति । Desl मित्तिवति ॥

तट ३३० उत्क्षायते ।

330 ✓ Tat to grow to rise or to claim

Pre तटति । I.e तटात् । I Fut तटित्ता । Aor अतटात् अतटात् । Nouns : तटी । तटिनी ॥

मट ३३१ काक्षायाम् ।

331 ✓ hāta to leave with

I.e मटात् । I.e मटात् । I Fut मटित्ता । Aor अमटात् or अमटात् । Caus मटयति । Desl मित्तिवति । Inten ममि ५५ । Nouns : मटि ५५ ॥

मट (मट) ३३३ मृताते ।

333 ✓ १ to set on the stage This root begins with म so that we have मटति । There is another root मट taught with म as माटि । That belongs to the Chamādi class

Pre मटति । Per मटात् । I Fut मटित्ता । Aorist अमटात् अमटात् । Caus मटयति or मटयति । Desl मित्तिवति । Inten ममि ५५ । Nouns : मटि ५५ ॥

पिट ३३३ शब्दसघातये ।

333 ✓ I १, 1 to sound " to heap or collect together

Pre पटति । Per पिमेट । I Fut पटित्ता । Aorist अपटित्ता । Caus पटयति । Aorist अपटित्ता । Desl पित्तिवति or पित्तिवति । Inten पपि ५५ । Nouns : पिटि ५५ । Gerund पिटित्ता or पिटित्ता ॥

मट ३३४ दीप्ति ।

334 ✓ Hāta to shine be bright

Pre मटति । Per मटात् । I Fut मटित्ता । Aorist अमटात् or अमटात् । Caus मटयति । Desl मित्तिवति । Inten ममि ५५ । Nouns : मटि ५५ ॥

मट ३३५ अययते ।

335 ✓ Shata to form a part

Pre सटति । Per सट । सटतुः । I Fut सटिता । Aorist असटीत्, असटीत् ।
Caus सटयति । Aorist असटीत् । because of VIII 3 61 S. 2627. Desi सिसटिषति ('The स is not changed to ष'
Inten ससट्यते । Noun: सटा ॥

लुट ३३६ (लड, लण) विरेचोदने । डान्तोऽयम् इत्येके ॥

336 ✓ Luta, to suffer pain Some ... others make it end in ल, as in Māgha लोलद् भुजकारद्धन्तरङ्गम् । This is found in the Divādi class also

Pre लोटति । Perf लुलोट । I Fut लोटिता । Aorist अलोटीत् । Caus लोटयति । Aorist अलूलुटत् or अलुलोटत् । Desi लुलोटिषति or लुलुटिषति । Inten लोलुट्यते । Past Part. Pass लुटितः । Past Part. Act. लुटितवान् । Ger लोटित्वा or लुटित्वा ॥

चिट ३३७ परमेव्ये ।

337 ✓ Chita, to send forth or out

Pre चेटति । Per चिचेट । चिचिटतुः । चिचिटुः । I Fut चेटिता । Aorist अचेटीत् । अचेटिषाम् अचेटिषु । Caus चेटयति । Desi चिचेटिषति or चिचेटिषति । Inten चेचिट्यते । यङ्लुक्, चेचिटीति or चेचेटि । Gerund चेटित्वा or चिटित्वा । Noun चेटी ॥

विट ३३८ शब्दे ।

338 ✓ Vita to sound

Pre वेटति । Per विवेट, विविटतुः, विविटुः । I Fut वेटिता । Aor. अव्वेटीत् । Caus वेटयति । Desi विवेटिषति or विविटिषति । Inten वेविट्यते । यङ्लुक्, वेविटीति, वेवेटि । Gerund वेटित्वा or विटित्वा । Nouns. विट, विटय ॥

बिट (हित) ३३९ आक्रोशे । बशादिः । हि इत्येके ॥

339 ✓ Bta (to swear,) to curse, (to shout, exclaim, to address harshly,)

Pre बेटति, हेटति । Per बिबेट, जिहेट, बिबिटतु जिहितु । बिबिटु जिहितुः, I Fut बेटिता । Aor - अबेटात्, अहेटात् । Caus बेटयतु, हेटयतु । Desi बिबेटिषति । जिहेटिषति, बिबिटिषति । Inten बेबिट्यते, जेहित्यते यङ्लुक् बेबिटीति, बेबेटि ॥

इट ३४०, किट ३४१, कटी ३४२ गतौ । एटति । केटति । कटीति । ईकारः श्वदितो निष्ठायाम्' (३०३९) इतीपिनसंधार्थः । केचित्तु इदित मत्वा नुमि कृते कटतीत्यादि धदन्ति । अन्ते च 'इ' 'ई' इति प्रश्लिष्य । अयति । इयाय । ईयतुः । ईयुः । इययिथ-इयेय । इयाय-इयय । दीर्घस्य तु 'इजादिश्च-' (२२३७) इत्यामि अधाचकारेत्यादि उदाहरन्ति ॥

340 ✓ Ita, 341 ✓ Kīṭa, 342 ✓ Katī, to go. The indicative long ई in कटी shows that the Sūtra VII 2 14 S 3039 applies, and so no षट्, augment is added in the Nishtbā Some take this root as ending in short इ, therefore they insert a nasal, and conjugate it as कयटति । They analyse कटी as made up of three roots, namely कटि, इ and ई । The root इ is thus conjugated, अयति, इयाय &c. The long ई is similarly conjugated, except that in the Perfect it forms अयाञ्चकार &c (II 1. 36 S 2237).

Pre एटति । Per ह्येट, ईटतु, ईटु - ह्येडिथ । I Fut एटिता । Aor. ऐटीत् । Caus, एटयति । Aor.-ईटित्, as सामधानिडित् । Desi. ऐटिषति ॥

341 ✓ *khita* Pre जेतति । Per विक्रेत । I Fut. जेतति । Aor खलेटीत ।
Caus जेतयति । Desl. चिक्रेटयति । Inten खेतित्यते । Yath luk खेतितोति or खेतितु ।
Ger क्खिटि जा or खेतित्वा । Noun : खिति ॥

342 ✓ *Kaṭi* Pre काटति । Per चामुट । I Fut. काटित । Aor चकातीत्
or चकाति । Caus काटयति । Desl. चिकटयति । Inten चाकटयते Yath luk
चाकटोति or चाकटि । Noun काटकः ॥

343. B. ✓ *Kaṭi* Pre कटति । Ger कटित्वा or कटद या । Part. कटदवान् ॥
इ ३४२ क । गती ।

343 A ✓ *i*, to go

Pre आपति । Per ह्याय ह्युत्तु- ह्युत्तु, ह्यपिथ or ह्येत्त (VII 3 63 S 2296)
ह्युत्तु ह्यत्त ह्याय or ह्यय ह्यपिथ ह्यपिथ । I Fut यता । II Fut. ययति । Impera
अयतु । Imper आपत । Pote ह्येत्त । Bens ह्यायत्त (VII 4 25 S 2298)
Aor रेहोत्त (य+यपोत्त) रेहोत्त येयुः येयोः रेहोत्त येयत्त येयत्त येयत्त । Con येयत्त ।
Pass ह्येयत्त Caus आपयति । Aor अ+अयितत्त । Desl. ह्ययिषति (VI. 4. 16 S
2614) Past Part. हतत्त, हतवान् ॥

हेठ ३४३ विवाधायाम् ।

343 ✓ *Hetha*, to be wicked (to vex to trouble to strike to be born to
purify to cause prosperity)

Pre तेठति । It is not given here in the Siddhānta. See No. 285

भडि ३४४ भूयायाम् ।

344 ✓ *Madī*, to adorn to decorate

Pre मयहति । Per ममाह ममयहत्तु, ममयहत्तु । I Fut. मयिहता । Aor अम
यहीत्त । अमयिहत्तु । अमयिहत्तु । Caus मयहयति । Aor अममयत्त । Desl. मिमयिहयति ।
Inten ममयहते । ययत्तु । ममयहोति or ममयिहत्तु । Noun : मयहता ॥

कुटि (कुटि) ३४५ वैकल्पे । कुडति । कुडत इति तु दाहे गतम् ॥

345 ✓ *Kuṭi* (kudī) to agitate to mutilate When it means to burn
it is Atmanepadi already mentioned see root 319

Pre कुडति । Per कुजुत्त । I Fut. कुडिता । Aorist अकुडोत्त अकुडित्वा ।
Caus कुडयति । Desl. कुजुडयति । Inten कोकुडयते । कोकुडोति । or कोकुडिहत्तु

मुट (मुट, मुडि, पुट, पुडि) ३४६ प्रमर्दने ।

346 ✓ *Muṭa*, to crush break grind powder to kill. Dhanapāla
gives it as मुट, Śāṅkṣāyana reads it as पुट Kahlraṣāmi reads them as मुडि । पुडि ॥

Pre मोटति । Per मुमेठ । I Fut. मोटिता । Desl. मुमुटयति or मुमेठि
यति । Ger मुटित्वा or मोटित्वा (I 2 26 S 2617).

चुडि (चुट or चुठि) ३४७ अल्पीभावे ।

347 ✓ *Chuḍi* (to cut off to divide) to become small to be dimi-
nished Durga reads it as चुट our author as चुडि ॥

Pre.-चुटति or चुणहति ॥

मुडि ३४८ स्वयम्भवे । मुडति । 'पुडि च' इत्येके । पुडति ॥

348 ✓ *Muṇḍi* (also puḍi and ṇuḍi) to shave to shear to crush to
sink Maitreya says Some say the root is पुडि In some Dhātukośhas it is given
as मुडि अययनमर्दययोः । Pre मुडति, पुडति । Nouns मुण्डा, पुण्डा, पुण्डरोक्ष ॥

रुटि ३४९, लुटि ३५० स्तेये । रुटि । लुटि । 'रुटि, लुटि' इत्येके । 'रुडि लुडि' इत्यपरे ॥

349. ✓ Ruti, 350 ✓ Luti, to rob, to steal Śākatāyana reads these as ending in ङ ॥ According to Kshīraswāmi these are रुटि and लुटि ॥

Pre रुटि, लुटि । Per. रुट, लुलुपट । I Fut रुटिता लुटिता । Aorist अरुपटीत् । अलुपटीत् । Caus. रुटयति, लुपटयति । Desi. रुटयति । लुलुपटयति । Inten. लोलुपटते । रोहयति । यट्, लुक्, रोहयति or रोहयिष्ये । Nouns. रुपटकः । लुपटकः ॥

वटि ३५१ विभाजने ।

351. ✓ Vati, to divide, to share. This is not found here in the Siddhanta. Pre वटति ॥

स्फुटिर ३५२ विधारणे । स्फुटिच्चाद्दृष्ट्वा । अस्फुटत् - अस्फोटीत् ।

स्फुटि इत्यपि केचित् । इदित्वानुम् । स्फुटति ॥

352 ✓ Sphutir, to burst or split open, to break forth

Pre स्फोटति or स्फुटति स्फोटति । Per. पुस्फोट (ट) । I Fut स्फोटि (टि) ता । Aorist अस्फुटत् or अस्फोटीत् । Desi. पुस्फुटि (टि) पति or पुस्फोटि (टि) पति । Ger. स्फुटित्वा or स्फोटित्वा । As this root has an indicatory दृ, the Aorist is formed optionally by adding श्च् (III 1 57) Thus अस्फुटत् or अस्फोटीत् । Some read the root as स्फुटि and therefore it takes the नुम् augment As स्फुटति । Mādhava gives it as स्फुटिर । Chandra reads स्फुट । Its Aorist is not formed in श्च् । Kshīraswāmi and Kāśyapa give three roots स्फट, स्फुटि and स्फुटिर ॥

पठ ३५३ व्यक्तायां वाचि । पठतुः । पठिथ । अपठीत् - अपाठीत् ॥

353 ✓ Patha, to read or repeat aloud, recite, to study,

Pre पठति । Per. पठा, पठतुः, पठुः, पठिथ । I Fut पठिता । Aorist अपठीत्, or अपाठीत् । अपाठिष्यत् । Caus. पाठयति । Desi. विपठयति । Inten. पापठते । यङ्लुक् । पापठति or पापठिष्ये ॥

वठ ३५४ स्थौल्ये । वठतुः । वठिथ ॥

354. ✓ Vatha, to be strong or powerful, to be fat When it means ekacharyā, it is ātmanepadi. See No 281. That root is वथ ॥

Pre वठति । Per. ववाठ, ववठतुः, ववठुः, ववठिथ । I Fut वठिता । Aorist अवठीत्, अवठीत् । Caus. वाठयति । Desi. विवठयति । Inten. वावठते । यङ्लुक्, वावठति or वावठिष्ये ।

मठ ३५५ मदनिवासयोः ।

355 ✓ Matha, to be intoxicated, to dwell, (to go)

Pre मठति । Per. मसाठ, मेठतुः, मेठुः, मेठिथ । I Fut मठिता । Aor. अमाठीत्, or अमठीत् । Caus. माठयति । Desi. मिमठयति । Inten. मामठते ॥

कठ ३५६ कृच्छ्रजीवने ।

356 ✓ Katha, to live in distress.

Pre कठति । Per. चकाठ, चकठतुः, चकठुः । I Fut कठिता । Aorist अकाठीत्, अकठीत् । Caus. काठयति । Desi. चिकठयति । Inten. चाकठते । यङ्लुक्, चाकठति । कृच्छ्र । Noun कठः, कठिनम्, कठोरं ॥

रुट ३५७ परिभाषणे । रुट इत्येके ॥

357 ✓ Rat a, to speak. Some give it as ✓ rathe

Pre रटति । Per राट राटुः रेदुः रेटिय । I Fut. रेटिता । Aorist. अराटोत्
अरटोत् । Caus. राटयति । Desi. रिटयति । Inten. राटयते । Yañ luk राटोति । राटि ।

कठ रे३८ प्लुतिशतस्यो । यत्तात्कारे स्थिके । कठति । कठि ।

358 ✓ Haptha to leap to be wicked to oppress to blind to a post

Pre. पठति । Per अष्टाष्ट अष्टुः अष्टुः । I Fut. पठिता । Aorist. अपाठोत्
अपठोत् । Caus. पाठयति । Desi. निपठयति । Inten. पाठयते । यत्तु पाठोति
or पाठति । Some say it means to oppress.

कठ रे३९ सुठ रे३०, लठ रे३१, लपधाते । योति । कठ स्थिके ।
कठति । कठाधकारः ।

359 ✓ Rūṭha, 360 ✓ Luṭha, 361 ✓ Uṭha. To strike Some read कठ
with a long ऊ and conjugate it as कठति &c.

Pre रीठति । Per करोठ । I Fut. रीठिता । Aorist. अरीठोत् । Caus. राठयति ।
Desi. रीठयति । Inten. रोठयते । Yañ luk रीठोति or रीठाटि ।

360 ✓ Luṭha, this root is found in the Tanṭra II also

Pre लोठति । Per लूनेठ । I Fut. लोठिता । Aorist. अलोठोत् ।

361 ✓ Uṭha Pre योठति । Per उठोठ कठु । I Fut. योठिता । Aorist.
योठोत् । Caus. योठयति । Desi. उठिठयति ।

361 A ✓ Uṭha. Pre कठति । Per कठो चकार । I Fut. कठिता । Aorist. कठयति ।
Caus. कठयति Desi. कठिठयति ।

पिठ रे३२ दिसासक्ते शनयोः ।

362 ✓ Piṭha to hurt; to feel pain

Pre पठति । Per पिषेठ पिषिठुः । I Fut. पेठिता । Aorist. अपेठोत् अपेठिषाम् ।
Caus. पेठयति । Desi. पिषिठयति । Inten. पेठयते । यत्तु पेठोति यपेठि । Aorist
पठोत् with घञ् । The lengthening is by VI 3 137 b 3539.

शठ रे३३ कैतवे च ।

363 ✓ Śiṭha to cheat and also 'to hurt, to feel pain,

Pre योति । Per यथोठ योठुः जेदुः । I Fut. योठिता । Aorist. अयाठोत्
अयठोत् । Caus. योठयति । Desi. यिषिठयति । Inten. योठयते । यत्तु योठोति
यायति ।

शुठ रे३४ प्रतिधाते । योति । शुठि षति स्वामो । शुण्ठति ।

364 ✓ Suṭha to be impeded or hindered

Pre योति शुठति । Per शुयोठ । शुयुनठ । I Fut. योठिता शुण्ठिता । Aorist.
अयोठोत् अयुनठोत् । Caus. योठयति शुयुनठयति । Desi. शुयोठयति शुयुनिठयति ।
Tan.—योयुनते योयुनते ।

कुठि रे३५ च । कुण्ठति ।

365 ✓ Kuṭhi, to be blunted or dulled to loosen.

Pre कुपठति । Per कुपुपठ । कुपुपेठुः । I Fut. कुपिठिता । Aorist. अकुपठोत् ।
Caus. कुपठयति । Desi. वेकुपिठयति । Inten. कुपठयते । यत्तु कुपठोति । वेकुपिठ ।
Noun कुपठः ।

लुठि रे३६ आलस्ये प्रतिधाते च ।

366 ✓ Luṭhi, to be lazy, to strike Pre लुठति ।

शुठि ३६७ शेषणे ।

367 ✓ Śuthi, to become dry Pre शुठति । Nouns शुथ० । शुगठी ॥

रुठि ३६८, लुठि ३६९, गतौ ।

368 ✓ Ruthi, 369 ✓ Luthi, to go

Pre. रुठति, लुठति ।, Per रुठ० । लुठ० । I Fut रुयिठता, लुयिठता । Aorist. अरुयठीत्, अलुयठीत् । Caus रुयठयति, लुयठयति । Desi. रुयिठयति, लुयिठयति । Inten. रोरुयठते, लोलुयठते । यङ्लुक् । रोरुयठीति, लोलुयठीति ॥

चुडड ३७० भावकरणे । भावकरणमभिप्रायसूचनम् । चुडुति । चुचुडु ॥

370. ✓ Chudda, to dally, to sport, to hint one's meaning Bhāva karaṇa means 'to express or hint one's meaning'

Pre चुडुति, । Per चुचुडु । I Fut चुडुता । Aorist अचुडुतीत् । Caus. चुडुयति । The aorist will be अचुचुडुत् । Desi. चुचुडुयति । Inten चोचुडुते । यङ्लुक् । चोचुडुतीत् । चोचुडुति । The Imperfect will be अचोचुत् । The root has ढ as penultimate, which appears now as त, when the final is elided by VIII 2 23 S 54.

अड्ड ३७१ अभियोगे । अडुति । आनडु ॥

371. ✓ Adda, to join, to attack, to argue, to apply closely, to be devoted

Pre अडुति । Per आनडु, आनडुतुः, आनडु । I Fut अडुता Aorist आडुतीत् । Caus. अडुयति । Aorist आडुडुत् । Desi. अडुडुयति (the ढ is not reduplicated because of VI 1 3 S 2446)

कड्ड ३७२ कार्करये । कडुति । चुड्ढादयरययो दोषधाः । तेन क्षिपि । पुत् । अत् । कत् इत्यादि ॥

372. ✓ Kadda, to be harsh or severe, to be hard or rough.

Pre कडुति । Per चकडु । I Fut कडुता । Aorist अकडुतीत् । Caus कडुयति । Desi. चकडुयति । Inten चाकडुयते । यङ्लुक् । चाकडुतीति or चाकडुति । अचोक्त ॥

Noun : कज्जलम् compound of कत् + जलम् ॥ The three roots चुड्ड, अड्ड and कड्ड have a ढ as penultimate Therefore with the affix क्षिप् the forms would be पुत्, अत् and कत् respectively.

कीडु ३७३ विहारे । चिकीड ॥

373 ✓ Kīdri, to play, to amuse oneself,

Pre कीडति । Per. चिकीड, चिकीडतुः । I Fut. कीडिता । Aorist. अकीडीत् । Caus कीडयति । Desi. चिकीडयति । Inten. चेकीडते । यङ्लुक् । चेकीडीति । चेकीडति । Aorist अचेकीड ॥

तुडु (तूडु) ३७४ तोडने । तोडति । तुतोड । तूडु इत्येके ॥

374 ✓ Tudri, to split, to push ; to injure.

Pre. तोडति, तूडति । Per तुतोड or तुतूड । I Fut तोडिता, तूडिता । Aorist अतोडीत्, अतूडीत् । Caus तोडयति, तूडयति । Desi. तुतोडयति, तूडयति । Inten. तोतूडते, तोतूडते । यङ्लुक् । तोतूडीति or तोतोडि ॥

हुड ३७५, (हूडु) हो ३७६ गतौ । हुआत्-हूडाम्-होआत् ॥

375 ✓ Húdri, 375. A ✓ Hudri, 376 ✓ Hodri, to go

Pre वृहति । Per कुवृह । I Fut वृहति । Bene वृह्याम् । Aorist ववृहीत् । Caus वृहयति । Aorist ववृहयत् । Desl वृहयिष्यति । Inten ववृहयते । Vedic वृहति or ववृहति ॥

375A ✓ Huddr. Pre वृहति । Per कुवृह । I Fut वृहति । Bene वृह्याम् । Aorist ववृहयत् । Caus वृहयति । Aorist ववृहयत् ॥

376 ✓ Huddr. Pre वृहति । Bene वृह्याम् ॥

376A ✓ Huddr. 376B. ✓ Huddr. These are not in the Siddhanta.

रोहृ (रोहृ) ३७७ अनादरे ।

1 ✓ Huddr. to deride Pre -रोहति राहति ॥

रोहृ ३७८, रोहृ ३७९ अनादरे ।

378 ✓ Huddr. 379 ✓ Huddr. to be foolish or mad Pre -रोहति, राहति ॥

अह ३८० लघुमे । षहति । षाह । षाहत् । षाहु ॥

380 ✓ Ada to try to exert

1re षहति । 1er षाह षाहत्, षाहु । I Fut षहति । Aorist षाहोत् षाहिष्याम्, षाहिष्यु । Caus षाहयति । Desl षहयिष्यति ॥

Noun षह the ship, or sail (in a ship) Hence शिप्यः especially शिप्यः The son of Vinda is शिप्यः ॥

लह ३८१ चिदासे । लहति । लयालयेरवेकालस्वरयान्तनतीति स्या
म्यादय ॥

381 ✓ Laha to dally ; to sport to play This is Ghaṭṭānān

Pre लहति । Per लयाह । I Fut लहति । Aorist लयाहोत् लयाह्याम्, लयाह्यु । Caus लयाहयति । Desl लयाहयिष्यति । Inten लयाहयते । लयाह्यु - लयाह्युति । लयाह्यु ॥

According to Kāṭhāśāstrī and others the ल and ल being interchangeable and so also ल and ल we have the form लयाहति &c also.

लल ३८२ ईप्साय म् ।

382 ✓ Lala (to play to sport ; to dally) to desire This root is found in the Shiddhanta Kaumudi in the sense of 'to desire' Madhava says under लल : 'Some read ललāpāyam after it Kāṭhāśāstrī and Puruṣaśāstrī do not approve it as a separate root.

Pre ललति । Caus ललयति । Noun ललना ॥

कह ३८३ मदे । कहति । 'कहि इत्येके । कण्डति ॥

383 ✓ Kaḍa to be proud

Pre कहति कण्डति । Per कण्डाह कण्डह । I Fut कहति कण्डति । Aorist कण्डाहोत् कण्डाह्यु, कण्डाह्यु । Caus कण्डयति कण्डयति । Desl कण्डयिष्यति । कण्डयिष्यति । Inten कण्डयते । कण्डयति कण्डयति । Kāṭhāśāstrī reads it as कहि and says 'according to Dāṇḍī it is कहि' This root is found in the Tadhā also VI 86 The root कहि is Āmanapadī also I 302

गहि ३८४ कदनैकदेरे । गण्डति । रति टवर्गोपान्ता ॥

384 ✓ Gaḍi to cheek (i).

Pre गण्डति । Per कण्डाह कण्डह्यु, कण्डह्यु । I Fut गण्डति । Aorist कण्डाहोत् कण्डाह्यु, कण्डाह्यु । Caus गण्डयति । Desl कण्डयिष्यति । Inten कण्डयते । Noun

मृद. 'cheek' According to some the last five roots (including gāṇḍa) are incapable of conjugation. Nouns only are formed from them.

Here end the roots whose final is a letter of the palatal class

अथ पवर्गीयान्ताः । तत्रानुदात्तेतः रतोभित्यन्ताश्चतुर्विंशत् ॥

Now we give the roots ending in a labial. Of these, thirty four up to ✓ Stubha are anudātṭet

तिष्ठ ३८५, तेषु ३८६, ष्टिष्ठ ३८७, ष्टेषु ३८८ चरणार्था । आद्योऽनुदात्तः । क्षीरस्वामी त्वय सेडिति बभ्राम । तेषते । तितिपे । क्रादिनियमादित् । तितिपिपे । तेषता तेष्यते ॥

The first of these roots is anudātṭa also and hence श्रीनिर्द. Kshirasvāmī mistook it as सेर्द ॥

Thus Pie तेषते । Per तितिपे । Though this is anit, yet in the Second and First Person वृद्धि would be added by the rule of kṛyādi (VII 2 13 S 2293) therefore, we have तितिपिपे and तितिपिपिपे &c The First Future is तेषता । The Second Future is तेष्यते ।

In forming the Benedictive the following rule applies: -

२३०० । लिङ्सिचावात्मनेपदेषु । १ । २ । ११ ॥

इक्षुमीपाकल. परे भलादी लिङात्मनेपदपरः सिद्धेत्येता कितौ स्तः । कित्वाच्च गुणः । तिप्, भीष्ट । तिप्, सीयास्ताम् । तिप्, सीरन् । लुङि भलो भलि (२२८५) व्रति सेलोपः । अतिम् । अतिप्, साताम् । अतिप्, सत । तेषते । तितिपे । तिष्ठिपे । तिष्ठिपाते । तिष्ठिपिरे । तिष्ठिपे । तिष्ठिपाते । तिष्ठिपिरे ॥

2300 After roots ending in a consonant, that adjoins a vowel of *ṛ* pratyāhāra, the substitutes of *lin* (III. 3. 161) and *srch* (III 1 44) when they begin with a consonant of *jhal* pratyāhāra, are *kit*, when the ātmanepada affixes follow

NOTE - The sūtra consists of two words लिङ्सिचो and आत्मनेपदेषु, literally meaning "the affixes *lin* and *srch* in the Atmanepada" The other phrases, given in the above text must be supplied from the previous sūtras, to complete the sense The *anuvṛtti* of the word सन्, that began with sūtra, I 2 8 does not extend further As - भिस्सीष्ट 'may he break' and मुस्सीष्ट 'may he know,' अभिन्न 'he broke, अभुञ्ज 'he knew'

Thus the root तिष्ठ ends with a simple consonant, is preceded by इ a letter of *ṛ* pratyāhāra, after this root the jhalādi affix भीष्ट of the Benedictive in the Atmanepada is treated like कित्, therefore there is no guṇa substitution of the vowel of the root before this affix तिष्ठ् + भीष्ट = तिष्ठ्, भीष्ट ॥

So also तिष्ठ्, सीयास्ताम्, तिष्ठ्, सीरन् ॥

Similarly in the Aorist we have अ+तिष्ठ्+सिच्+त, the से of the Aorist being elided by VIII 2 26 S 2281 = अतिष्ठ् । अतिप्, साताम् । अतिप्, सत ॥

385 ✓ Tipri, to sprinkle This root is anit as it is included in the list of anit roots.

Pre तेषते । Per तितिपे । तितिपिपे । तितिपिपिपे । I Fut. तेषता । II Fut. तेष्यते । Imp तेषताम् । Imperf अतेपत । Pote. तेषेत । Bene तिप्, भीष्ट, तिप्, भीयास्ताम्, तिप्, सीरन् ।

Aorist चतिज चतिपुमानम् चतिपुमान् । Caus नेवति । Aorist चतिपुमान् । Inten सतिपुमान् । Yashuk सतिपुमान् or सतिपुमान् ।

394 ✓ Geppi Pre सति । Per सति । I Fut सति । II Fut सति । Imp सति । Imper सति । Pote सति । Bene सति । Aorist चतिपुमान् । Desi सतिपुमान् । Inten सतिपुमान् । वयम् सतिपुमान् ।

395 ✓ Sijji Pre सति । Per सति । I Fut सति । II Fut सति । Imp सति । Imper सति । Pote सति । Bene सति । Aorist चतिपुमान् । Desi सतिपुमान् । Inten सतिपुमान् । वयम् सतिपुमान् ।

396 ✓ Sijji Pre सति । Per सति । I Fut सति । II Fut सति । Imp सति । Imper सति । Pote सति । Bene सति । Aorist चतिपुमान् । Desi सतिपुमान् । Inten सतिपुमान् । वयम् सतिपुमान् ।

तेषु ३२६ क+पने च ।

397 ✓ Teppi to tremble shake By th force of च । It means also to tremble.

Pre सति । Per सति । I Fut सति । II Fut सति । Imp सति । Imper सति । Pote सति । Bene सति । Aorist चतिपुमान् । Desi सतिपुमान् । Inten सतिपुमान् । वयम् सतिपुमान् ।

तेषु ३२७ दैत्ये । नेति ।

398 ✓ Geppi to be poor Pre सति । Per सति । I Fut सति । II Fut सति । Imp सति । Imper सति । Pote सति । Bene सति । Aorist चतिपुमान् । Desi सतिपुमान् । Inten सतिपुमान् । वयम् सतिपुमान् ।

तेषु ३२९ क+पने । चेति ।

399 ✓ Teppi to shake to tremble Pre सति । Per सति । I Fut सति । II Fut सति । Imp सति । Imper सति । Pote सति । Bene सति । Aorist चतिपुमान् । Desi सतिपुमान् । Inten सतिपुमान् । वयम् सतिपुमान् ।

(The Causative is Sanskrit because the verb has the sense of motion I 3 87 S 2753) Desi सतिपुमान् । Inten सतिपुमान् । वयम् सतिपुमान् ।

Nouns चयु trembling. (III 3 89 S 126 because of दु) । विविचयु (Up II 57) वेचः (with पु III 148 S 3158)

तेषु ३२० तेषु ३२३ तेषु ३२४ च । चत्कम्पने गति रवेति म्यामी । मेवेयम् चका (मन्त्राय पठित्या कम्पन इत्यपे गायमेदायुन पाठ ॥

399 ✓ h 11 393 ✓ Geppi 394 ✓ Geppi to tremble and to move By the force of च both the senses of trembling and to move are taken This is done by yoga vibhāva according to Śaṅkara According to Maitreya, the sense of trembling would be understood by context even without च । The meaning is that these roots could well have been read with च but they are not done because traditionally they are read separately The ✓ Geppi is repeated because it has a different meaning here

Pre सति । Per सति । I Fut सति । II Fut सति । Imp सति । Imper सति । Pote सति । Bene सति । Aorist चतिपुमान् । Desi सतिपुमान् । Inten सतिपुमान् । वयम् सतिपुमान् ।

393 ✓ Geppi Pre सति । Per सति । I Fut सति । II Fut सति । Imp सति । Imper सति । Pote सति । Bene सति । Aorist चतिपुमान् । Desi सतिपुमान् । Inten सतिपुमान् । वयम् सतिपुमान् ।

394. ✓ Glepri Pre ग्लेपते । Per. ग्लिग्लेपे । I Fut. ग्लेपिता । Bene. ग्लेपिषीष्ट । Aorist अग्लेपिष्ट । Caus ग्लेपयति । Desi ग्लिग्लेपयते । Inten ग्लेपय्यते ॥

मेपृ ३६५, रेपृ ३६६, लेपृ ३९७, घेपृ ३९८ गतौ ।

395 ✓ Mepri, to move According to Maitreya it means 'to serve, to attend upon.' The reading of Kashirasvāmī is mepri, repri, lepri gatau But Maitreya reads it as mepri'lepri sevane, repri playagatau. Some texts have हेपृ and घेपृ ॥

Pre मेपते । Per मिमेपे । I Fut. मेपिता । Bene. मेपिषीष्ट । Aorist अमेपिष्ट । Caus मेपयति । Desi. मिमेपयते । Inten मेमिष्यते ॥

396 ✓ Repri, to go According to Maitreya it means 'to leap, jump swim' Pre रेपते । Per रिरेपे । I Fut रेपिता । Bene रेपिषीष्ट । Aorist अरेपिष्ट । Caus. रेपयति । Desi. रिरेपयते । Inten. रेरेप्यते ॥

397. ✓ Lepri, to go, move

Pre. लेपते । Per. लिलेपे । I Fut लेपिता । Bene लेपिषीष्ट । Aorist अलेपिष्ट । Caus. लेपयति । Desi लिलेपयते । Inten. लेलिष्यते ॥

398 ✓ Dhepri Pre धेपते । Per दिधेपे । I Fut. धेपिता । Aorist अधेपिष्ट । Caus. धेपयति । Desi दिधेपयते । Inten. देधेप्यते ॥

अपृष ३९९ लज्जायाम् । अपते ॥

The Present is अपते । In forming the Perfect, the following rule applies.

३३०९ । तृफलभेजत्रपश्च । ६ । ४ । १२२ ॥

अपामते स्कारेऽभ्यासलोपश्च स्यात्किंति लिटि सेटि चलि च । ज्ञेये । ज्ञेयाते । ज्ञेपिरे कृदित्वादिद्वा । अप्रिता-त्रप्ता । अप्रिषीष्ट-त्रप्षीष्ट ॥

2301 ए is substituted for the अ of तृ, फल, भेज and 'त्रप, and the reduplicate is elided, when the affixes of the Perfect having an indicatory क् (or इ) follow, as well as when यल् with the इट् augment follows

Thus (तेरतु', तेर,, तौरथ, फेलतु, फेलु', फेलिय, भेजतु, भेजु', भेजिय), ज्ञेये, ज्ञेयाते, ज्ञेपिरे ॥ Note - In the case of तृ the rule applies to the अ obtained by Guna, contrary to VI 4. 126, in फल् and भल् the rule, that no different substitute should be in the reduplicate, is not adhered to, and in त्रप the अ does not stand between the two simple consonants.

The root ✓ अपृष being exhibited with an indicatory क् shows that the addition of the augment इट् is optional (VII 2 44 S 2279 and VII 2 15. S 3025). Thus the First Future is अप्रिता or अप्रप्ता । Benedictive अप्रिषीष्ट or अप्रप्षीष्ट । The indicatory पृ shows that the feminine noun from this root is formed by अङ् (III 3. 104 S 3281) As त्रपा ।

399 ✓ Trāpūsh, to be ashamed, abashed

Pre. अप्रते । Per ज्ञेये । I Fut अप्रिता or अप्रप्ता । II Fut. अप्रिष्यते or अप्रत्यते । Imperative अप्रताम् । Imper अप्रपत । Pote अप्रेत । Bene अप्रिषीष्ट or अप्रप्षीष्ट । Aorist अप्रपिष्ट or अप्रपत । Condi अप्रपिष्यत or अप्रप्यस्यत । Caus अप्रयति । Aorist अप्रितपत् । Being a Ghatēdi root also (see 859) it is mit (VI 4. 92 S 2568) and hence the shortening in the Causative Desi तिरप्रिष्यते, or तिरप्रप्यते । Inten ताप्रय्यते । यङ् लुक्, ताप्रपीति or ताप्रपति ॥ Past Part Pass. त्रप्पः । Past Part. Act

चलति । Ger चलित्वा or चल्त्वा । Infinit. चलिष्युः । चल्तुम् । Nouns चलनचिद्युः (III 2 116 S. 3116) चतुः Tiv.

कपि ४०० चल्ने । कम्पते । चकम्पे ॥

400 ✓ Kapi to move to tremble

Pre कम्पते । Per चकम्पे । I Fut. कम्पिता । Caus कम्पयति । (I 3. 87 S 2 53)

Desl. चिक्कम्पते । Inten. चाकम्पयते । Nouns:—कम्प (III 2 167 S. 3147) कम्पन (III 2 118. or 119 S. 3148 or 3149) कपि (Up. IV 144) वृषाकर्षिः Vishnu or Rudra' कपिच (See however Un I 55)

रयि ४०१, लयि ४०२, अयि ४०३ शब्दे । रम्ये । लनम्ये । आनम्ये ॥

401 ✓ Ral 402 ✓ Labl 403 ✓ Abl to sound.

401 ✓ Ral, Pre रम्यते । Per रम्ये । I Fut. रम्यिता । Aorist चरम्यिट् । Caus रमयति । Desl. चिरम्यिते । Inten. रारम्यते । षट् मुक्तुः । रारम्यीति or ररम्य ति । Imperfecto चराम् । Noun-रम्यः ॥

402 ✓ Labl to sound. Pre लम्यते । Per लम्ये । I Fut. लम्यिता । Aorist चलम्यिट् । Caus लमयति । Desl. निरम्यिते । Inten. मारम्यते ॥

403 ✓ Abl to sound. Pre अम्यते । Per आम्ये । I Fut. अम्यिता । Caus. अमयति Aorist चावम्यिट् । Desl. चावम्यिते । Nouns अमयः 'The father of the three worlds' अम्यति । अम्या 'mother.

लपि ४०४ अयस्सने च ।

404 ✓ Lal to hang down, hang from 'to dangle

Pre लम्यते । Per लम्ये । I Fut. लम्यिता । Nouns: अमय with the negative च and affix क under Up. L 87 It means guard

कलृ ४०५ कर्णे । कल्पे ॥

405 ✓ Kalpi to color Pre कल्पते । Per कल्पे । I Fut. कल्पिता । Aorist चकल्पिट् । Caus कल्पयति । Aorist चकल्पयत् । Desl. चिक्कल्पते । Inten. चाकल्पयते । षट् मुक्तुः ।

चाकलित । Nouns कल्पः । कल्पे or कल्ल (IV 1 42. S 500) कल्पुः ॥

क्लिष्ट ४०६ अधात्त्ये । चिक्लीये ॥

406 ✓ Klishti to be impotent. Pre क्लिष्टते । Per चिक्लीये । I Fut. क्लीयिता ।

Aorist चक्लीयिट् । Caus क्लीयति । Aorist चक्लीयत् । Desl. चिक्लीयिते ।

चीष्ट ४०७ मदे । चीयते ॥

407 ✓ Kshipti to be drunk or intoxicated.

Pre चीयते । Per चिचीये । I Fut. चीयिता । Caus चीययति. Aorist अचिचीयत् । Desl. चिचीयिते । Noun. चीया ॥

शीम् ४०८ कल्पने । शीयते ॥

408. ✓ Shilpi to boast

Pre शीयते । Per शिशीये । I Fut. शीयिता । Caus. शीययते । Aorist अशिशीयत् । Desl. शिशीयिते । Inten. शिशीयते । षट्मुक्तुः शिशीयि । (स changed to य by VIII 2 40 S 2380 and is changed to य by VIII 4 53 S. 52). Noun शीयः ॥

शीम् ४०९ च ।

409 ✓ Chilpi to boast. This is read separately because some read चिम् instead. Pre. शीयते । Per चिशीये । I Fut. शीयिता । Aorist अशीयिट् ॥

रेभृ ४१०, अभि ४११, रभि ४१२ शब्दे । रिभे । 'अभिरभी' क्वचि-
त्यथेते । अभ्यते । रभ्यते ॥

410 ✓ Rebhri, to sound, to make noise, to low like a cow Some read it
as ✓ अभि and ✓ रभि ॥

Pie रेभते । Per रिभे । I Fut रेभिता । Aorist अरेभिष्ट । Caus. रेभयते । Desi.
रिरेभिष्यते । Inten रेरिभ्यते ॥

411 ✓ Abhi, to sound

Pre अभ्यते । Per आनभो or अभ्माचक्रो (Q) I Fut अभ्यिता । Aorist आभ्यिष्ट ।
Caus अभ्ययते । Desi आभ्यिष्यते । Nouns : अभ्यः । अभ्यिः ॥

412 ✓ Rabhi, (to sound, to bellow, to low as a cow) To obstruct To
stop Pre रभ्यते । Per ररभ्ये । I Fut रभ्यिता । Aorist अरभ्यिष्ट ॥

८८भि ४१३, स्क्रभि ४१४ प्रतिदन्धे । रत्तम्भते । उत्तम्भते । उदः स्या-
स्तम्भो—' (११८) इति पूर्वैषवर्णा । वि(त)म्भते । 'रत्तम्भेः' (२२७२) इति प्रत्यं तु
न भवति । शनविधौ निर्दिष्टस्य सौत्रस्यैव तत्र ग्रहणात् । तद्वीजं तु—'स्यास्तम्भोः—'
(११८) इति पूर्वर्गोपधपाठः । 'रत्तम्भेः' (२२७२) इति तवर्गोपधपाठश्चेति माधवः ।
केचिदस्य टकार औपदेशिक इत्याहुः । तत्तम्भते षम्भते । टषम्भे ॥

413 ✓ Shtabhi, to stop, hinder, paralyse, benumb

Pre त्तम्भते । Per तत्तम्भे । I Fut त्तम्भिता । Aorist अत्तम्भिष्ट । Caus त्तम्भयते
The desiderative of this is तिष्ठम्भयिषति । Desi. तिस्तम्भयते । Inten तास्तम्भयते ॥

With the Preposition ut, the form is उत्तम्भते (See VII 4 61 S 118)
With वि we have विस्तम्भते । Here स is not changed to ष because the sūtra
VIII 3 67 S 2272 applies to ✓ स्तम्भ as exhibited there with न, namely to
the sūtra root that takes the vikarana श्नु by III 1. 82 and not to the present
root त्तम्भ । The reason of this is that in the sūtra VIII 4. 61 S 118 the root
is exhibited as त्तम्भ with a labial nasal, while in VIII 3 67 S 2272 the root is
exhibited with a dental nasal This is the opinion of Madhava Some say the
ट of षम्भ is original. According to them the conjugation is Pre. षम्भते Per.
टषम्भे ॥

414 ✓ Skabhi, to stop, hinder

Pie. स्क्रम्भते । Pre चस्क्रम्भे । I Fut स्क्रम्भिता । Aorist अस्क्रम्भिष्ट । Caus
जम्भयते । Desi चिस्क्रम्भयते । Inten. चास्क्रम्भयते । Past Part. Pass स्क्रम्भितः
स्क्रम्भितः । Past Part Aot स्क्रम्भितवान् ॥

जम्भ (जम्भी) ४१५, जृम्भी ४१६ गात्र विनामे ॥

415. ✓ जम्भ (जम्भी) 'to copulate' Some read it as जम्भि । This root inserts
a penultimate nasal by the following.

२३०२ । रधिजम्भेरचि । ७ । १ । ६१ ॥

— एतयोर्नुमागम स्यादचि । जम्भते । जजम्भे । जम्भिता । अजम्भिष्ट । जृम्भते । जजृम्भ ॥

2302 The augment 'num' is added after the root-vowel in
'radh' and 'jabh,' before the affixes beginning with a vowel

NOTE Thus रन्धयति, रन्धकः, साधुरन्धी, रन्धो वर्तते । जम्भयति, जम्भकः, साधुजम्भो
जम्भजम्भम्, जम्भो वर्तते । Though the वृद्धि rule is subsequent, it is superseded by

the augment. Why do we say before an affix beginning with vowel ? Observe रट्, कर्मम् ।

Pre. कर्मते । Per कर्मते । I Fut कर्मिता । II Fut कर्मिष्यते । Imper कर्मताम् । Imperf चक्रमत् । Pol. कर्मते । Bene कर्मिषीष्ट । Aorist चक्रमिष्ट । Condi चक्रमिष्यत् Caus कर्मवते or ति । Aorist चक्रमिषत् । Desl शिक्रमिषत् । Inten क्रमिष्यति or कर्मवत । Dual कर्मत । Pl कर्मन्ति । Youn कर्म तोत्त । Maistreya makes it an ; as कर्मम् ।

416 ✓ Jribhi To copulate (To gape yawn) Pre कृमते । Per कृमते । Fut कर्मता । Aorist चक्रमिष्ट । Caus कर्मवते or ति । Aorist चक्रमिषत् । Desl शिक्रमिषत् ।

शाल्म ४१७ कल्पने ।

417 ✓ Galbha To pass to boast Pre कृमन्त । Per कृमन्त । I Fut कर्मिता Aorist चक्रमिष्ट । Caus कर्मवते । Desl शिक्रमिषत् । Inten कृमिष्यते ।

यत्न ४१८ भोजने ।

418 ✓ Galbha To eat. This root begins with the dento labial च ।

Pre कृमन्ते । Per कृमन्ते । I Fut कृमिता । Aorist चक्रमिष्ट । Caus कर्मवते । It is always Paramaspadi because it means to eat (L 3 87 S 2:53) Desl शिक्रमिषते । Inten कृमिष्यते ।

गल्म ४१९ घातये ।

419 ✓ Galbis To be bold or confident or arrogant.

Pre कृमन्त । Per कृमन्त । I Fut कृमिता । Aorist चक्रमिष्ट । Caus कर्मवते । Desl शिक्रमिषत् । Inten कृमिष्यते । Youn : कृमन्तः darling brave audacious.

अ+भु ४२० प्रमादे । तालव्यादिर्दन्त्यादिश्च । अ+भते । अ+भते या ।

420 ✓ Brambhu To be careless, neglect, to err The root begins with the palatal ब but with the dental स according to Chandra Swami having given both adds दन्तु also

Pre. ब्रम्भते । Per ब्रम्भते । I Fut ब्रम्भिता । Aorist चक्रमिष्ट । Caus ब्रम्भवते । Desl शिक्रमिषत् । Inten ब्रम्भिष्यते । Past Part Pass ब्रम्भिता । Past Part. Act ब्रम्भिष्यन् ।

दृष्टु ४२१ स्तम्भे । स्तोभते ।

421 ✓ Shitubhu To stop, paralyse Pre स्तोभते with वि विष्टीभते । Per स्तोभते । Fut स्तोभिता । Caus स्तोभवते । Desl स्तोभिष्यते or स्तोभिष्यत् । Inten स्तोभिष्यते । Past Part Pass स्तोभिता or स्तोभम् । Past Part Act स्तोभित्वा । Per स्तोभित्वा । (L 2 20 S. 2017).

Here end the thirty-four roots ending in a labial and which were Atmanepadi

Now we give Paramaspadi roots ending in a labial

422 गृह् रक्षणे ' to protect. In its conjugation the following affix applies.

२३०३ । गृह् रक्षयिष्यति रक्षयिष्यन्ति । ३ । १ । २८ ॥

अथ चामरवधः स्तम्भयति । पु । १ । (४९८९) इति गुणः ।

2303 The affix चय comes without changing the sense after गृह् 'to protect, भूय 'to heat,' दिष् 'to approach, पण 'to praise and पण 'to praise

NOTE. Thus गोपायति 'he protects', धूयायति 'he heats'; so also, विच्छायाति. पयायति, and पनायति.

NOTE The verb पय् being read along with पन् 'to praise,' has here the sense of praise only, so that the affix does not come after the verb पय् when it means 'to make a contract', as प्रत्यय पयते, सप्तस्य पयते.

NOTE: The verbs in आय do not take Almanepada affixes, as there is no indicative letter to show that

Thus गुप् + आय । Now applies S 2189 and we get the guna of उ; as, गोपाय । This is now the root, for it gets the designation of Dhātu or root by the following sūtra.

२३०४ । सनाद्यन्ता धातवः । ३ । २ । ३२ ॥

सनादयः कर्मेणिङन्ताः प्रत्यया अन्ते येषां ते धातुस्त्वाः स्युः । धातुत्वान्तिङादयः । गोपायति ।

2304 All the words ending with the affixes सन् and the rest are called Dhātus

NOTE:—This extends the sphere of Dhātus or roots already defined in sūtra I 3 1 These roots may be called derivative roots. They are separate independent roots, and have all the functions of a root, as taking tense affixes &c as shown in the above examples Thus चिकीर्षा 'to wish to do,' कारि 'to cause to do,' चेक्षि 'to do repeatedly' are separate roots and not the same as कृ, 'to do,' and thus take अय् &c

The stems that take the affixes beginning with सन् and ending with शिङ्, namely, the following 1. सन् (III 1 5,6,7) 2. क्यच् (III. 1 8) 3. काम्यच् (III 1 9), 4. क्यङ् (III 1. 11) 5. क्यप् (III 1 13) 6. शिङ् (III 1 20) 7. शिच् (III 1 21), 8. यङ् (III 1 22) 9. शिच् (III. 1, 25) 10. यक् (III 1. 27), 11. आय (III 1 28), 12. ईयद् (III 9 29), and 13. शिङ् (III. 1 30) are called also roots Being roots they are conjugated in लट्, लिट् &c

Thus ✓ गोपाय । Pres. गोपायति ॥ In forming the Perfect, the following sūtras apply :

२३०५ । आयादय आर्द्धधातुके वा । ३ । १ । ३१ ॥

आर्द्धधातुकविधत्तायामायादयो वा स्युः ॥

2305. The affixes आय and those that follow it, (i.e. आय, ईयङ् and शिङ्) are optionally added, when it is desired to express one's self with an ārdhahdhātuka affix.

NOTE Thus ता 3rd sing of the Future is an ārdhahdhātuka affix It is optional to retain the āya of gopāya before this affix So we have गोपायिता of गोप्ता 'he will protect' So also अर्तिता or अतीयिता, कर्मिता or कामयिता

But for this sūtra, the affixes आय &c would have come *always* even when ārdhahdhātuka affixes were to be applied This makes it *optional* Therefore the proper ārdhahdhātuka affixes should be applied when we retain आय &c and when we do not retain them. Thus the ārdhahdhātuka क्तिन् (III 3 95) will be employed in forming the feminine noun from the simple root, but the ārdhahdhātuka अ (III. 3 102) will be employed in forming the feminine when आय &c. are retained. Thus गुप्तिः or गोपाया.

२३०६ । कास्यस्योदीममन्त्रे लिटि १ ३ । १ । ३५ ॥

कास धातोः प्रत्ययालोभ्य चाम्ब्याभिरिति मनु मन्त्रे ॥

+ कास्यनेकाक्षपदं कृत्यम् + ॥ मन्त्रे प्रत्ययप्रथमपदोऽयं सत्प्रत्ययेनेकाक्ष इति वाच्यं
मिमाय ॥

2306 चाम् is the affix of the verb कास 'to cough' and of those roots that are formed by affixes (i.e. the derivative verbs), when सिद् follows except in the Mantra.

NOTE.—This forms the Periphrastic Perfect. The perfect of कास will be कासाम् after which the terminations of the Perfect are all elided (II 4 81) and instead the perfect tense of the auxiliary verb भू or अस् or ए is added. As कासामहे be coughed'; सोऽयामास be stole. So also सोऽभूषामहे.

This rule however does not apply to the Vedas as कथ्यो मेमिमाय Rîg Veda I 79 3

Vart.—This rule only applies where the root is polysyllabic consisting of more than one vowel as चुप्याक्षकार क्षिप्रक्षकार. The force of this vârtika is that even of non-derivative roots the Perfect will be formed periphrastically if the root consists of more than one syllable. In fact the vârtika would substitute the word anekâksh in the room of pratyayât. The sūtra would then run thus: kâsanekashâm amantre lit! चाम् is added to the root kâs and to roots of more than one syllable in the Perfect but not in the Vedas.

२३०७ । चार्द्धधातुने । ६ । ४ । ४६ ॥

द्वयधिकृत्य ॥

2307 From this upto VI 4 68 inclusive is always to be supplied before an affix called Ârdhâdhâtuka (III 4 114 &c)

NOTE.—This is an adbhikâra sūtra and extends upto VI 4 69 (exclusive). In all the sūtras upto VI 4 68 should be supplied the phrase "before an affix called Ârdhâdhâtuka." Thus VI 4 48 teaches the च standing at the end of a verbal stem is elided." To complete the sense we should add "before an ârdhâdhâtuka affix." Thus the final च of the verbal stem चिह्वीच is elided before the ârdhâdhâtuka affix न् as चिह्वीचि न् चिह्वीचि न् but the final च is not elided before a sârvâdhâtuka affix as the च of मव in मवति मवत । The sub-elision of च् after roots of weak class implies that there is never *lopa* of च् ॥

Karika.—चतो लोपो ऽलोप ऽ चिह्वीच ऽ ऽलोपचम् ।

चाम्ब्योर् ईत्वेनेत्य च चिह्वीचि च चिह्वीचि ॥

The following purposes are served by this sūtra 1. च of an ârdhâdhâtuka affix causes the following special changes (1) चतो लोपो.—The elision of च of a stem as shown above, in चिह्वीचि चिह्वीचि न् (2) ऽलोप च । The elision of च by VI 4 49 50: as चोमिदित्वा चोमिदित्वा चोमिदित्वाचम् from चोमिदित्वा the intensive stem. Before sârvâdhâtuka, we have चोमिदित्वा चोमिदित्वा । (3) चिह्वीच ऽ ऽलोपचम् । The elision of चिह्वीच by VI 4 51, as चाचि चिह्वीचि चाचि चिह्वीचि (चाचि+चिह्वीचि=चाचि+चिह्वीचि) चाचिचि । In sârvâdhâtuka, चाचिचि चाचिचि चाचिचि चाचिचि । (4) चाचिचिचिः the elision of च by VI 4 64—as चचि चिह्वीचि चचि चिह्वीचि । In sârvâdhâtuka, चाचि चिह्वीचि चाचि चिह्वीचि । (5) ईत्वेनेत्य च चिह्वीचि चिह्वीचि । The substitution of long ई for चा in some roots, VI 4 65 as चोमिदित्वा दीप्ति । In sârvâdhâtuka चाचिचि, चाचिचिचि (6) चचिचि—The substitution of च for चा VI 4 68

as स्नेयात्, स्नेयात्, in Sārvadhātuka, स्नायात्, स्नायात् । This is confined to the Precative (āślin) (7) चिञ्चद्भाषश्च सीयुटि, the treatment of the Precative like Aorist Passive in चिञ् by VI 4 62 as कारिदीष्ट, हारिदीष्ट । In Sārvadhātuka क्रियेत्, क्रियेत् ॥

२३०८ अतो लोपः । ६ । ४ । ४८ ॥

अर्धधातुकोपदेशकाले यदकारान्तं तस्यकारस्य लोपः स्यादार्धधातुके परे । गोपायो चकार । गोपायो बभूव । गोपायामास । जुगोप । जुगुपतुः । कदित्वाद्दे । जुगोपिथ जुगोप्य । गोपायिता गोपिता । गोपाय्यात् गोप्यात् । अगोपायोत् अगोपोत् अगोप्सीत् ॥

2308 The अ standing at the end of a stem is elided before an ārdhadhātuka affix.

NOTE:- Thus चिकीर्षितां, चिकीर्षितुम्, and चिकीर्षितव्यम्, from the Desiderative stem चिकीर्ष । So also धिनुत and क्युत from the roots धिन्व and क्युत् thus धिन्व+उ (III 1 80) = धिन्+अ+उ (III 1 80) = धिन्+उ (अ being elided before the ārdhadhātuka उ) = धिनु, the 3rd Personal dual of it is धिनुत । The addition of अ by III 1 80 and its subsequent elision by the present sūtra, may appear a redundancy, but the elided अ being sthānavat, prevents guna of धि । So also क्युतः । See sūtra III 1 80 Why do we say "the अ is elided" ? Observe चेता, स्तीता here च and स् have not been elided. Why do we say "अतः with अत्" ? The long आ will not be elided as याता, वाता । Why do we say 'before an Ārdhadhātuka' ? Before Sārvadhātuka there will be no elision of अ nor before a Taddhita : as दृष्टत्वम् and दृष्टता ॥

Fact - The elision of such अ takes place even to the supersession of the subsequent rules relating to Vriddhi and lengthening As चिकीर्षक, जिहीर्षकः चिकीर्ष्यते and जिहीर्ष्यते ॥

Thus गोपाय+आम्+चकार=गोपायचकार or गोपाया चभूव । or गोपायामास ॥

The affix आय being optional before लिट् (III 1 31 S 2305) we have the alternative forms जुगोप, जुगुपतुः । The root गुप् has an indicatory क and so the इद् augment is optional (VII 2 44 S 2279) As जुगोपिथ or जुगोप्य ॥

The लुट् is गोपायिता or गोपिता or गोप्ता । The लिङ् is गोपाय्यात् or गुप्यात् । The लृट्, is अगोपायोत्, or अगोपोत् or अगोप्सीत् ॥

गुप् ४२२ रक्षणे ।

422 ✓Gupṛ, to protect. Pre गोपायति । Per जुगोप । जुगुपतुः । जुगोपिथ or जुगोप्य । जुगुपिथ or जुगुप्य । I Fut गोपिता or गोप्ता । II Fut गोपिष्यति or गोप्स्यति । Imperative गोपायतु । Imper अगोपायत् । Pote गोपायेत् । Bene गुप्यात् । Aorist अगोप्सीत् or अगोपोत् । Condi अगोपिष्यत् or अगोप्स्यत् । Caus गोपयति Aorist, अजुगुपत् । Desi जुगुपसति or जुगुपिषति or जुगोपिषति । Inten जोगुप्यते । This Yan. is never elided Past Part Pass गुप्तः Ger गुप्स्वो or गोपित्वा or गुपित्वा । (I 2 26 S 2617) Adj गोप्यम् । Noun गुप्तिः ॥

✓Gupṛ 'To protect. Pre गोपायति । Per गोपाय चकार । I Fut गोपायिता । II Fut, गोपायिष्यति । Imperative गोपायतु । Imper अगोपायत् । Pote गोपायेत् । Bene गोपाय्यात् । Aorist अगोपायोत् । अगोपायिष्टाम । Condi अगोपायिष्यत् । Caus गोपाययति । Aorist अजुगोपायत् । Before the ārdhadhātuka, the अ being always elided, the root becomes ag loṇi (VII 4. 93 S 2316) and so VII. 4 1 S. 2314 does not

apply Desi नुमेयव्ययति । There will be no yāh as the root is of more than one syllable Pas Part Pass. नैषयति । Ger नैषयित्वा । Adj नैषय्यम् ॥

धूप ४२३ मत्तापे । धूयति । धूयाय चकार । दुधूय । धूयति । धूयति ॥

423 ✓ Dhūpe, to heat or to be heated This is conjugated doubly like गुह् । Pre धूयति । Per धूयायचकार । दुधूय । I Fat धूयति । धूयति । Bone धूययत् । धूयत् । Aorist धूयायीत् । धूयीत् । Caus धूयति । Desi दुधूयति । Inten दोधूयति ॥

जप ४२४, जल्प ४२५ व्यक्तार्था वाचि । जप मानसे च ॥

424 ✓ Japa, To mutter to utter in a low voice or repeat internally Pio जपति । Per जपाय । जेयतुः । I Fat जपति । Aorist जपायीत् or जपयीत् । (VII 2 27 S 281) Caus जापयति Aorist जपयीत् । D n. जपयिष्यति । I ten जाजप्यते । Y n luk जाजप्येति or जाजप्यि । Adj जप्यम् । Nouns जप । जाजप्युक्त 'an asotto (III 2 106 S 3146)

425 ✓ Jalpa To murmur speak Pio जल्पति । Per जल्पय । I Fat जल्पति । Caus जल्पयति । Desi जिल्लयति । Inten जाजल्पते । Noun जल्पात् F जल्पाको ॥

चप ४२६ सान्त्वने ॥

426 ✓ Chapā, To soothe, soothe Pre चपति । Pro चपाय । चेषतुः । चेषुः । I Fat चपति । Aorist चपायीत् । Caus चापयति । Desi चिचपिषति । Inten चाचप्यते । Nouns —चप 'a tree according to Maitreya and क्षान्ति according to Dandinath चापम् low (IV 3 153 S. 1530)

यप ४२७ समवाये । समवाय सन्ध्या सम्यग्प्रबोधो वा । सर्पति ॥

427 ✓ Shapa To connect, to know completely Sāmarāya means 'connection or thorough understanding Pio यपति । Po सप्ताय । I Fat यपति । Aorist यपायीत् । Caus यापयति Aorist यपयिष्यत् । Desi सिमुयति । Inten सामयति । Nouns यपि 'a yoke a horse सप्त 'seven

427 A ✓ Shina, To connect. Sākaśyana and Kshirasāmi give this root, Pre सपति । Noun सपिच ॥

रप ४२८, लप ४२९ व्यक्तार्था वाचि ।

428 ✓ Rajā To speak distinctly Pio रपति । Per रापय । I Fat रपति । Aorist रापायीत् । Caus रापयति । Desi रिरपिषति । Inten राचप्यते । Adj राप्यम् । (III 1 128 S 3887) Noun रिपु 'an enemy (Up I 26)

429 ✓ Lap To speak distinctly Pre लपति । Per लपाय । I Fat लपति । Aorist लपायीत् । Caus लापयति । Aorist लपयिष्यत् or लपयिष्यत् । Desi लिपयिषति । Inten लाचप्यते । Adj लाप्यम् ॥

धूप ४३० मन्दार्था गतौ । धोयति । धूयेय । धोयति ॥

430. ✓ Dhupa, To move slowly creep or steal along Pre धोयति । Per धूयेय । I Fat धोयति । Aorist धोयीत् । Caus धोयति । Aorist धूयुष्यत् । Desi धूयिषति or धूयेयति । Inten दोधूयते । यद्भुक्त दोधूयति or दोधूयि । Ger धूयित्वा । धोयित्वा । (I 2 38 S 2617) Nouns धोयनः । धोयक । धूपम् ॥

धूप ४३१, धूप ४३२, धूप ४३३, धूप ४३४, तुफ ४३५, तुम्फ ४३६, तुम्फ ४३७, तुम्फ ४३८, हितापार्था । तोयति । तुयेय । तुम्पति ।

तुमुम् । तुमुम्तुः । सयोगात्परस्य लिटः कित्वाभावाच्चलोपो न । 'किदाशिषि' (२२१६) इति कित्वाचलोपः । तुष्यात् । 'प्राप्तुम्यतौ गवि कर्तरि' इति पारस्कारादि-
गणो पाठात्सुट् । प्रस्तुम्यति गौः । शित्पोनिर्देशाद्बुङ् लुकि न । प्रतोतुम्यीति ।
चोपति । जुम्यति । तोफति । तुम्फति । चोफति । जुम्फति । इहाद्यौ द्वौ पञ्चम-
पष्ठौ च नीरेफाः । अन्ये सरेफाः । आद्याश्चत्वारः प्रथमान्ताः । ततो द्वितीयान्ताः ।
अष्टावप्युकाः सन्तः ॥

431 ✓ tupa, To injure, to hurt Per तोपति । Pre तुतो । I Fut. तोपिता ।
Aorist अतोपीत् । Caus तोपयति । Desi तुतोपियति । Inten तोतुप्यते । Ger तोपित्वा or
तुपित्वा ॥

432 ✓ tumpa, To injure, to hurt. Pre तुम्पति । Per तुमुम् । तुमुम्तुः । I
BFut तुम्पिता । II Fut तुम्प्यति । Imperative तुम्पतु । Imper अतुम्पत । Pote तुम्पेत्
ne. तुष्यात् । Aorist अतुम्पीत् । Condi अतुम्पिष्यत् । Caus तुम्पयति Aorist अतुमुम्पत्
Desi तुतुम्पयति । Inten. तोतुम्पयते । यङ् लुक् तोतुम्यीति or तोतुम्यति । तोतुम्यः ॥

433 ✓ trupa, To injure, to hurt Pre त्रोपति । Per. त्रुत्रोप । I Fut त्रोपिता
Aorist अत्रोपीत् । Caus त्रोपयति । Desi त्रुत्रोपियति । Inten तोत्रुप्यते ॥

434 ✓ trumpa, To injure, to hurt Pre त्रुम्पति । Per तुत्रुम्प । I Fut त्रुम्पिता
Bene त्रुम्प्यात् । Aorist अत्रुम्पीत् । Caus. त्रुम्पयति । Aorist अतुत्रुम्पत् । Desi. त्रुत्रुम्पयति
Inten तोत्रुप्यते ॥

435 ✓ tumpfa, To injure, to hurt. Pre तोफति । Per. तुतोफ । I Fut तो-
फिता । Imperative तोफतु । Imper अतोफन । Pote तोफेत । Bene तुफ्यात् । Aorist अतो-
फीत् । Caus तोफयति । Desi तुतुफियति । Inten तोतुफयते ॥

436 ✓ triumpha, To injure, to hurt Pre तुम्फति । Per तुतुम्फ । I Fut तुम्फिता ।
Aorist अतुम्फीत् । Caus. तुम्फयति । Desi तुतुम्फियति । Inten तोतुम्फयते ॥

437 ✓ trupha, To injure, to hurt Pre त्रुफति । चोफति । Per तुत्रोफ । I
Fut त्रुफिता । Aorist अत्रोफीत् । Caus त्रोफयति । Desi. त्रुत्रुफियति । Inten तोत्रुफयते

438 ✓ triumpha, To injure, to hurt Pre त्रुम्फति । Per. त्रुत्रुम्फ । I Fu
त्रुम्फिता । Aorist अत्रुम्फीत् । Caus त्रुम्फयति । Desi. त्रुत्रुम्फियति । Inten तोत्रुम्फयते ॥

NOTE -The nasal in the above roots is not elided in the Perfect, because the
affixes are here added to a root ending in a conjunct consonant, and so they are
not कित् (I 2 5 S 2242) Therefore we have the forms तुतुम्प &c For the
rule of elision of न (VI 4 24 S 415) applies to kit or nit affixes

In the Benedictive, the affixes being kit by III 4 104 S 2216, there is
elision of the nasal (VI 4 24 S 41b) Thus तुष्यात् from ✓ तुम्प ॥

When preceded by प्र the root तुम्प adds a sibilant in its beginning, because
of the following *vārtika* to be found in the Pâraskarâdi class (VI. 1. 157
S 1071):

Gana Vārtika The augment सुट् is added to the root तुम्प when preceded
by the preposition प्र provided the agent of the action is a cow. Thus प्रस्तुम्यति
गौः॥ (प्रस्तुम्यति इति यङ्गे तिङन्ते सुट् Padamanjari)

Since the root is exhibited in the above Vārtika as तुम्पतौ with शित्प,
therefore when this root is conjugated in यङ् लुक् the sibilant is not added (VII.
2. 10 S. 2246) Thus प्रतोतुम्यीति ॥

The remaining six roots पुप पुम् &c are conjugated like तुप and तुम् ।
Thus प्लेपति । पुपति । लोकति । तुपति । प्रोक्षति । पुष्पति ॥

Here the first two roots (तुप and तुम्) and the fifth and sixth roots (तुप and तुम्) are without र, the rest are with र ॥ The first four (तुप तुम् पुप and पुम्) end with the first labial i.e. p or ph. The remaining four end with the second labial i.e. ph. All the eight roots have उ for सु or पु every where

पर्य ४३६, रफ ४४०, रफि ४४१, अर्ध ४४७, पर्य ४४३, लर्ध ४४४, धर्ध ४४५, मर्ध ४४६, कर्ध ४४७, लर्ध ४४८, गर्ध ४४९, शर्ध ४५०, पर्य ४५१, चर्ध ४५२, गलो । आद्य प्रथमान्त । ततो द्वौ द्वितीयान्तौ । तत एकादश द्वितीयान्तौ । द्वितीयद्वितीयौ मुक्त्वा सर्वे रोपधा । पर्यति । पपर्य । रफति । रफति । अरधति । आनध । पयति । लयति । धयति । पचर्धियादि-रयम् । मर्धति । कर्धति । खर्धति । गयति । शयति । सधति । चधति ॥

439 to 453 पर्य &c. to go

The first Parpa ends with the first labial p the next two Raph and Raphi end with the second labial ph and the remaining eleven all end in the third labial ts. Except the second and third Raph and Raphi, all these roots have a penultimate र ॥

439 ✓ Parpa to go. Pre पपति । Per पपय । I Fut पपिता । Aorist अपर्षीत् । Caus पपयति । Desl विपपति । Inten. पापयति । Noans—पपः पपि ॥

440 ✓ Raphi to go. Pre रफति । Per रराफ । I Fut रफिता । Caus रफयति । Desl रिरफयति । Inten. रारफयति ॥

441 ✓ Raphi to go. Pre रफति । Per ररफ । I Fut रफिता । Caus रफयति । Aorist अरर्षीत् । Caus रफयति । Desl रिरफयति । Inten. रारफयति ॥

442 ✓ Arpa to go. Pre अरधति । Per आनध । I Fut अर्धिता । Aorist आरर्षीत् । Caus अरधयति । Desl आरिधयति ॥

443 ✓ Parba, to go. Pre पयति । Per पपय । I Fut पयिता । Aorist आपयीत् । Caus पययति । Desl विपययति । Inten. पापययति ॥

444 ✓ Larba, to go. Pre लयति । Per लयय । I Fut लयिता । Aorist अलर्षीत् । Caus लययति । Desl विलययति । Inten. लाययति ॥

445 ✓ Barba, to go. Pre बर्धति । Per बयय । I Fut बर्धिता । Aorist अबर्षीत् । Caus बर्धयति । Desl विबर्धयति । Inten. बाययति ॥

446 ✓ Marba, to go. Pre मयति । Per मयय । I Fut मर्धिता । Aorist अमर्षीत् । Caus मययति । Desl विमययति । Inten. माययति ॥

447 ✓ Karba, to go. Pre कयति । Per कयय । I Fut कर्धिता । Aorist अकर्षीत् । Caus कययति । Desl विकर्धयति । Inten. काययति ॥

448 ✓ Kharba, to go. Pre खर्धति । Per खयय । I Fut खर्धिता । Aorist अखर्षीत् । Caus खययति । Desl विखर्धयति । Inten. काययति ॥

449 ✓ Garba, to go. Pre गर्धति । Per गयय । I Fut गर्धिता । Aorist अगर्षीत् । Caus गययति । Desl विगर्धयति । Inten. गाययति ॥

450 ✓ Sharba, to go. Pre शयति । Per शयय । I Fut शर्धिता । Aorist अशर्षीत् । Caus शययति । Desl विशययति । Inten. शाययति ॥

451 ✓ Sarba, to go Pie सर्वति । Per ससर्व । I Fut सर्विता । Aorist असर्वति । Caus. सर्वयति । Desi सिर्वयति । Inten सासर्व्यते ॥

452 ✓ Charba, to go Pie चर्वति । Per चचर्व । I Fut चर्विता । Aorist अचर्वति । Caus चर्वयति । Desi चिर्वयति । Inten चाचर्व्यते ।

कुबि ४५३ आच्छादने । कुम्बति ॥

453 ✓ Kubi, to cover, screen, clothe, conceal Pie कुम्बति । Per चुकुम्ब । I Fut कुम्बिता । Aorist अकुम्बति । Caus कुम्बयति । Desi चुकुम्बयति । Inten चोकुम्ब्यते । Noun कुम्बा 'a thick petticoat'

लुबि ४५४, तुबि ४५५, अर्दने । लुम्बति । तुम्बति ॥

454 ✓ Lubi, to torment, harass Pie लुम्बति । Per लुलुम्ब । I Fut लुम्बिता । Aorist अलुम्बति । Caus लुम्बयति । Desi लुलुम्बयति । Inten. लोलुम्ब्यते । Noun अलाबुः 'a gourd'

455 ✓ Tubi, to torment, harass Pre तुम्बति । Per तुतुम्ब । I Fut तुम्बिता । Aorist अतुम्बति । Caus तुम्बयति । Desi तुतुम्बयति । Inten तोतुम्ब्यते । Noun तुम्बो ॥

चुबि ४५६ वत्ससंयोगे । चुम्बति ॥

456 ✓ Chubi, to kiss. Pie चुम्बति । Per, चुचुम्ब । I Fut चुम्बिता । Aorist अचुम्बति । Caus चुम्बयति । Desi चुचुम्बयति । Inten चोचुम्ब्यते ॥

(The three roots ✓ lumb, ✓ tumb, and ✓ chumb are found in the Churādi also)

षृभु ४५७ षृम्भु ४५८ हिंसार्थौ । सर्भति । ससर्भ । सर्भिता । सृम्भति । ससृम्भ । सृम्भ्यात् । विभु विम्भु इत्येके । सर्भति । सिर्भति ॥

457 ✓ Śrībhu, 458 ✓ Śhṛtambhu, to injure According to Maitreya the roots are विभु and विम्भु also According to Tarāngini, these are सिम्भु and सिम्भु also

457 ✓ Śrībhu, Pre. सर्भति । Per ससर्भ । I Fut सर्भिता । Caus सर्भयति । Aorist असर्भति or असिर्भति । Desi सिर्विर्भयति or सिर्भयति According to Tarāngini there is never ष । Inten सरोष्यते । यद् लुक्, सरोष्येति or सरोष्येति or सरोष्येति or सरोष्येति or सरोष्येति or सरोष्येति Past Part Pass सवधः । Ger सर्भित्वा or सवत्वा । Adjective सव्यम् ॥

457A ✓ विम्भु, to injure Pre सेभति । Per सिसेभ । I Fut सेभिता । Aor. असेभेत् । Caus. सेभयति । Desi सिसेभयति । Int सेसिभ्यते ॥

458. ✓ Śhrimbhu, Pie सृम्भति । Per ससृम्भ, ससृम्भतुः । I Fut, सृम्भिता । Ben. सृम्भ्यात् । Aor असृम्भेत् । Caus सृम्भयति । Desi सिस्सृम्भयति ॥

458B ✓ विम्भु । Pre सिम्भति । I Fut सिम्भिता ॥

शुभ ४५९, शुम्भ ४६० भासणे । भाषने इत्येके । 'हिंसायाम्' इत्यन्ये ॥

459 ✓ Śubha, 460 ✓ śumbha 1 To speak 2. To shine, adorn 3 To injure Daiva and Maitreya give these two roots the sense of to injure, by reading śubha śumbha bhāshane cha But Svāmī reads it without cha This is the opinion of Atreya also Durga gives the meaning bhāshane 'to speak, shine.' So also Dhana pāla and Śākatayana Gupta makes it begin with ष । e शुभ ॥

Pre शोभति Per. शुभोभ । I Fut शोभिता । Nouns शुभः । auspicious.' शुभम् । 'white' (Un II 13)

460 ✓ Śumbha, to speak, to shine. Pre, शुम्भति । Per. शुशुम्भ I Fut, शुम्भिता । Here end the Gupadi roots.

अध्यानुमामिकान्ता । तत्र कथ्यन्ता अनुदासिते। दश ॥

धिषि ४६१, धुषि ४६२, धुषि ४६३ ग्रथ्ये । नुम् । धुष्यम् ।
धिषणते । धिषिष्यते । धुषणते । धुष्यन्ते । धुष्यन्ते । अधुष्यते ॥

Now we give the roots whose final is a nasal. Of these the ten ending with ✓kamlare soundless.

461 ✓Chini to take to receive Pre धिषणते Per धिषिष्य । But धिषिष्यत । But धिषिष्यत । Intra धिष्याताम् । Intra धिष्यत । For धिष्यत । Dece धिषिष्यत । Aor धिषिष्यत । Cn धिषिष्यन्त । Cn धिष्यन्त । Aor धिष्यत । Dece धिषिष्यन्ते । Inten धिष्यन्ते । ददुमुञ्ज अयिष्यति । आय दट । Imperfect धिष्यन् । Ger धिष्यन्त ॥

462 ✓Chuni to take to receive Pre धुषणते Per धु षण ॥

463 ✓Ghni to take to receive to see । Pre धुषणते Per धु ष्यते । Inten धिष्यन्ते । ददुमुञ्ज । आय दट । Imperfect धिष्यन् ॥

धुषण ४६४, धूर्ण ४६५, अमयो । धोणते । धूणते । रमो धुडादेः परम्भेवद्रिनी ॥

464 ✓Chupa 465 gh,upa to roll about (see)

461 ✓Chuna, Pre धुषणते Per धुषुण । But धाणिता । Cn धोषणते । Aorist धुषुष्यत । De । धुषुषिष्यत or धुषुषिष्यत । Inten धाण्यत । ददुमुञ्ज अयिष्यति । आय दट । Imperfect धुषुष्यन् । Ger धुषुष्यन्त ॥

465 ✓Ghūṇ to roll to see These two roots ✓Ghupa and ✓Ghūṇa are Paramajadhi also in the Taddhihi ॥

Pre धूषते । The Imperfect in yajluk is धूष्यते (VIII 2 १ ९ २९)

पण ४६६ ७४४ हारे, स्तुते। च । पन ४६७, च । स्तुतार्थस्य सधत्ते
पुष्टिर्नद्रेषात् । पतिभाष्यार्थस्येति स्तुतार्थस्यस्य । व्यञ्जारे तु पणते । पणे ।
पणित्वादि । स्तुताऽनुपस्यत्येवने चरित्वाद्यथादायद्वयान्ताद्यात्मनेपदम् । पणा
यति । पणाया चकार । पणे पणायित्वाति । पणित्वाति । पणायात् । पणिषीष्ट ।
पनायति । पनाया चकार । पने ॥

466 ✓वय and 467 ✓वम ॥

The first root means to transact business to buy as well as 'to praise'. The second root वम means only 'to praise'. The च draws in the anuvritti of स्तुति only and not that of व्यञ्जारे because it has been exhibited separately and not as वय वम व्यञ्जारे स्तुति च ॥

These two roots take चाय by III 1 १८८ 2303, but वय must then mean to praise only for it has been read along with वम in that sūtra. But when वय means to deal or barter &c the form is वयति । For पणे । First but वयिताम्

The anudatta indicatory final च in वय and वम finds its scope only when the roots mean to praise therefore when the roots take the affix चाय they will be Parasmaipadī and not Āmanepadī. As वयति । Per वयायिचकार । पणे । First future वयित्वात् or वयित्वात् । Dece. वयायात् or वयिषीष्ट ॥

466 ✓ Pana, "To transact business, to buy," (2. "To praise.") The following conjugation is valid in the sense of transacting business only.

Pie पणते । Per पेणे । I Fut पणिता । II Fut पणियते । Imperative पणताम् । Imper. अपणत । Pote. पणेत । Bene. पणियोष्ट । Aorist अपणिष्ट । Condi. अपणियत । Caus पाणयति । Aorist अपिपणत । Desi. पिपणियते । Inten पम्पयते । Yan luk पम्पयति or पम्पयिष्ट, Dual, पम्पायट । Imperfect अपम्पय । Past Part Pass पणितम् । Adjective, पयम् । पाययन् । Nouns, पायः 'trade' पाण् 'a trader' वणिक्: (Un II 70). विपणिः पणसम् ॥

466 A ✓ Pana, to praise In this sense आय is added and the conjugation is then Parasmaipadi. When आय is not added, then the forms are as given before.

Pie पणायति । As पणायति राजानम् 'He praises the king.' Per पणाय चकार । I Fut पणयिता । पणायिष्यति or पणिताये । Pote पणाय्यात् । Bene पाणाय्यात् ॥

467 ✓ Pana, to praise Pie पणायति । Per पणाय चकार or पेने । Noun पणसः ॥

भाम ४६८ क्रोधे । भामते । बभामे ॥

468 ✓ Bhāma, to be angry. Pre भासते । Per. बभाम । I Fut. भामिता । Desi. बिभामियति । Inten 3 S. बाभान्ति 1st S बाभामि । 1 D बाभान् । 1 Pl बाभाम् । Aorist अबभान् । Nouns भान् भामिनी ॥

क्षुप् ४६९ सहने । क्षमते । क्षमि । क्षमिषे । क्षमसे । क्षमिष्वे । क्षमिष्वहे । क्षमिष्वहे ॥

469 ✓ क्षुप् सहने 'to endure, to suffer' The indicatory long ऊ makes it optionally anit (VII 2 44 and 15 S. 2279 and 3025) the प् is for feminine अङ् (III. 3 104 S 3281)

Thus the Present is क्षमते । The Perfect is 3. S क्षममे । 2. S. क्षमिषे or क्षमसे, 2 P. क्षमिष्वे or क्षमध्वे ॥

In the First Person, the सेट् form is क्षमिष्वे । But in the anit form, the म् will be changed to न् by the following sūtra

२३०९ । म्बोश्च । न । २ । ६५ ॥

मान्तस्य धातोर्मस्य नकारादेशः स्यान्मकारे वकारे च परे । णत्वम् । क्षमिष्वहे-क्षमयवहे । क्षमिमहे-क्षमयमहे । क्षमिष्यते-क्षस्यते । क्षमेत । आशिषि । क्षमिषीष्ट -- क्ष सीष्ट । अक्षमिष्ट -- अक्षस्त ॥

2309 न is substituted for the म् of a root before the affixes beginning with म् and च ॥

NOTE:—As अगन्म, अगन्व the Imperfect of गम्, as in the sentence अगन्म तमस पारम् । The अम् is elided as a Vedic diversity. So also जगन्वान् with वचसु, the augment इट् is not added by the option allowed, owing to VII 1. 68 This sūtra applies to those cases where the म् is not at the end of a word, as it was in the last sūtra.

Thus from the root क्षुप् we have in the perfect 1st person dual क्षमिष्वहे । But when the intermediate इट् is not added, then the म् is changed to न् and then to ण् ॥

As क्षमिष्वहे or क्षमयवहे । so also in the plural, क्षमिमहे or क्षमयमहे ।

469 A ✓ Kshamūsh, to endure to suffer Pre क्षमते । Per क्षममे । I Fut. क्षमिता or क्षामिता । II Fut. क्षमिष्यते or क्षस्यते or क्षामिष्यते । Imperative क्षमताम् ।

2312. After a root which ends in णि (III 1 20, 21, 44, &c) and after the verb अि 'to service,' दु 'to run,' and स्तु 'to drop,' चङ् is the substitute of णि, when रुद् follows signifying an agent

NOTE — The ङ prevents *guna* and *vridhhi* and च is to distinguish it from अङ्. When चङ् is added there is reduplication (VI 1 11). The usual terminations of the Imperfect are employed after the root, when चङ् is used, अच'कारत् 'he caused to make', अशिश्यत् 'he served', अतु'रुचत् 'he ran', असुस्तु'रुचत् 'it flowed'. This form is not used in Passive, as, अकारयिष्याताम्. Thus अकाम + इ + अत ॥

Now applies the following sūtra, by which the ङ (णि) is elided

२३१३ । णेरनिटि । ६ । ४ । ५५ ॥

अनिटादावार्धधातुके परे णेरिणः स्यात् । परत्वात् 'एनेकाचः' (२७०) इति यणि प्राप्ते । + यल्लोपाविविह्ययुगलवृद्धिदीर्घेभ्यः पूर्वधिप्रतिषेधेन + इति घाति'कम् । णिलोपस्य तु पाचयते वाक्तिरित्यादि क्तजन्तमवकाश इति भावः । वस्तुतस्तु 'अनिटि' इतिवचनमार्थादार्धधातुकमात्रमस्य विषयः । तथा चेत्यहोदेरपवाद एवायम् । इयद् । अततच्चत् । यण । आटिटत् । गुण । कारणा । वृद्धिः । कारकः । दीर्घः । कार्यते ॥

2313 The ङ of the verbal stem formed with the affix णि, is elided before an ārdhadhātuka affix which does not take the augment इट ॥

NOTE : — This debars इयद् the semi vowel य, the *guna*, *Vridhhi* and the long substitutions. Thus अततच्चत्, अररच्चत्, आशिश्यत्, आटिटत्, कारणा, हारणा, कारक, हारकः, कार्यते, हार्यते and जीसति (see VII 4 1 for the shortening of the stem of the Aorists in these). Why do we say 'not having the augment इट ? Observe कारयिता and हारयिता ॥

The sūtra VI 4 82 S 272 (a semi vowel is substituted for the final ङ or ई of a root before a vowel beginning affix &c) being subsequent in order of Ash-tādhyāyī would debar the present sūtra and prevent the elision of ङ and cause य to be substituted instead. This however is prevented by the following

Vārtika : The rule ordaining the elision of णि (S 2313) and that teaching the elision of अ (VI 4 18 S 2308) take effect even to the supersession of the subsequent rules ordaining इयद् (VI 4 78 S 2290), or semi vowel य (VI 4 4 82 S 272), or *guna*, (VII 3 84 S 2168 &c) or *vridhhi*, (VII 2 115 S 254), or lengthening

NOTE — The elision of अ supersedes only the two rules of *vridhhi*, lengthening and not the others. The elision of ङ (णि) supersedes all the above five rules of *ījan*, *yan*, *guna*, *vridhhi* and lengthening

Q There is no necessity for this vārtika with regard to णि for if the five rules mentioned above were not to be superseded by णि elision, then this rule will find no scope anywhere. And as scope must be given to every rule, the present sūtra inferentially and *exnecessitate* supersedes the above rules

Ans The vārtika is not unnecessary. The णि elision finds its unrestricted scope before the ārdhadhātuka affixes like क्तिच् (III. 3. 174 S. 3313). Thus from ✓

पर्याप्त we have परि from ✓पर्याप्त परिटः । The intermediate वृद्ध is prevented here by VII 2 9 S. 3163 Hence if this vārtika were not taught, the णि would be elided only before the ardhadhātuka and affix तिच् and nowhere else.

As a matter of fact the force of the word अनिटि in the sūtra is that the rule of the elision of णि applies to *all* ardhadhātuka affixes and not only to a single affix तिच्.

NOTE:—If the present sūtra not superseded वृद्ध &c then it would have been more proper to draft it as ऐ only without the word अनिटि । For the sūtra ऐ with the anuvṛtti of आध्यातुके read into it, would apply to the affix तिच् only after the rules वृद्धः णि &c had restricted its scope. So there would be no necessity of adding अनिटि । The very fact that the word अनिटि is added shows that the sūtra has for its scope *all* ardhadhātuka affixes, and therefore it is an exception by anticipation to the rules of iyañ &c.

Thus वृद्ध is superseded in अक्षरम् । It is चर Aorist. There is no scope of Guna here, as चर is द्वित् and ण्य of sūtra VI 4 83 S. 273 has also no scope as the वृ (णि) in तावृ is preceded by a conjunct consonant च । Therefore वृद्ध is the only rule left that would have applied to this णि । The present vārtika declares वृद्ध but causes the elision of वृ ।

Similarly ण्य (semivowel) substitution is superseded in चाटितम् । Guna is superseded in आख्या and viddhi in आरक्ष and lengthening in कार्यते ।

Thus अक्षम्+वृ+च+त=अक्षम्+०+च+त । Now applies the following

२३१४ । यो अक्ष्यधाया ह्रस्व । ० । ४ । १ ॥

अक्षरे यो अक्ष तस्योधाया ह्रस्व स्यात् ।

2314 A short is substituted for the vowel standing in a penultimate position in the णि formed stem, when the affix चर (sign of the Reduplicate Aorist) follows.

Thus अक्षम्+वृ+च+त=अक्षम्+च+त (VL 4 51 S. 2313)=अक्षम्+च+त (VII 4 1 S. 2314)

Now applies the following sūtra which causes reduplication.

२३१५ । चङि । द्वि । १ । ११ ॥

चङि परेऽन्यत्तथात्वव्यत्ययैकाचः प्रथमस्य द्वे स्तोत्रादेभ्य द्वितीयस्य ।

2315 Of a non reduplicate root there is reduplication when the affix चर of the Aorist follows.

Dr Ballantyne translates it thus: When चर follows there are two in the room of the first portion containing a single vowel of an nonreduplicated root but the reduplication is of the second portion of a root that begins with a vowel.

The first syllable is reduplicated if the first portion of the root begins with a consonant the second syllable is reduplicated if the first portion begins with a vowel.

Thus अक्षम्+च+त=अक्षक्षम्+च+त ।

Now applies the following atideva sūtra

२३१६ । सन्ध्याधुनि चक्षरेऽन्योपि । ० । ४ । २३ ॥

‘चक्षरे’ इति व्युत्पत्तिः । स च ‘अक्षस्य’ इति च द्वयमव्याप्यते । अक्षस्यानिर्दिष्टं मस्यचक्षरे

यिरिति यावत् तत्परं यत्तद्यु तत्परो योऽङ्गस्याभ्यासस्तस्य सनीव कार्ये स्यात्प्रागलोपेति ।
अथवा 'अङ्गस्य' इति नावर्तते । चङपरं यो यदङ्गं तस्य योऽभ्यासो लघुपरस्तस्येत्यादि प्राग्वत् ॥

2316 In the reduplicated Aorist of the णि stems, the reduplicate adapts itself to that of the Desiderative, when the vowel of the root is light, and the root has not lost its end-vowel before the णि affix

The word चङ्परं is a Bahuvrīhi compound and therefore it means णि ॥ This word णि so qualified, as well as the word अङ्गस्य should both be twice employed in this sūtra, in order to give the full meaning. We explain therefore the sūtra thus "that णि which is followed by that affix चङ्, which gives the designation of अङ्ग to the root" this is one portion. The next part is—"a short vowel which follows such णि, and the abhyāsa of the anga which follows such short vowel of that abhyāsa, the operations are like those of the Desiderative, before the णि, when no अक् vowel is elided"

Or the word अङ्गस्य is not repeated. Then the sūtra would mean 'that anga which stands before that णि which is followed by चङ्, the abhyāsa of such कारणात् चङ्, चङ्कारणात् चङ्, a short vowel, on that abhyāsa, the operations are like those of the Desiderative &c.

2313 The ^{of the} verbal stem. ^{fix - sūtra as follows:} Let the

NOTE: Dr Ballantyne has translated this as follows: "the reduplicate, if effect be like as if सन् (III 1 7 S 2608) had followed, on which चङ् is affixed followed by a light vowel of an inflective base to which णि followed by चङ् is affixed provided there is not the elision of any letter in the pratyāhāra अक् occasioned by the affixing of णि (as, for example under the provisions of VI 4 48 S 2308)

NOTE: — The words of this sūtra require a little detailed explanation. The word सन्वत् means "like unto सन् or Desiderative", i.e. as the Desiderative is treated, so should the चङ्, Aorist of the णि stems. The words लघुनि and चङ्परं are both in the Locative case, but not in apposition with each other, but refer to different objects. लघुनि means 'when a light vowel follows,' namely that reduplicate which is followed by the light root vowel. The operations to be performed on such a reduplicate, in the चङ् Aorist, after the णि, are the same, as on the reduplicate of the Desiderative. अन् अक् लोपे "provided that a simple vowel of the Pratyāhāra अक् has not been elided". We read the word णि into this sūtra, because there can be no other root which will form चङ्, Aorist णि stems form such Aorist (III 1 48), as well as the simple roots अ, द्रु and स्रु. The words चङ्परं is a Bahuvrīhi and qualifies the word अङ्ग understood that stem which is followed by चङ्, therefore, it refers to the णि stem, and not to the simple roots अ, द्रु and स्रु. The ^{light} vowel, therefore, refers to the light vowel of the णि-stem before चङ् ॥

The word अन् अक् लोपे is in apposition with चङ्परं. Thus कम्+याङ्, (III 1 30) = अकम्+ङ्+अत् (III 1 48). = अकाम्+अत् (VI 4 51) = अकम्+अत् (VII 4 1) = अचकम्+अत् (VI 1 11) Then applies the next sūtra

NOTE — Thus VII 4 79 teaches the substitution of ङ् for अ in the reduplicate of the Desiderative. The same substitution will take place in the reduplicate of the Aorist: as अचीकरत्, अपीपचत्. Thus by VII 4 80, ङ् is substituted for

NOTE: In Grammar there are two opinions as regards rules of definition (संज्ञा), one is expressed by the maxim कार्यकाल सञ्ज्ञापरिभाषा and the other by यथोद्देशे सञ्ज्ञापरिभाषा ॥ The first means that a rule defining a term (i. e. a samjñā rule) or giving a maxim of interpretation (paribhāṣā) manifests itself at the time of application. Whenever an occasion arises to apply such rule it appears there anew. The other means that the samjñās and paribhāṣās remain where they have been originally taught, and do not appear anew each time when a particular operation is to be performed. They exert their influence from the place where they are, and do not require to be recited afresh each time that an operation is to be performed.

Now the abhyāsa is defined in the sūtra पूर्वोभ्यासः (VI 1 4. S 2178) and the word abhyāsa occurs in the sūtra 2316. In both views of the function of a definition, the sūtras पूर्वोभ्यासः and सन्वत्स्युनि &c will become one sentence. But in the first view of kāryakāla paksha the one sentence will be of different padas or words, in the second view the one sentence will be of different sentences. Mādhava favours the view of kāryakāla paksha with regard to the sūtra 2316: which opinion the author has summarised in the following two verses:

Verse 1 "According to Mādhava, the rules of lengthening (2318) and sanvadbhāva (2316) apply there only where the kāryakāla function of a rule of definition being taken as valid, the anga or inflective base is reduplicated and not where there are many-syllabled stems."

NOTE: The sense is that in the sūtras 2316 and 2318 there is the anuvṛtti of the words angasya and abhyāśasya. Here the designation of abhyāsa (reduplicate) will be given to the first portion of the doubled anga. Therefore the lengthening (2318) and sanvad bhāva (2316) will take place in that abhyāsa only which is the abhyāsa of an anga that is where an anga has been reiterated, there the first portion will get the designation of abhyāsa for the purposes of the application of 2316 and 2318. As अचोक्तत् and अपोपवत् ॥

Verse 2 "But in the roots चकास्ति, अर्थापयति and ऊर्णोति &c. there is no reduplication of an anga but only a portion of an anga is reduplicated. Therefore the two rules 2316 and 2318 are confined to monosyllabic roots."

NOTE: Thus we have अवचकासत्, आर्तयवत् and और्णुनवत् without the application of S 2316 and 2318. Here the whole anga chakās &c has not been reduplicated, but only a part of it, namely the first consonant in the case of chakās and the second consonant in the case of vowel beginning roots.

The result is that it is only in monosyllabic roots that the whole of anga is reduplicated, and not only a part of it (for there can be no such part), and consequently the dirgha and sanvadbhāva apply to monosyllabic roots. Moreover, in this view (kāryakāla paksha), the word ekāchah in the sūtra ekāchodve prathamasya (VI 1 1 S 2175), qualifies the word angasya understood therein.

Obj. Let it be so, that the dīgha and sanvadbhāva rules apply to the reduplicate of monosyllabic roots only. Then stretching this argument further the other rules that apply to reduplicates will also be restricted in their scope.

such as the rules of shortening (VII 4 59 S 2180) retention of first consonant (VII 4 60 S 2179) and substitution of a palatal (VII 4 62 S 2245) do and these will not apply to polysyllabic roots.

Verses 3 and 4 As a matter of fact if we explained the sūtra by saying, *anūṣṭya anūṣṭya yo bhyāḥ*—the reduplicate which is a portion of an aṅga—then we opine that there must be lengthening in the case of \checkmark āra and both (lengthening and anuvāda bhāva) in the case of \checkmark arhāpayati; while in the case of \checkmark chakā none of these two will apply or if they apply it would be under restrictions. They will not apply when laghni is qualified by \checkmark by being in proximity to it, but will apply when aṅga is so qualified.

Note: Thus instead of \checkmark राय नयत् we would get \checkmark राय नयत्. The anuvāda bhāva is inappropriate here for when \checkmark is doubled there is no \checkmark in the reduplicate and so there can be no change of \checkmark to \checkmark .

The root \checkmark afu is derived from \checkmark af in the sense of \checkmark af māṇṭe. The \checkmark af and \checkmark af segments are added before \checkmark af. Here both the diṅha and anuvāda bhāva will apply and we should get the form \checkmark afā \checkmark af instead of \checkmark af \checkmark af. In the case of the root \checkmark af (उपविश्यामि) of the class 10 the root is \checkmark af \checkmark af neither the diṅha nor anuvāda bhāva apply there.

In the root \checkmark chakā both will not apply or will apply with qualifications. If we explain the sūtra by saying, *chāpāre na yal laghni*—the reduplicate if followed by a light vowel in the case of a root to which \checkmark followed by \checkmark is affixed—then there will be no application of these two rules. But if we explain the sūtra by *chāpāre na yal āṅga* the reduplicate of an inflective base to which \checkmark followed by \checkmark is affixed—then these two rules will apply to \checkmark chakā. Thus in the first case we have \checkmark chakā \checkmark af in the second \checkmark chakā \checkmark af.

Verses 5 Because Kaṣyapa alone has given these two alternative explanations, the rules become applicable even where an \checkmark vowel of \checkmark is added so as to make them applicable to light roots also.

Note: There are two doubtful views, one of Haradatta and another of Kaṣyapa. They can be harmonised by giving them different scopes.

कनु ४७० कान्तौ । कान्तिरिच्छा च

470 \checkmark Kanu, to desire. Pro कामयते । Per कामयाञ्छते । I Fut कामयिष्या । II Fut कामयिष्यते । Imperative कामयताम् । Imp कामयत । Pote. कामयेत । Bene कामयिष्येत् । Aorist कचिक्कमत । Caus कामयति । Note the first \checkmark is elided by VI 4 51 S 2313 Desi कामयिष्यते । Ger कामयित्वा । Noun कामया ।

470 A. \checkmark Kanu without \checkmark before \checkmark arhādayitka. Pro कामयते । Per कामये । I Fut कामिष्या । II Fut कामिष्यते । Bene कामिष्येत् । Aorist कचिक्कमत । Caus कामयति (Viddhi by न कामयिष्याम्) Desi कामयिष्यते । Inten कचिष्यते । There is no \checkmark af link form. See \checkmark af. Past, Part, Pass. कामा Ger कामित्वा or काम्या । The \checkmark makes इ optional. Nouns काम्य (III 2 154 S 313) काम्य (III 2 167 S 3147) काम्यः । कचिः (Un. III 62)

Here end the anudatta roots ending in a nasal

Now the thirty roots upto \checkmark af inclusive are Parasmaipada.

श्लोणं ४८५ च । शोषाद्यस्त्वयोऽमी सात्व्यान्माद्य ०

485 ✓Shoṇi to collect. Pre शोषति । The three roots shoṇi, aroṇi and shoṇi begin with a palatal sibilant

पैण ४८६ गतिप्रेरणलोपणोप । प्रैण इति कश्चित्पठ्यते । विप्रैण ॥

486 ✓Paiṇi to go 2 to send 3 to embrace adhere (1) Some read it as ✓Paiṇi ntheras ✓Laiṇi Pre विणति ॥

486 A ✓Praiṇi to go, approach, send embrace Per विप्रेण ।

486 B ✓Laiṇi to go approach send embrace.

ध्रण ४८७ शब्दे । श्रदेये नान्ताऽयम् । रथाभ्याम्—(२३७) इति शास्त्रम् । ध्रणति । शोषयितुं यद्भुक्ति । वधन्ति । यण इत्यपि केचित् । येणसु घणिघ ॥

487 ✓Dhrana to sound. This root has a ण as its final in the ṇpadesa, i. e., originally it is ध्र ण the ण is changed to ण by VIII 4 1 S. 235 The result of the root being ण ending originally appears in yaṇ luk where this ण is changed to anuavāra. This anuavāra is then changed to न before ह, as दधन्ति । Of course, it must be remembered that ण changed to ण by VIII 4 1 S. 235 is considered saiddha (VIII 2 1 S. 12) for the purposes of VIII 3 4 S. 123 or anuavāra change. As दधन्ति । Had it been ण originally VIII 3 21 S. 123 would not have applied and the form would have been दध्रष्ट । The nasal in the reduplicate is by VII 4 85 S. 2613 Pre ध्रणति ।

487 A ✓Bana to sound. Pre वधति । Per वधाय वेधतु वेधुः वेधि । According to Māhara वण भण and धण are also read here in some lists. According to Maitreya मण is found in Daṇḍika and धण in Saumata

487 B ✓Vapa to sound. Pre वधति । Per वधाय । वधतु ॥

कनो ४८८ क्षोषिकान्तिगतिपु । चकाने ॥

488 ✓kani to shine 3 to love with 3 to go. Pre कनति । Per चकान । I Fut कनिसा । Vows कन्ता । कामीना । कनकम् ॥

पुन ४८९, घन ४९० शब्दे । स्तनति । घनति ॥

489 ✓Shāna, to wound. Pre स्तनति । Per तशान । I Fut स्तनति । Caus स्तनवति । Aorist स्तनष्टम् । Desl तिस्तनवति । Inten संस्तन्यते । Yaṇ luk संस्तनोति or संस्तनि । Nouns स्तान्यम् । स्तनः । स्तन्यम् । अभिनिष्टान् (VIII 3 86 S. 3103)

490 ✓Vana to sound. Pre वनति । Per वशान । वनतुः । I Fut वनति । Nouns वनिष्ट* (Up IV 2) The rectum part of the entrails of an animal offered in sacrifice वनम् । वन्या । वतिः (VI 4, 37 S. 2128) वन्ति (VI 4 39 S. 3311) Past Part Pass वनिष्टम् । Ger वनितम् ॥

घन ४९१, पण ४९२ सम्भक्तौ । वनेरधमेकासुपुन पाठः । सनति । ससान । सेनतु ॥

491 ✓Vana, 492 ✓Shana, to honour. घन has been repeated here as it has a different meaning from the वन mentioned before. It is conjugated like the preceding. Pre वनति । Nouns वनिम् 'worshipping' सङ्गम् (Ken opulishal)

492 ✓Shana to honour. Pres सनति । Per सशान Dual सेनतुः &c. In forming the Benedictive the following sūtra applies.

२३१९ । ये विभाषा । ६ । ४ । ४३ ॥

जनसनखनामारव' वा म्याद्याटौ कर्हिति । सायात् सन्यात् ॥

2319 There is optionally the substitution of long आ for the finals of जन्, सन् and खन् before an affix beginning with य and marked with an indicatory क् or द् ॥

NOTE:—Thus जायते or जन्यते (with यक्) ज्ञायते or ज्ञजन्यते (with यङ्) । So also सायते or सन्यते, सासायते, or ससैन्यते, खायते, or खन्यते, चाखायते or चह्वन्यते ॥ Before the vikarann यन् of the Fourth class, which is द्वित् according to I 2 4 , the जा is always substituted for जन् by VII 3 79 No option is allowed there.

Therefore in the Beneficative of ✓ सन् we have सायात् or सन्यात् ॥

492 ✓ Shaqī, to honor Pre सनति । Per ससान । सेनतु । I Fut सनित्ता । Bene सायात् or सन्यात् । Desi सिस्निषति or सिषासति (VI 2 49 S 2618 read with VI 4. 42 S 2504) Inten सासायते or स सन्यते । Yan luk स सनोति, or संसन्ति Dual संसातः । Noun सानु. 'peak,' Past Part Pass सात । Past Part Active सातवान् ॥

अम ४९३ गत्यादिषु । कनीदीप्रिकान्तिगति- इत्यत्र गते. परयोः शब्द-संभक्त्योरादिशब्देन ग्रहः । अमति । आम ॥

493 ✓ āma, to go, 2 to sound 3 to honor The word आदि in गत्यादिः means the गति of the root कनी no 488, plus the शब्द and संभक्ति of the roots that follow it Pre. अमति । Per. आम । आमतु । I Fut अमिता । Caus आमयति । Desi । अमिमिपति । Nouns अम । आमदः 'Dysentery' आन् (with kvip) । अमित्रः । अम । आन्त्रम् । Past Part Pass अमित' or आन्तः, अमितवान् or आन्तवान् ॥

द्रम ४९४, हग ४९५, मीमृ ४९६ गतौ । द्रमति । दद्राम । हूम्यन्त- (२२९९) इति न वृद्धिः । अद्रमीत् । हगाति । जहगम् । मिमति । मिमीम । अय शब्दे च ॥

494 ✓ Drama, 495 ✓ Hamma, 496 ✓ Mimri, to go about, run Pre द्रमति । Per दद्राम । The Vriddhi is prohibited by S 2299. I Fut द्रमिता । Aorist अद्रमीत् । Caus द्रमयति । Aorist अद्रिमि । Pass अद्रमि or अद्रामि with चिष् and द्रमंद्रमम् or द्रामदमम् with ण्युल् । Fut द्रमिष्यते or द्रामिष्यते or द्रमयिष्यते । Desi द्रिमिमिपति । Inten दद्रम्यते । Yan luk दद्रमीति or दद्रन्ति D दद्रान्त । 1st P दद्रमि (VIII 2 65 S 2309) Imp अद्रन् (VIII 2 64 S 341) Nouns द्रमिह । दद्रमणः । द्रमः ॥

495 ✓ Hamma, to go Pre हम्मति । Per जहम्म । I Fut हम्मिता । Caus हम्मयति । Aorist अजहम्मत् । Desi जिहम्मिपति । Inten जेहम्यते । Yan luk जहम्मति or ज हन्ति । D जहन्त । Imperfect अजहन् । Nouns हम्मतिः 'Knowledge'

496 Mimri, to go Some say it means 'to sound' also Pre मीमति । Per मिमीम । मिमीमतुः । I Fut मीमिता । Caus मीमयति । Aorist अमिमोमत । Desi मिमिमिपति । Inten मेमीम्यते । Yan luk मेमीमीति or मेमीन्ति । Imperfect, अमेमीन् । Past part Pass मीमितः । Ger मीमित्वा ॥

चसु ४९७, छसु ४९८, जसु ४९९, जिमु ५००, भसु ५०१, अदने ।

497 ✓ Chāmu, 498 ✓ Chhamu, 499 ✓ Jamu, 500 ✓ Jimu, 501 ✓ Jhamu, to eat When the root चसु is preceded by आ then the vowel is lengthened by the following sūtra Pre चमति । Per चचाम । चेमतु । I Fut चमिता । Caus चामयति । Desi चिचमिपति । Inten, चञ्चम्यते । Yan luk चञ्चन्ति D चञ्चान्तः । Nouns चसस. spoon चसू ॥

२३२० । विसृज्यमुच्यते शिति । ० । ३ । ०३ ॥

व्यामये। वीद्या स्याच्छति ॥

+चाङि चम इति वक्तव्यम्+

आचामति । आङि क्रिम् । चमति । विचमति । चचमीत् । क्रिमि क्षेचित्प न्ति । क्षेमति ॥

2320 Before any other Present character (चित्) the root vowel of चिच् चम् and चा-चम् is lengthened

Vārūka - It should be stated that the rule applies to ✓cham only then, when it is preceded by the preposition द and not otherwise

Thus आचामति । Why do we say when preceded by चा ? Observe चमति विचमति । The Aorist is चचमीत् । Some read ✓क्रिमि also here Thus क्षेमति ॥

Note The Kāśika reads this sūtra as शिवि क्लम्य षोऽहमाम् अति having inserted the आ from the vārtika. ✓klam lengthens its vowel before āyan by VII 3 74 B 4519 the present rule produces this change before the affix षाप also which it gets । + III. 1 70

497 A. ✓āchama Pre आचामति । Imperative आचामतु । Imper आचामतु । Caus आचामयति । Nouns चमः । चमकः ॥

498 ✓Chamu, to eat Pre अमति । Per चकाम । I Fut क्मति । Caus क्मयति । Pass Aor चकमि or चक्यामि । Noun क्माम्नाम् । Fut क्मिष्यति or क्मिष्यते । Desi चिचमिषति । Inten चकाम्यते । Yāh luk चकमीति or चकमि । D चाकामः ॥

499 ✓Jamu to eat. Some read this as जिम । Pre अमति । Per अकाम क्षेमतुः । I Fut क्मति । Past Part Pass क्मन्तः । Ger क्मिष्य । or क्मिष्य । ॥

500 ✓Jimu Pre अमति । Ger क्मिष्य । (?) or क्मिष्य । Noun क्षेमम् ॥

501 ✓Jiamu Pre अमति । Per अकाम । I Fut क्मति ॥

क्रमु ५०० पाद्विक्षेपे ।

Now we take up the conjugation of 503 ✓Kramu, to walk, to step This root takes वच् विकारण also by the following sūtra

२३२१ । या आश्रमलायकमुत्सृज्यचिचुटिलप । ३ । १ । ० ॥

वच्चा वच्यते । स्याच्छर्षे सावधानुद्धे परे ॥

2321 The affix वच् is optionally employed in the active voice before a śārvadhātuka affix after the following verbs भाय् 'to shine' मृशाय् 'to shine' चम् 'to whirl' क्रम् 'to walk' क्षम् 'to be sad', चश् 'to fear' चृद् 'to out' and सप् 'to desire'

Note—Thus भायते or भायते he shines भलायते or मृशायते he shines अमति or भास्यति he whirls क्रामति or क्राम्यति he walks क्षामति or क्षाम्यति he is sad. So also चस्यति or चरति चुट्यति or चुटति सस्यति or सपति ॥

Thus क्रम+अप्+ति or क्रम्+वच्+ति । Now applies the following sūtra

२३२२ । क्रम परस्मैपदेपु । ० । ३ । ०३ ॥

कमेदीया स्यात्परस्मैपदे परे शिति । क्राम्यति - क्रमति । चकाम । क्राम्यतु-क्रामतु ॥

2322 The long is substituted in क्रम before a चित् affix, in the Parasmaipada.

As क्रामति क्रामतः, क्रामन्ति or क्राम्यति &c Per चकाम । Imperative क्राम्यतु or क्रामतु &c.

Why in the Parasmaipada ? Observe आक्रमते आदित्यः ॥

How do you explain the lengthening in उत्क्राम and संक्राम (Imperative 2nd Per Sg) For when हि is elided by लुक्, (VI 4 105) then by I 1 63 the affix being dropped by a लुक् elision, it would produce no effect and so there ought to have been no lengthening ? This is no valid objection The prohibition of I. 1. 63, applies to the अङ्ग stem after which the affix is elided Here क्रम्, is not a stem or anga with regard to हि, but it is a stem with regard to अङ्ग as क्रम्+अङ्ग+हि । Therefore, though हि is elided, the lengthening will take place by I 1 63, (प्रत्यय लक्षणम्.) ॥

२३२३ । सुक्रमोरनात्मनेपदनिमित्ते । ७ । २ । ३६ ॥

अत्रैवेद । अक्रामीत् ॥

2323 The augment इद् is added to ārdhadhātukaavalâdi affixes after ✓सु and ✓क्रम्, only then when they do not occasion the taking of the Personal endings of the Atmanepada

The roots सु and क्रम्, are udâtta, and will get इद् augment naturally, the sūtra makes a restriction or niyama The restriction is that when the roots themselves occasion ātmanepada affixes, then they do not take इद्, otherwise they will Thus अक्रामीत् ॥

502 ✓Kramu, To walk, step Pre क्रामति । Per. चक्राम । चक्रमतुः । I Fut. क्रमिता । II Fut क्रमिष्यति । Imperative क्रामतु । Imper अक्रामत् । Pote क्रामेत् । Bene. क्रम्यात् । Aorist अक्रमीत् । Condi अक्रमिष्यत् । Caus क्रमयति । Aorist अचक्रामत् । Desi. चिक्रमिषति । Inten चङ्क्रमयते । Ver क्रामतु । २३२३ । अक्रामीत् । २३२४ । अक्रामिष्यत् । इति न लुक् । चङ्क्रमीति or चङ्क्रान्ति । Past Part. Pass. क्रामित्वा । (VI 4 18 S. 3329) or क्रमित्वा । Nouns क्रमः । क्रमकः । चङ्क्रमण । नक्रः । क्रिमिः ॥

502 A. ✓Kramu, This root is ātmanepadi also when simple (I 3. 43 S 2716) Pre क्रमते । Per. चक्रमे । I Fut क्रमता । II Fut क्रम्यते । Imper. अक्रमत । Pote क्रमेत् । Bene क्रम्येत् । Aorist अक्रमत् । Condi अक्रम्यत् ॥

Here end the thirty Parasmaipadi roots,

अथ रेवत्यान्ता अनुदात्तैः ॥

The roots upto रेव inclusive are anudâtta.

अय ५०३, चय ५०४, पय ५०५, मय ५०६, वय ५०७, तय ५०८, णय ५०९, गतौ । अयते ॥

The Present is अयते । In forming the Perfect the following sūtra applies

२३२४ । दयायासश्च । ३ । १ । ३७ ॥

‘दय’ ‘अय’ ‘आस’ इभ्य आस्थाल्लिटि । अयाचके । अयिता । अयिष्येत् ॥

2324 After the verbs दय ‘to give,’ ‘to go,’ and ‘to protect,’ अय ‘to go,’ and आस ‘to sit,’ there is the affix आम्, when लिट् follows

Thus अयाञ्चके । First Future अयिता । Pot अयेत् । Benedictive अयिष्येत् । Before the affix ध्वम् of the Perfect and Aorist, the following rule applies —

इत्थं । विभाषेत । ८ । ३ । ८८ ॥

इत्थं परे प इदं सतः परेषां योध्यं मुञ्च निटाः धस्य वा सुधया स्यात् । अविधीक्ष्यम्-अविधीष्यम् । चापिष्ट । चापिद्वम्-चापिष्यम् ॥

2325 The cerebral sound is optionally substituted for the घ of योध्यम् and of the Aorist and the Perfect after the augment इत् when the stem ends in इण् ॥

Thus अविधीक्ष्यम् or अविधीष्यम् । Aorist: चापिष्ट चापिद्वम् or चापिष्यम् ॥

When उपसर्गाः ending in र र such as मर, दुर or प्रर precede √या the र is changed to ल by the following

इत्थं । उपसर्गाभ्याम् । ८ । २ । १८ ॥

अपतिपरमोपगतस्य योरेकत्वस्य स्यात् । मापते-पमापते । निम दुमो अयस्यासिद्ध्याप सत्यम् । निपत । दुपते । निदुगाम् । निमपत । दुमपत । प्रपत इति स्थिता इपम् । अप कपम् उदपति पितृप्यारमिभ्यः इति माप । इट् ङिट् कटो रम्यप्रि मरभ्यश्मपिष्यति । ष्टुः अमुदात्तस्य मरभ्यामनेपमनित्यम् × । अटिर्लट् लट् लृट् लृट् । धादिभ्याम् यपये । येप । मेपे । सेपे । तपे । प्रपयत । मेपे ॥

2326 स is substituted for the र of a Proposition when √यप follows.

Thus पमापते पमापते । The स of the Propositions दुम and निम is changed to र but this र is not changed to म् because it is aiddha thus we have the forms निपयम् दुपयम् । But there is a preposition निदु also the र of which is changed to म् as निमपयम् । See VII 2 46 So also there is a Proposition दुर which forms दुरमपते ॥

The word प्रययः is not formed from प्रति + √यप but from प्रति + इण् ॥

If the root यप is Atmanepadi why is it conjugated as Parasmaip di in the following line of Māgha:— 'udayati vītatordhva rāmi rajau' The word udayati is not formed by ud+√यप but from ud+√ल the ल is obtained by the analysis of √कटो as we have already shown. See √कटो । No 34° Or the following maxim applies:

Maxim:—The Atmanepada, which a root may take because it is enunciated in the Dhātupāṭha as anudātṭeta is not of universal application. This maxim we infer from the jñāpaka of √अटिष्ट which is shown with an indicatory इ । This root is of Aḍḍi class No. 7 It is read as anudātṭet. It would have been conjugated in the Atmanepada by the mere fact of its being called anudātṭet, the farther adding of इ shows that the anudātṭet Atmanepada is not universally valid.

In the Perfect of √यप the rule VI 4 120 § 2203 applies because the root begins with a य and so we have यपये and not येपे । But येपे मेपे सेपे तपे । प्रपयते and मेपे ॥

503 √Aya to go Pro. यपते । Per यपिष्ये । I Fut यपिता । II Fut यपिष्यते । Imperative यपयाम् । Imper यामत । Pots यपेत । Bone यपिष्ये, अविधीक्ष्य (or ध्य)म् । Aorist चापिष्ट चापिद्वम् (or ध्य)म् । CondI चापिष्यत । Caus चापयति । Aorist य + चापयत् । Desi चापिष्यते । Nouns चायः । यपः ॥

504 √Vaya, to go more Pro यपते । Per यपये । I Fut यपिता । Desi यपयिते । Inten यपयते ॥

504 ✓ Vaya, in the Yan luk. Pie वावयीति or वावति। D वावतः। Pl वावयति, 2 S वावयीषि, or वावसि, वावथः, वावथ, 1 S. वावयीमि or वावामि। वावावः, वावामः। Imperative वाव, वावयानि। Imper आवावत् ॥

505 ✓ Paya, to go Pie पयते। Per पेये। I Fut पयिता ॥

506 ✓ Maya, to go Pre मयते। Per मेये। I Fut मयिता ॥

507 ✓ Chaya, to go. Pre चयते। Per चेये। I Fut चयिता ॥

508 ✓ Taya, to go, move, to guard, protect Pie तयते। Per तये। I Fut तयिता। Noun तय 'protection'

509 ✓ Naya, to go; to protect According to Maitreya it means 'to protect' also Pre. नयते। Per नेये। I Fut नयिता ॥ In some lists ✓ पयि is also mentioned

दय ५१० । 'दानगतिरक्षयहि सादानेषु' । आदानं यद्वयम् । दयांचक्रे ॥

510 ✓ Daya, to grant, give, 2 to go, 3 to protect, 4 to hurt, (to feel pity) 5. to accept. The word आदान means to accept. Pre दयते। Per. दयांचक्रे। I Fut दयिता। Nouns दयालुः, दया ॥

रय ५११ गतौ ।

511 ✓ Raya, to go Pie रयते। Noun रायः ॥

ऊयो ५१२ तन्पुसंताने । ऊयांचक्रे ॥

512 ✓ Uyi, to weave, sew Pre ऊयते। Per. ऊयांचक्रे। I Fut ऊयिता। Caus. ऊययति। Aorist अ + ऊयियत्। Past Part Pass ऊतः। Past Part Active ऊतवान्। Ger. ऊयित्वा। Noun ऊतिः ॥

पूयी ५१३ विशरणो दुर्गन्धे च । पूयते । पुपूये ॥

513 ✓ Pūyī, to split up, to stink, to putrefy Pre पूयते। Per पुपूये। I Fut पूयिता। Caus पूययति। Aorist अपूपुयत्। Desj. पुपूयिष्यते। Inten पोपूय्यते। Yan luk पोपूयीति or पोपूयति। D पोपूत। Past Part Pass पूतः। Past Part. Active पूतवान्। Ger पूयित्वा। Nouns पूयः 'pus' पूतिः ॥

क्लूयी ५१४ शब्दे उन्दे च । क्लूयते ॥

514 ✓ Kṇūyī, to make a creaking sound, to be wet Pre. क्लूयते। Per. क्लूयते। I Fut क्लूयिता। Caus क्लोपयति (VII 3 36 S 2570) Aorist अक्लुपत्। Yan luk क्लोपूयीति। Noun क्लेक्लोपं वृष्टेदेव 'It rained enough to wet the garment'

क्षमायी ५१५ विधूनने । क्षमाये ॥

515 ✓ Kṣhmāyī, to shake, tremble Pre क्षमायते। Per क्षमाये। I Fut, क्षमायिता। Caus क्षमाययति। Aor अक्षिम्सयत्। Caus Yan luk चाक्षमाययतीति। Desj. चिक्षमाययते। Inten. चाक्षमाय्यते। Yan luk चाक्षमायीति, or चाक्षमाति D. चाक्षमीत। Imperative चाक्षमीतात् and चाक्षमीहि। Past Part. Pass. क्षमातः। Past Part Act, क्षमातवान् ॥

स्फायी ५१६, ओप्यायी ५१७, वृद्धौ । स्फायते, पस्फाये, प्यायते ॥

516 ✓ Sphāyī, 517 ✓ Opyāyī, to grow large or fat, to swell Pie स्फायते। Per पस्फाये। I Fut स्फायिता। Cause स्फासयति। (VII 3. 41 S 2593) Aorist अपिस्फवत्। Yan luk पास्फावयति। Nouns, स्फाः। स्फावडम। स्फीरः। Past Part. Pass. स्फीतः। (VI 1. 22 S. 3044) Past. Part. Pass स्फीतवान् ॥

517 *बोधापो वृद्धी* 'To grow large Present व्यावसे । In forming the Perfect *वी* is substituted by the following

२३२० । लिट्ठे । २८ । १ । २६ ॥

लिट्ठि वरि च व्याव बोधापो म्यात् । पुन प्रसङ्गविज्ञानात्वीयत्वात् द्वित्वम् । 'वरनेकाच' — (३-) इति म्य । विव्ये । विव्यति । विव्यर ।

2327 There is substitution of *वी* for *व्याव* when the affixes of the Perfect (लिट्) and the Intensive (वर) follow

The anapatti of the word *व्यावा* ceases. The phrase *व्याव वी* of the preceding *Ashtādhyāyī* sūtra is drawn into this by force of the word च 'and' thus व्याविव्ये व्याविव्यसे व्याविव्यरे । The rule of substitution of *वी* being a subsequent rule would have demanded reduplication which precedes it in order. The reduplication, however, takes place after the substitution by force of the maxim of पुनः प्रसङ्ग 'occasionally the formation of a particular form is accounted for by the fact that a preceding rule is allowed to apply again after it had previously been superseded by a subsequent rule. Thus वी+लिट् = वि+वी+त् = वि+व्य+व (1/4 82 B 272 the व being substituted) = व्याविव्ये with the affix वा । So also in the Intensive as व्यावेरीयसे व्यावेरीयसे, व्यावेरीयसे ।

In the Aorist the following rule applies —

२३२८ । दीपनन्धुषूरितायिव्यायिव्योऽन्यत्तस्याम् ॥ ३ । १ । ६१ ॥

व्याविव्येतिवचः । म्यादेकवचनं तस्यां वरे ।

2328 *विष्य* is optionally the substitute of *वि* when *त* the third person singular of the Atmanepada follows, after the verbs *दीप* 'to shine', *कम्* 'to be produced', *धुष* 'to touch or know' *पूर* 'to be full', *ताम्* 'to extend or protect' and *व्याम्* 'to swell'

NOTE :—Thus *वदीपि* or *वदीपिट्* 'he shone' ; *वज्जनि* or *वज्जनिट्* 'he was produced' ; *वधोषि* or *वधुषट्* 'he knew' *वपूरि* or *वपूरिट्* 'he was full' ; *वतापि* or *वतापिट्* 'he extended' ; *व्यापि* or *व्यापिट्* 'he grew'

Then applies the following

२३२९ । विष्यो लुक् । ६ । ४ । १०४ ॥

विष्यः परस्य तस्यस्यमुक्तव्यात् । व्यापि—व्यापिट् ।

2329 The personal-ending *त* is elided after *विष्य* the third person, singular Atmanepada of the Aorist

Thus *व्यापि* or *व्यापिट्* ।

NOTE —As *वज्जाति*, *वप्राति* *वज्जाति* *वप्राति* । So also *वज्जातिराम्* *वज्जातिराम्* here the elision of the personal affix *त* (III. I 60) of the Aorist being considered as *aniddha*, the affixes *ताम्* and *तस्यम्* are not elided ; though if the sūtra were to be literally interpreted, *तस्य* affix after *विष्य* ought to be elided. Or the word *कटिनि* is understood here, so that *कित्* and *कित्* affixes of *विष्य* are elided and not every affix

517 ✓ *Opāyā* 'to grow large' Pre व्यावसे । Pre विव्ये । विव्यते । विव्यरे । विव्यिषे । विव्यिषे । विव्यिष्ये । विव्यिष्ये । I Fut व्याविसा । Aorist व्यापि or व्यापिट् । Inten. वेरीयते । Yān ink व्याविसा D व्याविसा । Past Part. Pass. वीना । Act वीनयाम् । Noun व्याविसा ।

तायृ ५१८ संतानपालनयोः । सतानः प्रबन्धः । तायते । तताये ।
अतायि-अतायिष्ट ॥

518 ✓ Tāyri, to spread, extend, 2 to protect, preserve. The word santāna means context. Pre तायते । Per तताये । I Fut तायिता । Aorist अतायि or अतायिष्ट । Caus ताययति । Aorist अनतायत् । Past Part. Pass तायितः । Act, तायितवान् ।

शाल ५१९ चलनसंवरणयोः ।

519 ✓ Śala, to shake, to tremble, to cover, to go Pre शलेते । Per शेले । I Fut शलिता । II Fut शलिष्यते । Imperative शलताम् । Imper अशलत् । Pote. शलेत् । Bene शलिषीष्ट । Aorist अशलिष्ट । Caus शलयति । Aorist अशीशलत् । Inten, शाश्ल्यते । Yan luk शाशलीति or शाशलति । Imperfect अशाशल् । Past. Part. Pass शलितः । Ger, शलित्वा । Nouns, शलभः । शलकम् । शलाका । शालूकः । शललम् । शलालुः ॥

519 A ✓ Chala, has the same meaning as शल । Not found in the Siddhanta nor in the Madhaviya, but given by Westergaard.

वल ५२०, वल्ल ५२१, संवरणे संचरणे च । ववले । ववल्ले ॥

520. ✓ Vala, 521 ✓ Valla, to cover, enclose, to go Pre वनते । Per. ववले । Caus. वलयति । It is मित् according to Bhoja .See ✓ 854 Nouns वाल । वारः । वलिन । वलिम । वलि । वलयः । वलभोः । वलाकः । वालाकिः । वलभीर्क ॥

521. ✓ Valla, to cover, to go, move Pre वल्लते । Per. ववल्ले । I Fut. वल्लिता । Inten Yan luk Imperfect अवावल् । Nouns वल्लभः । वल्लरी । वल्लिः । वल्ली । वल्लु, 'dried meat'

मल ५२२, मल्ल ५२३, धारणे । मेले । ममल्ले ॥

522 ✓ Mala, 523 ✓ Malla, to hold, possess Pre मलते । Per मेले । I Fut मलिता । Nouns माला । माली । मलयः । मलम । मलिनः । मलीमसः । आमलकी ॥

523 ✓ Malla, to hold, possess Pre मल्लते । Nouns मल्लः । मल्लिका । मल्लकः । मलमल्लम् ॥

भल ५२४, भल्ल ५२५, परिभाषणहिंसादानेषु । बभले । बभल्ले ॥

524 ✓ Bhala, 525 ✓ Bhalla, 1. to describe, 2. to hurt, 3. to give. Pre. भलते । Nouns भालम् । भल्लकः । भल्ल. ॥

525 ✓ Bhalla, Pre भल्लते । Nouns भल्लुकः । भल्लः । भल्ली ॥

कल ५२६ शब्दसंख्यानयोः । कलते । चकले ॥

526 ✓ Kala, to sound, to count Pre. कलते । Per. चकले । Nouns कालः । काली । कलिकम् । कलभः । कलिः । कलिका ॥

**कल्लः ५२७ अव्यक्ते शब्दे । कल्लते अशब्दे इति स्वामी । अशब्द-
 रूपाव्योभाव इति च ॥**

527. ✓ Kalla, to sound indistinctly According to Kshirsawāmi it means 'to remain silent, to make no sound'. Pre कल्लते । Noun कल्लोल ॥

तेवृ ५२८, देवृ ५२९, देवने । तितेवे । दिदेवे ॥

528. ✓ Tevri, 529 ✓ Devri, to play, sport Pre तेवते । Per. तितेवे । I Fut तेविता । II Fut. तेविष्यते । Imperative तेवताम् । Imper अतेवत् । Pote. तेवेत् । Bene तेविषीष्ट । Caus. तेवयति, Aorist अतितेवत् । Desi. तितेविषते । Inten तेतेव्यते । Noun तयू. (VI. 3 19. S. 2561).

539 ✓Devṛi, to play Pre देवते । Nouns देवः (Up 111 133) देवः (Up I, 106). वयः ॥

पेवृ ५३०, गेवृ ५३१, ग्लेवृ ५३२, पेवृ ५३३, मेवृ ५३४, म्लेवृ ५३५, सेवने । परतिविध्य- (२२७५) इति पञ्चम् । परिप्रेषते । विप्रेषे । अयं सोपदेशोऽपीति न्यासकारादयः । सद्भाष्यविशुद्धम् । गेवते । जिगेवे । जिग्लेवे । पिपेवे । मेवते । म्लेवते ॥

530 ✓Shevṛi 531 ✓Geṛi 532 ✓Glerṛi 533 ✓Perṛi 534 ✓Merṛi 535 ✓Mlerṛi (530 ✓Savṛi, 537 ✓Kherṛi, 538 ✓Klerṛi 539 ✓Kevṛi) to serve Pre सेवते । Per सिवे । I Fut. सविता । Caus. सेवयति Aorist सविषेत् । Desi सिसेविषते । The s is not changed to v by VIII. 61 S 2627 Ioten, सेवेयते । Noun सवृः । Past Part. Pass सेवित । Ger सेवित्वा ॥

NOTE—This root is sanctioned by Nyaṣakāra and others as सेव । But this is against Bhāṣya.

531 ✓Geṛi to serve, Pre सेवते । Per जिगेवे ॥

532 ✓Glerṛi, to serve worship Pre सिषते । Per जिग्लेवे ॥

533 ✓Perṛi to serve Pre वेवते । Per पिपेवे ॥

534 ✓Merṛi to serve Pre मेवते ॥

535 ✓Mlerṛi to serve; Ite म्लेवते ॥

शेवृ, ५३६, खेवृ ५३७, स्त्रेवृ ५३८, फेवृ ५३९, इत्यप्येके ।

536 ✓Sevṛi to serve Pre सेवते ॥

537 ✓Kherṛi to serve Pre खेवते ॥

538 ✓Plevṛi to serve Pre प्वेवते ॥

539 ✓Kevṛi to serve Pre केवते ॥

रेवृ ५४० लुचगते । प्रवर्गति प्रवर्गति । रेवते ॥

540 ✓Reṛi, to go to jump, Pre रेवते । Nouns रेवा । रेवता ।

NOTE—According to Mallareya रेव and र्वव are two roots But this is doubtful.

Here end Anuddīṭa roots ending with रेव ॥

अथावत्पन्ता परस्मैपदिन ॥

मन्थ ५४१ मन्थने । मन्थ्य ॥

From this up to ✓यनि are uddīṭa i e Parasmaipadīna

541 ✓Mavya, to fasten bind Pre मय्यति । Per मन्थ्य । I Fut. मय्यिता ।

II Fut. मय्यिष्यति । Imper मय्यन् । Imper मन्थ्यन् । Poten मय्येत् । Bene मय्यात् ।

Aorist मन्थ्येत् । Caus मय्ययति । Aorist मन्थयन् । Desi मिमयिषति । Inteo

मामय्यते । Noun लु मय्यि is मामयिता or मामयिता । (VIII. 4 64 S 60 VI 4 49

S. 2631) Past. Part. Pass मय्यित । Ger मय्यित्वा ॥

541 ✓Mavya, Yau luk conjugation Pre मामय्यति or मामति । D मामेताः ।

Pl मामय्यति । २ S मामय्यिषि or मामति । मामिषा । मामिषा । 1 S, मामय्यिमि or मा

मिमि । मामेताः । म मामि । Imper मामय्यितु मामिताम् or मामतु । D मामेताम् । Pl

मामय्यतु । २ S मामय्यिषि or मामितात । Dual, मामेताम् । Pl, मामिता । 1 S मामय्यानि

मामय्याय । Imperfect मामय्यीतु । मामेताम् । मामय्यतु । २ S चमाम । 1 S चमाम-

य्यम् । D चमामाय । Pl, चमामिम ॥

सूक्ष्म ५४२, ईक्ष्म ५४३, ईर्ष्य ५४४, ईर्ष्याः ।

542 ✓ Shūkṣhya (Sūrksbha), 543 ✓ Ikṣhya, 544 ✓ Irṣhya, to disrespect, disregard, slight Pre सूक्ष्मति or सूक्ष्मयति । Per सुसूक्ष्म । I Fut सूक्ष्मयिता । II, Fut सूक्ष्मयिष्यति । Imper सूक्ष्मयतु । Imper असूक्ष्मयत् । Potent सूक्ष्मयेत् । Bene, सूक्ष्मयात् । Aorist असूक्ष्मयत् । Condi असूक्ष्मयिष्यत् । Caus सूक्ष्मययति । Aorist असूसूक्ष्मयत् । Desi सुसूक्ष्मयिषति । Inten सोसूक्ष्मयते or °द्वयते । Yan luk सोसूक्ष्मयति or सोसूक्ष्मयिषति ॥

543 ✓ Ikṣhya, to envy Pre ईक्ष्मयति । Per. ईक्ष्मयाचकार । I Fut ईक्ष्मयिता । II Fut ईक्ष्मयिष्यति । Imper ईक्ष्मयतु । Imper ऐक्ष्मयत् । Potent ईक्ष्मयेत् । Bene, ईक्ष्मयात् । Aorist ऐक्ष्मयत् । Condi ऐक्ष्मयिष्यत् । Caus ईक्ष्मययति । Aorist ऐक्ष्मययत् । Desi ईक्ष्मयिषति ॥

544 ✓ Irṣhya, to envy, Pre ईर्ष्यति । Per ईर्ष्याचकार । I Fut ईर्ष्यिता । Caus, ईर्ष्ययति । Aorist ऐर्ष्ययत् । Desi ईर्ष्ययिषति or ईर्ष्ययिषति (III 1 7. S 2608 Vart). Noun ईर्ष्या ॥

हय ५४५ गतौ । अहयोत् । यान्तत्वात् वृद्धिः ॥

545 ✓ Haya, to go Pre हयति । Per जहाय । जहयिष्य । I Fut हयिता । Aorist, अहयोत् (There is no Viiddhi as the root ends in य VII 2 5 S 2299) Caus हययति । Aorist अजोहयत् । Desi जिहयिषति । Inten जाहयते । Ger हयित्वा । Noun हत् (with kvip), हयः horse.

545 ✓ Haya, Yan luk conjugation pre. जाहयोति or जाहति । D जाहतः । Pl जाहयति । 2 S. जाहसि । 1 S जाहामि ॥

शुच्यी ५४६ अभिषवे । अवयवानां शिथिलीकरणं सुभायाः सधानं चाभिषवः स्नानं च । शुशुच्य । चुच्य ५४६ वा इत्येके ॥

546 ✓ Suchyī to squeeze, express (as juice), to distil. Abhishava means the loosening of the ingredients or members of a thing, as well as to distil liquor According to Chandra it means 'to bathe' also It is the sacred bath or baptism, Some read the root as ✓chuchya Pre शुच्यति । Per शुशुच्य । I Fut, शुच्यिता । Caus, शुच्ययति । Aorist अशुशुच्यत् । Desi शुशुच्ययति । Inten शोशुच्यते । Noun in वृच् शोशुचिता or शोशुचिता । Noun शुक्तिः ॥

546 1 Suchyī, Yan luk conjugation Pre शोशुच्योति or शोशोक्ति । d, शोशुक्तः । Pl, शोशुच्यति । 2. S शोशुच्यपि or शोशोक्ति । 1 S. शोशुच्यमि or शोशोचिम । शोशुच्ये । Imper, शोशोक्तु or शोशुग्ध । Imperfect अशोशुच्युः । अशोशुच्यम् ॥

546 A ✓ Chuchya, to squeeze &c Pre चुच्यति ।

हर्ष ५४७ गतिकान्त्योः । जहर्ष ॥

547 ✓ Harya, to go, to worship, to be weary or fatigued Pre हर्षति । Per जहर्ष्य । I Fut हर्षयिता । Caus. हर्षयति । Aorist अजहर्षयत् । Desi जिहर्षयति । Inten, जाहर्षयते । Trich जाहर्षा or जाहर्षयिता । Nouns हः (with kvip) हार्य्य । Ger हर्षयित्वा ॥

547 ✓ Harya, Yan luk conjugation Pre जाहर्ष्यति । जाहर्षति । d जाहर्षा Pl जाहर्षयति । 2. S. जाहर्षयि । 1. S जाहर्षमि । Imperative जाहर्षहि । जाहर्षयाणि । I अजहर्षयत् । अजाहर्षाम् । अजाहर्षुः । अजाहर्ष्यम् ॥

अल ५४८ भूषणपर्याप्तिवारणेष । अलति । अल ॥

548. ✓ Ala, to adorn, to be competent or able, to prevent. Pre, अलति । Perfect अलत् । In forming the Aorist, the following sūtra applies:

tal. Thus मीलति, प्रमीलति, स्मीलति, दमीलति । Pre. मीलति । Per मिमील । I Fut मीलिता । Caus मीलयति । Aorist अमीमिलत् । Desi. मिमीलिषति । Inten मिमिष्यते । Yan luk मेमीलीति or मेमीलति ॥

घोल ५५४ प्रतिधुम्भे । प्रतिघुम्भौ रोधनम् ॥

554. ✓ Pīla, to check, obstruct, hinder Pratishtumbha means obstruction, Pre. पीलति । Per. पिपील । I Fut पीलिता । Noun पीला । घेलः । पीलुः । पीलुकुणः ॥

नील ५५५ वर्णे । निनील ॥

555, ✓ Nīla or nīla, to colour or dye blue, Mādhava reads the root as नील । Pre नीलति । प्रणीलति । Per. निनील । I Fut. नीलिता । Nouns नीलः । नीलो or नीला ॥

शील ५५६ समाधौ । शीलति ॥

556 ✓ Śīla, to meditate, contemplate Pre शीलति । Nouns शीलम् । शैली ।

कील ५५७ बन्धने ।

557 ✓ Kīla to bind, 'to stake' Pre कीलति । Nouns कीलः । कीलकं ॥

कूल ५५८ आवरणे ।

558 ✓ Kūla, to cover कूलति । Noun कूलं ॥

शूल ५५९ रुजायां संघाते च ।

559. ✓ Śūla, to be ill, to make loud noise, to impale According to Mādhava संघाते च । Pre शूलति । Noun शूलम् ॥

तूल ५६० निष्कर्षे । निष्कर्षौ निष्कोषणम् । तथ्यान्तर्गतस्य बहिर्निःसारणम् । तुतूल ॥

560 ✓ Tūla, to draw out. Nishkarsha means unsheathing, bringing out that which is within hence 'to extract' Pre तूलति । Per तुतूल । Derivative Nominal root तूलेनामुकुष्यति=अनुतूलयति । The शिच् added by III 1. 25. Aorist अतुतूलत् । Noun तूलम् ॥

पूल ५६१ संघाते ।

561 ✓ Pūla, to heap up, collect. Pre पूलति । Noun पूलः ॥

मूल ५६२ प्रतिष्ठायाम् ।

562 ✓ Mūla, to be firm, stand fast, to take root. Pre, मूलति । Nouns. मूलम् । मूल्यम् । मूलकः ।

फल ५६३, निष्पत्तौ । फेलुः । फेलुः ।

563. ✓ Phala, to bear fruit, accomplish. Pre फलति । Per. फलो । फेलुः । फेलुः । Nouns. फल । फलकं । Past Part Pass फलितम् ॥

धुल्ल ५६४ भावकरणे । भावकरणमभिप्रायादिष्कारः ।

564 ✓ Chulla, to intimate one's desire, to sport. Pre धुल्लति । Noun धुल्लि । धुल्ली ॥

फुल्ल ५६५ विकसने ।

565 ✓ Phulla. to bloom, expand. Pre, फुल्लति । Noun फुल्लः । Past. Part. Pass. फुल्लितः । Ger. फुल्लित्वा ॥

चिल्ल ५६६ रौधियवे भावकरणे च ।

566 ✓ Chilla to become loose to intimate one's desire Pre चिल्लति ।
N un चिल्लः ॥

तिल ५६७ गतौ । तेनति । तिल्ल इत्येके । तिल्लति ॥

567 ✓ Tila to go, move Some read it as तिल्ल and conjugate it as
तिल्लति । Pre तनति । Noun तिल । तिन्निभम् ॥

वेल्ल ५६८, खेल्ल ५६९, कोल्ल ५७०, खेल्ल ५७१, पवेल्ल ५७२,
खेल्ल ५७३, चल्लने । पञ्च अक्षित पद्यो लोपय ॥

568. ✓ Vell, 569. ✓ Chell, 570 ✓ Kell, 571 ✓ Khell, 572 ✓ Kshvell
573 ✓ Vella, to move, tremble shake play, sport. The first five have an indica-
tory च the last ends in ल and has a स as penultimate Pre वेल्लति । Caus Aorist
चविवेभत् । Noun वेला ।

569 ✓ Chell, Pre लेवति । Caus Aorist चविवेभत् । Noun चेला, ८ चेनी, ९
चेनम् ॥

570 ✓ Kell, Pre लेवति । Caus Aorist चविवेभत् । Nouns. केतिः । केभिन्,
केसः ॥

571 ✓ Khell, Pre खेवति । Caus Aorist चविखेभत् । Noun खेला ॥

572 ✓ Kshvell, Pre खल्लति ॥

573 ✓ Vella, Pre वल्लति । Caus Aorist चविवेभत् । Noun वेलाः poison

पेल्ल ५७४, कोल्ल ५७५, खेल्ल ५७६ गतौ । पेस इत्येके ॥

574 ✓ Pell, 575 ✓ Phell, 576 ✓ Sell, to go move, shake Some
read पेल्ल also Pre पेवति । Caus Aorist चापवेभत् । Noun पेला ॥

575 ✓ Phell, Pre पेवति ।

576 ✓ Sell, Pre सेवति । Caus Aorist चविसेवेत् ॥

Note Here in some texts we find the following three roots also —the:—

खेस पेस सेम् ॥

सल्ल ५७७ सल्लने । सल्लति । सम्भालीत् ॥

577 ✓ Salla to stumble, Pre सल्लति । Per सल्लाम । Aorist असल्लाम ।
Caus. स सल्लयति । It is मिम् according to Bhoja See ✓ 854.

खल्ल ५७८ सचये ।

578. ✓ Khala to gather collect. Also सल्लने to move, shake Pre खल्लति ।
Per सल्लाम । Aorist असल्लाम । Verbs खल्लः knave खल्लम् । खल्लतिः 'bald

गल्ल ५७९ अदने । गल्लति । अगालीत् ॥

579 ✓ Gah, to swallow Pre गल्लति । Aorist. अगालीत् । Nouns. गला ॥

षल्ल ७८० गतौ । मल्लति ॥

580 ✓ Shala to go Pre मल्लति । Caus. मल्लयति Aorist मल्लिषत् । Nouns
माला । मल्लिषः ॥

दल्ल ५८१ विवरये ।

581 ✓ Dala to burst open split cleave crack Pre दल्लति । Caus दल्लयति ।
It is मिम् according to Bhoja See ✓ 854. Nouns दालिभम् । कुट्टाला ॥

श्वल ५८२, श्वल ५८३, आश्वगमते । शश्वल । अश्वलीत् । शश्वल्ल ।
अश्वलीत् ॥

582 ✓ Śvala, to run, go quickly. Pre श्वलति । Per शश्वल । Aorist. अश्वलीत् । Caus श्वलयति । Aorist अश्वलीत् । Desi शश्वलति । Inten शश्वल्यते ॥

583 ✓ Śvala, Pe श्वलति । Per शश्वल । Aorist अश्वलीत् ।

खोल ५८४, खोर् ५८५ क, गतिप्रतिधाते । खोलति । खोरति ॥

584 ✓ Kholri, 584 A ✓ Khorri, to limp, to be lame Pre खोलति । Per. खोर् । Caus खलयति, Aorist अचुखोलत् । Noun, खोडः 'lame'

584 A ✓ Khorri Pre खोरति ॥

धोर ५८६, गतिचातुर्गे । धोरति ॥

585 ✓ Dhorri, to go quickly, to be skilful, to trot Pre. धोरति । I Fut. धोरिता । Caus Aorist अदुधोरत् । Aorist धोरितकः ॥

त्सर ५८७ छद्मगती । त्सर । त्सरीत् ॥

586 ✓ Tsara to go or approach gently or stealthily, creep, crawl, to proceed crookedly, or fraudulently Per त्सरति । Per त्सर । त्सरतु । I Fut त्सरिता । Aorist अत्सरीत् । Desi तित्सरति । Inten तात्सर्यते । Yan luk तात्सरीति or तात्सरि, २ S तात्सरि । Imperfect अत त्सः । Nouns त्सरुः । त्सरुकः ॥

क्वमर ५८७ हूक्षने । क्वमर ॥

587 ✓ Kmar, to be crooked, act dishonestly, deceive. Per क्वमरति । Per. क्वमर । I Fut क्वरिता । Aorist अक्वमीत् ॥

अभ ५८८, बभ्र ५८९, मभ ५९०, चर ५९१, गत्यर्थः । चर-
तिभक्तयोऽपि । अभति । आनभ । मा भवानभोत् । अङ्गान्त्यरेकस्यातः समीपत्वात्
भावान्न वृद्धिः ॥

588 ✓ Abha, 589 ✓ Babha, 590 ✓ Mabha, 591 ✓ Chara, to go to move ✓ चर means also to eat Pre अभति । Per. आनभ । I Fut अभिता । Aorist अ + अभोत् as मा भवानभोत् । The र here is final of an anga, yet as it is not in the proximity of अ, because भ intervenes, it does not cause the vridhhi of the अ of ✓ अभ (See S 2330) Caus अभयति Aorist आबिभत् । Desi. अबिभति । Nouns. अभम । अभी । आभम ॥

589. ✓ Bhabha, Pre बभति । Per ब्रबभ । I Fut. अभिता । Desi. बिबभति । Inten बाबभ्यते । Yan luk बाबभति । Abhabhi. Imperfect अबिबभ or बाबभ ॥

590 ✓ Mabha Pre. मभति ॥

591 ✓ Chara, Pre. चरति । Per चचार । चेतुः । चेरुः । I Fut चरिता । Aorist. अचारीत् । Desi चिचरति । Inten चच्चर्यते । Yan luk चच्चरीति or चच्चरति । Imperfect अचच्च । Nouns आचार्यः । चरः f चरी । चराचरः । चरिष्णुः । चरण । चरित्रम् । चरः । चरम् । चरम् । Adj. in य चर्यम् । आचर्यः । उपचार्यम् ॥

ष्ठिवु ५९२ निरसने । ष्ठिवुल्लमुः (२३२०) इति दीर्घः । ष्ठीवति । अस्य
द्वितीयस्यकारणकारो षिति वृत्तिः । तिष्ठेव । तिष्ठिवतुः । तिष्ठिवुः । तिष्ठेव । तिष्ठि-
वतुः । तिष्ठिवुः । हलि च (३५४) इति दीर्घः । ष्ठीव्यात् ॥

592 ✓ Shthivu to spit The short व becomes long वी by VII. 3. 75 S. 2320. Is ष्ठीवति । According to the Vritti the second letter of this root is

597 ✓ Tiva, to grow fat Pre. तीवति । Per. तितिव । Noun. तीवरः 'a hunter'

598 ✓ Niva, Pre प्रणीवति । Per. निनीव । Noun. नीवरः 'a trader.'

क्षीवु ५९९, क्षेवु ५९९ क, भिरसने ।

599 ✓ Kṣhīvu (Kṣhīvu) to spit; eject from the mouth According to Chandra the root is क्षेवु । Pre क्षीवति or क्षेयति । Past Part. Pass. क्षयतः । Ger. क्षीवित्वा or क्षयत्वा ।

599 A ✓ Kṣhevu, Pre क्षेयति, ॥

**उर्वी ६००, तुर्वी ६०१, थुर्वी ६०२, दुर्वी ६०३, धुर्वी ६०४ हिं-
सार्थाः । ऊर्वाचकार । 'उपधायां च' (२२६५) इति दीर्घः । तुर्व ॥**

600 ✓ Urvī, 601 ✓ Turvī, 602 ✓ Thurvī, 603 ✓ Durvī, 604 ✓ Dhurvī, to hunt Pre. ऊर्वति । The lengthening is by VIII. 2 78 S. 2265, Per. उवा चकार । I Fut ऊर्वता । II Fut ऊर्विष्यति । Impve ऊर्वतु । Imper ऊर्वन्तु । Poten. ऊर्वन्तु । Bene ऊर्वन्तु । Aorist ऊर्वीत । Caus ऊर्वयति । Aorist अ+ऊर्वितु । Desi. ऊर्विष्यति । Noun ऊः d उर्वे Pl उरः । Past Part Pass. ऊर्वाः । Active ऊर्वावान् ॥

601 ✓ Turvī, Pre तुर्वति । Per. तुर्वतु । I Fut तूर्विता । Caus. तूर्वयति । Aorist अतुर्वत् । Desi. तूर्विष्यति । Inten. तोतुर्वत् । Past. Part Pass. तूर्वाः । Active तूर्वावान् । Ger तूर्वित्वा ।

Yan luk Pre. तोतुर्वीति or तोतोर्वि । (VI 4, 21 S. 2655, and E. 1. 4 S. 2656). तोतुर्वः । (VIII 2, 77, S. 354), तोतुर्वति । Impai. तोतोर्वु or तोतुर्वत् । 2. S. तोतुर्वि । d. तोतुर्वम् । Aorist अतोतोः । अतोतुर्वुः ॥

602. ✓ Thurvī, Pre थुर्वति or थुर्वति ॥

603, ✓ Durvī, Pre, दुर्वति or दूषति ।

604 ✓ Dhurvī, Per धूर्वति । Noun. धूः d धुरे । धूर्पति or धूःपतिः । धोरेयः । धूक्तेः ।

गुर्वी ६०५ उद्यमने । गूर्वति । जुगूर्व ॥

605. ✓ Gurvī, to endeavour, Pre, गूर्वति । Per. जुगूर्व । Noun गुर्वः ॥

मुर्वी ६०६ बन्धने ।

606. ✓ Murvī (Mūrvī), to bind, tie, Pre. मूर्वति । Per, मुगूर्व । Noun, मुर्वा ।

पुर्व ६०७, पर्व ६०८, मर्व ६०९ पूरणे ।

607 ✓ Purva (pūrva), 608, ✓ paiva, 609 ✓ Marva, to fill. Pre, पूर्वति (S. 2265). Nouns पूः । पूर्वः ॥

608. ✓ Parva, Pre, पर्वति । Per, पर्व । I Fut. पर्विता । Desi. पुपर्विष्यति । Inten. पापर्वते । Yan luk पापर्वत् Imperfect अपापः । Noun, पः d. पसे Pl, परः । पर्वतः । पर्वती ॥

609 ✓ Marva, Pre मर्वति ।

चर्व ६१० अदने ।

610 ✓ Chaiva to chew. Pre. चर्वति । Caus. चर्वयति ।

भर्व ६११ हिंसायाम् ।

611 ✓ Bhaiva, to hurt, Pre भर्वति ।

कर्व ६१२, खर्व ६१३, गर्व ६१४ दर्पे ।

612 ✓ Karva, 613, ✓ Kharva, 614, ✓ Garva, to be proud, to boast Pre. कर्वति ।

613 ✓ Kharva, Pre खर्वति ।

614, ✓ Garva, Pre गर्वति ।

अर्व ६१५, शर्व ६१६ पर्व ६१७ हिसायाम् । ज्ञानवं । शशति ।
सर्वसि ॥

615 ✓ Arva, 610 ✓ Sarva ॐ, ✓ Sharva, to kill the અર્વા. ૧૫
અર્વા, ૧૬૫. અર્વા. ૧૬૫. ૧૬૫.

010 4/Sarva Pre gadya / \ un gadya f gadya / n

617 ✓ Sharva, Pre संवत्ति । Can संवत्ति । Des of Can सिद्धि पति ।
Ordinary Deal सिद्धि पति Nonu मय । लब्धा ॥

इषि ६१८ व्याप्तौ । अनगति । अनुषां चकार ॥

618 १।, to invade suraṁśi Pre दन्वति : Per दन्वती चकार : I Fut दन्वतिषि । II Fut दन्वियिषति Imperative दन्वतु : Imper दन्वतु । Base दन्वयत् । Aorist, दन्वोत् । Caus दन्वययति : Aorist दन्वयिषत् । Del. दन्वय यवति । Noun दन्वयका' । 'stara.

पिचि ६१६, मिचि ६००, थिचि ६२१ सेचने । नृनीये मूधन्योः
प्राद्विरत्येके । सेचने इति तद्विषयम् । मित्रार्थः । पिचि नृषः ॥

619 ✓ Piri Gṛi ✓ Si ri Gṛi ✓ Si ri to wet to moisten. According to some the third root is सिषि. According to Tarangini there is also to serve also Pre विप्रसि। Per विप्रस्य।। F L विप्रसि।। U us विप्रसयसि। Aorist अविप्रसयत्। Deat विप्रसयिष्यति। Inten वदिस्यसे।

030 1/ Mivi to o'ranki to honor I're मित्रमिति ।

031 ✓ पृथिवी इव भिन्नसि पतिन्युपल ।

ઉપર A વિધિ ✓ Shree I re સિદ્ધાન્ત ।

ह्रियि ६२२, दिवि ६२३, धियि ६२४, जिचि ६२५ प्रीयनाथाः ।
हिनेवति । दिनकति ॥

622 ✓ Hiri (iv) 623 ✓ Hiri, 624 ✓ Hiri 625 ✓ Hiri, to be glad
or to gladden. P = हिर्यसि । Per किरियसि । Fut हिर्यसि ।

৬৩ ১/১৭১ Pro বিদ্যুতি।

Q21 ✓ Fufu 'to glad en, to be glad In conjugating this root the follow
ing extra applies —

२३३२ । धिन्नाग्रिहपथ्योर च । ३ । १ । ८० ।

अथोक्तं त्रिपुरासुरवधे । अत्रापि चतुर्वर्गः । अतो जीवः (२१०८) । तस्य इतिमित्त-
द्वितीयमप्युच्यते । अत्रापि चतुर्वर्गः । अतो जीवः (२१०८) । तस्य इतिमित्त-

2332 The vikarana उ comes (instead of ष) after the roots फुस to please, and षस to hurt, when a sārvaadhātuka affix denoting the agent follows, and in these verbs ष is the substitute of the final उ of these two roots.

The roots *पुन्य* and *सुप* belong both to the Bhāṭṭi class. Thus *पुन्य* + *ति* = *पुन्य* + *क्* + *उ* + *ति* = *पुन्य* + *उ* + *ति* (The *क्* is elided by VI 4 48 S 2308) = *पुन्येति* he pleases. It might be asked why there is no *guṇa* of the short penultimate *य* of *पुन्य* by rule VII 3 86 which requires the base to be *guṇated* before the *सर्वधातु* affix *उ*. The answer is to be found in sūtra I 1 57 the zero substitute of *क्*, though a blank is like the former occupant (*अध्वना*) and thus prevents *guṇa* and *य* is not considered penultimate.

While the उ itself is gminated before the पित् affix तिप्, though it is not gminated before non-pit affixes, as धितुः, धिन्वन्ति ॥ In forming the First Person dual and plural, the next sūtra gives an option

NOTE Though the root धिन्व्, ✓ Dhinv originally is not one that ends in श्र and it assumes the form धिनद्वा subsequently, yet at the time of applying the ādhadhātuka affix उ, it is श्र ending, so the lopā rule VI. 4 48 S. 2308 applies

२३३३ । लोपश्चास्थान्यतरस्यां म्रोः । ६ । ४ । १०७ ॥

असंयोगपूर्वो यः प्रत्ययोकारस्तदन्तस्याङ्गस्य लोपो वा स्यात् म्रोः परयो । धिन्व - धिनुवः । धिन्म - धिनुमः । सिपि तु परत्वादगुणः । धिनोमि ॥

2333 The उ of the vikārana उ and णु where not preceded by a conjunct (ऽ) consonant, may be elided optionally before a personal ending beginning with म or व् ॥

Thus धिन्व or धिनुवः, धिन्म or धिनुमः । Before the affix सिप्, however there will be gura, by the subsequent rule because the affix is पित् and thus we have धिनोमि ॥

In forming the Imperative the following rule applies,

२३३४ । उतर्द्धं प्रत्ययोदसंयोगपूर्वसि । ६ । ४ । १०६ ॥

असंयोगपूर्वो यः प्रत्ययोकारस्तदन्तादङ्गात्परस्य ङेर्लुक्स्यात् । धिनु । नित्यस्य दुकारलोपात्पूर्वमाह । धिनवाव । धिनवाम । जित्वतीत्यादि ॥

2334 The Imperative हि is elided after the उ ' of an affix, in the vikārana with which the Present-stem is made, provided that the उ is not preceded by a conjunct consonant

The affix उ with which the Present stem is made is उ and णु ॥ After this उ, the imperative हि is elided Thus धिनु ॥

NOTE Why after 'उ' ? Observe लुनोहि सुनोहि । Why do we say "उ being part of the vikārana or affix" ? Observe रुहि, युहि, here उ is part of the root itself, and not of the vikārana Why do we say 'not preceded by a conjunct consonant' ? Observe मानुहि, राधनुहि, तक्षुहि ॥

NOTE : - The elision of हि after the उ of the vikārana उ and णु is optional in the Vedas, as आतनुहि यातुधानीम्, धिनुहि यज्ञपतिम्, तेन मा भागिने अग्राह ॥

The augment आद् being *atyā* (compulsory and never set aside by any rule) takes effect prior to the application of the rule requiring elision of उ । Thus म and व being preceded by आ, there is no occasion for applying VI 4 107 S. 2333, for उ is not followed by व or म but by आव or आम । Thus we have in the Dual and Plural धिनवाव and धिनवाम ॥

624 ✓ Dhivi, Pre धिनोति । धिनुतः । धिन्वन्ति । धिनोषि । धिनुथः । धिनुथ । धिनोमि । धिनुव or धिन्वः । धिनुम or धिन्मः । Impve धिनोतु । धिनुताम् । धिन्वन्ताम् । धिनु । धिनवानि । धिनवाव । धिनवाम । Imper अधिनोत् । अधिनुताम् । अधिनोः । अधिनवम् । अधिनुव or अधिन्व । Pote. धिनुयात् । Caus. धिन्वयति ॥

625 ✓ Jivi, Per जित्वति ॥

रिवि ६२६, रवि ६२७, धवि ६२८ गत्यार्थाः । रिण्वति । रण्वति । धन्वति ॥

626 ✓ Rivi, 627 ✓ Ravi, 628 ✓ Dhavi, to go, move Pre रिण्वति । Per रिरिण्व । I Fut रिण्विता । Aorist अरिण्वीत् । Caus रिण्वयति, रिण्वयते । Desi. रिरिण्वयति । Inten रेरिण्व्यते ॥

697 ✓ Ravi Pre रव्यति । Per रवत्य । I Fut रव्यिष्यति । Aorist चरव्यते ।
Desi निरव्यति । Inten रवत्यते ॥

698 ✓ Dhavā, Pre धव्यति । Per दधत्य । I Fut धव्यिष्यति । Aorist चधव्यते ।
Caus धाव्यति धाव्यते । Desi दिधाव्यति । Inten दधत्यते । Nouns सुधन्या । धम्य ॥

कृषि ६२६ हिसाकरणयोश्च । घनापदाती । कृणोति, इत्यादि धिनो
तिष्ठत । अयं स्यादो घ ॥

699 ✓ Kṛti to injure to do By force of च the root means to move and
It is conjugated like ✓ धिन्व् and It also belongs to Svali class । Pre कृणोति ।
(This entry III 1 80 S 733 applies here also) Per कृत्यते । I Fut कृष्यति ।
Imperative कृत्यतु । Imper चकृत्यतु । Pre कृत्यताम् । Aorist चकृत्यते ॥

मय ६३० य-यने । मयति । मेयतु । मेयु । यमाशीत-यमाशीत ॥

630 ✓ Mayā to fasten hold । Pre मयति । Per ममाय । मयतु । मयु
I Fut मायता । Aorist यमाशीत् or यमाशीत् । Caus मायति मायत । I Fut यमायत ।
Desi मितिवति । Inten मायत्यते । Nouns-मय । मुय ॥

630 ✓ Mayā, Yauk conjugation Pre मामाति or मामेति मामता ।
मामति । मामाति । मामय । मामय । मामामि । मामा । मामाम । Imper मामातात् or
मामातु । मामाति । मामाति । Imper यमामात् । यमामा । यमामय ॥

अय ६३१ रक्षणगतिकान्तिप्रीतितृप्त्ययममवेशत्रयणस्वा-
म्यर्थयाचनक्रियेच्छादीप्त्यवाप्त्यालिङ्गनरिसादानमागवृद्धिषु ॥
अयति । अय । मा भगवन्वीत ॥

631 ✓ Aya 1 to protect 2 to go, 3 to be beautiful or brilliant desire
4 to please 5 to be satisfied 6 to understand 7 to enter 8 to hear 9 to enter or
be lord of 10 to beg 11 to act 12 to wish 13 to shine 14 to obtain 15 to
embrace 16 to injure or kill 17 to accept (the word śānta and not śānta) 18 to
divide 19 to prosper Pre अयति । Per अय । अयतु । I Fut अयिष्यति । Aorist आयोत्
(अयत् without augment) Caus आययत् आययत । Aorist आययत् (without augment)
Desi अयिवति । Nouns कृतिः help (III 3 0) अयिव (Up I 45) Ocean
ऊनः naufrag (Un III 2) अयति earth (Un II 103) आय् Oia (Un I 113)
अयि a sheep the sun आयु the wool 'a cat

घावु ६३२ गतिशुद्ध्यो । स्वरितेन । धावति-धावते । दधाध-
दधाधे ॥

632 ✓ Dhāva to run 3 to purify This root is svarit and so it is
both Atmanepada and Parasmaipada Pre धावति or धावत । Per दधाध । दधाधतु ।
I Fut धाविष्यति । Caus धावयति धावयते । Desi दिधावति or ते । Inten दधाधत ।
Past Part I aas धावत । Aor धावताम् । Ger धावित्वा or धाव्या ॥

Here end the roots ending in च ॥

Now we give the Atmanepada roots ending in a sibilant.

अधोऽपान्ता आत्मनेपदिन ॥

धुञ् ६३३ धिञ् ६३४ सदीपनक्लेशानजोषनेषु । धुसते । धुषते
धिषते । द्विधिच ॥

633 ✓ Dhukṣha, 1 To kindle, 2 To be weary 3 To live Pre धुक्षते ।
Pei दधुक्षे । I Fut धुक्षिता । II Fut धुक्षिष्यते । Imperative धुक्षताम् । Imper अधुक्षत ।
Poten धुक्षेत । Bene धुक्षिषीष्ट । Aorist अधुक्षिष्ट । Cond अधुक्षिष्यत । Caus धुक्षयति
धुक्षयते । Aorist अदधुक्षत् । Desi. दधुक्षिष्यते । Inten दोधुक्षयते । Noun धुक्षः ॥

633 ✓ Dhukṣha, Yan luk conjugation. Pre- दोधुक्षीति or दोधुक्षि । दोधुक्षि ।
Imperative दोधुक्ष । दोधुक्षि । दोधुक्षामि । Imper अदोधोत । अदोधोत ।

634 ✓ Dhikṣha, to kindle 2 to harass, 3 to live Pie धिक्षते । Per
दिधिक्षे । I Fut¹ धिक्षिता ॥

वृक्ष ६३५ वरणे । वृक्षते । ववृक्षे ॥

635 ✓ Vrikṣha, to accept, select, to cover Pie वृक्षते । Per ववृक्षे । I
Fut वृक्षिता । Desi विवृक्षिष्यते । Inten वरीवृक्षयते । Yan luk वरिवृक्षि । or ववृक्षि ।
Noun वृक्षः 'a tree'

शिक्ष ६३६ विद्योपादाने । शिक्षते ॥

636 ✓ Śikṣha, to learn, to teach According to Tarāṅgini this root is
Parasmaipadi in senses other than that of learning This is not approved by
the MādHAVIYA Pre शिक्षते । Per शिक्षिष्यते ॥

भिक्ष ६३७ भिक्षायामलाभे लाभे च । भिक्षते ॥

637 ✓ Bhikṣha, 1. to beg 2 to ask without obtaining. 3. to obtain.
This root takes two accusatives Pre भिक्षते । Noun भिक्षु 'a beggar, a mendic-
ant' भिक्षाकः 'a beggar' Past Part Pass भिक्षितः । Act. भिक्षितवान् । Adjec.
भिक्षितव्य ॥

क्लेश ६३८ अन्वयतायां वाचि । वाधने इति दुर्गः । क्लेशते ।
चिक्षेते ॥

638 ✓ Kleśa, 1 to speak inarticulately 2 To impede or hinder, accord-
ing to Durga According to Swāmī the root means also 'to speak articulately'
Pre क्लेशते । Per. चिक्षेते । I Fut क्लेशिता । Pass. क्लेशयते । Desi चिक्षेतिष्यते ॥

दक्ष ६३९ वृद्धौ शीघ्रार्थे च । दक्षते । ददक्षे ।

639 ✓ Dakṣha, 1 To grow 2 To do, go or act quickly Pie दक्षते ।
Pei ददक्षे । I Fut दक्षिता । Noun दक्षिणः । दक्षिण्य । दक्षिणाक्ष्य ॥

दीक्ष ६४० शैल्येज्योपनयननियमव्रतदेशेषु । दीक्षते । दिदीक्षे ॥

640 ✓ Dikṣha, 1 To shave one's head 2 To sacrifice 3, To invest with
the sacred thread 4. To practise self-restraint. 5 To dedicate one self to, or to
vow (6 To consecrate oneself for the performance of a sacred rite 7 To initiate)
Pre दीक्षते । Pei दिदीक्षे ॥

ईक्ष ६४१ दर्शने । ईक्षा कृते ॥

641 ✓ Ikṣha, 1 To see, behold, view, perceive, observe, look or gaze at
Pre ईक्षते । Per ईक्षाकृते । I Fut ईक्षिता । II Fut ईक्षिष्यते । Imperative ईक्षताम् ।
Imper ऐक्षत । Poten ईक्षेत । Bene ईक्षिषीष्ट । Aorist ऐक्षिष्ट । Cond ऐक्षिष्यत ।
Caus. ईक्षयति । Aorist ऐचिक्षत् । Desi ईचिक्षिष्यते । Noun सुखप्रतीक्ष ॥

ईष ६४२ । गतिहिंसादशनेष । ईषां कृते ॥

642 ✓ Īṣha, to fly away, escape 2 To attack, hurt, kill, 3 To look, see
Pie ईषते । Per ईषाकृते । I Fut ईषिता । Noun ईषा । मनीषा ॥

भाप ६४३ व्यस्ताया वाचि । भापते ॥

643 ✓ Bhāṣha I To speak articulately Pre भापते । Per वभापे । I Fut भापिता । II Fut भापिष्यते । Caus भापयति भापयते । Aorist अवीमयत् or अयभापयत् (VII 4 3 S. 2565) Inten वभाष्यते । Yaś luk वभाषिष्टि । Noun भापकः ॥

वर्ष ६४४ स्नेहने । दन्त्याद्यादि । वषर्षे ॥

644 ✓ Varsha I to anoint. The root begins with v̄ dento-labial. The root वष to rain is Paraśmaipati as will be shown hereafter. When meaning to be strong it belongs to Chudādi class I re वषत् । Per वषसे । I Fut वषिता । Desl वषिष्यते । Inten वषिष्यते । Yaś luk वषिष्टि । मर वषिष्यते ॥

गेष्ट ६४५ अन्विच्छायाम् । 'गोष्टे' इत्येके । अनविच्छा अन्विष्याम् । जिगेषे ॥

646 ✓ Goshpi I To seek search Investigate According to Maitreya, it is ग्वेय । Pre गेष्टे । Per जिगेषे । I Fut गेष्टिता । Caus गेष्टयति । Aorist अजिगमत् । Desl जिगिष्यते । Inten गेष्टिष्यते । Yaś luk गेष्टिष्टि । गोष्टे ॥

पेष्ट ६४६ प्रयत्ने । पेष्टे ॥

647 ✓ I shpi I to strive diligently for In the Mādhavīya the root is शप and the form given is पष्टे । Pre पेष्ट । Per पिपष्टे ।

जेष्ट ६४७, णेष्ट ६४८, एष्ट ६४९, प्रेष्ट ६५० गतौ । जेष्टे । मेष्टे । एषां चक्रे । विप्रय ॥

647 ✓ Jeshpi 648 ✓ neshpi 649 ✓ Eshpi 650 ✓ Preshpi I to go to move Pre जेष्टे ।

648 ✓ Jeshpi I to move जेष्टे ॥

649 ✓ Eshpi I to go एष्टे । Ier एषांचक्रे । I Fut एष्टिता । II Fut एष्टिष्यते । Caus एष्टयति । Aorist एषिष्यत् (without the augment)

650 ✓ Preshpi I to go move Pre जेष्टे ।

रेष्ट ६५१, हष्ट ६५२, ह्रष्ट ६५३ अन्विच्छायां । आद्यो ध्वज्ये । सतो ह्रौ अय्यशब्द । रेष्टे । ह्रेष्टे । ह्र्रेष्टे ॥

651 ✓ Reshpi 652 ✓ Hreshpi 653 ✓ Hreshpi I To howl or yell. The root रेष्ट is specially confined to the howling of the wolf. Pre रेष्टे ।

652 ✓ Heshpi to neigh The neighing of a horse Pre ह्रेष्टे ।

653 ✓ Hreshpi, to neigh Pre ह्र्रेष्टे ॥

काष्ट ६५४ राक्षसायाम् । कासा चक्रे ॥

654 ✓ Kāpi to cough or make a sound indicative of any disease Pre कासते । Per कासांचक्रे । I Fut कासिता । II Fut कासिष्यते । Imperative कासताम् । Imper अकासत । Pots. कासेत । Bene कासिषीष्ट । Aorist अकासिष्यत् । Condi अकासिष्यत । Caus कासयति । Aorist अकसासत । Desl किकासिष्यते । Inten काकास्यते । Yaś luk काकासिष्टि । सोद् काकासि । मर अकास्यत् । 3 S अकसाः । Nouns:—कासाः कासा । कासू । कामुतरी । कसुरि ॥

भाष्ट ६५५ दीप्तौ । वभासे ॥

655 ✓ Bhāṣṭi to shine. Pre भासते । Caus भाषयति । Aorist अवीमयत् । or अयभापयत् (VII 4 3 S. 2565) Nouns —भा D भासी P) भासः । भास्तरा ॥

णासु ६५६, रासु ६५७ शब्दे । नासते, प्रणासते ॥

656 ✓ nâsri, 657, ✓ Râ 11, to sound Pie नासते । प्रणासते । Nouns

नास्यस । नासिका ॥

657 ✓ Râsri, to sound Pre रासते । Nouns : रास । रासभ 'an ass' रासा ॥

णस ६५८ कौटिल्ये । नसते ॥

658 ✓ nasa, to be crooked or curved, to bend Pie नसते । प्रणसते । Per.

नेसे । I Fut नसिता । Caus, नासयति । Aorist अनीनसत् ॥

भ्यस ६५९ भये । भ्यसते । बभ्यसे ॥

659 ✓ Bhyasa, to fear. Pre भ्यसते । Per. बभ्यसे । I Fut भ्यसिता । II Fut, भ्यसिष्यते । Caus भ्यासयति । Aorist अबिभ्यसत् । Inten बाभ्यस्यते । Yan luk बाभ्यस्ति लोद, बाभ्यधि ॥

आङः शसि ६६० इच्छायाम् । आशंसते । आशशसे ॥

660 ✓ â sâsi, to wish, desire The root must always be preceded by the Upasarga आ । Durga reads it as आशन्स without indicatory इ । So also Swami. शस to praise is Parasmaipadî. It belongs to the Adâdi class also Pie आशंसते । Per आशशसे । I Fut आशसिता । Caus आशंसयति । Aorist आशशंसत् । Desi आशि- शंसिष्यते । Inten आशशंस्यते । Past Part. Pass. आशसितः । Adj आशंस्यम् । Nouns : आशसु । आशस्य ॥

660 ✓ Âsâns, Yanluk Pre आशशंसति । Impve आशशंसिष्य । Imper आशशंसन् ॥

ग्रसु ६६१, ग्लसु ६६२ अदने । जयसे । जगलसे ॥

661. ✓ Giasu, 662, ✓ Glasu, to swallow, devour, eat up, consume Pre, ग्रसते । Per जयसे । I Fut, ग्रसिता । Caus ग्रासयति, ग्रासयते । Past Part, Pass ग्रस्तः । Ger ग्रसित्वा or ग्रस्त्वा । Nouns ग्रासः । ग्रसिष्णुः ॥

ईह ६६३ चेष्टायाम् । ईहां चक्रे ॥

663 ✓ iha, to endeavour Pre ईहते । Per ईहांचक्रे । I Fut ईहिता । II Fut ईहिष्यते । Imperative ईहताम् । Imper. ऐहत । Pote ईहेत । Bene. ईहिषीष्ट । Aorist ऐहिष्ट । Condi ऐहिष्यत । Caus ईहयति, Aorist ईजिहत् । (without the augment) Desi ईजिहिष्यते । Nouns ईहा ऐही, पर्यही ॥

बहि ६६४, महि ६६५ वृद्धौ । बहते । बबहे । मंहते ॥

664 ✓ Bahi, to increase Pre बहते । Per बबहे । I Fut बंहिता । Bene. बंहिषीष्ट । Caus ब्रहयति, Aorist अब्रहत् । Desi बिब्रहिष्यते । Inten बाब्रह्यते ॥

664 ✓ Bahi, Yan luk. Pie. बाब्रहिद । d बाब्रहद । pl बाब्रहति । बाभह्, लि बाब्रहि । बाब्रहः ॥

665 ✓ Mahi, to increase Pre. मंहते ॥

अहि ६६६ गतौ । अहते । आनहे ॥

666 ✓ Ahi, to go, approach, set out Pie अहते । Per आनहे । I-Fut अंहिता । Caus आहयति, Aorist आजिहत् । Desi, अजिहिष्यते । Noun:—अहः ॥

गर्ह ६६७, गल्ह ६६८ कुत्सायाम् । जगर्हे । जगल्हे ॥

667 ✓ Garha, 668, ✓ Galha, to blame Pre गर्हते । Per जगर्हे । I Fut, गर्हिता । Desi जिगर्हिष्यते । Inten जागर्ह्यते । Yan luk जागर्हति । Imperfect अजर्हट ॥

668 ✓ Galha, to blame Pre गल्हते । Per जगल्हे । I Fut, गल्हिता । Desi जिगल्हिष्यते । Inten जागल्ह्यते । Yan luk Imperfect अजागल् ॥

वर्ह ६६९, वल्ह ६७० प्राधान्ये । चोष्टयादी ॥

669 ✓Barha 670 ✓Balha to be pre eminent or excellent These roots commence with व (labial) Pre. वर्हते । Per. वर्हते । I Fut. वार्हता । Noon वर्हिष्य । वर्हा ॥

670 ✓Balha to be pre-eminent Pre. वर्हते । Per. वर्हते । I Fut. वर्हता ।

वर्ह ६७१, वल्ह ६७२ परिभाषयाहिसाच्छादनेषु । दत्येऽप्यादी कर्तव्यम् । पूष्योर्दत्येऽप्यादिनामनयोरोऽप्यादिता चाहु ॥

671 ✓Varha 672 ✓Valha, 1 To speak 2 To hort. 3 To cover Mādha vira reals dāneshu no giro as the third meaning The root begins with व (dento-labial) Some read the last two roots with व and the present two with व (l) Pre. वर्हते । Per. वर्हते । I Fut. वर्हिता ।

672 ✓Valha Pro. वर्हते । Per. वर्हते । I Fut. वर्हता ।

व्लिह ६७३ गतौ । विप्रिह ॥

673 ✓Pliha, to go, move Pre. व्लिहते । Per. विप्रिहते । I Fut. व्लिहता । Desi विप्रिहयते । Ger. व्लिहित्वा or व्लिहित्वा । Noun. व्लिहा ॥

वेष्टृ ६७४, जेष्ट ६७५, बाष्ट ६७६ प्रथमे । आद्यो दत्येऽप्यादि । अन्त्य केऽप्यादि । उभात्रप्याद्यादी इत्येके । दन्त्येऽप्यादी इत्यपरे । जेहतिगत्यर्थोऽपि, सघाहे ॥

674 ✓Vehri, 675 ✓Jehri 676 ✓Bāhri to endeavour

The root vehri begins with dento-labial व । वाह 676 begins with the labial व । Some say both begin with व (labial) Others say both begin with व (dento labial) Pre. वेष्टते । Per. वेष्टते । I Fut. वेष्टता । Caus. वेष्टयति । Aorist कविषेत् Noun. यष्टम् 'a barren cow'

675 ✓Jehri, to endeavour It also means 'to go' Pre. जेष्टते ।

676 ✓Bāhri to endeavour Pre. बाष्टते । Per. बाष्टते । Noun. बाष्टम् बाहा ॥

द्राष्ट ६७७ निद्राशये । निक्षेपे इत्येके ।

677 ✓Drāhri to wake According to some it means 'to throw' Pre. द्राष्टते । Iotoo द्राष्टायते । Yāḥ lok द्राष्टान्धि । d द्राष्टान्धि । 2 B द्राष्टान्धि । Imperfect अद्राष्ट ॥

काश्रि ६७८ क्षीसौ । चकारो ॥

678 ✓Kāhri to shine Pre. काश्रते । Per. चकारो । I Fut. काश्रिता । II Fut. काश्रिष्यते । Imper. काश्रताम् । Imper. चकारो । Potem. काश्रते । Bene. काश्रिषीष्ट । Aorist. काश्रिषीष्ट । Condi. चकारिष्यत । Caus. काश्रयति । Aorist. चकारिष्यत् । Deal. चकारिष्यते । Inten. काश्रयते । Nouns. काश्रोः । मोक्षाय । काश्रिः । काश्रम् । काश्रिकी । काश्र ।

678 ✓Kāhri Yāḥ lok conjugation Pre. काश्रिषीष्ट । चकारिषीष्ट । चकारिषि । चकारिषि । चकारिषि । Imper. चकारिषीष्ट । Imperfect चकारिषीष्ट ॥

ऊह ६७९ वितर्क । ऊहा वहे ॥

679 ✓ūha to reason infer deliberate about Pre. ऊहते । Per. ऊहावहे । I Fut. ऊहिता । II Fut. ऊहिष्यते । Imperative ऊहताम् । Imper. ऊहा । Potem. ऊहेत । Bene. ऊहिषीष्ट । Aorist. ऊहिषीष्ट । Condi. ऊहिष्यत । Caus. ऊहयति । Aorist. ऊहिष्यत् । Deal. ऊहिष्यते ॥

**गाहृ षट् विलोडने । गाहते । जगाहे । जगाहिषे । जघात्ते । जगाहिष्वे-
जगाहिष्वे-जगाह्वे ॥**

680. ✓ गाहृविलोडने 'to shake, stir up, churn, agitate' Pre. गाहते । Per. जिगाहे । 2nd. Per. S जगाहिषे or जघात्ते । Pl जगाहिष्वे-ध्वे or जगाह्वे । I Future गाहिता । When ह is not added then the following applies.

२३३५ । ठो ढे लोपः । ८ । ३ । १२ ॥

ढस्य लोपः स्याद्धे परे । गाहिता-गाढा । गाहिष्यते-घाच्यते । गाहिषीष्ट घाक्षीष्ट । अगाहिष्ट अगाढ । अघाक्षाताम् । अघाक्षत । अगाढाः । अघाढ्वम् । अघाक्षि ॥

2335 There is elision of ढ when ढ follows.

Though this sūtra is read in the division of Grammar which is governed by पदाधिकार, yet this elision takes place only when the ढ is not at the end of a pada. Thus गाढा from गाहृ + ता । The ह is changed to ढ by VIII 2 31 S, 324, and the त is first changed to घ by VIII 2, 40 S 2280 and then to ढ by VIII 4 41 S 113. Thus गाहृ + ता । The first ढ is elided by this sūtra and we get गाढा । The change of घ into ढ by VIII, 4 41, should be considered as valid and siddha for the purposes of this rule, otherwise this rule will find no scope.

NOTE The form जघात्ते is thus evolved — गाहृ + घात् = गाहृ + से (III. 4, 80, S 2236) = गाहृ + से (VIII 2, 31 S 324) = घाहृ + से (VIII 2 37 S 326) = घाहृ + से (VIII 2 41 S 295) = घाहृ, and with reduplication जघात्ते ।

680. ✓ Gāhu, to stir up Pre. गाहते । Per. जिगाहे । जगाहिषे or जघात्ते । जगाहिष्वे, ध्वे or जगाह्वे । I Fut गाहिता or गाढा । II Fut गाहिष्यते or घाच्यते । Imperative गाहताम् । Imper अगाहत । Poten गाहेत । Bene गाहिषीष्ट or घाक्षीष्ट । Aorist अगाहिष्ट or अगाढ । अघाक्षाताम् । अघाक्षत । अगाढाः । अगाढ्वम् । अघाक्षि । Caus गाहयति । Aorist अजोगहत् । Desi जिघाक्षते or जिगाहिष्यते । Inten, जागाह्यते । Yan luk जागाहि । Ger गाह्वा or गाहित्वा ।

गृहृ षट् ग्रहणे । ग्रहते । जग्रहे ॥

✽ ऋदुपधेभ्यो लिटः क्तिन् गुणात्पूर्वविप्रतिषेधेन ✽ ॥

**जग्रहिषे-जग्रहे । जग्रह्वे । ग्रहिता-गर्हा । ग्रहिष्यते-घर्ह्यते । ग्रहिषीष्ट-
घृक्षीष्ट । लुङि । अग्रहिष्ट । इडभावे ॥**

681. ✓ गृहृ ग्रहणे 'to take,'

Thus Pre. ग्रहते । Per. जग्रहे । Before the augment इङ् the following Vārtika applies

Vārt The affixes of लिट् (Perfect) are क्तिन् in the case of roots that have a penultimate ऋ, and this क्तिन्-condition takes effect before the application of Guna rule, by debarring the subsequent in anticipation. The sūtra requiring Guna, namely, पुगन्तलघु (VII 3, 86 S 2189) being subsequent to the *kuva* rule, would have applied first, but it is set aside by this vārtika. Thus we have जग्रहिषे or जग्रहे । जग्रह्वे । &c Aorist अग्रहिष्ट ।

But when it does not take the augment इङ्, the following rule applies in forming its aorist.

२३३६ । अलङ्कारध्वनिट् कस । ३ । १ । ४५ ०

सुगुपधो यः अमलस्तस्मादनिट्यममलं जनादेव स्यात् । अथस्त ॥

2336 After a verb that ends in a यस् consonant (य च स and च) and has an एक् vowel for its penultimate letter and does not take वट् (VII 2 10) क्स् is the substitute of स्स्

Thus अयत्त + क्त + ण = अयत्तण ।

Before the affixes beginning with a vowel the *ya* of क्स is elided by the following sūtra

२३३० । कसस्य।चि। ० । ३ । ०२ ।

अक्रादि तादृक् स्यात् । अनेन्द्रियस्य (४२) । अथप्राप्तान् । अथउक्तम् ॥

2337 The (σ of the Aorist characteristic) σπ is elided before an affix beginning with a vowel

The elation is of the final *ya* of *han* and not of the whole *nām* (See I 15° S 42). Thus अयत्ताताम् । अयत्ता ॥

NOTE.—Why do we say when ending in ग ण स and ण ? Observe चमेणसीत् चमेतेसीत् here सिच् is employed. Why do we say having for its penultimate इ ट ष or स् ? Observe चषासीत्. Why do we say not having an intermediate इ ? Observe चकोषीत् and चमेषीत्. See VII 4 and VIII 3 26.

If the **अ** not been elided before **आमाम्** and **आमाम्** then **अ** must have been substituted for it according to VI 2. 81. Why do we say before an affix beginning with a vowel? Observe **अपुठस् अपुठसाम्** : Why do we say **अस्** and not only **म्**? So that the elision should not take place here as **उस्ते उस्ते, पस्ते पस्ते, सुषमे सुषमे** .

681 ✓ *Griha* to take Pro गृहते । Per अगृहे । अग्रहिणे or अग्रधे । अग्रहित्ये ।
or अग्रद्वये । *Fat* गृह्णता गृह्णा । *If Fat* गृह्णत्ये च गृह्णते । *Imperatve* गृह्णताम् । *Imper*
अग्रता । *Poten* गृह्णत । *Bene* गृह्णीष्ट or गृहीष्ट । *Aorist* अग्रहिष्ट or अग्रधत् ।
अग्रिष्याताम् or अग्रध्याताम् । अग्रहिष्यत । अग्र दृष्टा or अग्रचक्ष । अग्रहिष्यन्तम् or ध्वम्
अग्रध्वन्तम् । अग्रिषि or अग्रधि । अग्रहिष्यति or अग्रधायति । *D al* अग्रहिष्यते अग्रधत्ते ।
Inteo अग्रिष्यन्त । *Iam* luk अग्र द्वाति or अग्रि d अग्र ठः । *Noun* गृहम् । *Ger* गृहित्वा ।
गृह्यता ।

गणेश वन्दे च । आहते ॥

681 A ✓ Glaha cha, to tako Swāmi Kāyapa and S mmata read glaha
Pre ग्लहते । Nonn ग्लहः u

ध्रुपि वन्दर कान्तिकरणे । ध्रुपते । ध्रुपते । केचित् 'घप' इत्युपप
पठन्ति ॥

682 ✓Ghugbi, to be beautiful or brilliant. Some read it as ✓Ghas, Ghandra and Kāsyaṇa read it as घृषि with a penultimate इ. Pro घृषते. Per घृषते. I Fut घृषिता. Desi घृषयिते. Inter घोषयते. Yab lak. घोषयि. सोद् 2nd P घोषयिषि. जह् घोषयन् ॥

Here end the roots whose final is a ribilant and which are d'manepadi.

Herewith commence roots ending with a sibilant and which are Parasmai padL

अथाहृत्यन्ताः परलोपदिनः ॥

घुषिर् ष्दरे अविशब्दने । विशब्दन प्रतिज्ञान ततोऽन्यगिन्नये इत्येके ।
'शब्दे' इत्यन्ये पेटुः । घोषति । जुघोष । घोषिता । इतिवाद्वा । अधुयत्-
अघोषीत् ॥

683 ✓ Ghushir, not to proclaim 2 To sound The word avisābdana means not viśābdana, The word viśābdana means 'promise.' According to others the word is śabde only and the root means 'to sound', The indicatory इर् makes the rule III 1 57, S 2269 applicable in the aorist When the root has all other meanings except that of 'proclaiming' (v śābdana) it is real here When it has the meaning of viśābdana (proclaiming), it belongs to Churādi class (X 187) Pre घोषति । Per जुघोष । I Fut घोषिता । Aorist अधुयत् or अधोषीत् । अधुयताम् । or अधोषिताम् । Caus घोषयति । Aorist अजुधुयत् । Desi जुघुषिषति, or जुघोषिषति, I iten जोघुष्यते । Yan luk जोघोषि । लोट् 2nd S जोघुषि । लङ् अजोघाद् । Past Part Pass घुष्टः । (VII, 2 23 S 3063) Ger घुषित्वा or घोषित्वा । Noun घुष्टा ॥

अक्ष ष्दरे व्याप्नोति ।

684 ✓ अक्ष व्याप्नोति 'to pervade' As अक्षति । But by the following sūtra, it takes the vikarana णु also

२३३८ । अक्षोऽन्यतरस्याम् । ३ । १ । ७५ ॥

अक्षो वा णुप्रत्यय स्यात्कर्त्रर्थे सार्वधातुके परे । पठे शप् । । अक्ष्योति । अक्ष्युत । अक्ष्युवन्ति । अक्षति । अक्षतः । अक्षन्ति । आनक्ष । आनक्षिष्य-आनक्ष । अक्षिता-अष्टा । अक्षिष्यति । 'स्कोः' (३८०) इति कनेप । 'पठो. क सि' (२६५) । अक्षयति । अक्ष्योतु । अक्ष्युहि । अक्ष्युवानि । आक्ष्योत् । आक्ष्युवम् । अक्ष्युयात् । अक्ष्यात् । ऊदित्वाद्देद् । 'नेटि' (२२६८) । मा भवान्नीत् । अक्षिष्याम् । अक्षिषुः । इहभावे तु मा भवान्नीत् । आष्टाम् । आक्षु ॥

2338. The vikarana णु is optionally employed after the root अक्ष 'to pervade,' when a sāyadvhātuka affix denoting an agent, follows

Thus अक्ष्योति or अक्षति 'he pervades or obtains' D अक्ष्युतः । Pl, अक्ष्युवन्ति ।

684 ✓ Akshu, to pervade Because the root has an indicatory long ऊ the इट् augment is optional Pre अक्षति । अक्षतः । अक्षन्ति । Per आनक्ष । आनक्ष or आनक्षिष्य । आनक्ष्व or आनक्षिष्व । I Fut अक्षिता, or अष्टा । II Fut, अक्षिष्यति or अक्षयति (= अक्ष् + स्यति = अक् + स्यति VIII 2 41 S. 295 = अक् + स्यति the क् is elided by VIII 2 29 S 380 = अक्षयति) । Imperative अक्षतु or अक्ष्योतु । अक्ष्युहि । अक्ष्युवानि । Imper आक्षत् or आक्ष्योत । I S आक्ष्युवम् । Pote अक्षत् or अक्ष्युयात् । Bene अक्ष्यात् । Aorist आक्षीत् (अक्षीत्, without augment by VII 2 4 S. 2268) D अक्षिष्याम् । P अक्षिषु । When इट् is not added, we have अ-आक्षीत् । आष्टाम् । आक्षु । Caus अक्षयति । Aorist आचिषत । Desi अचिषिषति or अचिषति । Past Part Pass अष्टः । Ger अक्षित्वा । अष्ट वा । Noun अक्षि eye'

तक्ष ष्दरे, त्वक्ष ष्दरे तनूकरणे ।

685 तक्ष तनू करणे 'to make thin,' As तक्षति । This root also take णु optionally by the following sūtra.

२३३९ । तनूकरणे तक्ष । ३ । १ । ७६ ॥

णु. स्याद्वा शबविषये । तक्ष्योति-तक्षति वा काळम् । तक्षिष्य-तक्ष । अतक्षीत् । अतक्षिष्याम्

चताद्याम् । चताद्याम् । सङ्ग्राहणे क्रिम् । दासि चतसति । भस्मयतीत्यम् ।

2339 The affix *ञु* is optionally employed after the root *तृ* 'to make thin when a *śāradhātuka* affix denoting an agent follows

Thus *तृचति* or *तृचोति* काष्ठे *ho* planes the wood Why do we say when meaning to make thin ? Observe *च मि* संसृति । *ba* cōls with speech

68 ✓ *Takā* to make thin I *तृचति* or *तृचोति* । Per *तृच* । Inten *तृचिष्य* or *तृचिष्य* । Aorist *तृचत्* or *तृचोत्* । *चतसृष्टम्* or *चतसृष्टम्* । \ an *तृचा* ॥

69 ✓ *Takā* Pre *तृचति* । Per *तृच* । I Fut. *तृचिष्या* ॥

उक्ष ६८७ सेचने । उक्ता चकार ॥

66 ✓ *Uksha* to sprinkle I *उक्षति* । Per *उक्ष* । I Fut. *उक्षिता* । Nouns — *महाद्य* चोद्यम् । *जातोद्य* । *दद्याद्य* ॥

रक्ष ६८८ पोषणे ।

689 ✓ *Riksha* to protect I *रक्षति* । Per *रक्ष* । I Fut. *रक्षिता* । Nouns *रक्ष्य* गणम् । *रक्ष* । निगद्यी ॥

शिक्ष ६८९ चुम्बने । प्रणिर्वर्ति ॥

649 ✓ *Chiksha* to kiss Pe *चिक्षति* । With *च* we have *चिक्षति* invariably by VIII 4 14 S 279 But in *chiksha* we have *चिक्षिष्याम्* & *चिक्षिष्यामि* by VIII 4 31 S 7839) Per *चिक्षि* । I Fut. *चिक्षिता* ॥

तृक्ष ६९०, स्तृक्ष ६९१, णक्ष ६९२, गतौ । तृचति । स्तृचति । णचति ॥

690 ✓ *Triksha* 601 ✓ *Siksha* 692 ✓ *Chiksha* to go to move Pre *मृचति* । Pe *मृच* । I Fut. *मृचिता* । Caus *मृचयति* Aorist *मृचयत्* । Des *मृचयिष्यति* । Inten *मृचयिष्यति* । *मृचयिष्यति* । *मृचयिष्यति* । \ an *मृचय* । *मृच* Nouns of *मृच* ।

601 ✓ *Siksha* Pre *मृचति* । Per *मृच* । I Fut. *मृचिता* । Inten *मृचयिष्यति* ॥

692 ✓ *Chiksha* to go to move Pre *मृचति* । प्रचयति । Per *मृच* । I Fut. *मृचिता* । Nouns *मृचयम्* ॥

चक्ष ६९३ रोपे । सधाते इत्येते ।

603 ✓ *Chaksha* to be an eye Some say it means to accumulate Pre *चक्षति* । Per *चक्ष* । I Fut. *चक्षिता* । Nouns *चक्ष* ॥

मृक्ष ६९४ सधाते । मृक्ष इत्येके ।

604 ✓ *Chiksha* to accumulate. Some say the root is *मृच* । Pre *मृचति* । or *मृचति* । Per *मृच* or *मृच* । I Fut. *मृचिता* or *मृचिता* । \ an *मृचिता* ॥

तक्ष ६९५ त्वचने । त्वचन मशय त्वचो यथा च ॥

605 ✓ *Taksha* to cover The *trachant* means 'to cover' and also 'to appropriate' Some read it as *paksha* with the meaning to accept. The root *तृ* meaning to make thin has already been taught before Pre *तृचति* । Per *तृच* । I Fut. *तृचिता* । See no 685

पक्ष ६९६ परिग्रहे इत्येके ।

696 ✓ *Paksha* to accept. I *पक्षति* । Per *पक्ष* । I Fut. *पक्षिता* । Nouns *पक्ष* ॥

सूच ६९७ आदरे । सुपूर्व । 'अनादरे' इति तु काचिःकोऽपयोः ।
'अवज्ञावहेलनमसूचयाम्' इत्यमरः ॥

697. ✓ Shûrksha, to respect 'To disregard' according to some But this is wrong. See Amarakosha where the author gives the meaning of the word असूचयाम् as 'disregard' and 'dishonor', (I, 7, 23 verse), Pre सूचति ॥

काक्षि ६९८, वाक्षि ६९९, माक्षि ७०० काङ्क्षायाम् ।

698 ✓ Kâkshi, 699 ✓ Vâkshi, 700 ✓ Makshi, to desire, to wish for. Pre काङ्क्षति । Per चकाङ्क्ष । I Fut काङ्क्षिता । Caus काङ्क्षयति, Aorist अचकाङ्क्षत् । Desi चिकाङ्क्षयति । Inten चाकाङ्क्षते । Yan luk चकाङ्क्षि ॥

699 ✓ Vâkshi, Pre वाङ्क्षति ॥

700 ✓ Mâkshi, Pre माङ्क्षति ॥

द्राक्षि ७०१, ध्राक्षि ७०२, ध्वाक्षि ७०३ घोरवासिने च ।

701 ✓ Drâkshi, 702 ✓ Dhrâkshi, 703 ✓ Dhvâkshi, to make a discordant sound By force of च, it means 'to desire' also Pre, द्राङ्क्षति । Noun द्राक्षा ॥

702 ✓ Dhrâkshi, Pre ध्राङ्क्षति । Noun ध्राक्षा ॥

703 ✓ Dhvâkshi, to crow, to caw, 2 To desire Pre ध्वाङ्क्षति । Per, दध्वाङ्क्ष । I Fut ध्वाङ्क्षिता । Noun तीर्थध्वाक्षः. (II 1 42 S 719) ध्वाक्षाम् । (VII 2 9 S 1897)

चूष ७०४ पाने । चुचूष ॥

704 ✓ Chûsha, to drink, to suok Pre चूषति । Per चुचूष । I Fut चूषिता । Caus चूषयति । Aor अचूषत् । Desi चुचूषयति । Inten चोचूषते । Yan luk चोचूषि ।

तूष ७०५ तुष्टौ ।

705 ✓ Tûsha to be satisfied, to satisfy Pre तूषति ॥

पूष ७०६ वृद्धौ ।

706 ✓ Pûsha to nourish, to increase, to grow Note This root belongs to Divâdi and Kryâdi classes also Pre पूषति । Noun पूषा 'Sun' (Un I 156) पूषी a niche for placing the lamp'

मूष ७०७ स्तेये ।

707 ✓ Mûsha, to steal, rob, plunder Note मुष with short उ belongs to Kiyâdi class Pre मूषति । Nouns मूषकः 'mouse thief' मूषिका ॥

लूष ७०८, रूष ७०९ भूषायाम् ।

708 ✓ Lûsha, to adorn, decorate Pre लूषति ॥

709 ✓ Rûsha, to adorn, Pre रूषति ॥

शूष ७१० प्रसवे । प्रसवोऽभ्यनुज्ञानम् । तालव्योष्मादिः ॥

710 ✓ Śûsha, (to produce, beget) The word prasava means permission Therefore the root means 'to permit' The root begins with the palatal sibilant and not with the dental sibilant as some wrongly read it Pre शूषति ॥

जूष ७११ हिंसायाम् । जूष च ।

711 A ✓ Jûsha cha, to injure This root is found in the Chuiâdi also, Pre जूषति ।

711 ✓ *lasha*, to injure Some read the root as लृष । It is conjugated similarly to लृषति । Per लृषति । Noun लृष औष broth So also लृषम् ।

भूष ७१२, तसि ७१३ अलकारे । भूषति ॥

71 ✓ *Blūśha* to adorn. It is found in the Chin āli class also Pre भूषति ॥

713 ✓ *Tasī* to adorn It is not found in the Siddhānta or the Mīdhā-
rīya Pre तसति ॥

ऊष ७१४ अजायाम् । कषा अकार ॥

714 ✓ *āsha* to be ill Pre कषति । Per कषाचकार । Caus कषयति । Aorist without augment कषिष्य as मज्जयानुविष्यत् । Desi कषिगति । Nouns — कषः Salt ground कषर a saline soil

ईष ७१५ अजे ।

715 ✓ *īgha* to lean Pre इषति । Per ईषाचकार । I Fut ईषित्वा । Aorist ईषोत् । Nouns इषा the pole or shaft of a carriage or a plough

कष ७१६, खष ७१७, शिष ७१८, जष ७१९ भूष ७२०, शष ७२१, वष ७२२ मष ७२३ रुष ७२४ रिष ७२५, हिसार्था । तृतीय पठौ सामयोज्यादौ । मत्तमो दन्त्याष्ट्यादि । चक्राप । चक्राप । शिरोष । शिरोषिष । शेष्टा । कृत् । अयिषत् । अयेष्यत् । जेषत् । जम्भयत् । शेपत् । यय पत् । मेपत् ॥

716 ✓ *kaśha* 717 ✓ *khāśha* 718 ✓ *śha*. 719 ✓ *jaśha*, 720 ✓ *jhaśha*, 721 ✓ *śaśha* 722 ✓ *laśha* 723 ✓ *maśha* 724 ✓ *ruśha*, 725 ✓ *luśha* To injure to kill The third (no 718) and the sixth (No. 721) begin with a Palatal sibilant The seventh (No. 722) begins with a dental sibilant Pre कषति । or चक्राप । I Fut कषित्वा । Aorist कषोत् । or चक्रोत् । Past Part. Pass. कषितः । or कष्टम् । Nouns निषः । कषाचक्र । or 'विष' । सर्वकषम् । विषादिम् (III ° 143 S 3123)

717 ✓ *khaśha* to injure Pre कषति । Per कषाय । Nouns कषा 'anger violence' (Up III 28)

718 ✓ *śha* to injure Pre. शेपति । Per शिरोष । शिरोषिष । I Fut शेष्टा । II Fut शेष्पति । Imperative शेपतु । Imper कषेयत् । Poth. शेपेत् । Deno शिष्यात् । Aorist शिषिषत् (with कृत् III 1 45 S 9136). Or अशेपोत् । Condi अशेपयत् । Caus शेपयति । Aorist अशेपयत् । Desi शिषिगति । Inten शेपिष्येत् । Induk शेपेष्टि । Past Part Pass शिष्टः । Past Part Act. शिष्टवान् । Ger शिष्यत् । Nouns शिष्याः कामयेनः ॥

719 ✓ *Jaśha*, to injure Pre कषति । Per कषाय । जेषत् । I Fut कषित्वा । Imperative कषतु ॥

720 ✓ *Jhaśha*, to injure Pre कषति । Per कषाय । कषयत् ॥

721 ✓ *Śaśha*, to injure Pre कषति । Per कषाय । जेषत् । Noun, शय्य ॥

722 ✓ *V śha* to injure Per कषति । Per कषाय कषयत् । कषयत् । I Fut कषित्वा ॥

723 ✓ *Maśha* to injure Pre मषति । Per मषाय । मेपत् ॥

724 ✓ *Ruśha* to injure P. रीषति । Per रीषाय । रीषिषत् । I Fut, रीषित्वा or रीष्टा । In forming the First Future the augment वृट् is optional by the following sūtra II Fut रीषिष्यति । Past Part. Pass. रीषितम् । कषितम् or कष्टः । Ger कषिष्यत् or कषयत् ॥

८५४० । तीदसहलुमहृदिपः ७ । २ । ४८ ॥

इच्छत्यादेः परस्यतादेरर्धधातुस्त्वेष्वस्यत् । रोपिता रोष्ठा । रोपिष्यति । रोपिता रोष्ठा । रोपिष्यति ॥

2340 An āndhadhātuka affix beginning with a त may optionally take the दृढ, after the roots इप्, सृह्, लुभ्, रुप्, and रिप् ॥

Therefore we have in the First Future two forms रोपिता or रोष्ठा ॥

725 ✓ Rish, to mislead. Some read the root युष् along with these roots. The Malhaviya does not approve it. Pre रोषति । Per रिरिष । I Fut रोपिता, or रोष्ठा । Past Part Pass. रिष्ट ॥

अप ७२६ भर्त्सने । इह भर्त्सन श्वरत्रः । भपति । बभाष ॥

726 ✓ Bharsa, (to abuse, reproach) 2 To bark. The word bhartsana here means the 'sound of a dog'. The root therefore means 'to bark, growl'. Pre भपति । Per बभाष । Noun भपक ॥

उष ७२७ दाहे । ओपति ॥

727 ✓ Usha, to burn. Pre ओपति । In forming the Perfect, the following sūtra allows an option. Per ओपाचकार । उवोष । ऊपतु । उवोषिष्य । I Fut ओपिता । II Fut ओपिष्यति । Imperative ओपतु । Imper ओपत् । Pote, ओपेत् । Bene उष्यात् । Aorist ओपीत् । Caus. ओपयति, Aorist उपियत्, (without augment) Desi. ओपिष्यति । Nouns. उष्मा । उष्ण । उष्याका 'gruel' उष्णकौलसः । ओष्टः 'lips' विस्त्रोष्टी । उष्ट्र. camel ॥

२३४१ । उपविद्रजागृभ्योऽन्यतरस्याम् । ३ । १ । ३८ ॥

गभ्यो निद्राभ्या स्यात् । गोपा चकार उवोष । ऊपतु । उवोषिष्य ॥

2341 The affix ज्ञाम is optionally employed after these roots, viz. उप 'to burn,' विद्र 'to know,' and जागृ 'to wake,' when लिट् follows.

Thus ओपाञ्चकार or उवोष । So also विद्राञ्चकार or विवेद, जागराञ्चकार or जजागर । As there is an agreement in the present instance to regard the verb विद्र as ending in a short अ, *qua* is not substituted, as it would otherwise have been, by rule VII 3 86.

जिप् ७२८, विप् ७२९, शिप् ७३०, शिप् ७३१, सेचने । जिजेष । क्षार्दानयमाद्रिट् । विवेपिष्य । विवेपिष्य । वेष्ठा । वेष्टयति । अवक्षत् ॥

728 ✓ I-shu, 729 ✓ Vīshu, 730 ✓ Mīshu, 731 ✓ mīshu to sprinkle. Pre. वेपति । Per जिजेष । I Fut जेषिता । Caus जेदयति, Aor. अजीजिषत् । Desi. जिजिष्यति । जिजेषिष्यति । Inten जेजिष्यते । Yanluk जेजेष्टि । Past Part Pass. जिष्टम् । Ger जेषित्वा । जिषित्वा (I 2, 26) जिषट्वा (VII 3 56)

729. ✓ Vīshu, to sprinkle. The root विष्न् belongs to the Juhotyādi class and विष् विप्रयोगे to Kṛtyādi class. Pre. वेपति । Per विषेप । विषिष्यतुः । विषिष्युः । विषेपय । विषिषिष्य । I Fut वेष्ठा । II Fut वेष्टयति । Aorist, अविक्षत् (III 1, 15). Desi. विषिष्यति (I 2 10). Past Part Pass. विष्टम् । Ger. विषित्वा । वेष्टित्वा । विष्ट्वा । Ad) वेष्यम् (V 1, 10).

Note 1.—Though it is given in the list of anāt roots, yet it takes दृढ in the Perfect by VII 2, 13.

इषु ७४१ अलीके ।

741. ✓ Hṛīṣhu, to tell a lie, to become erect, to bristle, to be
As हृष्टानि or हृष्टितानि. तेषामनि 'the hair bristling up with delight.' Pre.
Nouns. हृष्टुः । हृष्टयिषुः ॥

तुस ७४२, ह्रस ७४३, ह्रस ७४४, रस ७४५ शब्दे । तुतेस । वज्रास
अह्रास । रसास ॥

742 ✓ Tusa, 743 ✓ Hrasa, 744. ✓ Hrasa, 745. ✓ Rasa, to sound
Pre तीसति । Per तुतेस । I Fut. तेसिता । II Fut. तेसिष्यति । Imperative तेसतु ।
Imper. तेसत । Potēn तेसेत् । Bene. तुस्यात् । Aorist. तेसी, । Caus. ते-यति । Aorist
अतुसत । Desi. तुसुसिष्यति । तेसेसिष्यति । Inten. तेसुस्यते Yān luk. तेतेसि । Imperative
2nd S तेसुधि । (VIII 2 25). Imper. 2nd or 3rd. S. तेतेसोद् (VIII. 2. 73) or 2. S.
तेतेसोः । Ger. तुसित्वा or तेसित्वा (I. 2. 26).

743 ✓ Hrasa, Pre. ह्रसति । Per. ह्रस । I Fut. ह्रसिष्यति । Desi. ह्रसिष्यति
Inten. ह्रास्यते । Yān luk. ह्रासि ॥

744. ✓ Hrasa, Pre ह्रसति । Per. ह्रस । I Fut. ह्रसिष्यति ॥

745 ✓ Rasa, to make sound. The root रस meaning 'to taste' belongs to
Churādi class. Pre रसति । Per. रसास ॥

लस ७४६ रलेषणकीडनयोः ।

746. ✓ Lasa, to embrace, to play. This root belongs also to the Churādi (189)
Pre लसति । Nouns लसत्यम् । लसस । लस । लसितम् (III. 2. 143).

य(७२) ७४७ अदने । अयं न सार्धत्रिकः । लिङान्यतरस्याम् (२४-७) इत्य-
देधेस्सादेशविधानात् । तत्तस्य यत्र लिङ्गं अचनोच्चारितसंज्ञेति प्रयोगः । अचो-
पाठः यपि परागौपदे लिङ्गम् । लृटि कथमर्थः । अनिष्कारिकासु पाठे । वसाया-
धेयातुके । क्वचित् तु विशिष्टोपादानम् । चसति । चारस ॥

747 ✓ Ghasri, to eat This root is defective and is not conjugated
all tenses and moods. Because it is ordained as the substitute of अ in the
(see II 4 40). Had it been an independent root, perfect in all its conj
there would have been no necessity of that sūtra Therefore this root अ is
in those tenses and moods only where it is either specifically ordained or
its presence may be deduced. Its being read in the Bhvādi class shows that
it is conjugated as a Bhvādi root, and not as an Adādi root though a substitute
अ । Moreover it is Parasmaipadi The indicator य shows that the Aorist is
ed with यत् । This root is read in the list of the Anit. roots (see p 73) : in
that no इट् augment is to be added in Ardhadhātuka affixes beginning with a यन्त
Thus by III 2 160 it takes the affix क्स्वरः, but no augment is
before this affix As चस्वरः । Pre. चसति । Per. चस । I Fut चस्यति । In forming
2nd Future the following sūtra 2342 applies II Fut. चस्यिष्यति (VII 4
Imperative . चसतु । Imper. चसत । Potēn चसेत् । The root is not found in
Benedictive The Aorist is formed by the following sūtra 2343. Aorist
Nouns चसन् । चसः । चसिः ॥

२३४२ । सः स्यादुपातुके । ० । ४ । ४६ ॥

सत्यं ता स्यात्सादावार्धधातुके । घतस्यति । घसतु । अघसत् । घसेत् । निडाद्यमायाडाग्रिय
स्याप्रये । ॥

2343 स् is substituted for the final स् of a root before an Ardhha
dhātuka affix beginning with स् ॥

As घस + स्यति = घस् + स्यति = घत्स्यति । Why do we say when ending in स ?
Observe घस्यति ॥ Why do we say he lunning with स ? Observe घास घास ॥ Why
an Ardhhadhātuka ? Observe आसे घसे from आस to sit and घस to cover both
Adādi roots

२३४३ पुषाद्विद्युताद्यन्विते परस्मैपदेषु । ३ । १ । ५५ ॥

पुषन्विद्युताद्युपादयुतादिषु कृत्तव्यं परस्य च सरस स्यात्परस्मैपदेषु । अघसत् ॥

2343. प् is the substitute of स् in affixes after the verbs पुष् to nourish
and the rest द्युष् to shine and the root and the verbs having an
indicatory स् when the affixes of the Parasmaipada follow

Thus अघसत् । The verbs classed as पुषादि are a sub-division of the 4th
conjugational verbs and द्युसादि verbs belong to the 1st conjugation As पुष
अपुषत् he nourished द्युष् अद्युषत् he shone गम् गम् गम् अगम् he went But not so in
the Atmanepada as व्यद्योतिष्य, अजातिष्य

जर्ज ७४८ चर्च ७४९, झर्झ ७५० परिभाषणहिसातर्जनेषु ।

748 ✓ Jarj, 749 ✓ Charcha 750 ✓ Jh jzha to say ३ to injure ३ to
threaten

The roots जर्ज and झर्झ belong to the Tadadi class also and give rise to the
same forms. The difference is in the accent only 'जर्ज to study is Chārdi Pie
अजर्जति ॥

749 ✓ Charcha, Pre चर्चति ॥

750 ✓ Jharjha Pie झर्झति । Nonn झर्झ ३ ॥

पिप् ७५१, पेप् ७५२, पिप् ७५३, पेप् ७५४, पिप् ७५५, पेप्
७५६ गतौ । विविप्सु । विपेप्सु ॥

751 ✓ Pīpi, 752 ✓ Pēpi, to go to move The root पिप् would become पेप्
by guna the reading two roots separately is for the sake of affixes such as
those of Perfect Pre पेप्ति । Per विपेप् । विपेप्सु । Caus. पेपयति Aor अपिपेप्सु ।
the Inten पेपिष्यते । Nouns :—पेप्यरः । (III ३ 175)

753 ✓ Pīpi Pie पेप्ति । Per विपेप् । विपेप्सु । Inten पेपिष्यते ॥

753 ✓ Vīpi to go Pre पेप्ति । Per विपेप् । विपिष्य । Inten पेपिष्यते ॥

754 ✓ Vēpi to go Pre पेप्ति । Per विपेप् । विपेप्सु ॥

755 ✓ Pīpi to go to move Pie पेप्ति । Per विपेप् । विपिष्य Inten
पेपिष्यते ।

756 ✓ Pēpi, to go Pre पेप्ति । Per विपेप् । विपेप्सु । Inten पेपेप्सते ॥

हसे ७५७ हसने । हसिष्वच्च हसि । अहसीत् ॥

757 ✓ Hase to laugh Pre हसति । Per अहस । I Fut. हसिष्यति । Aorist
अहसीत् । (There is no Vpidzhi as the root has got an Indicatory ह । VII ३ ५)
Nouns :—हस हसः । हसिष्व । हसि । हसो । हसिष्वम् । हसम् ॥

शिरा ७५८ समाधौ । तालव्योष्मान्तः । प्रयेति ॥

758 ✓ *śīśa*, to meditate This root begins with a dental *n* and ends with a sibilant of the palatal class Pie, नेशति or प्रयेति । Per निनेश । I Fut नेशिता । Caus नेशयति, Aorist अनोनिशत् । Desi निनिशिषति, or निनेशिषति । Inten नेनिशयते । Yan luk नेनेष्टि । Ger निशित्वा । नेशित्वा । Nouns निशा । नेशम् ॥

मिश्रा ७५९, मश्रा ७६० शब्दे रोषकृते च । तालव्योष्मान्तौ ॥

759. ✓ *Mīśa*, 760 ✓ *Māśa*, to make a sound or noise, 2 to be angry These two roots end in a palatal sibilant. Pie मेशति । Per मिमेश । I Fut मेशिता ॥

760 ✓ *Māśa*, Pre मेशति । Per ममाश । I Fut मशिता ॥

शव ७६१ गतौ । दन्त्योष्मान्तस्तालव्योष्मादिः । शवति । अशवीत्-अशावीत्

761 ✓ *Śāva*, to go, approach This root begins with a palatal Sibilant and ends with a dentalabial *v* । Pie शवति । Per अशाव । I Fut शविता । Nouns. शवम् । शा ॥

शश ७६२ हृतगतौ । तालव्योष्माद्वन्तः । शशाश । शेशतुः । शेशुः । शेशिय ॥

762 ✓ *Śāśa*, to leap bound, jump The root ends in the palatal sibilant. Pie शशति । Per अशाश । शेशतुः । शेशुः । शेशिय । I Fut शशिता । Nouns शशः शशनः ॥

762 A ✓ *Kāśa*, or ✓ *Kāsha*, to go Some read this root here. But it belongs to Adādi class properly Pie कशति । Per चकाश ॥

शंसु ७६३ हिंसायाम् । दन्त्योष्मान्तः । न शसदद-(२२६३) इत्येत्त्वं न । शशसतुः । शशसुः । शशसिय ॥

763 ✓ *Śasū*, to injure, kill This root ends in a dental sibilant Pre. शसति । Per अशास । शशसतुः । शशसुः । शशसिय । There is no *स* nor elision of the reduplicate, because of the prohibition of VI 4 126 S 2263 Noun शस्त्रम् । Ger शसित्वा or शस्त्वा ॥

शंसु ७६४ स्तुतौ । अय दुर्गतावधीति दुर्गः । नृशसो घातुकः क्रूर इत्यमरः । शशस । आशिषि नलोपः । शस्यात् ॥

764 ✓ *Śamsu*, to praise Durga says 'the root means misfortune also, Pie शंसति । Per शशस । I Fut शसिता । Bene शस्यात् । The nasal is elided by VI 4 24 Caus शसयति । Aor अशशसत् । Desi शिशिसिषति । Inten शशस्यते । Yan luk शा शस्ति । The nasal is not elided. Dual शशस्तः । Here the nasal is dropped Imperative 2nd Per S शाशधि । Past Part Piss शस्तम् । Past Part Act शसितवान् । Ger शसित्वा or शस्त्वा । Nouns नृशसः 'cruel' नराशस । शस्यम् ॥

चह ७६५ परिकल्कने । कल्कन शाठ्यम् । अचहीत् ॥

765 ✓ *Chaha*, to cheat, deceive The word *parikalkana* means duplicity Pie, चहति । Per चचाह । चेहतुः । I Fut चहिता । Aorist अचहीत् । Desi, चिचहिषति । Inten चाचहते । Yan luk चचाढि । The *ह* is changed to *ढ* by VIII 2 31, then applies VIII. 2 40, then 4 41, and VIII. 3 13

मह ७६६ पुजायासु । अमहीसु ॥

766 ✓ *Maana*, to honor respect. *Pre.* मनुति । *Per* ममाद्य । *Aorist* कर्महोम् ।
Nouns मन्त्राणादीनां, मन्त्रिणः, मन्त्रिणः । मन्त्रिण्यम् । देयः । मन्त्रिण्यम् । मन्त्रिणी । मन्त्रिणी ।

रह ७६७ त्यागे ।

Nouns रघु । रघवी । रघुम् । राघु । राघवम् । राघवम् ।

२३ ७६८ गतौ । रहति । रह्यात् ॥

768 ✓ Rabi to move with speed, hasten Pre रुभि । Per रुभि । I Fut. रुभिष्या । Noun रुभि ।

इह ७६६, इहि ७७०, वृह ७७१, वृहि ७७२ वृहौ । वरंति । वरं ।
 वृहसु । वृहति । वरति । वृहति । वृहि यच्च च । वृहित काव्यार्जितम् इत्य-
 मर । वृहिर इत्येके के । अवृहसु-प्रवर्तति ॥

769 ✓ Driha, 770 ✓ Drihi 771 ✓ Briha, 772 ✓ Brihi, to grow increase
The root दृश् (772) means also 'to make sound' आश्रित्य श्रुतिनाम् the
sound of an elephant (A. K. II 8 107) Some read it as दृश्त्. The aorist there-
fore will वादत् or वादित्. Pres दृष्टि. Per दृष्टिः. अष्टुः. I Fut. अर्द्धिः. Caus.
आश्रित्. Aor वादत् or वादित्. Deat श्रुतिनाम्. Inten अर्द्धित्. (VII 4 90 S.
3644) Yāh lok दृष्टुं श्रुति or दृष्टिम्. Past Part Pass अर्द्धितम्. Past Part. Act.
दृष्टित्वा. Ger अर्द्धित्वा. Nouns दृष्टः. श्रुतिः.

770 ✓ Dṛiḥi, Pre. कृ चति । Per ददु ह । I Fut. कृषिता । Desl विदुचिषति ।
Inten. दरीषं चते । Yab luk ददु सीति । ददुं च मृधि । ददु ह धा । Imperfect चदु म् । Part
Part Pass. कृषितम् or कृता । Past Part Act कृषितवाम् । Ger कृषित्वा ॥

771 ✓ Bṛāha, Pre ष्यति । Per लब्धे । I Fut. ष्येति । ■

773. Bribi, Pro ब्रिबि । Per ब्रिब्य । I Fut. ब्रिबिष्या ।

तुष्टिर् ७७३, पुष्टिर् ७७४ चष्टिर् ७७५ अर्दने । तौदति । तुमोष्ठ ।
अतुष्ट-पतोहीत् । वौदति । अपुष्ट-प्रवोहीत् । अनिष्टकारिकास्वस्य पुष्टेर्वह्य
नेष्यन्ति । औदति । उवोह । ऊहत् । औहिता । मा प्रधानहत् । औहीत् ॥

773 ✓ Tahir 774 ✓ Dohir 775 ✓ Uhir to distress, pain. प्र. तेऽति ।
Per पुते ङ । I Fut तेऽति । Aor चतेऽहीत् or चमुष्ण (III. 1 57) Caus. तेऽपयति । Aor
चमुष्णत् । Desl. मुपुचिषति । पुतेऽधिषति । Inten तेऽगृह्यते । Yap Jak तेऽनेति । तेऽगः
Past Part Pass कृष्टितम् । Past Part Act कृष्टितवाम् । Ger कृष्टित्वा । तेऽहित्वा । (I 2 26)

774 ✓ Dahir According to Maltreya and others this root should not be included in the anit list. Pra. \bar{a} irān. Per \bar{a} irān. I Fat. \bar{a} irān. Aorist \bar{a} irān or \bar{a} irān.

775 ✓ Uhr Pro. બે.વસિ. : Per રૂ. ૩૦

7.6 ✓ Archa to honor worship. Pre. चरति । Per चार्त् । I Pat चरितः ।
 Dear चर्चितवति । Noons सुचार्त् । 8 चार्त् । चयः ॥

अथ कृपूर्यन्ता अनुदात्तेतः ॥

The roots up to कृप are anudātteta

द्युत ७७७ दीप्ती । द्योतते ॥

777. द्युत दीप्ती 'to shine' Pre द्योतते । In the Perfect, the following applies

२३४४ । द्युतिस्वाद्योः सप्रसारणम् । ७ । ४ । ६७ ॥

अनघोरभ्यामस्य स प्रसारणं स्यात् । दिद्युते । दिद्युताते । द्योतिता ॥

2344 There is vocalisation of the half-vowel of the reduplicate of द्युत, and स्वादि (Causative of स्वप्) ॥

As दिद्युते । वि दिद्योतिषते, विदिद्युतिषते, (I 2 26) वि देद्युत्यते ॥

In forming the aorist the following sūtra applies.

२३४५ । द्युद् यो लुङि । १ । ३ । ९१ ॥

द्युतादिभ्यो लुङः परस्मैपद वा स्यात् । पुषादिभूत्रेण परस्मैपदेऽह् । अद्युतत्, -अद्योतिष्ठ ॥

2345 After the verbs dyut 'to shine,' and the rest the terminations of the Parasmaipada are optionally employed, when the affixes of lun (aorist) follow.

The Dyutādi verbs are 22 in number (Bhūādi 777 and twenty one that follow it up to चट 'to try' By the use of the word द्युद्, यः in the plural in the sūtra, the force is that of "and the rest" These verbs are anudātteta and so by sūtra, I. 3 12 they would have been invariably ātmanepadī, this aphorism makes them optionally so.

777 ✓ Dyuta, to shine The roots beginning with dyut and ending with Kṛpū are udāta and anudātteta Pre द्योतते । In forming the Perfect there is vocalisation by VII 4 67 S 2344. Per दिद्युते । दिद्युताते । I Fut द्योतिता । I Fut द्योतिष्यते । Impera द्योतताम् । Imper, अद्योतत । Pote द्योतेत । Bene द्योतिषीष्ट । Aorist अद्युतत् or अद्योतिष्ठ । The root is optionally Parasmaipadī by I. 3 91 S. 2345 When Parasmaipadī the Aorist is formed by अह् because it belongs to पुषादि class Caus द्योतयति, Aor अदिद्युतत् । Des, दिद्युतिषते, दिद्योतिषते । Inten. देद्युत्यते । Yan luk देद्युतीति or देद्योति । Ger, द्युतिस्त्वा or द्योतिस्त्वा । Nouns. विद्युत् । दिद्युत् । ज्योति ॥

श्विता ७७८ वर्णे । श्वेतते । शिश्विते । अश्वितत्-अश्वेतिष्ठ ॥

778 ✓ Svītā, to become white, be white Pre श्वेतते । Per शिश्विते । I Fut श्वेतिता । Aorist, अश्वितत् or अश्वेतिष्ठ । Past Part Pass. श्वितम् । (VII. 2 16) श्वितितम् (VII 2 17)

त्रिमिदा ७७९ स्नेहने । मेदते ॥

779 ✓ ñ midā, to be unctuous or greasy This root is found in the Dvādī and the Churādī classes also. Pre मेदते । In forming the Perfect, the following sūtra 2346 required guna but it is not so See explanation Per मिमिदे । I Fut, मेदिता । Aorist अमेदिषत् or अमिदत् । Past. Part, Pass. मित । Nouns मेदुरः । मित्र ॥

२३४६ । मिदेर्गुणः । ७ । ३ । ८२ ॥

मिदेर्गुणः स्यादित्सञ्जकशकारादौ । 'एण.' आदिशित्वाभावान्नेन गुण । मिमिदे । अमिदत् - अमेदिषत् ॥

2846 For व in सिद् there is substituted a guṇa before such a सिद् affix, where the indicatory च stands in the beginning of the affix

NOTE —As मेवति मेवत् मेवन्ति । Why सिद् only ? Observe स्थवन्ति कथयन्ति । The root त्रिमिद् belongs both to the Bhvādi and the Divādi classes. The Bhvādi सिद् will get guṇa before by यच् virtue of VII 3 86 but the Divādi सिद् would not have got guṇa before यच् as this affix is सिद् (I 2 4); hence the necessity of this sūtra. Before non सिद् affixes there is no guṇa, न मिवते मेमिवते ॥

The phrase स्थिति 'where the affix has an indicatory च' is understood here from the preceding Aṣṭādhyāyī sūtra VII 3 75. The word स्थिति should be explained as a Karṇadibhāṣya compound meaning च indicatory (यच्चासे, इत्येति) । Then स्थिति would mean by यस्मिन् विधि स्वदादेः and the affix that begins with an indicatory च । Therefore the affix यच् (III 4 81) though a सिद् affix, does not begin with an indicatory च and hence before this affix there will be no guṇa. Hence we have निमित्ते in the Perfect

भिष्विदा ७७४ स्नेह्नमोचनयो । मोहनयो इत्येके । स्वेदते । सि प्विदे । चस्विदत्-यस्वेदिट् । त्रिष्विदा च इत्येके । यत्स्विदत्-यत्स्वेदिट् ॥

780 ✓ Bhīṣhvidā, to be greedy to be disturbed. Some give the reading as मोचनयोः । Some read here the root त्रिष्विदा also. Its forms in the aorist are यत्स्विदत् or यत्स्वेदिट् । Pre स्वेदते । Per सिप्विद । I Fut. स्वेदिता । Aorist, चस्विदत् or यत्स्वेदिट् । Caus स्वेदयति Aor चस्विदत् । Desl सिस्विदयते । Inten. सेच विदयते । Yāp lok सेच्यति । Past Part Pass. स्विदाः ।

रुच ७८१ क्षीताचमिमीसा च । रोचते सूर्य । हरये रोचते भक्तिः । अचचत्-चरोचिट् ॥

781 ✓ Rucha, to shine to like, to be pleased. Pre रोचते as रोचते सूर्यः । हरये रोचते भक्तिः । Per रुचते । I Fut. रोचिता । Aorist, अचचत् or चरोचिट् । Caus रोचयति रोचयते Desl अचचयते चरोचयते Ger रोचित्वा or चित्वा । Nouns रोचनम् । रोचः रुचम् । रोचकाः ॥

बुट ७८२ परिधर्तने । योदते । बुधुटे । अयुदत्-यधोदिट् ॥

782. ✓ Ghuṭa, to barter exchange. Pre योदते । Per बुधुटे । I Fut. योदिता । Aorist अयुदत् or यधोदिट् । Caus योदयति Aor अयुदत् Desl बुधुदयते । Inten. बोधुदयते । Yāp lok बोधोदि । Past Part Pass. युदित or योदितम् । Ger योदित्वा or युदित्वा । Nouns. युटिका । योदकः । योटा ॥

रुट ७८३, लुट ७८४, लुट ७८५ प्रतिधाते । अरुदत्-यरोदिट् ॥

783 ✓ Ruṭa, 784 ✓ Luṭa 785 ✓ Luṭha, to strike against, reelat. The roots ruṭ and luṭ end with ढ् the last लुट luṭh ends with थ् ढ् । Pre रोदते । Per रुदते । I Fut. रोदिता । Aorist अरोदिट् or अरुदत् ॥

784 ✓ Luṭa, Pre रोदते । Per रुदुटे । I Fut. रोदिता । Aorist अरुदत् ॥

785 ✓ Luṭha, Pre रोदते । Per रुदुटे । I Fut. रोदिता । Aorist, अरुदत् or अरोदिट् ॥

शुभ ७८६ दीक्षी ।

786 ✓ Śubha, to shine Pre शोभते । Per, शुभे । Aor, अशुभत् । Caus. शोभयति । Desi शुभयति । शुभोभिषते । Inten. शोभ्यते । Yan luk शोशोष्य । Ger शोभित्वा or शुभित्वा ॥

क्षभ ७८७ संचलने ।

787. ✓ Kshubha, to shake, tremble, to be agitated or disturbed.

Mādhaviya gives the meaning of sanchalana as “प्रकान्ति पर्यसे गमनं च” । This root belongs to Divādi and Kryādi classes also Pre, क्षोभते । Per चुनुमे । Aorist अक्षोभिष्ट or अक्षुभत् । Past Part, Pass क्षुब्धः or क्षुभितः ॥

शुभ ७८८, तुभ ७८९ हिंसायाम् । आद्योऽभावेऽपि । ‘नभन्तामन्यके समे’ । ‘मा भूवचन्यके सर्वे’ इति निरुक्तम् । अनभत् । अनभिष्ट । इमौ दिवादी व्यादी च ॥

788 ✓ nabha, 789 ✓ Tubha, to injure, to hurt नभ means ‘deprivation’ also Thus in the Nirukta we find “नभन्ताम् अन्यके समे” explained as “मा भूवचन्यके सर्वे” । So also the Bhāṣhya explains the word नभन्ताम् by नाभयन्तु in the following नभन्तामन्यके । मा व्याका अधिधन्वसु = अन्यकेषां अत्रूणां धन्वसु स्थिता व्याकाः क्षिप्ता मा भयन्तु । Pre, नभते (प्रणभते) । Per. नेभे । Aorist अनभिष्ट or अनभत् । Noun नभः “sky,” “Ocean”

789. ✓ Tubha, to hurt, injure This and the last root belong to Divādi and Kryādi classes also Pre तेभते । Per तुतुमे । I Fut. तेभिता । Aorist अतुभत् or अतेभिष्ट

संसु ७९०, ध्वंसु ७९१, भ्रंसु ७९२ अवसंसने । ध्वंसु ७९३ गतौ च । अङि न लोपः । अससत्-अससिष्ट । ‘नाससत्करिणां यैवम्’ इति ध्रुकाव्ये । ‘भ्रंशु’ इत्यपि केचित्पेठुः । अत्र तृतीय एव तालव्यान्ता इत्यन्ये । ‘भ्रंशु भ्रशु अयःपतन’ इति दिवादी ॥

790, ✓ Sransu, 791 ✓ Dhvansu, 792 ✓ Bhransu, to fall or drop down, slip off or down ध्वंसु means ‘to go’ also Before the Aorist in अङ् there is elision of the nasal, and the form is अससत् as in the following verse of Raghuvansa, नाससत् करिणां यैवम् । Some read here भ्रंशु also Pre संसते । Per सससे । I Fut ससिता । Aorist अससत् or अससिष्ट । Desi सिस्रियते । Inten सासंस्यते । Yan luk सनीसंसीति । सनीसस्त । Past Part Pass ससम् । Gerund संसित्वा or सस्त्वा । Noun. उखासत् ॥

791 ✓ Dhvansu, to fall down Pre ध्वंसते । Per दध्वसे । I Fut ध्वंसिता ॥

792 ✓ Bhransu, to fall down Pre भ्रंसते । Per ब्रभंसे । I Fut भ्रंसिता ॥

793 ✓ Dhvansu, to go Pre ध्वंसते । Per दध्वसे । I Fut. ध्वंसिता ॥

स्रम्भु ७९४ विश्वासे । असमत्-असगिष्ट । दन्त्यादिरयम् तालव्यादिरितु ममादे गतः ॥

794. ✓ Srambhu, to confide This root begins with a dental sibilant (स), that which begins with a palatal sibilant (श्र) has already been taught before in the sense of carelessness See root no 420, Pre सम्भते । Per स्रम्भे । I Fut स्रम्भिता । Aorist असमत् or असमिष्ट । Caus सम्भयति । Aor असममत् । Desi, सिस्रमिषते । Intensive सास्रम्यते । Ger सम्भित्वा or स्रध्व्या । Noun सिस्रम्भी ॥

of its indicatory long ऊ (VII. 2 44). For this 'option' is an *antaranga* operation because it applies to *all* *ârdhadhātuka* affixes, while the 'prohibition' of the present sūtra is a *bahuvranga*, because it applies to those affixes only which begin with स. So that the 'prohibition' of this sūtra would not have debarred the 'option' of VII 2 44 and in the *Parasmaipada* स्यन्द् would have had two forms, which, however, is not the case because of the word चतुर्थ्यः by which the 'prohibition' is extended to स्यन्द् also. Thus in the *Parasmaipada*, we have only one form, as, स्यन्तस्यति, but in the *Ātmanepada* we have two forms स्यन्दिष्यते or स्यन्तस्यते ॥

The word '*Parasmaipada*' is understood in this sūtra, so that the prohibition does not apply to *ātmanepada* affixes as वर्त्तिषीष्ट, वर्त्तिष्यते, अवर्त्तिष्यत्, विवर्त्तिष्यते, स्यन्दिषीष्ट or स्यन्तसीष्ट. Moreover, with regard to *Ātmanepada* also, the इद् is added to these roots when they stand in the same 'pada' with the affixes. But when the *Ātmanepada* affixes are added not to the roots 'vrit &c,' but to the roots which are derived from the *nominal* bases formed from vrit &c, then the 'root' is not in the same *pada* with the affix, and the prohibition of this sūtra will apply. As विवृत्तिर्नयते. Moreover, the rule applies, as we have said, to the affixes standing in the same 'pada' with the 'roots', therefore it will apply to *Desiderative* roots, as विवृत्तस्यति, though अप् here intervenes between the *ârdhadhātuka* affix सन् and the *Parasmaipada* तिप्, so also, an *ekādeśa* though *stānavat* and therefore an intervention, will not be considered so for the purposes of this rule, as विवृत्तस्यति, so also in विवृत्तस्यति. The prohibition, moreover, applies to क्त् affixes, and where there is *luk* elision of *Parasmaipada* affixes. As विवृत्तस्यता इ and विवृत्तत्वम् where the *Imperative* हि is *luk*-elided, and being so elided, the force of *Parasmaipada* does not here remain by ननुमताङ्गस्य (I. 1. 63), hence the above *Ishṭi*.

वृधु ७९६ वृद्धौ ।

796 ✓ Vridhu, to grow, increase. The conjugation is like that of वृत् । Pre. वर्धते । Per. वर्धे । I Fut. वर्धिता । Noun. वर्धिष्युः । वर्धनः । वृद्धिः ॥

शृधु ७९७ शब्दकुत्सायाम् । इमौ वृतिवत् ॥

797 ✓ Śridhu, to break wind downwards. Conjugated like वृत् । Pre. शर्धते । Per. शर्ध । I Fut. शर्धिता ॥

स्यन्दू ७९८ प्रस्रवेणे । स्यन्दते । स्यन्दे । सस्यन्दिषे-सस्यन्ते । सस्यन्दिष्ये-सस्यन्त्ये । स्यन्दिता-स्यन्ता । 'वृद्ध् यः स्यसनाः' (२३४०) इति परस्मैपदं कृते कदिस्सप्तमन्तरङ्गमपि विकल्प बाधित्वा चतुर्थ्यहणसामर्थ्यात् 'म वृद्ध् यः' (२३४८) इति निषेधः । स्यन्त्स्यति । स्यन्दिष्यते-स्यन्तस्यते । स्यन्दिषीष्ट-स्यन्तीष्ट । 'वृद्ध् यो लुङि' (२३४५) इति परस्मैपदस्येऽङ् । नलोपः । अस्यदत्-अस्यन्त । अस्यन्त्पाताम् । अस्यन्त्पातु । अस्यन्त्स्यत्-अस्यन्दिष्यत्-अस्यन्त्स्यत् ॥

798 ✓ Syandā, to ooze, trickle, drop, distil. The स is changed to ष optionally when preceded by अनु &c. See VIII 3 72 S. 2349. Pre. स्यन्दते । Per. सस्यन्दे । सस्यन्दिषे or सस्यन्ते । सस्यन्दिष्ये or सस्यन्त्ये । सस्यन्दिष्यहे or सस्यन्द्यहे । I Fut. स्यन्दिता or स्यन्ता । II Fut. स्यन्दिष्यते or स्यन्त्स्यति or स्यन्त्स्यते । Impera. स्यन्दताम् ।

Imper अस्वन्वत् । Potn स्वन्वेत् । Bene स्वन्विषीष्ट or स्वन्वीष्ट । Aorist. (1) अस्वन्विष्ट ।
 (2) अस्वदत् or (3) अस्वत् । (1) अस्वत्साताम or अस्वन्मत् । (2) अस्वदताम् । [When the
 root takes the affixes of the Parasmaipada then the Aorist is formed by चङ् (8
 2345) bef re which the usual is added] Condi. (1) अस्वन्विष्यत् or (2) अस्वन्त्स्यत् or
 (3) अस्वत्स्यत् । D. si सिष्यन्विष्यते सिष्यन्मसते सिष्यन्त्स्यति । Inten अस्वन्वद्यते । Past
 Pass स्पन् । Ger स्वन्विता or स्पन्वता । N. una सिष्याः । सेष्याः ॥

२३४६ । अन्नविपर्यभिनिध्यः स्यन्दतेऽप्राणिषु । ८ । ३ । ४२ ॥

अथ पञ्चांगविष्णुस्य स्यन्दतः सस्य विद्यायाः स्थातुम् । अनुस्यन्दते-अनुस्यन्दते वा जनम् ।
अप्राप्तिषु क्षिप्तम् । अनुस्यन्दते प्रसीति । अप्राप्तिषु इति पण्डिताणां मतं स योगेदकं अनेयन्तेत
इत्यत्रापि पक्षे प्रत्येकं भवत्ययम् । प्राप्तिषु न इत्यस्मिन् न मस्यातुम् ॥

2349 च is optionally the substitute of the स of सन्ध after the prepositions अनु, वि, परि, अस्मि and नि, when the subject is not a living being

The root स्पृन्ध प्रथम्ये is sandhita Thus अगृह्यन्ते । विवृह्यन्ते । परिहृह्यन्ते । अविहृह्यन्ते । अविहृह्यन्ते । अगृह्यन्ते । विहृह्यन्ते । परिहृह्यन्ते । अविहृह्यन्ते । Thus अगृह्यन्ते or अगृह्यन्ते क्तम् ॥

Why do we say when the subject is not a living being ? Observe *अमृतं नृणां* *अमृतं* : The option of this *अमृतं* will apply when the subject is a compound of living and non-living beings. Thus *अमृतं नृणां* or *अमृतं नृणां* *मत्तं* *नृणां* *मत्तं* *नृणां* : The subject here is a *Dravida* compound and it is not in the singular number because of II. 4. 6. The word *अमृतं* is a *Paryulka* and not a *Prasajya* *pratiliedha*. If it be the latter sort of prohibition then the force will be on the word *living* and in a compound like *मत्तं नृणां* consisting of *living* and *non-living* beings the prohibition will apply because it has a *living* being in it and so there will be no *अमृतं* : In the other view the force is on the word *non-living* and because the compound contains a non-living being, therefore the option will be applied, and the presence of the living being along with it will be ignored.

The anuvṛtti of परि नि and णि is understood here from VIII 3 70 So these words could well have been omitted from the sūtra, which might have then been सम्प्रसारिण्यस्य सम्प्रसारिण्यस्य, and by the force of स we would draw in the anuvṛtti of परि &c

799 **कृ** कृ० । In conjugating this root the following applies

२३५० । ह्यपो रो सः । ८ । २ । १८ ॥

‘ऊप इति हेतुः । ‘ऊप इति भुजबलीकम् । तज्जायतते । ऊपो यो रिकतस्य सः स्यात् । ऊपेऽहंकारस्याप्ययोः यो रो रिकतद्रुहस्तस्य च अकारसदृशः स्यात् । कल्पते । उच्छेपे । चन्द्रपिपे-
चक्रपुष्प इत्यादि स्थानिषत् ॥

2350 For the r of the root \sqrt{r} there is substituted π ■

The word क्षय is compounded of क्ष + य । The term क्षय is used with the force of the genitive the case-ending is considered as latent. It is repeated. The meaning is. In the place of the र of क्षय there is क्ष । In the place of the र-sound which is a portion of the य of क्षय and therefore which may be considered as like र, there is substituted something which is like क्ष । That is when क्षय assumes by

guna &c the form कृप् &c, then for र is substituted ल and we have कल्प । But even with कृप्, a l-sound like ल is substituted for कृ, and we have क्लृप्' । As कल्पते, चक्लृपे &c like स्यान्द ॥

The र here merely indicates the sound, and includes both the single consonant र and the same consonant of the vowel ऋ । So also with ल । So that for the single र there is substituted ल, and for र when a portion of ऋ, the ल is substituted, i.e. ऋ becomes लृ । Thus कृप्=क्लृप्, as in the sūtra लुटि च क्लृपः (I 3 93.) कल्प्ता, कल्प्तारी, कल्प्तारः । क्लृप्तः । क्लृप्तवान् ॥

The word कृपा is derived from the root कृप् by vocalisation, as it has been enumerated in Bhidādi class (कृपेः सप्तम्यश्च III. 3 104). The vocalised root form कृप् is not to be taken here, as it is a lākṣhanika form

Vart The words कृपाय, कृपाय, कृपीट, कर्पूर &c, are also from कृप् । Or by the Unādi diversity, the ल change does not take place

Vart Optionally so of बाल &c. As, बाल or बारः, मूलम् or मूरम् । लघु or रघु, असुरः or असुलः, अलम् or अरम्, अहर्गुलिः or अहर्गुरिः ॥

Vart -Optionally so in the Vedas, or when names, of कपिलका &c, as कपिरकः or कपिलकः, तिल्विलोकम् or तिल्विलोकीकम्, लोभाणि or रोभाणि, पाशुरं or पांशुल, कर्म or कल्म, शुक्रः or शुक्लः, कल्मषं, कर्मषं ॥

Some say 'र and ल are one' and operations regarding र may be performed with regard to ल ॥

In forming the First Future, the next sūtra applies.

२३५१ । लुटिचक्लृपः । १ । ३ । ९३ ॥

लुटि स्वसनेष्वच क्लृपेः परस्मैपदं वा स्यात् ॥

2351 After the verb kṛip 'to be fit', Parasmaipada is optionally employed, when luṭ (1st Future) is affixed, as well as when sya and san are affixed

The verb क्लृप् is one of the five verbs of the sub class, वृत्तादि । (I. 3 92 S. 2347) Therefore it will take both Parasmaipada and Atmanepada, when the affixes स्य or सन follow The present sūtra makes the additional declaration in the case of the 1st Future or लुट् Thus in Luṭ we have —कल्प्तासि or कल्प्तासे, in the 2nd Future we have कल्पिष्यते or कल्पिष्यति, in the Desiderative we have :—चिक्लृप्सति or चिकल्पिष्यते, in the Conditional we have —अकल्पस्यत्, or अकल्पिष्यत् ॥

२३५२ । तासि च क्लृपः । ७ । २ । ९० ॥

क्लृपेः परस्य तासे. सकारादेराधेधातुकस्य चेतन स्यात्तद्वानयोः समावे । कल्प्तासि । कल्प्तास्य । कल्पितासे । कल्प्तासे । कल्पस्यति । कल्पिष्यते । कल्पस्यते । कल्पिषीष्ट —क्लृप्सीष्ट । अक्लृपत् —अकल्पिष्ट —अक्लृप्त । अकल्पस्यत् —अकल्पिष्यत् —अकल्पस्यत् । वृत् । वृत्तः संपूर्वो वृत्तादिवृत्तादिश्चेत्यर्थः ॥

2352. The (Parasmaipada) ārdhadhātuka affixes beginning with ष, and the affix तासि (the sign of the Periphrastic Future) do not get the augment क्, after the root क्लृप् except in the Atmanepada affixes.

Thus कल्प्ता, कल्पस्यति, अकल्पस्यत्, चिक्लृप्सति । But कल्पितासे, कल्पिषीष्ट, कल्पिष्यते, अकल्पिष्यत्, चिकल्पिष्यते in the Atmanepada,

ध्यते । Bene. चटिषोष्ट । Aorist अचटिष्ट । Condi. अचटिष्यत् । Pass. चट्यते । Aor. अचटि
or अचटि । Caus. चटयति । Aor. अजीचटत् । Before स्य, ताम &c. the lengthening is
optional as चटिष्यते or चाटिष्यते &c. Desi. लिचटिष्यते । Inten. जाचट्यते । Yan luk
जाचटि । Nouns चटी । चटिका । चटना ॥

व्यथ ८०१ मयसंचलनयोः । व्यथते ॥

801 व्यथ मयस चलनयोः ॥

In conjugating this root in the Perfect, the following applies.

२३५३ । व्यथो लिटि । ७ । ४ । ६८ ॥

व्यथोऽभ्यासस्य संप्रसारणं स्याल्लिटि । हलादिः शेषापवादः । यस्य हलादिः शेषेण निवृत्तिः ।
विध्यते ॥

2353 There is vocalisation of the half-vowel of the redupli-
cate of व्यथ in the Perfect.

As विध्यते, विध्ययाते, विध्यधिरै । This ordains the vocalisation of य, which
otherwise would have been elided as being a non-initial consonant (VII 4 60)
The vocalisation of य् is prevented by VI. 1. 37 Why do we say in the Perfect?
'Observe वाव्ययते ॥

801 ✓ Vyatha, 1. to be afraid, 2 to tremble Pre व्यथते । As व्याघ्रात् व्यथते ।
In forming the Perfect, the sūtra VII. 4. 68 S 2353 applies, which causes
vocalisation Per विध्यते । I Fut व्यथिता । Caus व्यथयति, Aor अविव्यथत् । Inten.
वाव्यथ्यते । Yan luk वाव्यथीति or वाव्यति । Nouns विधुरः । विधुरः । अव्यथी ॥

प्रथ ८०२ प्रथमाने । प्रथते ॥

802 ✓ Pratha, to become famous or celebrated. Pre प्रथते । Per. प्रथते ।
I Fut प्रथिता । Pass. प्रथ्यते । Aor अप्रथि or अप्रथि । Caus प्रथयति, Aor अप्रथत् ।
Nouns प्रथिवी । प्रथिवः । प्रथिवी । प्रथुः । प्रथिमा ॥

प्रस ८०३ विस्तारे । प्रसते ॥

803 ✓ Prasa, to spread Pre प्रसते । Per. प्रसते । Pass, प्रस्यते । Aor अप्रसि
or अप्रसि । Caus. प्रसयति, Aor अप्रप्रसत् । Desi. प्रिप्रसयति, Inten. प्राप्रस्यते । Yan luk.
प्राप्रसि । Imperfect 3rd S अप्राप्रद् । 2nd S. अप्राप्रत् or अप्राप्रः । Noun, प्रसा ॥

मृद ८०४ मृदने । मृदते ॥

804 ✓ Mṛada, to pound, crush, grind Pre. मृदते । Per. मृदते । I Fut.
मृदिता । Caus मृदयति, Aor अममदत् । Desi. मिमृदिष्यते । Inten. मामृदयते । Yan luk.
आमृदीति or मामृति । Nouns मृदुः । मृदेषम् । मृदो । मृदिका । मृदिमा ॥

स्खद ८०५ स्खदने । स्खदनं विद्रावणम् ॥

805 ✓ Skhada, to out, to tear to pieces Pre, स्खदते । Per. स्खदते । I Fut.
स्खदिता । Pass स्खद्यते । Aor. अस्खदि or अस्खादि । Caus स्खदयति, स्खद
यते, Aor अचिस्खदत् ॥

क्षजि ८०६ गतिदानयोः । मित्वसामर्थ्यादनुपधात्वेऽपि 'चिण्णमुलोः'
(२७६२) इति दीर्घविकल्पः । अक्षजि—अक्षजि । क्षजं क्षजम् । क्षजं क्षजम् ॥

806 ✓ Kshaji, 1 to go 2 give Pre क्षजते । Per. क्षजजे । I Fut क्षजिता ।
Pass क्षज्यते । Aor अक्षजि or अक्षजि । With समुल्—we have क्षजम् क्षजम् or
क्षजम् क्षजम् । See S 2762 Caus. क्षजयति, क्षजयते । Aor. अक्षज्यत् । Desi.
चिचिज्यते । Inten चाक्षज्यते । Yan luk. चाक्षज्यति ॥

वृत्त ८०७ गतिवि सनयोः । योऽय दक्षिणैध्रुपयोः अनुवर्तितेषु पठितस्तस्येहा
र्थविशेषे भिन्नार्थोऽनुवादात् ॥

807 ✓Dakṣha, 1 to go 2 to injure The root दक्ष meaning दक्षिणैध्रुयः (No 639) read in the anudattat class is also a मित् root, that meaning being included in the meaning of the present root. Pre. दक्षते । Per दक्षते । I Fut. दक्षिता । Pass दक्ष्यते । Aor अदक्षि or अदक्षि । Caus. दक्षयति, दक्षयते । Aor अदक्षयत् ॥

क्रप ८०८ क्षुपाया गतो च ।

808 ✓Kṛapa, 1. to ply 2 to go Pre कपते । Per कपते । I Fut कपिता । Pass कप्यते । Aor अकपि or अकपि । Caus. कपयति, Aor अकपयत् । Desi. कपयिष्यते । Inten. काकप्यते । Yāṁ luk काकपि । Nouns कपयः । कपूरः । कपोतः ॥

कदि ८०९, कदि ८१०, कदि ८११ येकृद्ये । येकृत्ये इत्येके । प्रयोऽ-
प्यनिवृत्त इति नन्दी । इवित इति स्वामी । कदि क्वी इविते । क्व क्व इति
चानिदिताविति मैत्रेय । कदिक्विक्रदीनामाह्वानरोदनयो परस्मैपदपूतानां पुनरिह
पाठो भिन्नार्थे आत्मनेपदार्थश्च ॥

809 ✓Kṛdi 810 ✓Kṛadi, 811 ✓Kladi to be confounded or perplexed,
to confound. Some read it as येकृत्ये । According to Nandi all these three roots are
without the indicatory इ । According to Swami they have an indicatory इ । According
to Maitreya कदि and कदि have an indicatory इ while क्व and क्व are without it.
These three roots have been read in the Parasmaipada subloss. See ante Their repeti-
tion here is for the sake of showing that they are मित् and also ātmanepad. Pre
कन्दते । Per कन्दते । I Fut कन्दिता । Pass कन्द्यते । Aor अकन्दि or अकन्दि । Namul.
कन्द कन्द । or कान्द कान्द । Caus. कन्दयति, कन्दयते । Aor अकन्दयत् । Desi. किकन्दिष्यते,
Inten. काकन्द्यते । Yāṁ luk काकन्दि ॥

810 ✓Kṛadi to confound Pre कन्दते । Per कन्दते । I Fut कन्दिता ॥

811 ✓Kladi to confound When these three roots are अनिवृत्त then we
have कान्दि अकान्दि to. Pre कन्दते । Per कन्दते । I Fut. कन्दिता । Nouns कन्दन ।
कन्दला । कदली ॥

जिस्थरा ८१२ स्रभमे । यटादयः पितः । पित्र्यादकृत्सु वक्ष्यते ॥

813 ✓Bhivāṁ, to hurry make haste Pre स्वरते । Per सवरते । I Fut. स्वरिता ।
Pass स्वर्यते Aor अस्वरि or अस्वारि । Namul. स्वरस्वर or स्वारस्वार । Caus. स्वरयति ।
स्वरयते । Aor अस्वरयत् । Desi. तिस्वरिष्यते । Inten. सास्वर्यते । Yāṁ luk सास्वृति । सास्वृत् ।
सास्वरेषि । सास्वृषि । सास्वृषी । सास्वरेषि । सास्वृषि । Imperative सास्वृषि । Past. Part
Pass स्वरिता or स्वर्य । Nouns स्रु सुरे ॥

Here end those Ghatāḍa roots which are पित् । The force of पित् will be mentioned
hereafter in the next subdivision

अथ कथान्ता परस्मैपदिन ॥

Sub-section. Now the roots that are given here after upto कृत् are Parasmaipadi

ज्वर ८१३ रोगे । ज्वरति । ज्वर्यते ॥

813 ✓Jvara, to be diseased to be feverish Pre ज्वरति । Per ज्वरति ।
I Fut ज्वरिता । II Fut ज्वरिष्यति । Imperative ज्वरतु । Imper. ज्वरयतु । Pote. ज्वरेत् ।
Bene ज्वरात् । Aoriat. ज्वरारीत् । Condi. ज्वरिष्यत् । Pass ज्वर्यते । Aor अज्वरि or

अज्ज्वरि । Caus ज्वरयति, ज्वरयते । Aor. अजिज्वरत् । Desi. जिज्वरिषति । Inten. जाज्वर्यते ।
Yan luk जाजूति, जाजूत । Past. Part. Pass. ज्वरितः । ज्वरितवान् । Nouns. जूः, जुरी, जुरः ।
सज्जारी ॥

गड ८१४ सेचने । गडति । जगाड ॥

814 ✓ Gada, to distil, draw out Pre. गडति । Per. जगाड । I Fut. गडिता ।
Pass. गडते । Aor. अगाडि or अगडि । Caus. गडयति, गडयते । Aor. अजोगडत् । Desi.
जिगडिषति । Inten. जागडते । Yan luk जागडि । Nouns. गडुलः ॥

हेड ८१५ वेष्टने । हेड् अनादरे इत्यात्मनेपदिषु गतः स एवोत्पृष्टानुबन्धोऽ
नूद्यतेऽर्थविशेषे मित्त्वार्थम् । परागेपदिभ्यो ज्वरादिभ्यः प्रागेवानुवादे कर्तव्ये तन्मध्येऽ
नुवादसामर्थ्यात्परगौपदम् । हेडति । जिहेड । हिडयति । अहिडि—अहीडि । अनादरे
तु हेडयति ॥

815 ✓ hedā, to surround. The root हेड अनादरे is ātmanepadi. That
very root without its indicative ऋ is repeated here for the sake of including it in
the मित्त्व class. That root ought to have been included in the preceding list
which gives atmanepadi roots, and not here in the Parasmaipadi subdivision. The
very fact of its so given here shows that it is Parasmaipadi also Pre. हेडति । Per.
जिहेड । I Fut. हेडिता Pass. हेडते । Aor. अहिडि or अहोडि । Caus. हिडयति, Aor. अजोहिडत् ।
But from the root हेड् अनादरे (No 304) we have हेडयति । Desi. जिहेडिषति ॥

वट ८१६ भट ८१७ परिभाषणे । वट वेष्टने भट भृतौ इति पठितयोः
परिभाषणे मित्त्वार्थोऽनुवादः ॥

816 ✓ vata 817 ✓ bhata to speak, converse These two roots have already
been taught before in वट वेष्टने no 322, and भट भृतौ no 329. They are repeatedly
here, in order to give them the additional meaning of paribhāṣhaṇa, and make
them मित् । Caus. वटयति । भटयति । No lengthening Aor. अवटि or अवटि । अभटि or
अभटि ॥

नट ८१८ नृतौ । इत्यमेव पूर्वमपि पठित तत्राय विवेकः । पूर्वं पठितस्य
नाट्यमर्थः । यत्कारिषु नटव्यपदेशः । वाक्यार्थाभिनयो नाट्यम् । घटादौ तु नृत्यं नृत्ये
चार्थः । यत्कारिषु नर्तकव्यपदेशः । पदार्थाभिनयो नृत्यम् । गात्रविषमात्रं नृत्यम् ।
केचित्तु घटादौ नट नृतौ इति पठन्ति । नृतौ इत्यन्य । णिपदेशपर्युदासवाक्यभाष्य-
कृता नाटि इति दीर्घपाठाद्घटादियोरपदेश एव ॥

818 ✓ nata to dance This root has also been taught before See No
332 The difference is this, the root taught before means nāṭyam or dramatic
representation and a person who does that is called nata 'an actor' The repre-
sentation on the stage by spoken words to express the sense of something is nāṭyam
or drama But the root given here means to dance, the appropriate verbal nouns
being nr̥tyam or nr̥ttam, and not natyam. The person who does this is called
नर्तक. 'a dancer', and not नट 'an actor' The difference between nr̥tyam and nr̥ttam
is this Representing of an action or object such as by pantomime or gesticulation
is nr̥tyam, while nr̥ttam is dancing pure and simple, mere movement of the body.

Some read नट गती to bend, to bow" in the Gh ṭādi list and say the gha ṭādi naṭa means to bow. They give the illustration नटयति याया। He causes the branch to bend. Others say that it means to go.

The ghaṭādi naṭa (i.e. the present root) is to be understood to have been enunciated with an initial ण that is it is णट गती। The reason for this is that in the exceptions to the roots that are taught with an initial ख, the author of the Māhābhāṣya gives नाटि i.e. the nita with long वा। The मित root can never have long वा in the causative. See VI 1 65 already gone before. In other words the present root नट and the root no 323 are both योषट् and the Ohnādi root नट is not so and is the root mentioned in sūtra VI 1 65.

Note:—The representation of a scene may be by words (vākyārtha abhinaya) and then it is drama or nṭyam. Or it may be by gesticulation without words (padārtha abhinaya), and then it is called nṭyam. Or there may be no representation at all but mere rhythmic movements of limbs according to rules and then it is called nṛtta. Their respective nouns are naṭa 'an actor' and nartaka 'a pantomime' or 'a dancer'.

The Causative of the Ghaṭādi नट is नटयति he causes to dance. The aorist is चनाटि or चनाटि ॥

चटक ८१६ प्रतीयाते । स्तकति ॥

819 ✓ Śṭhaka to resist, repel, push back, strike against. Pre स्तकति । Per तस्तका । I Fut स्तकति । Caus. स्तकयति स्तकयते । Aor चतिट्कत । Pass aor चस्तकि or चस्तकि । De L. तितस्तकयति । Inten तस्तकयते । Yāḥ luk तस्तकति ॥

चक ८२० तृषी । मृत्तिगतीयातयो यूयं पठितस्य मृत्तिमात्रे मिथ्यायेति युवाय । आत्मनेपद्विषु पठितस्य एतस्मैपद्विषु युवादात्यरम्भेपदम् ॥

820 ✓ Chaka to be satisfied, satisfied । The root has already been taught before as चक मृत्ति प्रतिपाते । No 93 to be satisfied and to rest. It is ātmano padī there. It is repeated here in order to make it a मित root and then to confine its meaning to satisfaction only. It is moreover Paśasurupālī now because of its repetition in this list. Pre चकति । Per चक ॥ I Fut चकति । A ॥ चकाकीत or चकाकीत । Caus. चकयति चकयते । Aor चकोचत् । Pass aor चककि or चकाकि ।

काखे ८२१ कसने । पठित्याय वृद्धि । चकाकीत ॥

821 ✓ Kakhe to laugh. As it has an indicatory वृद्धि there is no Vṛddhi in the aorist. As चकाकात् । Pre. चकति । Per चकाय । चकयत् । I Fut चकति । Aorist चकाकीत । Caus. चकयति चकयते । Pass aor चककि or चकाकि । De L. चकयति । Inten चकयते । Yāḥ luk चकति ॥

रगे ८२२ राक्षायाम् ।

822 ✓ Raga to doubt. Pre रगति । Per रग ॥

लगे ८२३ लगे ।

823 ✓ Laga to adhere or stick to. Pre लगति । Nonn लगामः ॥

हूगे ८२४ हूगे ८२५, षगे ८२६, षगे ८२७ भवरणे ।

824 ✓ Hraḡo 825 ✓ Hraḡo, 826 ✓ Śhaga, 827 ✓ Śhṭhaga 'to hide, cover'. Some read ह्यगे instead of ह्यगे । But it is incorrect. Pre ह्यगति । Per कृगाम ।

Aorist अहृगीत् । Caus. हृगयति हृगयते । Aor अजिहृगत् । Pass. Aor अहृगि । or अहृगि । Desi जिहृगिषति । Inten जाहृगते । Yan luk } जाहृक्ति ॥

825, ✓ Hlaga, Pre हृगति । Per जहृग । I Fut हृगिता । Aorist अहृगीत् ॥

826 ✓ Shage, Pre सगति । Per. ससाग । सेगतु । सेगुः । Aorist असगीत् । Caus. सगयति, सगयते । Aor असोसगत् । Pass Aor. असगि or असगि । Desi सिंसगिषति । Inten. सासग्यते । Yan luk सासक्ति ॥

827, ✓ Sbhage Pre. स्यगति । Per तस्थग । I Fut स्यगिता । Aorist अस्यगीत् । Caus स्यगयति, स्यगयते । Aor. अतिस्थगत् । Pass Aor. अस्यगि or अस्यगि । Desi. तिस्यगिषति । Inten तास्यगते । Yan luk तास्यक्ति ॥

कगे ढ२८ नोच्यते । अस्यायमर्थ इति विशिष्य नोच्यते । क्रियासामान्यार्थत्वात् । अनेकार्थत्वादित्ये ॥

828 ✓ Kage to act, perform The word no'chyate means 'nothing is said That is we do not give any specific meaning to the ✓ Kage, because it denotes action in general. Some say it has many meanings and therefore no particular meaning is assigned Pre. कगति । Per. चकाग । I Fut कगिता । Aorist अकगीत् । Desi. चिकगिषति ॥

अक ८२९, अग ८३० कुटिलायां गतौ ।

829 ✓ Aka, 830 ✓ Aga To go or move tortuously like a serpent Pre. अकति । Per अक । I Fut अकिता । Aorist आकीत्, as मा भवानकीत् । Caus अकयति । Aor मा भवान् अकत् । Pass Aor मा भवान् अकि or अकि । Desi अचिकिषति ॥

830 ✓ Aga, Pre अगति । Per. अग । I Fut अगिता । Aorist आगीत् । Caus. अगयति, अगयते । Desi. अजिगिषति ॥

कण ८३१, राण ८३२ गतौ । चक्राय । रराण ॥

831 ✓ Kana, 832 ✓ Rana to go, to move, These two roots have the meaning 'to make noise' also See Nos 476 and 472- When they have that sense their causative is काययति and राणयति । Pre कयति । Per चक्राण । I Fut कयिता । Caus कणयति, कणयते । Pass Aor अकणि or अकणि । Desi चिकणिषति ॥

832 ✓ Rana, to go Pre रणति । Per रराण । I Fut रणिते । Caus रणयति । रणयते ॥

चण ८३३, शण ८३४, श्रण ८३५ दाने च । शण गतौ इत्यन्ये ॥

833 ✓ Chana, 834 ✓ Sana, 835 ✓ Śrana To go as well as to give According to some ✓ Śana means to go Pre चणति । Per चचाण । चेणतु । चेणुः । I Fut, चाणिता । Aorist अचाणीत्, or अचणीत् । Caus चणयति, चणयते । Aor अच चणत् । Pass Aor अचाणि or अचाणि । Desi चिचणिषति । Inten चाचणयते । Yan luk चच्चणिठ ।

834 ✓ Śana, Pre शणति । Per शशाण । I Fut शणिता । Aorist अशणीत्, अशणीत् ॥

835 ✓ Śrana, Pre श्रणति । Per श्रशाण । I Fut श्रणिता । Aorist अश्रणीत्, अश्रणीत् ॥

अथ (अथ) ८३६, (क्रथ) ८३७, क्रथ ८३८, कथ ८३९ हिंसार्थाः । जासिनिग्रहण-(६५७) इति सूत्रे क्कार्थेति मित्वेऽपि वृद्धिर्निषात्यते । क्कार्थयति । मित्व तु निषातनात्परत्वात् चिणमुलोः-(२७६२) इति दीर्घं चरितार्थम् । अक्रथि-अक्रथि । क्रथ क्रथम् । क्कार्थ क्रथम् ॥

836 ✓Sraha (✓Anatha) 837 ✓Ślāha (✓Keatha) 838 ✓Kraha, 803 ✓Klatha To injure. Thou is the root ✓क्ष is a मित root, yet it takes vādhi in the Causative because it has been particularised so in the sūtra II 3 56 S 613. As कृष्यति. The मित operation takes place as this root in the चिच् and लृङ्म affixes by VI 4 03 S 662 because that is a śāira sūtra subsequent to the nipāṭa sūtra II 3 56. This मित causes the lengthening before चिच् and लृङ्म. As चक्षति or चक्षति. कर्षकचम् or कर्षकचम्. Pre चक्षति. Per चक्षाम. I Fut. चक्षिता. Caus चक्षयति चक्षयति. Aor कर्षयत्. Pass Aor चक्षि or चक्षयि. Des चिचिचिचि. Inten चक्षयन्. Yād lak चक्षति.

837 ✓Ślāha Pre कर्षति. Per चक्षाम. I Fut. चक्षिता. Des चिचिचिचि. Inten चक्षयन्ते.

838 ✓Kraha, to injure Pre कर्षति. Per चक्षाम. I Fut. कर्षिता.

839 ✓Klatha Pre कर्षति. Per चक्षाम. I Fut. कर्षिता.

‘घन दृष्टं च’ । हिमायामिति नैव ॥

840 ✓Vana (chausa) to injure. By the force of the word च the meaning of to injure is drawn into it from the last. Some read it as ✓Chana. Pre चनति. Per चनान्. I Fut. चनितः. Caus चनयति, चनयते. Pass Aor चनति or चनान्.

यनु च दृष्टं नोच्यते । ‘यनु’ इत्युपपत्तय धातुन तु तानादिकस्यानुवादा । वदित्वाणामामव्यात् । हनेक्रियामामान्य घनतीत्यादि । प्रथनयति । अनुपधत्तु मित्यधिकनवो धतुयते ॥

841 ✓Yanu And ✓Vanu also is not mentioned. That is to say that this ✓Yanu is an original root and not a repetition of the Tanādī root ✓Yanu to beg (VIII 8). This we say because this ✓Yanu has an indicatory उ and scope must be given to it. For had it been merely a repetition of the Tanādī ✓Yanu that root is already an indicatory उ so that letter need not have been repeated here. The conjugation is चनति and not चनुते. With a prepositional we have चनयति without lengthening. When the root does not take any preposition it is optionally चिच् and then the Causative is चनयति or चानयति. See (I) na sūtra मयाचनु चम् च lower down. The root ✓Yanu means action in general. Pre चनति. Per चनान्. I Fut. चनितः. Caus चनयति Aor चाचीयन्तु. Pass Aor चाचामि or चाचामि ॥

उचल दृष्टं दीप्तौ । जमत्ययाय पठियमाया एयाय मित्याधमनूयते । प्रज्वलयति ॥

842 ✓Jvala to shine. With this root also begins a sub-class called jvalādi which by III 1 140 take च in forming verbal nouns and it will be taught later on, see No. 884. That root to be taught subsequently is repeated here in order to make it चिच्. As ज्वलयति. When it does not take a preposition it is optionally चिच्. See Gana Sūtra later down. Pre ज्वलयति. Caus ज्वलयति. Pass Aor ज्वलयामि or ज्वलयामि ॥

हल दृष्टं, छल दृष्टं चलने । प्रहृतयति । प्रहृतयति ॥

843 ✓Hvala, 844 ✓Hmala to walk, move Pre ह्रुति. Per ह्रुति.

I Fut धुलिता । Aorist अहुलीत् । There is no optional viddhi See VII 2 2. Caus प्रह्वयति । Without any preposition the root is optionally मित् । See below, Aorist Pass प्राहुलि or प्राहुलि । Desi जिहुलिषति । Inten जाहुल्यते । Yan luk जाहुलति ॥

844 ✓ Hmala Pre ह्वनति । Per जह्माल । I Fut ह्वलिता ॥

‘स्मृ द४५ आध्याने’ । वित्तायां पठिष्यमाणस्य आध्याने मित्वार्थाऽनुवादः । आध्यान्मुत्कण्ठापूर्वक स्मरणम् ॥

845 ✓ Smi ‘To remember with regret or anxiety. This root is taught further on in the sense of ‘remembering’ It is repeated here for the sake of making it मित् when it has the sense of remembering with regret. A lhyâna means ‘remembering with anxiousness’ Pre स्मरति । Caus मातु स्मरयति । Pass Aor अस्मरि or अस्मरि ॥

द द४६ भये’ । ‘दृ त्रिदारणे’ इति क्रयादेर्यं मित्वार्थाऽनुवादः । दृणन्त प्रेरयति दारयति । भयादन्यत्र दारयति । धात्वन्तरमेवेर्द्धाति मते तु दारतीत्यादि । क्विद्वृत्तादौ ‘अत्स्मृदृत्व-’ (२५६ः) इति सूत्रे च ‘दृ’ इति दीर्घस्थाने ह्रस्व पठन्ति तच्चेति माधवः ॥

846 ✓ Dri to fear Deva, Dhanapala and Purna Chandra are of opinion that this is an original root But Maiteya holds that it is the same root as दृविदारणे ‘to burst’ of the Kryâdi class No 23 and that it is repeated here to give it the designation of मित् । This is the opinion endorsed by the author of Siddhanta Thus the causative दारयति means दृणन्त प्रेरयति “Causēs to burst or split up” When it has not the meaning of fear, we have दारयति । According to those who hold it to be a Bhuâdi root, it is conjugated as दारति &c Some read this root as दृ with a short ऋ in the sūtra VII 4 95 S 2566 instead of long ऋ ॥ But that is wrong according to Mādhava Pre दारति Per ददार । दद्रुतु or ददरतु । I Fut. दारिता । Caus दारयति ॥

न द४७ नये । क्र्यादिषु पठिष्यमाणस्यानुवादः । नयादन्यत्र नारयति ॥

847 ✓ Nri to lead This is a repetition of the root which will be taught in the Kryâdi class When the meaning is not that of to lead, the causative is नारयति । See Kryâdi No 25 Pre नरति or नृणाति । Per ननार । I Fut नरिता । Aorist अनारीत् । Caus नरयति । Pass Aor अनरि or अनारि ॥

आ द४८ पाके । अ इति कृतात्वस्य ‘आ’ इत्यदादिकस्य च सामान्येनानुसरणम् ॥

× लुग्विकरणा लुग्विकरणयोः लुग्विकरणस्य ×

× लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणम् × इति परिभाष्याम् । अययति विक्लेद्यतीत्यर्थः । पाक्रादन्यत्र आययति । स्वेद्यतीत्यर्थः ॥

848 ✓ Śrâ, to cook. The ✓ Śrai to cook will be taught later on See No 966 It is that root with its रे changed to आ, so that Śrâ may include both the Bhuâdi No 966, and the Adâdi Śrâ No 44 The following two Paribhâshâs should be remembered in connection with forms like these.

Paribhāṣā 1 —If a root occurring in a rule be such that it belongs to two classes, one in which there is an ellision of the characteristic (V karapa), and the other in which there is an ellision of the vikarapa (such as be roots of the Adādi class) then we must interpret the rule to mean the root which is not Adādi. Thus here च्च belongs both to Bhuādi and Adādi: we must take it to mean Bhuādi and not Adādi in accordance with this maxim

Paribhāṣā 2 :—Whenever a term is employed which might denote both something original and also something else resulting from a rule of Grammar—or when a term is employed in a rule which might denote both something by an other rule in which the same individual term has been employed, and also something else formed by a general rule—such a term should be taken to denote in the former case only that which is original and in the latter case only that which is formed by that rule in which the same individual term has been employed. Thus in accordance with this maxim, the *original* root च्च of the Adādi class is to be taken and not the root च्च of the Bhuādi class which assumes the form च्च by the application of a rule of Grammar. The combined result of these two maxims is that we take *both* roots—the च्च of Bhuādi and the च्च of Adādi. Thus the Caus च्चयति means 'causes to boil'. When not meaning to cook, we have चाययति he causes to perspire/Pro चायति। Per चायय। I Fut. चायिष्या। Caus चाययति। Aor चाययि or चाययि ॥

मारयातोषयनिशामनेषु ज्ञा ८४९ । निशामन चापुपञ्चानम्' इति माधव । 'चापनमात्रम् इत्यन्ये । 'निशानेषु' इति पाठान्तरम् । निशान तीक्ष्णोक्तयम् । यथेवार्थेषु आनातिमिह । 'ज्ञप्तिमिह' इति दुर्वादे । चापन मारयादिक च । तस्याय । कथं विज्ञापना भव्येषु सिद्धिमेति इति 'तत्तुज्ञापयत्याचार्य' इति च । यज्ञ । माधवमतेऽचापुपञ्चाने मित्त्वामाधात् । चापनमा मित्त्वमिति मते तु ज्ञा नियोगे इति चोदादिष्व । धातूनामनेकार्थत्वात् । निशानेष्विति पठता ह्यदत्ता दीना मते तु न काप्यनुवर्तते ॥

849 ✓ Jñā to kill in satisfy to observe or behold According to Mādhava, nīśāmana means visual perception. Others say it means to inform in general. Another reading is Nīśāneshn. The root will then mean to sharpen. The root ✓ ज्ञा is मित् in these senses only. The Churādi ✓ ज्ञप्ति is also मित् । See Churādi No 81. That also means to make known, to kill &c. If the root in these senses be मित् how do you explain the forms निशायति and चाययति instead of निशयति and चायति in the following sentences :—निशायता भव्येषु सिद्धिमेति Respectful statement made to superiors brings success, or चाययति चाययः thus announces or proclaims the Aśhārya ! Listen. According to Mādhava the ✓ Jñā is मित् when it means seeing with eyes, and not intellectual conception. The root is therefore not मित् in the above examples, where it means to inform &c and not visual perception. But in the opinion of those who hold the view that ✓ Jñā is मित् in the sense of to see to inform in general the above forms are explained by saying that they are derived from the ✓ Jñā niyoga of the Churādi class No 193. For roots have many meanings and so ✓ Jñā is not confined to niyoga only. Of course no such difficulties arise in the case of Haradatta

and others who read निशानेषु 'to sharpen,' and not the ambiguous word निशाननेषु in the text

NOTE. The different meanings of this root are illustrated by the following examples. Thus पशु सञ्जयति 'He causes the sacrificial animal to be killed' विष्णु विञ्जयति 'He propitiates Vishnu', सञ्जयति रूपं 'He shows the form' (according to Mādhava), 'He explains the form' (according to others). प्रञ्जयति शरम् 'He sharpens the arrow'

कम्पने चलिः ८५० । 'चल कम्पने' इति ज्यलादिः । चलयति शाखाम् । कम्पनादन्यत्र तु शीलचलयति । अन्यथा करोतीत्यर्थः । 'हस्तीत्यर्थे,' इति स्वामी । सूत्रं चलयति । क्षिपतीत्यर्थः ॥

850 ✓ Chali to shake The ✓ Chala to shake is a root belonging to the Jvalādi sub-division Thus चलयति शाखा 'He shakes the branch' But when it does not mean to shake, the Causative is chālayati, as शील चालयति 'He deviates from good conduct. That is, he does what is not proper' According to Svāmi it means 'to take away' So also सूत्र चालयति 'he throws the thread' Here चालयति means क्षिपति according to Sudhākara Pr. चलयति । Per चचाल, चेतुः, चेतुः । I Fut. चलिता ॥

छदिर द५१ ऊर्जने । 'छद अपवारणे' इति चौरादिकस्य स्वार्थ्यणिजभावे मित्त्वार्थोऽयमनुवादः । अनेकार्थत्वादूर्जर्ये वृत्तिः । छदन्तं प्रयुङ्क्ते छदयति । बलवन्तं प्राणवन्तं वा करोतीत्यर्थः । अन्यत्र छादयति । अपवारायन्तं प्रयुङ्क्ते इत्यर्थः । स्वार्थ्यं णिचि तु छादयति । बलीभवति । प्राणीभवति अपवारयति इत्यर्थः ।

851 ✓ Chhadir to strengthen, to animate This is a repetition of the ✓ Chhāda 'to cover over,' of the Churādi class No 290, without the णिच्, in order to make it a मित् root As the roots have many meanings, the sense of ऊर्जन is attached to it here. Thus छदयति means 'he strengthens or animates' In other senses, the causative is छादयति which means 'he causes to cover' When the root is Churādi and takes णिच् without change of sense, we have छादयति meaning 'he becomes strong,' 'he becomes animated' or 'he covers'

जिह्वोन्मथने लडिः द५२ । 'लड विलासे' इति पठितस्य मित्त्वार्थोऽनुवादः । उन्मथनं मथनम् । जिह्वाशब्देन षष्ठीतत्पुरुषः । लडयति जिह्वाम् । तृतीया-तत्पुरुषो वा । लडयति जिह्वया । अन्ये तु जिह्वाशब्देन तद्व्यापारो लडयते । समा-हारद्वन्द्वोऽयम् । लडयति शत्रुम् । लडयति दधि । अन्यत्र लाडयति पुत्रम् ।

850 ✓ Lad to loll the tongue This is a repetition of the ✓ Lad 'to play' (see No 381), in order to make it मित् when it has this particular sense The word unmathana means 'to strike' It forms with the word jihvā a Genitive Tatpuruṣa compound meaning 'striking or shaking of the tongue,' Thus लडयति जिह्वाम् 'He lolls the tongue' Or the word unmathana may form an Instrumental Tatpuruṣa compound with the word jihvā. As लडयति जिह्वया 'He strikes by the tongue any other object,' Others hold that by the word jihvā is indicated the action of the tongue They say jihvonmathane is a Samāhāra Dvāndva compound meaning 'the action of the tongue' and 'to strike' Thus लडयति शत्रुम् 'He abuses the enemy', and लडयति दधि 'he licks the curd or churns the curd.'

Note Thus for the purposes of मित् the root must mean (1) to toll the tongue, (2) to strike with the tongue (3) to flamo or abuse (4) to lick &c (any action of the tongue) or to churn or shake When it has not these meanings we have मादयति पुत्रम् He fondles his son.

Note Another reading is जिह्वा मघनयति The word मघन is same as मघन The ए in the three roots दमि ददि and सदि is not indicatory of सुम augment but merely marks the root

मदी ट५३ एर्षग्लेपनयो । तिग्म देन्यम । दैयादिकस्य मित्यायेडियम
नुषाद । मद्यति । हयति । तिषयति ये च । अन्यत्र मादयति । वित्तपिफार
मुत्पादयतीत्यर्थः ।

803. ✓Madī 'to rejoice to be poor Glepan means poverty This is a repetition of the Divadi root No 99 for the sake of making it मित् । Thus मद्यति means He causes to rejoice or he causes to be poor When not denoting 'to rejoice or to be poor' we have मादयति It produces mental confusion So also निमादयति He pronounces the vowels and consonants clearly As we find in the Prātiśākhya उपमदि वि माद इति । एषाच्च ज्ञानामिति श्रवः ॥

धन ट५४ शब्दे । भाष्य मित्यायेमनूयते । धनयति घण्टाम । अन्यत्र
ध्यानयति । अभ्यष्टाद्यमुच्चारयतीति च । अत्र भोजनं दति पति स्पति राणा धनि
प्रवित्तपयश्च इति पयाट ।

804. ✓Dhrana to sound This is a repetition for the sake of मित् of the root No 881 to be tan lit h reafter see its conjugation there Thus the Causative is धनयति घण्टाम He sounds the bell In any other sense we have ध्यानयति meaning He causes to articulate indistinctly

Here Bhoja adds the following seven roots also धमि धमि, सूक्ष्मसि रलि ध्यनि प्रवि and धवि । Of these ध्यनि and रलि have already been mentioned before in this list are No 81 and 833 The ✓vala to split (No 881) ✓vala to cover (No 590) ✓skhala 'to stumble (No. 577) and ✓trap 'to be ashamed' (No. 399) have already been taught before though not in the मित् sub-division. The causatives of these will be दमयति दमयति सूक्ष्मयति and प्रवयति ॥

The root धवि is the same as the ✓khal to waste to be mentioned later on (see No 961); the वे has been changed to धा and पुक् augment has been added As दमयति ॥

तत्र ध्यनि ट५५ रणी वदादुती ।

855 ✓Dana to sound Caus दनयति ॥

दल विशरणे ट५६ ।

856 ✓Dala to split Caus दलयति ॥

घल सवरणे ट५७ ।

857 ✓Vala to cover Caus घलयति ॥

स्वल् सखलने ट५८ ।

858 ✓Skhala to stumble Caus सूक्ष्मयति ॥

हृत्स्य' (२५६८) इति मन्त्रे 'वा वित्तविरागे' (२६०५) इत्यतो वा' इत्यनुयस्य व्यञ्जित्य विभामा उपधाविति एतिहृत् । एतेन 'रजो विद्यामयनराज्ञा' 'धुर्या विद्यामयेन स' इत्यादि व्याख्यातम् ।

867 'Gana sūtra' C The roots ✓Jala ✓Hala, ✓Himala, and ✓Naina are optionally मित् when not preceded by any preposition

When they are connected with a preposition they are optionally मित् । This is an example of prāptavibhāṣā For these roots have already been declared लसित् by the previous rules. मम चा is in चम् and is मित् by the last sūtra. The present sūtra declares an option under certain circumstances. As जलवति or जलवति ।

But when they are preceded by an उपसर्ग they are necessarily मित् and no option is allowed. As जलमवति ।

How do you explain the non मित् causatives like जलमवति and जलमवति । These are not from the roots जलम् and जम् but from the nouns जल and जम् formed by चम् added to the above roots. To the nouns जल and जम् is added the denominative affix वि with the force of लङ्कारेति । (See Chu. 41. Gana sūtra तस्य कर्ताति नाचये after the root कर्त्त) How do you explain the form जलमवति । According to the author of hāṣṭyāyitī it is explained as an example of option. For he reads in the sūtra मित् चित् (VI 4 92 S 2568) the अपत्येति of वा 'optionally from वा वित्तविरागे (VI 4 91 S 2601) and makes that rule a vyavasthita-kubhāṣā. On that theory is explained also the forms रजो विद्यामय नराज्ञा and धुर्या विद्यामयेन स द्य.

गलास्नावनुयमा च । ८६८ । अनुवभादिग मित्य वा स्यात् । आक्षयो रगणे इत्येव प्राप्त विभाषा ।

868 'Gana sūtra' D Two roots Gā Śā Vaaṇ and Vama are optionally मित् ।

These roots are optionally मित् when not preceded by any preposition. In the case of the first two roots, it is an aprāpta vibhāṣā for no rule has as yet declared ✓Gā and ✓Śā to be मित् । In the case of the last two roots it is prāpta vibhāṣā for they were already मित् by the previous sūtra. काममवति, मस्यमवति, छवति, घावति, यमवति, वामवति, वामवति, वामवति ।

न कम्पमिचमाम् । ८६९ । अमन्तास्यात् प्राप्त मित्यमेष न स्यात् । कामयति । आमयति । घामयति ।

869 'Gana sūtra' E The roots ✓Kam to love ✓Am to go and ✓Cham to eat are not मित् ।

These roots all end in चम् and therefore by the Gana-sūtra लको do they would have been मित् । Thus काममयति । आमयति । घामयति ।

शामो दर्शने । ८७० । शाम्यति दर्शने मित् न स्यात् । निशामयति रूपम् । अन्यत्र तु 'प्रषयिनो निशामय्य घृणुक्या' । कथं तर्हि 'निशामय तदुत्पत्तिं विस्तारय गवतो मम' इति । यम् आलोचने इति धीरादिकस्य धातूनामनेकाचत्वात् छवये इति शाम्यति च ।

870 "Gana sūtra" F The root ✓Sama meaning 'to see,' is not मित् ॥

This root belongs to the Divādi class As निशामयति रूपम् । 'He shows the form' अत्युत्कृष्टमिदं तीर्थं भारद्वाज निशामय । "This is a very excellent holy place see it O! Bhāradvāja," When not meaning to see it is मित्, as it ends with अत्र । Thus प्रणयिनो निगमय वधू कथा । How do you explain the form निशामय in the following verse निशामय तदुत्पत्तिं विस्तराद् गदतो मम । "Hear from me in detail the account of his birth." This is a form of the Churādi root शम् No 156 As roots have multiple meanings it means here 'to listen', like श्राम्यति ॥

यस्योऽपरिवेषणे । ८७१ । यच्छतिर्भोजनतोऽन्यत्र मित् न स्यात् । आया-
मयति । द्राघयति । व्यापारयति वेत्यर्थः । परिवेषणे तु-यमयति ब्राह्मणान् ।
'भोजयति' इत्यर्थः । 'पर्यवसित नियमयन्' इत्यादि तु नियमवच् छब्दात् तत्करोतीति
खोबोध्यम् ।

871 "Gana sūtra" G The root ✓yama, when not mean-
ing to eat, is not मित् ॥

When not meaning to eat, the root यम उपरमे (यच्छति &c) is not मित् । Thus आयामयति which is equivalent to द्राघयति or व्यापारयति । But when it means 'to eat,' we have यमयति ब्राह्मणान् । 'He feeds the Brāhmanas' The form नियमयन् is not the causative Present Participle of ✓यम, but to the noun नियमवत् is added the Denominative affix यि under तत्करोति sūtra. When this affix is added, the वत्, is elided. From the Denominative root thus formed, we get the Present Participle नियमयन् ॥

स्वदिर ८७२ अवपरिभ्यां च । मिनेत्येव । अवस्वादयति । परि-
स्वादयति । 'अपावपरिभ्यः' इति न्यायकारः । स्वामी तु 'न कमि-' इति नञमु-
त्तरत्रिसूत्र्यामननुवर्त्य शमः 'अदर्शने' इति चिच्छेद । यमस्तु 'अपरिवेषणे' मित्र-
माह । तन्मते 'पर्यवसित नियमयन्' इत्यादि सभ्यगेव । 'उपसृष्टस्य स्वदेस्वेदवादि-
पूर्वस्य' इति नियमात्मःवादयतीत्याह । तस्यात्मब्रह्मणे उदाहरणप्रत्युदाहरणयोर्व्य-
त्यासः फलितः । इदं च मतं वृत्तिन्यासादित्रोधादुपेक्ष्यम् ।

872 "Gana sūtra" H The root Skhada when preceded by
the Prepositions 'ava' or 'pari' is not मित् ॥

The words 'it is not मित्,' are understood here also. Thus अवस्वादयति and
परिस्वादयति ॥

According to Bodhi Nyāsa, the three prepositions अव, परि and परि are taken
for the purposes of this rule.

In the opinion of Svāmī the anuvṛtti of 'not' from the sūtra न कमि &c Gana
sūtra E is not to be read in the subsequent sūtras F, G, and H, as we have done.
According to him the sūtra F is not शमो दर्शने but शमोऽदर्शने meaning "the root
✓शम when denoting 'not seeing' is मित्." He explains sūtra G as "the root
✓यम when not meaning to eat is मित्." In his opinion the examples पर्यवसित.
नियमयन् &c are perfectly valid examples under the rule, with nothing exceptional
about them. With regard to the present sūtra H. he explains it by saying 'the

✓Skhada which is always मित without a preposition is conditionally मित when preceded by the Prepositions चय and परि but it is not मित when preceded by any other Preposition than these two. In other words he makes the present sūtra a Niyama rule, restricting the मित-ness of the compound verb ✓Skhada to the Prepositions चय and परि. Therefore प्रकृत्युक्ति is not मित because the उपसर्ग is प्र. Thus of the three sūtras F G and H as regards F there is no ultimate difference between the Sw mi and प्र. With regards to G and H his view is diametrically opposed to us: so that the examples we have given under these sūtras are his counter-examples and our counter-examples are his examples. This opinion should be rejected as opposed to the author of the Kāśikā Vṛtti and Nyāsa Kāra &c

फप्य द७३ गतौ । 'न इति निवृत्तमसम्भवात् । निषेधात्पूर्वमसौ न पठित । फयादिजायानुषेधात् ।

873 ✓Phapa to go The अनुवृत्ति of न of the Gaps sūtra E which was current in the previous sūtras is not to be read in this, and its अनुवृत्ति ceases for it is not possible to read it into this sūtra. This sūtra could well have been inserted prior to the commencement of the prohibitory sūtras E, F G H But it has not been so read because of the necessity of those rules which ordain specific operations with regards to फयादि roots such as the next sūtra

द३५४ । फया च सप्तानाम् । ६ । ४ । १२५ ॥

यस्य वा पत्याम्बभोपो सप्त किति ऋटि षटि घञि च । डेणुः । डेणुः । डेण्विच । पक्यत् । पक्युः । फययति ॥

2354 य is optionally substituted for the य and वा of the seven roots फक् राज भाज नाक् सभाक् स्वप् and स्वप् and the reduplicate is elided thereby before the affixes of the Perfect having an indicative क् (or क्) as well as before the य with the वद् augment

Thus डेणुः फकुम्, फविच or पक्यत्, पक्यु पक्यविच ॥ So also the causative फययति ॥

'वृत् । यदादिः समासः । फलेः प्रागेव वृद्धित्येके । तन्मते फाययतीत्येव ।

End The word वृत् means that the Ghaṭādi roots end here or they remain only upto this place. It marks the end of this subdivision. Some read this word वृत् just before फय and so in their opinion it is not a मित root. Their causative is फाययति ।

Pre फयति । Per फयाव । डेणु । डेणुः । पक्यविच । पक्य । पक्यविच or डेण्विच । पक्यविम । I Fut. फयित । Aorist अफायीत् । अफायीत् । Once फययति । Caus Aor अयीक्यत् । When not meaning, to go we have फाययति सङ्गम् He akims the gruel Devī. पिफययति । Inten. पक्ययति । Yan lok पम्कयीत् or पम्कयिष्यत् । D पम्कयतः । Imperative पम्कयस्व । Nonn फायतः ॥ decoction

राज द७४ वीसौ । स्वरिते । राजति-राजते । रेखु - रखायु । १३६ धाजे । यत्, इत्यनुवृत्तावपि विधानसामर्थ्यादात् एत्वम् ।

874 ✓ Rājri to shine. It is svaritet and consequently is conjugated in both Padus Pre राजति । A राजते । Per राज । रेजतुः or राजतुः । A राजे or रेजे । Though by VI, 4 120, the ए substitution can take place only where there is short अ, and not where there is long आ as in राज, yet it is so here, because of the specific rule VI 4 125 S 2354, which causes the आ to be changed to ए । I Fut. राजिता । A राजिता । Caus राजयति, A राजयते । Aor अराजत् । Desi गिराजयति । A गिराजयते । Inten. राराज्यते । Yan luk राराजि । Nouns सम्राट् 'an emperor' राज्ञम् । राजन् । राजन्यः ॥

‘दुभ्राज ८७५, दुभ्राश्रु ८७६, दुभ्लाश्रु ८७७ दीक्षौ’ । अनुदात्ततः । शास्तेरिह पाठः फणादिकार्यार्थः । पूर्व पाटालु ब्रश्चादिपत्वाभावार्थः । तत्र हि राजिसाहचर्यात्फणादेरेव ग्रहणम् । भेजे-बभ्राजे । ‘वा भाश-’ (२३२१) इति श्रुत्वा । भाश्यते-भाशते । भेशे-बभाशे । भ्लाशते-भ्लाश्यते । भ्लेशे-बभ्लाशे । द्वावपीमौ तालव्यान्तौ ॥

875. ✓ Tu bhrājri, 876 ✓ Tu Bhrāśri, 877 ✓ Tu Bhlāś ri 'to shine. These are anudāttet The root ✓ Bhrāj is repeated here to make it applicable the Phanādi rule S 2354 Its enumeration in the preceding root No. 194 is to prevent the application to it of the पत्व rule VIII 2, 36 The ज of that भाज is not changed to ष, but the ज of this bhrāj is so changed For in the sūtra VIII, 2 36 the root bhrāj is read in the company of राज and so indicates that it is the Phanādi ✓ Bhrāj which is the subject of that rule Pre भाजते । Per. भेजे or बभ्राजे । I Fut भाजिता । Inten बाभाज्यते । Yan luk बाभाजि । Imperfect. अबभाजत् । Noun भाजयु । भाद्रम ॥

876 ✓ Bhrāś to shine Pre भाश्यते or भाशते । The ष्यन् is added optionally by III 1 70 S 2321 Per भेशे, बभाशे । I Fut भाशिता । II Fut भाशियते । Imperative भाश्यताम् । भाशताम् । Imper अभाश्यत । अभाशत । Pote भाश्येत । भाशेत । Bene. भाशिषीष्ट । Aorist अभाशिष्ट । Caus भाशयति । Aor. अबभाशत् । Desi बिभाशिषीष्टे । Inten बाभाश्यते । Yan luk बाभाशि । Nouns भाशयुः ॥

877 ✓ Bhlāś to shine Pre भ्लाश्यते । भ्लाशते । Per भ्लेशे । बभ्लाशे । I Fut. भ्लाशिता । II Fut भ्लाशियते । Imperative भ्लाश्यताम् । भ्लाशताम् । Imper अभ्लाश्यत । अभ्लाशत । Pote भ्लाश्येत । भ्लाशेत । Bene. भ्लाशिषीष्ट । Aorist अभ्लाशिष्ट । Desi. वभ्लाशियते । Nouns. भ्लाशयुः ॥

‘स्यमु ८७८, स्वन ८७९, स्तन or रतन ८८०, ध्वन ८८१ शब्दे । स्यमादयः क्षरत्यन्ताः परस्मैपदिनः । स्यमतु-सस्यमतुः । अस्यमीत् । रेतुः-सस्वमतु । सस्वनुः । अस्वानीत्-अस्वनीत् । विश्वणति । अत्रप्रवणति । सशब्द भुङ्क्ते इत्यर्थः । ‘वेश्व स्वनः-’ (२२७४) इति पत्वम् । फणादयो गताः । दध्वनतुः ॥

The roots commencing with ✓ Syam and ending with ✓ Ksharate are Parasmaipadi 878 ✓ Syamu, 879 ✓ Svana 880 ✓ Shtana 881 ✓ Dhvana to sound, Pre स्यमति । Per. सस्याम् । स्यमतु or सस्यमतुः । स्यमिथ or सस्यमिथ । स्यमुः । I Fut स्यमिता । Aorist अस्यमीत् । Caus स्यमयति । Aorist असिस्यमत् । It is a मित root as it ends with अम । Desi सिस्यमिषति । Inten. सेसिष्यते । Yan luk. संस्यमीति or सस्यन्ति Ger. स्यमित्वा or स्यान्त्वा ॥

879 ✓ *Svana* to sound Pre *स्रमति* । With *सि* or *स्य* we have *सिष्यमति* *स्यस्यमति* । The *s* is changed to *ष* by S 2274 Per *सस्याम* । *सस्यामसु* or *स्येनसु* । I Fut *स्रमिषा* । Aorist *सस्यामीत्* or *सस्यामीत्* । Caus *स्यामयति* । Aor *ससिष्यन्* । It is a *मि* root as read in the Ghatadi Hit. Desl. *सिष्यमिषति* । Inten. *सस्यामते* । Yāṅ lak *संस्रमिष* ॥

880 ✓ *Slāna* to sound Pre *स्तमति* । Per *स्तमाम* । I Fut. *स्तमिषा* ॥

881 ✓ *Dhvana* to sound Pre *ध्यमति* । Per *ध्यमाम* । I Fut *ध्यमिषा* । Noun *ध्यमि* ॥

Here ends Phanda's subdivision.

पम ८८२, पम ८८३ अयैकल्पे । ममाम । तस्तमाम ॥

882. ✓ *Shama*, 883 ✓ *Shama* to be confused or not to be confused Pre *समति* । Per *ममाम* । मेमसु । मेमिष । I Fut. *समिषा* । Caus. *समयति* । Aor *समीयन्* । Desl. *सिहमिषति* । Inten. *सममते* । Yāṅ lak *संसमीति* or *संसमि* । d *समाम* ॥

883 ✓ *Shitana* not to be confused Pre. *स्तमति* । Per *तस्तमाम* । *तस्तमसु* । I Fut *स्तमिषा* । Caus. *स्तमयति* । Aor *सतिष्यन्* । Inten. *तस्तमते* । Yāṅ lak *तंसमि* ॥

ज्वल ८८४ दीप्तौ । अद्यो स्यान्तस्य (२३३०) । अज्यालीत् ॥

884 ✓ *Jala* to line to burn Pre *ज्वमति* । Per *जज्याम* । *जज्यासु* । I Fut *ज्वमिषा* । II Fut *ज्वमिष्यति* । Imperative *ज्वसतु* । Imper *जज्याम* । Pote *ज्वसेत्* । Dece *जज्यात्* । Aorist. *जज्यामीत्* । I See S 2330 for Viddhi Condi. *जज्यामिष्यत्* । Caus *ज्वमयति* or *जज्यामयति* । *जज्यामयति* । No option It is necessarily *मि* here Desl. *जिज्वमिषति* । Inten *जज्यामते* । Yāṅ lak *जाज्वमीति* । Nouns. *ज्यासा* । *ज्वसः* । *ज्वमम* ॥

चल ८८५ फापने ।

885 ✓ *Chala* to shake tremble more Pre. *चमति* । Per *चचाम* । *चेमसु* । *चेमु* । I Fut *चमिषा* । Aorist. *चचामीत्* । Caus. *चमयति* । *चामयति* । Nouns. *चल* । *चासः* । *चलना* ॥

जल ८८६ घानने । घातन तैत्थ्यम ॥

886 ✓ *Jala* to be sharp *Chālana* means sharpening. Pre *जमति* । Per *जजाम* । I Fut. *जमिषा* । Aorist. *जजामीत्* । Nouns. *जसः* । *जासः* । *जडा* ॥

टल ८८७, टल ८८८ पैक्ष्व्ये ।

887 ✓ *Tal* 888 ✓ *Tval* to become confused or disturbed Pre *टमति* । Per *टटाम* । I Fut *टमिषा* ॥

888 ✓ *Tval* to become disturbed or confused Pre *द्वमति* । Per *टद्वाम* । *टद्वसु* । I Fut *द्वमिषा* । Aorist. *टद्वामीत्* । Nouns. *द्वाम* । *द्वम* ॥

स्थल ८८९ स्थाने । Or छल स्थाने ।

889 ✓ *sthala* to stand firm, be firm. Pre *स्थमति* । Per *तस्थाम* । I Fut. *स्थमिषा* । Aorist *सस्यामीत्* । Caus. *स्थामयति* । Aor *सतिष्यन्* । Inten *तास्थमते* । Yāṅ lak *तास्थमति* । Nouns *स्थल* । *स्थासा* । *स्थले* । *स्थसी* । *स्थसा* । *स्थानी* । *दिशम* । *मिष्यन्* ॥

हल ८६० विलेखने ।

890 ✓ Hal, to plough Pie हलति । Per अहल । I Fut, हलिता । Aorist, अहलीत् । Nouns हल' । हलः । हलिः ॥

खल ८६१ गन्धे । बन्धने इत्येके ॥

891. ✓ nal to 'smell' Kāśyapa says it means 'to bind' Pie नलति । प्रणलति । Per ननाल । I Fut नलिता । Aorist अनलीत्, or अनलीत् । Nouns नलः । नालः । नाली । प्रणाली । नहः । नह्, वलः । नह्, वान् ॥

पल ८९२ गतौ । पलति ॥

892 ✓ Pala, to go, move Pie पलति । Per पपाल । I Fut पलिता । Aorist, अपालीत्, or अपलीत् । Nouns पलम् । पलल 'meat' पलालम् । पलाती ॥

बल ८६३ प्राणने धान्यावरोधने च । बलति । बेलतुः । बेलुः ॥

893 ✓ Bala 1 to breathe or live 2 To hoard grain Pie बलति । Per, बबाल । बेलतुः । बेलुः । I Fut बलिता । Aorist, अबलीत्, or अबलीत् । Nouns बालम् । बलम् । बाला । बलूलः । बलिः ॥

पुल ८६४ महत्वे । पोलति ॥

894 ✓ Pula, to be great, to be lofty Pre पोलति । Per, पुपोल । I Fut, पोलिता । Caus पोलयति । Aor अपूपुलत् । Desi पुपुलिषति, पुपोलिषति । Inten पोपुल्यते । Yan luk पोपुलीति or पोपोलति । Past Pat Pass पुलितम् or पोलितम् । Ger पुलित्वा or पोर्-त्वा । Nouns, पुलः । पुलकः । पुलिनः । पुलाकः ॥

कुल ८६५ सस्त्याने बन्धुषु च । सस्त्याने संघातः । बन्धुशब्देन तद्व्यापारो गृह्यते । कोलति । चुकोल ॥

895 ✓ Kula, to accumulate collect, (2) to behave as a kinsman, to be related Saṁstyāna means collection By the word bandhu or kinsman is taken here the act or behaviour of a Kinsman Some read saṁtāna instead of saṁstyāna Saṁtāna, means an uninterrupted flow, as of father, son, and grandson &c Per, कोलति । Per चुकोल । I Fut कोलिता । Desi, चुकोलिषति, चुकुलिषति । Inten चोकुल्यते । Nouns, कुलीनः । कुल्यः । कोलेयः ॥

शल ८९६, हुल ८६७, पल्ल ८६८ गतौ । शशल । जुहोल । पपात । पेतुः । पतिता ॥

896 ✓ Śal, 897 ✓ Hula, 898 ✓ Patlri to go The root ✓ Hula means to kill and to cover also (हिंसा सवरणयोश्च) । Some texts read this sūtra as ✓ Śala, ✓ hvala, ✓ hmala, ✓ patlri gatau, ✓ hula hinsā samvaranayoś cha Pre शलति । Per, शशल । I Fut शलिता । Nouns, शलः । शाला ॥

897 ✓ Hula to go. Pre होलति । Per जुहोल । I Fut, होलिता । Caus होलयति । Desi जुहोलिषति, जुहुलिषति, Inten जोहुल्यते । Ger हुलित्वा or होलित्वा ॥

898 ✓ Patlri to fall, Pre पतति । Per पपात । पेतुः । पेतुः । I Fut पतिता । II Fut पतिष्यति । Imperative, पततु । Imper, अपतत् । Pote पतेत् । Bene पत्यात् । Aorist अपपतत् । In forming the Aorist, the next sūtra applies which inserts a प । Condi अपपतिष्यत् । Caus, पतयति । Desi पिपतिषति or पित्सति । This root is optionally सेद् । See ante Inten पापत्यते । Yan luk पनीपत्यते or पनीपति । Past Pat Pass, पतित । Ger पतित्वा । Infini पतिषुम् । Nouns, पतनः । पातुकः । पत्रम् । पत्रम् । पतङ्गः । पतत्रम् । पातालः । पाताका । पन्था । पथिकः ॥

२३५५ । पत पुम् । ० । ४ । १८ ॥

अङि परे िचपसत् । नेगट= (२२८५) इति ण्यम् । प्रपुष्पम् ॥

2355 The augment प is added after the vowel of the root पत, in the चट् Aorist

As चपसत् चपसाम्, चपसन् । The प् makes the चट् Aorist as it has an indicatory च in the Dhātupāṭha (III 1 55)

The म of the उपसर्ग नि is changed to ण after an alterant preposition by B 2°80 As प्रपुष्पम् ॥

कथे ८९९ निष्पाके । कथति । चक्राय । अक्रथीत् ॥

899 ✓Krathe to boil decoct digest, Pre. कथयति । Per चक्राय । I Fut अक्रथिता । Aorist अक्रथीत् । Caus. कथययति । It belongs to the Ghatādī class and is hence मित । Noun कथ ॥

पथे ९०० गते । अपथीत् ॥

900 ✓Patho to go Pre. पथति । Per पथाय । I Fut पथिता । Aorist अपथीत् । Noun पथ । पाथ ॥

मथे ९०१ विलोढने । मेथतु । अमथीत् ॥

901 ✓Māthe to churn Pre मथति । Per ममाय । मेथतु । I Fut मथिता । Aorist अमथीत् । Noun मथ । मया ॥

तृष्म ९०२ उद्गिरणे । रत्रेय निपातनात् षत् रत्नामिति सुधाकृत् । यथाम । यथमत् । चादित्वादेत्याभ्याससोपो न । भागदत्तो तु घेमसुरित्याद्यप्युदाहृत तद्भाष्यादेः न कृत् ॥

902 ✓Tṛvama, to vomit. The word उद् गिरणे is from the root ✓य । The short ष could not be changed to द by any rule of Grammar. The Grammatical form would have been उद्गम with the Gapa of ष । But Pāṇini uses the word उद्गिरण in this sūtra. So Sudhakara says "the Nipātane of this sūtra is the authority for changing the short ष of य into द ।" Pre यमति । Per यथाम । यथमत् । There is no ण्य or the ellision of abhyāsa, because the root begins with य । In Bhagavattī the forms येमत् &c. are given. They are not found in the Bhāṣya &c. I Fut यमिता । Aorist अयमीत् । No Vpiddhi Caus. यामयति यमयति । See Gapa sūtra D of the Ghatādī Desi विपिमिति । Inten ययमसे । Yāṁ ink ययमि । d ययाम । Imperative ययमि । Imperfect अय वत् । Past Part. Pass. याम् । Aot यामयाम् । Nonns. याम । यमयुः ॥

भ्रमु ९०३ चक्षणे । 'वा धाद्य-' (२३२१) इति ययन्वा । अम्यति-भ्रमति ॥ 'अम्यति इति तु विधादेर्वच्यते ॥

903 ✓Bhramn to move, to walk

This root is optionally conjugated as a Divādl root with यय् विकारोप. (See 2321) Thus भ्रमयति or भ्रमति । The form भ्राम्यति will be taught later on in the Divādl. The Perfect is चक्षाम् ।

In forming its dual the following sūtra applies.

२३५६ । वा जुष्मुत्रसाम् । ६ । ४ । १२४ ॥

एवामेत्वाभ्यासलोपौ वा स्तः किति लिटि सेटि यलि च । भेमत्तुः-वभेमत्तुः । अभमीत् ॥
2356 स is optionally substituted for the अ of the stems ज् (जु) भम्, and त्रस्, and the reduplicate is thereby elided, before the affixes of the Perfect having an indicative क् (or ङ्), as well as before the यल् with the augment इद् ॥

Thus (जेरतुः, जेरः, जेरिथ, जजरतुः, जजरः, जजरिथ) भेमत्तुः, भेमुः, भेमिथ, or वभेमत्तुः, वभेमुः, वभेमिथ । जेरतु, जेरुः, जेरिथ, or तजरतुः, तजसुः, तजसिथ ॥

903. ✓ Bhramu to move, to walk. Pre भर्मात् or भर्मयति । Per वभ्राम । वभ्रामत्तुः or भेमत्तुः । I Fut भर्मात् । II Fut भर्मिष्यति । Imper. भ्रमत्तु or भर्मयतु । Imper. अभ्रमत् or अभ्रमयत् । Poten भर्मेत् or भर्म्येत् । Bene, भ्रम्यात् । Aonst अभ्रमोत् । Condi अभ्रमिष्यत् । Caus, भ्रमयति । As it ends in अम् so it is मित । Desi विभ्रमिष्यति । Inten जम् भ्रमयते । Yan luk वम् भ्रमन्ति । d वम भ्रान्तः । Imperative वम् भ्राहि । Imperfect अवम् भन् । Past. Part Pass भ्रान्तः । Act भ्रान्तवान् । Ger भ्रमित्वा or भ्रान्त्वा । Nouns. भ्रमः । भ्रमरः । भ्रू. ॥

क्षर ६०४ संचलने । अक्षरीत् ॥

904 ✓ Kshara, to ooze, to flow Some read this sūtra as चल संचलने ✓ चल is conjugated like १ क्षर । Pre क्षरति । Per चक्षार । I Fut क्षरिता । Aonst. अक्षरीत् । Desi, चिक्खरिषति । Inten. चाक्षर्यते । Yan luk, चाक्षरति । Imperative चाक्षहि । Imperfect अचाक्षत् । Nouns. । क्षरः । क्षरः । क्षरेजः ॥

Here end the roots beginning with Sama, which were Uddatta and Uddattet.

SUB-SECTION.

अथ द्वावनुदात्तेतो ॥

Now the next two roots are Anudatteta,

षह् ६०५ मर्षणे । परिनिविभ्य । (२२७५) इति षत्वस् । परिग्रहते । सहे । सहिता । 'तीव्रसहे-' (२३४०) इति वा इट् । इडभावेऽटत्वधृत्वश्रुत्वढलोपाः ॥

905 ✓ Shaha to endure, forbear

The स is changed to ष by VIII 3 70 S 2275 when preceded by pari, vi, or ni. As परिग्रहते । The Perfect is सहे । The first future सहिता । The इट् augment is optional by VII 2 48 S 2340. When इट् is not added, then we have the equation सङ् + ता = सङ् + ता (VIII 2 31 S, 324) = सङ् + घा (VIII 2 40. S. 2280) = सङ् + ङा (VIII 4 40 S 111) = स + ङा (VIII 3 13 S 2335),

Now applies VI 3 112 S. 2 357 by which the अ of स is changed to ओ ॥

२३५७ । सहिवहोरोदवर्णस्य । ६ । ३ । ११२ ॥

अनयोदवर्णस्य ओत्स्यादढलोपे सति ॥

2357. When ङ् or र् are elided, there is the substitution of ओ for the अ or आ of the verbs सङ् and वङ् ॥

Thus स + ङा = सोढा ॥

This स of Sodhā however is not changed to ष after परि &c, because of the following sūtra:

२३५८ । सोढः । ८ । ३ । ११५ ॥

सोढरूपस्य सहे. सस्य षत्वं न स्यात् । परिहोढा ॥

2358. The स् of सोढ form of the root सङ् is not changed to ष ॥

As परिशेदो : This is an exception to VIII 3 70

NOTE—Why do we say when सद् assumes the form of शेद' ? Observe परि पदतं लिपयन् ॥

The change of स to श of ✓सद् is optional by the following ūtra when the augment अद् intervenes between the verb and the preposition परि &c

२३५९ । सिधादीना यादृष्यशयेषु । ८ । ३ । ८१ ॥

परिनिविष्टः परे। सिधादीनां रूपं वा या स्वादृष्यशयेषु । चवर्तन-चवर्तन ॥

2359 The च change may take place optionally in the सिध and the rest (of ūtra VIII 3 70 S 2359) even when the augment अ intervenes between the prepositions परि नि or वि and the verb

The सिधादि is the four roots सिध मद् स्तु and श्रु, as well as the augment सुद्. This is an example of all yata-vil lā in the case of स्तु and श्रु it is ji ji vil lā k in the case of others it is ajiāṅ. Thus परि + चमदत (Imperfect) = चवर्तन or चमदत ॥

00. ✓Shāla to endure to forbear. Per मद्ने । Per सद् । I Fut मद्रिगा मोदा । II Fut. मद्रिष्य or मोक्ष्यत । Imperative मद्रताम् । A. म. चमदित् । Quantitative मद्रयति । Aor चमोदयत् । De. मिसदित्त । Int. मद्रयत । Anāṅ. मोदोति । D. अ. चामादः ? S. मद्रयि । Adjective मद्रय । Nouns. मद्र । मद्र । मद्रयि । मद्र । मद्रयि ।

रमु ९०६ मोक्षायाम् । मे । रमिषे । रन्ता । रस्यते । रीष्ट । अरस्त ।

006 ✓Rama, to play sport dally. Per रमत । Per रम । I Fut रन्ता । II Fut. रस्यते । Imperative रमताम् । Imper. चामत । Loc. रमन्त । Aorist चरन्त । Conll. चरन्त्यत । Caus. रमयति । Aor. चरोमत् । Des. रिर सते । Inten. ररयते । Yāṅ. luk ररिषि । D. ररतः (the usual is eldely VI 4 31) 2. S. ररिषि । S. ररित्त । I. PL. ररयन्त । Nouns. रमा । रामः । रमन्ता । रन्ता । रम्य । रम ॥

SUB STUTI ॥

अथ फलन्ता दस्मिपदिन ।

The roots upto ✓कम् are Parasmaipadi

पद ६०७ विशरण्यात्ययसादनेषु ।

007 ✓Shadli 1 To split or burst 2 to go 3 to be dejected. In conjugating this root सद् is replaced by शेद by the following ūtra :—

२३६० । पाद्याध्मास्याध्वादाण्डूर्यतिंसतिशदसदा । विविजिघ्रमसतिषमनयच्छ पश्यक्षधोशीयमीत्रा । ८ । ३ । ८८ ॥

पादीनां विधादा स्तुतिस्त्रिजगन्नादां वत्तये परे शेदत । समाद । शेदतुः । शेदित् — चसत्य । मत्ता । मत्स्यति । मृदित्पादः । चसदत् । सदिरक्तः (२ ३९) । निषेदित । म्पेदित् ॥

2360 Before a Present character (सिद्) the following substitutions take place —पिद् for पा जिद् for प्रा धम् for धमा तिद् for स्वा म् for मः पद् for दा (दाण्) पय for द्यु अय for अ, धा for स, शीय for शद् and शेद for सद् ॥

Thus we have शेदति in the Present. The Perfect is समद । शेदतुः । शेदित् or चसत्य । The First Future is मत्ता । The Second Future is मत्स्यति । The Aorist form d by अद् as the root has an indicatory खrl as चसदत् ॥

The स is changed to ष when preceded by an alterant Preposition except प्रति (VIII 3 66 S 2271) as निषीदति and न्यसीदत् । But the स coming after the reduplicate is not so changed because the following applies :

२३६१ । सदेः परस्यजिति । ष । ३ । ११८ ॥

सदेरभ्यासात्परस्य षत्व न स्याजिति । निषसाद । निषेदतु ॥

2361 The स् of सद् alter the reduplicate in the Perfect is not changed to ष ॥

In the Perfect, when root is reduplicated, there are two स' s, as ससाद । After a preposition, the first स will be changed to ष, but not so the second Thus अभि षस द, परिषसाद, निषसाद, विषसाद । Pre सोदति । Per ससाद । सेदतु । 2 S ससत्य or सेदित्य । 1 d सेदिव । 1 pl सेदिम । I Fut सता । II Fut सतस्यति । Imperative सोदतु । Imper असोदत । Poten सीदेत् । Bene सद्यात् । Aorist असदत् । Caus सादयति । Aor. असोपदत् । Desi सिषत्सति । Inten. सासयते । Yan luk सासति । Per Part. Parasmai सेदिवान । Nouns : परिषद् । सदेः । साद' । निषाद' । सत्र । सद् ॥

शद् १०८ शतने । विशीर्णतायामयम् । शतनं तु विषयतया निर्दिश्यते ॥

908 ✓ Śadri, to fall, perish, decay, wither. The root means 'to decay. Here Mutreya has the following "The root śad means rending asunder (विशतन) The root has the meaning of decay The form शतने however is given as its meaning and no. विशीर्णतायाम्, because शतन is derived from this very root śad with ल्युट् affix, and is a well known word." This root, however, is Ātmanepada before श्ति affixes by the following :

२३६२ । शदेः शितः । १ । ३ । ६० ॥

शित्वाविनेऽस्मादात्मनेपदं स्यात् । शीयते । शीयाद । शीदतुः । शीदित्य-शित्य । शता । अशदत् ॥

2362 After the verb śad to decay, when it has one of the affixes with an indicatory ञ (śit) the Ātmanepada is used

NOTE The root 'sad' when taking any affix which is marked with an indicatory ञ, is conjugated in the ātmanepada. In connection with this, must be read sūtra VII 3 78 S 2360 पाध्यास्मास्यास्मादाशङ्क्यत्तिर्लित्सदसदापिबजिघ्रधमतिष्ठ मनय कृषयर्ह्यधीशीयसीटा by which the root शद् is replaced by शीय before affixes having an indicatory ञ । Thus शद् + ञ + ते = शीय + अते = शीयते 'he decays or withers,' शीयेते they two decay शीयन्ते they decay Pre शीयते । Per शशाद । शीदतुः । शीदित्य or शशत्य । शीदिव । I Fut शता । II Fut शतस्यति । Imperative शीयताम् । Imper अशीयत । Poten शीयेत् । Bene शद्यात् । Aorist अशदत् । Caus शातयति । Desi शिशत्सति । Inten. शाशयते । Yan luk शाशति । Nouns शाद । शादलम् । शद्ः । शत्रुः ॥

क्र २ ६०६ आह्वाने रोदने च । क्रोशति । क्रोष्टा । लोः कृषः । अक्रुशत् ॥

909 ✓ Kruśa 1 To cry out (2) to weep Pre क्रोशति । Per चुक्रोश । चुक्रुशतुः । 2 S चुक्रोशित्य । 1 d चुक्रुशिव । 1 Pl. चुक्रुशिम । I Fut. क्रोष्टा (The root is Arit See Arit list) II Fut क्रोशयति । Imperative क्रोशतु । Poten क्रोशेत् । Bene क्रुश्यात् । Aorist अक्रुशत् । The aorist is formed by the affix क्स by III 1, 45, Caus. क्रोशयति ।

Aor अनुबुध्यते । Deal अनुबुध्यति । Inten अनुबुध्यते । Yau luk अनुबुध्यते । Imperative अनुबुध्य । Imperfect अनुबुध्यते । Past Part Pass अनुबुध्यते । Nouns:— अनुबुध्यते । प्राप्ते । योऽयम् । युयः ॥

कुच ६ १० सपर्वनकौटिल्यप्रतिष्ठाभिलिखनेषु । कोचति । युकोच ॥

910 ✓ Kucha (1) To connect (') to make crooked or curve, (3) to stop (4) to delineate. Pre कोचति । Per युकोच । I Fut कोचति ॥

बुध ६११ अयगामने । बोधनि । बोधिता । बोधिष्यति ॥

911 ✓ Budha to know understand Pre बोधति । Per बुधाय । I Fut बोधिता । II Fut बोधिष्यति । Caus बोधयति । Aor अनुबुध्यते । Deal अनुबुध्यति । Inten अनुबुध्यते । Yau luk बोधेति । Imperative बोधय । अनुबुध्यति । Imperfect 3 S अनुबोधते । 2 S अनुबोधसि । Past Part Pass बुधितम् or बोधितम् । Ger बुधित्वा or बोधित्वा ॥

रुह ६१२ योजजन्मनि प्रादुर्भावे च । रोहति न रोह । रोहयिष्यति । रोहा । रोहयति । अस्तस्य ॥

912 ✓ Raha to grow germinate, shoot forth Pre रोहति । Per रोहाय । 3 S रोहति । I Fut रोहाय । II Fut रोहयति । Imperative रोहय । Imperfect 3 S रोहति । Bene रोहते । Aor अनुबुध्यते । Caus रोहयति । Aor अनुबुध्यते । Or Caus Pre रोहयति । Aor अनुबुध्यते । Deal अनुबुध्यति । Inten अनुबुध्यते । Yau luk रोहाय । d, रोहाय । 2 S रोहति । Imperative 2 S रोहय । Imp, रोहाय । अनुबुध्यते । Past Part Pass रुह । Nouns, रोहति । रोहायः ॥

कस ६१३ गतौ । अकासीत्—यकसीत् । यत् । कस्तादिगण समाप्त ॥

913 ✓ Kasa, to move to go approach Pre कसति । Per कसाय । I Fut कसति । Aor अनुबुध्यते or अनुबुध्यते । Caus कसायति । Aor अनुबुध्यते । Deal अनुबुध्यति । Inten अनुबुध्यते । Yau luk कसायति । Imperfect, अनुबुध्यते । Nouns, कसाय । यत् । End. Here ends the Jvalade Gana.

अथ गृह्यन्तां स्वरिते ॥

The roots upto ✓ Gāka are svarita and consequently are both Paramas and Atmanepads

हिक ६१४ अन्वयो शब्दे । हिकति—हिकते ॥

914 ✓ Hikka to hiccough Pre हिकति । A हिकते । Per हिकति । A हिकति । I Fut हिकति । A हिकति । II Fut हिकति । A हिकति । Imp हिकति । A हिकति । Imp हिकति । A हिकति । Past Part Pass हिकति । A हिकति । Bene हिकति । A हिकति । Deal हिकति । Inten हिकति । Yau luk हिकति ॥

अञ्च ६१५ गतौ याचने च । अञ्चति—अञ्चते । 'अञ्च' इत्येके । 'अञ्च' इत्यपरे ॥

915 ✓ Añchu to go move (3) to request, ask or call for Some read it as ✓ añchu, while others as ✓ achi Compare ✓ añchu and. Pre अञ्चति । A अञ्चते । Per आञ्च । A आञ्चते । I Fut अञ्चति । A अञ्चति । Deal अञ्चति । अञ्चति ।

टुयाचृ ९१६ य. च्छायाम् । याचति—याचते ॥

916 ✓ Tuyaçhri to beg, ask, solicit, Pre याचति । A याचते । Per. ययाच । A. ययाचे । I Fut याचिता । A याचिता । Caus याचयति । याचयते । Aor अययाचत् । Desi यियाचिषति । यियाचिषते । Inten. यायाच्यते । Yau luk यायाक्ति । Past. Part. Pass. याचितः । Act. याचितवान् । Adj याच्यम् । Nouns याचयुः । याचजा ॥

रेट् ९१७ परिभाषणे । रेटति । रेटते ॥

917 ✓ Rēṭi to speak, Pre रेटति । A. रेटते । Per रिरेट् । A रिरेटे । I Fut रेटिता । A रेटिता । Caus रेटयति । रेटयते । Aor अरिरेटत् । Desi रिरेटिषति, रिरेटिषते । Inten रेट्यते । Yau luk रेटि । Past Part Pass रेटितः । Ger रेटित्वा ॥

चते ९१८, चदे ९१८(क) याचने । चचात् । चेत । अचतीत् । चचाद । चदे । अचदीत् ॥

918 ✓ Chate, 919 ✓ Chade to ask, beg, request, Pre चतति । A. चतते । Similarly चदति । चदते & Per चचात् । चेतु । A चेत । I Fut चतिता । A. चतिता । Aorist अचतीत् । अचतिष । Caus चातयति । चातयते, Aor अचीचतत् । Desi चिचतिषति । चिचतिषते । Inten चाच्यते । Yau luk चाचति । Past. Part Pass. चतितः । चतितवान् । Ger चतित्वा । Adj चत्यम् । Nouns चतुरः । चत्वारः ॥

प्रोथृ ९१९ पर्याप्तौ । पुप्रोथ । पुप्रोथे ॥

919. ✓ Prothi 'to be equal to, 'to be match for' Pre प्रोथति । A प्रोथते । Per पुप्रोथ । A पुप्रोथे । I Fut प्रोथिता । A प्रोथिता । II Fut प्रोथिष्यति । A प्रोथिष्यते । Caus प्रोथयति । प्रोथयते । Aor, अपुप्रोथत् । Desi पुप्रोथिषति । पुप्रोथिषते । Inten. प्रोप्रोथ्यते । Yau luk प्रोप्रोत्ति । Nouns प्रोथः ॥

मिदृ ९२० मेदृ ९२० (क) मेधाहिसनयोः । मिमेद । मिमेदे । 'यान्ता-विमौ इति स्वामी । मिमेथ । 'यान्तौ' इति न्यासः ॥

920 ✓ Midri, 920 A ✓ Medri, 1 'to be wise 2. to injure. According to Swami these two roots end in य instead of द, as मिमेथ । According to Nyāsa they end in ध । Pre मेदति । A मेदते । Per मिमेद । मिमिदतुः । A, मिमेदे । I Fut, मेदिता । II Fut, मेदिष्यति । Caus मेदयति । Aorist अमिमिदत् । Desi मिमिदिषति । मिमिदिषति । Inten मेमिद्यते । Yau luk मेमेत्ति । Ger मिदित्वा or मेदित्वा ॥

NOTE - Medri is conjugated like ✓ midri Its Perfect dual is मिमेदतुः for ए is heard here

मेधृ ९२० (ख) सधमे च । मेधति । मिमेधे ॥

920. B. ✓ Mādhi 'to be fat' 2 'to injure' 3 'To meet Pre मेधति or ते । Per मिमेध or धे । I Fut मेधिता । II Fut मेधिष्यति or ते ॥

निदृ ९२१ निदृ ९२१ क । कुत्सासंनिकर्षयोः । निनेद । निनिदतुः । निनेदे ॥

921 ✓ n dri, 921 A, ✓ nedri 'to blame' 2. to approach Pre नेदति । Per. निनेद or दे । निनिदतुः ।

शधृ ९२२, मधृ ९२३ उन्दने । उन्दनं क्लेदनम् । शर्धति—शर्धते । शर्धिता । मर्धति—मर्धते ॥

922 ✓ *Spidhu*, 923 ✓ *Mpdhu* to be moist' or 'moisten' undanam means moistening. Pre. ग्रथति । A. ग्रथते । Per ग्रथये । A. ग्रथये । d ग्रथयतु । I Fut ग्रथिता । A. ग्रथिता । Caus. ग्रथयति ग्रथयते । Aor ग्रथयत् or ग्रथीयुषत् । Dual ग्रथयिषति । ग्रथयिषते । Inten. ग्रथयिष्यते । Yān luk ग्रथयिष्ये । Imperative ग्रथीयुष । Imperfect ग्रथीयते । Past. Part. Pass. ग्रथयः । Ger ग्रथित्वा or ग्रथय ।

923 ✓ *Mridhu* to moisten Pre. मथति । A. मथते । Per ममथ । A. ममथ । I Fut. मथिता । A. मथिता । II Fut. मथिष्यति । A. मथिष्यते । Caus. मथयति मथयते । Dual मिमथिषति । मिमथिषते । Inten. मथिष्यते । Past. Part. Pass. मथयः । Ger मथित्वा or मथय ।

बुधिर ६२४ बोधने । बोधति—बोधते । इतिस्वादिभ्यः । बधुधत्—बधो-
धोत्—बधोधिष्ट । 'दीपजन- (२३६८) इति विणुन भवति पूर्वोत्पत्तादर्थेय देवा-
दिकस्यैव तच्च ग्रहणात् ॥

924 ✓ *Budhr* to know to understand Pre. बोधति । A. बोधते । Per बुधेय । A. बुधे । I Fut. बोधिता । A. बोधिता । II Fut. बोधिष्यति । A. बोधिष्यते । Imperative बोधतु । A. बोधताम् । Imper. अबोधत । A. अबोधत । Potat. बोधेत । A. बोधेत । Bene. बुध्यात् । A. बोधिषीष्ट । Aorist. बधुधत् । अबोधीत् । A. अबोधिष्ट । The Parasma-padi Aorist is optionally formed by बध् as the root has an indicative ब्र । See III. 1. 57 S. 2369 The root occurs in the sūtra III. 1. 61 S. 2328, and therefore ought to have taken चित् also. But it does not take it, because the ✓ बुध there refers to the Divādi ✓ budh (No. 63) as it is read there (in S. 2328) with other roots of the Divādi class. Caus. बोधयति बोधयते ।

उबुन्दि ९२५ निशामने । निशामन जानम् । बुबुन्दि । अबुन्त् ।
अबुन्दीत् ॥

925 ✓ *U bunnr* to perceive to know The word nāṁmana means know ledge. According to Madhava knowledge derived from visual perception. Pre. बुन्ति । A. बुन्ते । Per बुनुय । A. बुनुये । I Fut. बुन्तिता । A. बुन्तिता । Aorist. अबुन्त । or अबुन्ती । A. अबुन्ति । Dual बुबुन्तिषति । बुबुन्तिषते । Inten. बोबुन्तिषते । Yān luk बोबुन्तिषति । Imperative बोबुन्ति । Past. Part. Pass. बुबुम् (VIII. 2. 42 S. 3016) Ger बुबुन्ति । or बुन्ति । Noun. बुबुनुः ।

वेण ६२६ गतिज्ञानचिन्तानिधामनवादित्रमहणेयु । वेणति—वेणते ।
मान्तोऽप्ययम् ।

926 ✓ *Vepṣ*, 1 to go 2 to know 3 to reflect. 4. to perceive 5 to play on an instrument. 6 to take. Some read this root with a न also. Mādh va reads vāditra grabha as a compound meaning to take up a musical instrument in order to play upon it. Pre. वेणति । A. वेणते । Per विवेय । A. विवेये । I Fut. वेणिता । A. वेणिता । Aorist. अवेणीत् । A. अवेणिष्ट । Caus. वेणयति । Aorist. अविदेयत् । Dual विवेयिषति । Inten. वेदेयते । Yān luk वेवेयिष्ट । Nouns. वेणिः । वेकी ।

खनु ६२७ अवधारणे । खनति—खनते ॥

927 ✓ *Kh nu* to dig Pre. खनति । A. खनते । Per खनान । A. खनने । In forming the dual the following sūtra applies, which gives us खनतु । I Fut. खनिता । A. खनिता । II Fut. खनिष्यति । A. खनिष्यते । Imper. अखनत । A. अखनत ।

Poten, खनेत् । A खनेत् । Bene, खायात् or खन्यात् । A. खनिषीष्ट । There is आ optionally by VI. 4 43 S. 2319. Aorist, अखनीत् or अखानीत् । A अखनिष्ट । Caus, खानयति । Aor. अचीखनत् । Desi, चिखनिषति । Inten अंखन्यते । चाखायते । Yan luk चखन्ति । d. चख्यातः । Past, Part. Pass, ख्यातः । Ger, खनित्वा or खात्वा । Nouns. - खनकः । परिखा । आखानः ॥

२३६३ । गमहनेजनखनघसां लोपः कृडित्यर्थाः । ६ । ४ । ६८ ॥

एवामुपधाया लोपः स्यादजज्ञदे कृडिति न त्वडि । चखन्तुः । 'ये विभाषा' (२३१६) । खायात्, -खन्यात् ॥

2363. The root-vowel of गम्, जन, जन्, खन्, and घस् is elided before an affix beginning with a vowel, when it has an indicatory क् or ङ्, but not before the Aorist affix अङ् ॥

Thus चखन्तुः, चखन्तुः । Bene, खायात् or खन्यात् ॥

चीवृ ६२८ आदानसंवरणयोः । चिचीव-चिचीवे ॥

928. ✓ Chivri to take or receive 2 to cover, Pre चीवति । A. चीवते । Per चिचीव । A चिचीवे । I Fut चीविता । A, चीविता । Caus, चीवयति । Aor, अचिचीवत्, Desi, चिचीविषति । Inten चेचीव्यते । There is no Yan luk. Noun, चीवरम् ॥

चाधृ ६२९ पूजानिशामनयोः ।

929. ✓ Châyri to worship. 2 To observe. Pre चायति । A चायते । Per चचाय । A, चचाये । I Fut चायिता । A चायिता । Aorist अचायीत् । A अचायिष्ट । Caus, चाययति । Aor, अचचायत् । Desi, चिचायिषति । चिचायिषते । Inten चेकीयते (VI 1 21. S. 2467). Yan luk चेकीयति or चेकीति । d. चेकीतः । Past, Part. Pass, अपचायित or अपचितः । Ger चायित्वा । Noun चनः ॥

व्यय ९३० गतौ । अव्ययीत् ॥

930. ✓ Vyaya 'to go, to move' Pre व्ययति । A व्ययते । Per, चव्योप । A चव्येषे । I Fut, व्ययिता । A, व्ययिता । Pas व्ययते । Caus व्याययति, व्याययते Aor, अविव्ययत् ॥

दाशृ ९३१ दाने । ददाश-ददाशे ॥

931 ✓ Dâsri 'to give' Pre दाशति । A दाशते । Per ददाश । A, ददाशे । I Fut, दाशिता । A दाशिता । Caus दाशयति, दाशयते । Aorist, अददाशत् । Desi, दिदाशिषति, दिदाशिषते । Inten, दादायते Yan luk दादाष्टि । Past Part. Pass, दाशवन् । Nouns दाशः । पुरोहाशः ॥

भेष ९३२ भये । भौति इत्यङ्गे । भेषति-भेषते ॥

932. ✓ Bheshri 'to fear' According to some this root also means to go to move, Pre भेषति । A भेषते । Per, बिभेष । बिभेषे । I Fut भेषिता । A, भेषिता । Caus भेषयति, भेषयते । Aor, अभिभेषत् । Desi, बिभेषिषति, बिभेषिषते । Inten बिभेष्यते । Yan luk बिभेष्टि ।

भ्रेषृ ६३३, भ्लेष ६३३ (क) गतौ ।

933 ✓ Bhreshri 'to go' 933 A. ✓ Bhleshri 'to go' Pre, भेषति । A, भेषते । Per, बिभेष । A, बिभेषे । I Fut, भेषिता । A, भेषिता । Inten बिभेष्यते । Noun, भेषः ॥

अस ६३४ गतिदीप्त्यादानेषु । असति-असते । आस-आसे । अयं । आन्तोऽपि ॥

931 ✓Aya 1 to go 2 to shine 3 to accept, take or seize Kāṭhīraswami and Maltreya read this root as अय । Pre अयति । A अयते । Per आय । A आयते । I Fut अयिता । A अयिता । Caus. आययति । A. आययते । Aor आययिष्य । Desl आययिष्यति । A अययिष्यते ॥

अय ९३५ गतौ ।

933 ✓Aya to go Swami and Kṛṣṇapa read this root after 931 ✓Dāṣṭi । But this appears unlikely, for Haradatta commenting on VIII 2 19 S 2306 says अयति is sandhitā, i. e. अयते । Per अयते । I Fut अयिता ।

स्पृश ९३६ पाथनस्पृशिनयोः । स्पृशन् यथन्म् । स्पृशति—स्पृशते ॥

936 ✓Spāś 1 to obstruct 2 to touch 3 to string together Spāśana here means stringing together according to Swami. Some read the root as Paśha others as paśa. Pre स्पृशति । A स्पृशते । Per स्पृशय । A स्पृशये । I Fut स्पृशिता । A स्पृशिता । Aorist अस्पृशात् or अस्पृशीत् । Caus. स्पृशयति । Aor अस्पृशयत् । Desl अस्पृशयति । Inten स्पृशयते । Yaś lok स्पृशति । Yaś lok स्पृशति ॥

लप ९३७ कान्तौ । प्राधाय (२३२१) रति गन्त्या । लपति । लपति । लपे ॥

937 ✓Lāś 1 to wish to desire. By III 1 70 S 2321 this root takes śraṇa vikāraṇa also Pre लपति । A लपते । With वच्च् we get लपति or लपते । Per लपाय । I लपे । I Fut लपिता । A लपिता । Aorist, लपयिष्यत् or लपयिष्यत् । Caus. लपयति । Aor लपयिष्यत् । Desl लपयति । Inten लपयते । Yaś lok लपति । Yaś lok लपति ॥

चष ९३८ भक्षणे ।

938 ✓Chāśha to eat Pre चषति । A चषते । Per चषाय । A चषे । I Fut चषिता । A चषिता । Yaś lok चषका चाय ॥

छप ९३९ हिसायाभू । चरुपपु । चरुपे ॥

939 ✓Chhāśha to hurt, to injure Pre छपति । A छपते । Per छपाय । I छपे । I Fut छपिता । A छपिता ॥

भप ९४० आदानसवरणयोः ।

940 ✓Jhāśha 1 to take 2 to put on or wear In the sense of 'to injure or hurt' this root is Para mājandī only (See No 700) Pre भपति । A भपते । Per भपाय । I भपे । I Fut भपिता । A भपिता । Aorist, भपयिष्यत् or भपयिष्यत् ॥

भ्रक्ष ९४१ भ्रक्ष ९४१ (क) अदने । भवति मैत्रेय ॥

941 ✓Bhrāksha, 941 A ✓Bhāksha to eat, to devour According to Kāṭhīraswami the root is Bhāksha Maltreya reads it Bhāksha Pre भपति । A भपते । P भपति । A भपते । Per भपय । A भपये । P भपय । A भपय । I Fut भपिता । A भपिता । P भपिता । A भपिता । Aorist, भपयिष्यत् । Caus. भपयति । भपयति । Aor अभपयत् । अभपयत् । Desl भपयति । भपयति । Inten भपयते । Yaś lok भपति । भपयति । Imp. भपयति । भपयति । Imperfect, भपयति ॥

दासि ९४२ दाने ।

942 ✓Dāṣṭi to give Pre दासति । A दासते । Per दास । A दासे । I Fut दासिता । A दासिता । Aorist, दासयिष्यत् । A दासयिष्यत् ॥

माह ६४३ माने ।

343 ✓ Māhri to measure, Per माहति । A माहते । Per ममाह । A. ममाहे । Fut माहिता । A माहिता । Aorist अमाहीत् । A अमाहिष्ट । Caus माहयति । A माहयते । Aor अममाहत् । Desi मिमाहिषति । A मिमाहिषते । Inten. आमामहते । Yan luk. मामाहि ।

गुह ९४४ संवरणे ॥

944. ✓ Gubū 'to cover'

In conjugating this root the followings all tra applies.

२३६४ । अदुपधाया गोहः । ६ । ४ । ८९ ॥

गुह उपधाया उत्स्येदगुण्येतावजादौ प्रत्यये । गूहति-गूहते । कर्दित्वादिङ्वा । गूहिता-गोहा । गूहिष्यति-चोक्षयति । गूहेत् । गुह्यात् । अगूहीत् । इडभावे षः । अधुचत् ॥

2364. For the penultimate ओ of the gunated stem गोह (from गुह), there is substituted क before an affix beginning with a vowel.

Thus गुह + अप् + ति = गोह + अ + ति = गूह + अ + ति = गूहति । Atmanepada गूहते । In the First Future the इट् augment is optional, as the root has an indicatory long क (VII 2 44). Thus गूहिता or गोहा । So also in the Second Future, as गूहिष्यति or चोक्षयति । The Potential is गूहेत् । The Benedictive is गुह्यात् । The Aorist is अगूहीत् । But when it does not take इट्, we have क्स, and then the form is अधुचत् ॥

In the Atmanepada, this क्स is optionally elided by the following.

२३६५ । लुग्रा दुहदिहलिहगुहामात्मनेपदे द्रये । ७ । ३ । ७३ ॥

यथा क्सस्य लुग्रा स्यादन्त्ये तदि । ढत्वधत्वष्ट्वल्लोपदीर्घाः । अगूठ । अधुचत् । 'क्सस्या-चि' (२३३७) इत्यन्तलोपः । अधुचाताम् । अधुचन्त । अगुह्महि अधुचावहि । अगुह्महि अधुचामहि ॥

2365. The whole of the affix क्स is elided optionally before the personal endings of the Atmanepada beginning with a dental, after दुह्, दिह्, लिह् and गुह् ॥

Thus अगुह् + क्स + त = अगुह् + ० + त = अगूठ + त (VIII 2. 31. S. 324) = अगुह् + ध (VIII 2 40 S. 2280) = अगुह् + ठ (VIII. 4, 40 S 111) = अगु + ठ (VIII. 3 13, S. 2335) = अगूठ (VI 3 111 S. 174)

The other form is अधुचत् । Before the dual आताम् the final अ of क्स is elided by S. 2337 and we have the form अधुचाताम् । The Plural similarly is अधुचन्त । The 1st Person dual is अगुह्वहि or अधुचावहि । The Plural is अगुह्महि or अधुचामहि ॥

NOTE As अदुग्ध or अधुचत्, अदुग्धाः or अधुचथाः, अदुग्धम्, or अधुचध्वम्, अदुग्ध्वहि or अधुचावहि, अदिग्ध or अधिचत्, अलीठ or आलचत्, न्यगूठ or न्यधुचत् ॥

Why दुह् &c. only? Observe व्यत्यरुचत् । Why in the Atmanepada? Observe अधुचत् only. Why before an affix beginning with a dental? Observe अधुचामहि only. Though the anuvriti of लोप was understood in this sūtra, the employment of the term लुक् indicates that the whole of the affix is to be elided. For लोप would have elided only the final अ of स । But even with the elision of अ alone we would have got all the above forms, except those in वहि । For अ being elided, we have स between (a consonant of कल् class) and a dental (which is also a letter of कल् class) This स situate between two कल् will be elided by VIII 2. 26. Nor can it be objected that the elided अ is sthānivat, for by पूर्वनासिद्ध VIII. 2. 1, such an

elision cannot be *sthānivat*. Though *च्* is a *dentio-labial*, yet it is included in the word *dential* had it not been meant to be so included *सि* (letters of *स* class) would have been taken in the *sūtra* See III 1 45 for this Aorist after

914 ✓ *Guhā to cover hide conceal* Pro गृहति । A गृहन् । Per गृह्णति । A गृह्यते । But the dual is *गृह्यतु* for here *गृह* never assumes the form *गोह* । I Fut गृहिष्यात् or गोहा । A गोहा । It optionally takes *दृ* as the root has an *indicatory* *लृ* *ङ* । II Fut गृहिष्यति for *घोष्यति* । A गृहिष्यते or घोष्यते । Imperative गृह्यतु । A गृहयाम । I Imper अगृह्यतु । A अगृहयत । Poten गृहेतु । A गृहेत । Bene गृह्यात् । A गृहिषीष्ट or गृहीष्ट । Aorist अगृहीतु । or अगृह्यत् । A अगृह्यिष्ट or अगृह्यत् or अगृह्यत् । Condi अगृह्याम् । अगृह्यतु । A अगृह्यिष्यत् अगृह्यतु । Caus गृहयति । A गृहयत । Aor अगृह्यत् । Desl अगृह्यति । अगृह्यते । Inten अगृह्यतु । Yāh luk अगृहीति or अगोहि । Past Part Pass गृह्यः । Ger गृह्यात् or गृह्यिष्यात् । Adj गृहीत । Noun, गृहा ॥

Here end the *skhidda* roots which are *abhayapada* and end in a *Consonant* *अधाजन्ताः उभयपदिनः* ।

Now we take up the conjugation of roots ending in a vowel and which are *abhayapada*

अभि ६४५ सेवयाम् । अयति-अयते । अयिष्यत् । अयिता । अयिषि-
(२३१२) इति षट् । अयिष्यत् ॥

915 ✓ *Sita to serve* Pro अयति । A अयते । Per अयाम । अयिष्यत् । अयिष्युः । अयिष्युः । अयिष्यि । अयाम् । अयाम् । अयाम् । अयाम् । अयाम् । I Fut अयिता । A अयिता । II Fut अयिष्यति । A अयिष्यते । Imperative अयतु । A अयताम् । Imper अययत् । A अययत । Poten अयेत । A अयेत् । Bene अयात् । A अयिषीष्ट । Aorist अयिष्यत् । The Aorist is formed by *च* (III 1 48 § 2312) Caus अययति or अययते । Aor अयिष्यत् । Desl अयिष्यति । अयिष्यते । Inten अययत् । Yāh luk अययति or अययति । Past Part Pass अयितः । Ger अय्यात् । Noun अयिः । अयिः । अयिः ॥

मृध ६४६ मरये । मरति । मरयति । मरयत् । मरये । मरय । मरये । मरये ॥

946 ✓ *Bhris to fill to support*.

The present is मरति । Per मराम् । d मरयत् । 3 S मरय । 1 d मरय । The Aor Per 2u1 S is मरये । The First Future is मरये । In forming the Second Future the following *sūtra* applies:

२३६६ । अयुनो स्ये । ० । २ । ०० ॥

अते नन्तेच स्वस्य दद स्यात् । मरिष्यति ॥

2366 स्य the sign of the Future and Conditional gets the augment दद, after a root ending in short अ and after चम् ॥

Thus मरिष्यति । In forming the Benedictive the following *sūtra* applies:

२३६७ । रिङ् शयन्तिङ्पु । ० । ४ । २८ ॥

ये यङ् पादायाचधातुके लिङि च ष्यते रिङादेशः स्यात् । रिङि ष्यते रिङिषिषामर्ष्य दीर्घे म । धियात् ॥

2367 For the final short अ of a root, there is substituted रि, before the Present-character अ (च) before the Passive-character च, and before the augment चम् in the Benedictive

NOTE. The word लिङि in the aphorism is qualified by the phrase यकारादौ असावधातुके । A Lh affix which begins with a य and is not a Sārvadhātuka, is necessarily the augment यस् of the Benedictive. Thus य आ द्रियते and आ द्रियते (the य comes by VI 4. 77) यक् - क्रियते द्रियते । लिङ् - क्रियात् and द्रियात् । Thus short रि debarb the long री of the last. The word non-Sārvadhātuka being understood, the rule does not apply to the Potential, as विभूयात् । The यि (VII. 4 22) is understood here also, therefore when the Benedictive affix does not begin with य, the rule does not apply, as कवीष्ट, दृषीष्ट ॥

Thus we have सियात् । In the Atmanepada the following sūtra applies,

२३६८ । उश्च । १ । २ । १२ ॥

अवर्णात्परो भलादौ लिङ्, तद्धपरः सिद्धेत्येतो क्रितो स्तः । भूषीष्ट । भूषीयास्ताम् । अभार्षति । अभार्ष्टम् । अभार्षुः ॥

2368 And after verbs ending in ऋ, the substitutes of लृ and the affix *sich*, are *ket*, when they begin with *ghal*, and the Atmanepada affixes follow.

Thus दृषीष्ट । द भूषीयास्ताम् । The Aorist is S. अभार्षति । द अभार्ष्टम् । Pl. अभार्षुः । When इद् is not added, the following sūtra applies

२३६९ । ह्रस्वादङ्गात् । ८ । २ । २७ ॥

सिचो लोपः स्याज्जलि । अत । अतताम् । अभिरव्यत् ॥

2369. The *स्* of the aorist sign सिच is elided, before an affix beginning with a *ghal* consonant, when it is preceded by a stem ending in a short vowel.

NOTE: As अकत अदृष्टाः । Why do we say after a short vowel stem. Observe अच्योष्ट, अच्योष्ट । Why do we say 'after a stem'? Observe अकृष्टा । अलाविष्टाम्, अलाविष्टुः अपाविष्टाम् and अपाविष्टुः । Why do we say "before an affix beginning with a *ghal*." Observe अकृष्टाताम्, अकृष्टत ॥

This lopa is also of the सिच, therefore not here द्विष्टां, द्विष्टाम् । Here to the word द्वि is added the affix सुच (V. 4. 18), and then the comparative affixes तर and तम with आम् (V 4. 11). This ष is not dropped

Thus अभृत् । द अभृताताम् । The conditional is अभिरव्यत् ॥

916. ✓ Bhrñ 'to fill,' 'to support' Pre भरति । A. भरते । Per खभार । खभृतुः । खभर्थ । खभृष । A. खभे । I Fut, भर्ता A. भर्ता । 2nd S भर्तासे । II Fut भरिष्यति । A. भरिष्यते । Imperative भरतु । A. भरताम् । Imper अभरतु । A. अभरत । Poten भरेत् । A. भरेत । Bene भ्रियात् । A. भूषीष्ट । Aorist, अभार्षति । A. अभृत् । Caus भारयति । भारयते । Aor. अबोभरत् । Desi, विभरिषति, वृभूर्यति । विभरिषते, वृभूर्यते । Inten, वेभीयते । Yau luk वर्भर्ति । Imperative वर्भृहि । Imperfect अवर्भेः । Adj भरणीयं । Noun भर्ता । भार्या । अर्भ । भरतः ॥

हृञ् २४७ हरणे । हरणं प्रापयं स्वीकारः रतेयं नाशनं च । जहर्थ । जह्रिव । जह्रिषे । हर्ता । हरिष्यति ॥

947. ✓ Hriñ 'to take, carry, convey.' Harana means 'to convey' 'to accept, 'to steal' and 'to destroy' As भारं हरति ग्रामम् 'he conveys the load to the village, अंशं हरति 'he accepts a share' सुवर्णं हरति चौरः 'the thief steals gold' पापं हरति. शिवः 'Siva destroys sin' In the sense of 'conveyance,' it takes two objectives Pre. हरति । A. हरते । Per. हृष्टार । जहर्थ । जह्रिव । A. जह्रे । जह्रिषे । I Fut, हर्ता । A. हर्ता । II Fut, हरिष्यति । A. हरिष्यते । Nouns, हरिः । हरः । हृष्टम् । हरितः ॥

धृञ् ६४८ धारणे । धरति । अधायोत् । अधृत ॥

918 ✓ Dhṛin to hold support. P e धरति । A धरते । Per दधार । A दधे ।
I Fut. धर्ता । A धती । Aorist. अधायत् । A. अधट । Nouns. धम । धारा ॥

कृञ् ६४९ करणे ।

919 ✓ Kṛin to do. This root is not mentioned in the Siddhanta Kaumudi. According to Māhātmya it is anārahām. It is conjugated like the last.

योञ् ९५० प्रापणे । निनयिष्य । निनयिष्ये ॥

950 ✓ Yāñ to lead to carry Pre नयति । With the preposition प्र प्रययति ।
A नयते । Per निनाय । नि यत् । निन्युः । निनयिष्य or निनयेष्य निनयिष्युः । निन्युः निनाय or निनया
निनयिष्य । निनयिष्य । A निन्ये । निनयिष्ये । निनयिष्ये or निनयिष्ये । निनयिष्ये । I Fut. नेता । A. नेता
2nd नेतासे । II Fut. नेयति । A. नेयते । Imperative. नयतु । A नयताम् । Imper. चनयतु ।
A चनयेत । Poten नयेतु । A नयेत । Dece. नीयात् । A नीयेत् । Aorist. चनीयत् । A
चनीत् । Caus नाययति । A नाययते । Aor. चनीयत् । Desi निनीयति । A निनीयते ।
Inten नेनीयते । Yāñ luk. नेनेति । d नेनीतः । Nouns नायः । नीमिः । नेयः । नीयः ॥

Here end the Uḥyapadi roots ending in a vowel

SUPPLICATION

अध्याजन्ता परस्मैपदिन ॥

Now we take up the conjugation of Paramajyādi adit roots ending in a vowel

घेङ् ९५१ पाने । धयति ॥

951 ✓ Dheṅ to suck to drink.

The Present is धयति । In forming the Perfect, the root is considered as if it
was धा by the following sūtra :

२३०० । आदेश उपदेशेऽर्थात् । ६ । १ । ४५ ॥

उपदेशः पञ्चमस्य धातोरात्मा स्यात् तु यिति ॥

2370 In a root, which in the system of grammatical instruction (i.e. in the Dhātupāṭha) ends with a diphthong (ए वे ओ and औ) there is the substitution of धा for the diphthong, provided that no affix with an indicatory य follows it.

Thus धे is equal to धा । Thus धा + क्तु । Now applies the following sūtra.

२३०१ । आत औ णत् । ० । १ । ४४ ॥

आतनाप्रासार्णस्य षोडशरादेशः स्यात् । दधि ॥

2371 औ is substituted for क्तु, the affix of the first and third person singular of the Perfect, after roots ending in long धा ॥

Thus धा + क्तु = धा + औ = दधि । The long धा is elided before dual by the following sūtra.

२३०२ । आतो लोप इति च । ६ । ४ । ४४ ॥

अतनाप्रासार्णस्य षोडशरादेशः स्यात् । दधि । द्वित्वत्पत्त्यान्वीये षोडश
द्विषधयेति (२३५२) इति निषेधः । 'द्वित्वे क्त आलोप । दधुः । दधिष-दधाष । दधिष ।
दधिम । धाता ॥

2372. The final **आ** of a root is elided before an *Ārdhahātuka* affix with the augment **इ** as well as when it begins with a vowel and has an indicatory **क** or **ङ** ॥

Thus **दा + अतुच्** । Here the rule of elision (V 4. 64, S. 2372) is *subsequent* in the *Ashtādhyāyī* order to the rule of doubling (VI. 1. 1. and 8 S 2175 and 2177), hence elision ought to take place *first* and then doubling. But this is prevented by S 2243. We double the root first and then elide the **आ** । Thus the dual is **दधतु** । Pl **दधुः** । 2nd S **दधिय** or **दधाय** । 1st d **दधिय** ॥

The First Future is **धाता** । In forming the Benedictive the following two sūtras apply.

२३७३ । दाधा ध्वदाप् । १ । १ । २० ॥

दाहृषा धारुषाश्च धातवो घुसञ्जाः स्युर्दापिदेषो विना ॥

2373. The verbs having the form of **dā** 'to give' and **dhā** 'to place,' are called *ghu*

NOTE This defines the word *ghu*. Four verbs have the form of **दा**, or assume it by the application of VI 1 45 S 2370 and two, of **धा**, they are called *घु* । The *ghu* verbs have certain peculiarities of conjugation to be described hereafter

The *घु* verbs are the following—**दुदाञ्** "to give," as **प्रणिदाति**, **दाञ्** "to give," as, **प्रणिदाता**, **दे** "to cut," as, **प्रणिदति**, **देञ्** "to ply" as, **प्रणिदयते**, **दुधाञ्** "to place" as, **प्रणिदधति**, **धेद** "to feel" as, **प्रणिधयति** । In these examples, because of the verbs being *घु*, the **n** of **प्रनि** is changed into **ण** by VIII 4 17.

Similarly **दाप्** "to cut" and **दैप्** "to clean" not being called *घु*, rules VII 4 46 and 47 do not apply to them. Thus **दा + क्त = दात** 'what is cut,' as, **दातं बर्हिः** । So also **अधदातं** "washed" as, **अधदातं मुखं** "a bright face." But with **दा** "to give," &c **दा + क्त = दद + त** (VII 4 46) = **दतः** "given," so also we have **प्र + दा + क्त = प्रत्तम्** (VII 4 47) The word *घु* occurs in sūtra VI. 4 66, &c. The word **dāp** includes also **daip** by the *paribhāṣhā* given under III. 4. 19, **दे** changed into **अ** by VI 1 45. S 2370.

The root having got the designation *घु*, now applies the next sūtra.

२३७४ । धेर्लिङ् । ६ । ४ । ६७ ॥

घुसंज्ञाना मास्यादोनृचैत्वं स्यादधिधातुके किति लिङि । धेयात् । धेयास्तोम् । धेयासु ॥

2374. **य** is substituted for the **आ** of the above roots in the Benedictive mood Active.

NOTE Thus **देयात्**, **मेयात्**, **धेयात्**, **स्थेयात्**, **गेयात्**, **पेयात्**, and **अवसेयात्** । Before non-**कित्** and non-**ङित्** we have **दासीष्ट** and **धासीष्ट** । By the word **लिङ्** is here meant the *आशीर्लिङ्* or the Precative mood, the Personal endings of which mood are *Ārdhahātuka* by III 4 116 More-over by III 4. 104 the *Parasmaipada* affixes only of the Benedictive are **कित्**, so the present rule does not apply to the *Atmanepada* affixes of the Precative.

Thus **धा + यात् = धेयात्** । D. **धेयास्ताम्** । Pl **धेयासु** ॥

In forming the Aorist there is optionally **चङ्** by the following.

२३७५ । विभाषा धेट्श्वयोः । ३ । १ । ४९ ॥

आभ्यां च्लेश्चङ् घा स्यादात्कृषाघाचिनि लुङि परे । 'चङि' (२३१५) इति द्वित्वम् । अदधत् । अदधताम् ॥

2375 After the roots च् to suck' and चि, 'to grow, च् is optionally the substitute of च्, when च् follows signifying an agent.

As, चदधत्ते he sucked: द्दाल चदधातम् । The reduplication is by B. 2315. When it takes the alternative चि then the next adira. II 4. 78 S. 2376 comes into operation and we have चधात् and चधासीत् 'he sucked'. So also of चि we have चधिविद्युत he grew. It also takes the च्, (III 1 58) and then its form is चधेत् or चधेयत् ॥

२३७६ । विभाषां घाघेट्ग्राह्यासः । ३ । ४ । ६८ ॥

ध्वं सिधे जुय्या स्वात्पस्मेपदे परे । चधात् । चधातम् । चधुः ३

2376 After the verbs घा 'to smell, च् to drink घा (घी) 'to pare, घा (ही) to cut, and घा (ही) to destroy, there is optionally the elision of चि when parasmaipada terminations are employed.

Thus we have चधात् । d. चधातम् । PL. चधुः । When चि is not elided, the following applies.

Note — Thus (घ्रान् or चघ्रासीत् he smelled') चधात् or चधासीत् he drank' घ्रात or चघ्रात he pared, चच्छात् or चच्छासीत् 'he cut and चघात or चघासीत् he destroyed. There is no option allowed in Atmanepada thus, चघाघातां मुमनसि देवतान् । The root च् is a Ghu verb and in its case the चि would have been elided by the last rule also. The present declares an option.

२३७७ । यममनमाता सधध । ७ । २ । ७३ ॥

यथा सङ्गत्वादेभ्य सिध इद स्वात्पस्मेपदेपु । चधासीत् । चधासिष्टाम् । चधासिधुः ३

2377 The चि of the Aorist in the Parasmaipada takes the augment इद after यम् रम् लम् and roots ending in long चा, and च् (चच्) is added at the end of these stems.

Thus चधासीत् । D. चधासिष्टाम् । PL. चधासिधुः ३

Note — Thus चधसीत् चधसिष्टाम् चधसिधुः । चरसीत् । चरसिष्टाम् । चरसिधुः । The root चम् is Parasmaipadl when preceded by चि or चा (I 3 88). चर्मसीत्, चर्मसिष्टाम् चर्मसिधुः । Of roots ending in long चा:—चधासीत् । चधासिष्टाम् ; चधासिधुः । यमादीनां वनन्तस्य चा लुङि प्राक्ता सा नेदीति प्रतिषिध्यते । When the conjugation is Atmanepadl, the rule does not apply. As चारयत् । चरयत् । चर्मयत् ॥

The Vriddhl in the case of चम् &c. ordained by VII 2. 3 does not take place by VII 2 4. In the Atmanepada we have चारयत् । The root चम् is Atmanepadl, as it is preceded by चा (L 3 75) चरयत् चर्मयत् (III. 1 85) Exception to VII 2 10 44

घेह् ६६ रे पाने । धयति d

951, ✓ Dhāt to drink to suck Pre धर्षति । Per दधि । द्वेषतुः । द्वेषुः । द्वेषाय or दधिष । दधिष । I Fut धीता । II Fut. धास्यति । Imperative धयतु । Imper. धयेत् । Potat. धयेत् । Ben. धेयात् । Aorist चधसीत् of चदधत्, or चधात् । d. चधासिष्टाम् of चदधसीत् or चधातम् । Condi. चधेयत् । P. १००. धीयते । Aorist. S. चधाचि (VII 3; 35 S. 2781) d. चधाविष्टाम् of चधिविष्टाम् । O. १००. धायति । Desi. चिष्यति । Inf. १००. द्वेषीयते । Y. १००. दाधेति or दाधाति । D. दाधः । Nom. धय । धाता । धेनुः d

॥ ९६२, ॥ ९५३ हर्षक्षये । हर्षक्षये धातुत्वेयः । ग्लायति । जग्लो ।
जग्लिथ—जग्लाय ॥

952, ✓ Glai, 953 ✓ Mlai 'to despond,' 'to be dejected in spirit.' The word haisha Kshaya means the exhaustion of the vital humours, Pre ग्लायति । Per. जग्लो । जग्लिथ or जग्लाय । जग्लो । जग्लिथ । जग्लिम । I Fut. ग्लता । II Fut ग्लायति । Imper. ग्लायतु । Imper. अग्लायत् । Poten ग्लयेत् । Bene ग्लेयात्, or ग्लयात् (See VI 4 68 S. 2378 for these forms) Aorist अग्लासीत् । Caus ग्लापयति । Aorist अजग्लपत् । Desl. जग्लसति । Inten. जग्लायते । Yāñ luk जग्लेति । d. जग्लोत । Imp आग्लोति । Nouns, ग्लानः । ग्लानिः । ग्लोः ॥

२३७८ । धान्यस्य सयोगादेः । ६ । ४ । ६८ ॥

धुमास्यादेरन्यस्य सयोगादेर्धातोरात् यत्त्वं वा स्यादार्धधातुके किति लिङि । ग्लयात्—ग्लेयात् । अग्लासीत् । ग्लायति ॥

2378. For the final अ of any other root than those mentioned in VI 4 66, it may optionally be substituted, in the Benedictive active, when the root begins with a conjunct consonant.

The स्या was the only root of VI 4 66, which could have been affected by this rule. It has been, however, specially exempted by the word अन्यस्य । Thus ग्लेयात्, or ग्लयात्, ग्लेयात्, or ग्लयात्, but only ग्लेयात् (VI, 4 66), and धायात् (not commencing with a double consonant). The phrase कृहति is understood here and therefore the rule applies to Paraema pada affixes (III 4. 104) Thus ग्लासोष्ट in Atmanepada The root considered as an anga, should consist of a double consonant, therefore in निर्वाधात् (from निर्+धा), ध is not to be considered as a root having a double consonant, for र is no part of the anga, but of the preposition

953, ✓ Mlai to be sad or dejected, Pre ग्लायति । Per मग्लो । I Fut. ग्लता । Noun ग्लानः ॥

धौ ९५४ न्यक्-ये । न्यक्करायं तिर-नारः ॥

954, ✓ Dyai to treat with contempt, to disfigure. Nyakkarana means humiliation, contempt &c. Pre द्यायति । Per, दद्यौ ॥

धौ ९५५ धमो ।

955 ✓ Drai to sleep. Pre द्रायति । Per. दद्रौ । Nouns, निद्रालुः । निद्रा ॥

धौ ९५६ दृत्तौ ।

956 ✓ Dhrai 'to be pleased' Pre ध्रायति । Per दधौ ॥

धौ ९५७ चिन्तायाम् ।

957 ✓ Dhyai 'to think of, meditate upon.' Pre ध्यायति । Per, दध्यौ । Nouns, ध्यातः । सुधी । धोवरी ॥

रौ ९५८ रावे ।

958, ✓ Rai 'to sound,' 'to bark at,' Pre रायति । Per. ररे । I Fut. राता । Noun, कोरः ॥

स्त्यै ९५६, ङ्ङ्यै ९६६ (फ) रा=वसधातयेः । स्यायति । पोषदेय
स्यापि सत्य कृते रूप सुन्यम् । चोषदे व फल तु तिप्ठ्यासति । अतिपठ्यपदित्यत्र पत्वम् ॥

959 ✓Syal 959 A ✓S Jal '1 to sound echo 2 to be collected into
a heap.

The conjugation will be the same whether the root be taken as हत्ये or ङ्यो
because य is changed to ङ. The difference however appears in the Desiderative
and the Causative as तिप्ठ्यासति (Des) अतिपठ्यति (Causative Aorist) Pre स्यायति ।
Per स्यायि । I Fut. स्यायिषी । Past. Part. Pass स्यायन्तः । प्रसीतः । प्रसीताः । Nouns. स्यो । स्योपा

स्यै ६९० खदने ।

960 ✓Khal 1 to be steady or firm. 2 to strike, hurt, kill. Pre क्षायति ।
Per क्षायो । I Fut क्षायिषी ॥

क्षै ६९१, क्षौ ६९२, कै ९६३ क्षये । क्षायति । क्षयौ । क्षयो । क्षता ।
'धुमास्या— (२४६२) रत्यत्र विभाषा प्रायेत्— (२४६६) रत्यत्र च स्यतेरेव यद्वय न
त्यस्य । तेन रत्यसिद्धलुको न । सायात् । असासीत् ॥

961 ✓Khal, 962 ✓Jal, 963 ✓Shal to wane, waste decline Pre क्षायति
Per क्षायो । I Fut. क्षायिषी । Past. Part. Pass क्षायन्तः । Active क्षायन्तः । (VIII. 2 53 S
3032).

962- ✓Jal to wane decline decay Pre क्षायति । Per क्षायो । I Fut. क्षायिषी ॥

963 ✓Shal to decline. The ✓क्ष in VI 4 66 S 2462 and II 4 78
S. 2376 refers to the Dravil ✓क्ष and not to the present root. Therefore there
is not the य substitution of VI 4 67 S 2374 or the ellision of सिच by II 4
78 S 2376. Thus the Dravil is क्षायिषी and not क्षायिषी and the Aorist is असासीत् and
not क्षायिषी । Pre क्षायति । Per क्षायो । I Fut. क्षायिषी । Nouns. क्षायिषी । Aorist असासीत् ।
Past. Part. Pass क्षायन्तः । Caus. क्षायति । Aorist असासीत् । Desl. क्षायति । Inten. क्षायते ॥

कै ९६४, कै ९६५ रावदे । गेयात् । अयासीत् ॥

964 ✓Kal, 965 ✓Gal to sound to caw The word गच्छ means a parti-
cular kind of sound, such as, singing cawing &c. Pre जायति । Per जायो । I Fut
जायिषी । Nouns. जायिषी ॥

965 ✓Gal to sing to speak Pre जायति । Per जायो । I Fut जायिषी । Nouns
जायिषी । (VI 4 66 S 2462.) Aorist. अयासीत् । Past. Part. Pass जायन्तः । Active जायन्तः ।
Ger जायते । Nouns. जायते । जायते । जायते । जायते । जायते । जायते । जायते । जायते ॥

क्षै ६९६, कै ९६७ पाके ।

966 ✓Gal 967 ✓Bral to cook Pre जायति । Per जायो । I Fut जायिषी ॥

967 ✓Bral to cook, boil. Pre जायति । Per जायो । I Fut जायिषी । Nouns
जायिषी । Past. Part. Pass जायन्तः । जायन्तः । (VIII. 2 43 S 3017) अयिषी । Nouns जायिषी ॥

कै ६९८, कै ६९९ शोषये । पायात् । अपायात् । अपासीत् । 'धुमास्या—'
(२४६६) रतीत्य तदपवाद । 'पतिदि' (२४६८) रत्येत्वं 'गतिस्था—' (२४२८) रति
सिद्धलुक् च न । पाकपस्य जायति कृत्यात् ॥

968 ✓Pal 969 ✓Oval to dry, wither

The ✓ Pā though occurring in VI. 4 66, S 2462, does not refer to this ✓ Pā as it is Lākshanika and not original, for the same reason, VI 4 67 S 2374 does not cause the ए change in the Benedictive. Nor does II 4 77 S 2223 cause the elision of the सिच् in the Aorist, Pre पायति । Per पयो । I Fut पाता । II Fut पास्यति । Imperative पायतु । Imper अपायत् । Poten पायेत् । Bene पायात् । Aorist अपासीत् or अपात् । Desi पिपासति । Inten पापयते । Yan luk. पापाति or पापेति । D पापीतः । Imperfect अपायेत् or अपायत् । D अपापीताम् । Pl अपायुः । Ben : पापाय त् ॥

969 ✓ Ovaḥ to dry, to be languid or weary Pre वायति । Per. वयो । Caus वाययति । Noun वानं ॥

हट्टे ६७० वेष्टने । स्तायति ॥

970 ✓ Shtaḥ to put on, adorn Pre स्तायति । Per. तस्ती । I Fut स्ताता । Caus स्तापयति । Aorist अतिष्ठत् ॥

हणौ ६७० वेष्टने । 'शोभायांच' इत्येके । स्नायति ॥

970 A ✓ Shṇai to put on, some say that it means to adorn Pre स्नायति ॥ Noun* उष्णीषम् ॥

दैप ६७१ शोधने । दायति । अधुत्वादेत्वसिज्जुक्को न । दायात् । अदासीत् ॥

971 ✓ Daip to purify, to cleanse

As this root is specifically excluded from the designation of understood he (S. 2373), it does not take the ए in Benedictive nor does it elide (104) The (I. 90. Aorist, as दायात् and not देयात्, अदासीत् and not अदात् । Pie. दायिद् consist of दायि in the I Fut. दाता । Bene दायात् । Aorist अदासीत् । Caus दापयति । Aorist be considered as दायि ।

पा ६७२ पाने । 'पाद्याध्मा-' (२३६०) इति पिबादेशः । पायति । I Fut. स्ना ।

972. ✓ Pā to drink Pre पिबति । (The ✓ Pā is replaced by pita by VII 3 78 S 2360 As पिब ends with अ, the इ is not pen therefore not gunated) Per पयो । I Fut पाता । II Fut पास्यति । Imper अपिबत् । Poten पिबेत् । Bene पेयात् । Aorist अपात् । Caus पापयति । Aorist अपोष्यत् Desi पिपासति । Inten पेयीयते । Yan luk पापेति or पापेति । D पापीतः । Imperfect Pl. अपायुः । Pot. पापायात् । Bene पापेयात् । Plural अपायुः । Nouns पः as सुपायः । पानम् । संपीतिः । पायुः । पयः । पात्रम् ॥

घ्रा ६७३ गन्धोपादाने । जिघ्रति । घ्रायात्-घ्रेयात् । अघ्रासीत् । अघ्रात् ॥

973 ✓ ghrā to smell, 2 to kiss. Pre जिघ्रति । (S. 2360). Per जघ्री । जिघ्रि I Fut घ्राता । Bene घ्रेयात् । or घ्रायात् । Aorist अघ्रासीत् or अघ्रात् । Caus. घ्रापयति । Aor अजिघ्रत् or अजिघ्रयत् । Desi. जिघ्रासति । Inten जेघ्रीयते । yan luk जाघ्रेति or जाघ्राति D. जाघ्रीतः । Past Part. Pass घ्रायः । घ्रात । Active घ्राणवान् । घ्रातवान् । Nouns. घ्राधः । घ्रायम् । घ्रातम् ॥

ध्मा ९७४ अग्निशंसयोगयोः । धमति ॥

974 ✓ Dhma to blow (as a wind instrument), 2 to blow a fire Here agnisanyoga means to blow a fire with the mouth Pre धमति । (S 2360) Per धम्सो । I Fut धमाता । Poten धमेत् । Bene. धमायात् or धमेयात् । Caus धमापयति Aorist

other than वित् are कित् and consequently would not have caused Guna. This sūtra prevents that

Then comes the question, does this sūtra prevent the Vriddhi of कृत्? According to the Kāśika, it does not debar the Vriddhi of कृत् caused by VII 2. 115 S 254. But according to the Siddhānta the present sūtra VII 4. 10. being subsequent in order of the Aṣṭādhyāyī to the Vriddhi sūtra, VII 2. 115 S 254. applies to that latter also. Thus we get ह्वृ + pal = hva + pal (Guna caused by the present sūtra) = hvar + nal (I 1. 70 S. 51) = hvā + pal (there is Vriddhi of the penultimate अ by VII 2. 116 S. 2282) = जह्वार, Dual जह्वारतु. Pl जह्वारः. 2nd S. जह्वार्य.

First Future जुर्त्. In the Second Future there is ह्द augment by VII 2. 70 S. 2366. Thus we have ह्वरिष्यति ॥

In forming the Benedictive, the following sūtra causes Guna,

२३८० । गुणोऽतिसंयोगाद्योः । ७ । ४ । २१ ॥

अतः संयोगादेर्दन्त्यस्य च गुणः स्याद्वकि वादासाधेधातुके लिङि च । ह्वर्त् । अह्वर्त् । अह्वार्यम् ॥

2380. Guna is substituted for the final ऋ in the root ऋ (अति), and in those roots ending in ऋ, in which the vowel is preceded by a conjunct consonant, when the Passive character यक् or the Benedictive augment धि follows.

NOTE The words अतः, यकि and लिङि are understood here. Not so the word ऋ as its anuvṛtti is impossible. Thus अर्धते, अर्धत्, स्मर्धते and स्मर्धत्. This is an exception to I 1. 5.

Thus ह्वर्त्. The Aorist is अह्वर्त्, d अह्वार्यम् ॥

978 ✓ H्वृ to be crooked Pie ह्वरति । Per जह्वार । जह्वारतुः । जह्वर्ये । जह्वरिष्ये । I Fut. जुर्त्. II Fut. ह्वरिष्यति । Imper ह्वरतु । Imper. अह्वरत् । Pot. ह्वरेत् । Bene ह्वर्यत् । Pass ह्वर्यते । Desl जुह्वरति (VI 4. 16 S. 2614. causes lengthening, VII 1. 102 S 2494 substitutes उर, which becomes ऊर by VIII. 2. 77. S 354) Inten. जाह्वरते (VII 4. 30. S 2633). Yan luk जह्वर्त्ति । D जह्वर्त्तः । Imperative जह्वर्त्तु । Jarhvrhl 1st S. जह्वराणि । Imperfect अजह्वर्त्तुः । Past Part Pass जह्वर्यम् । Act. जह्वनवान् ॥

२३८१ । अन्तोऽपतापयोः । 'अवर्तिसूति-' (२२७८) इति चेद् । सप्तारिष्य-सप्तार्ये । समयोरतु ॥

979. ✓ Sवृ to sound, to pain.

The Present is स्वरति । The Perfect 3rd S is सस्वार । D सस्वारतुः । 2nd S. सस्वरिष्य or सस्वर्ये । The ह्द augment is optional by VII. 2. 44 S. 2279. But this ह्द option is set aside in the 1st Person Dual and Plural by the following sūtra-

२३८२ । अयुक्तः किति । ७ । २ । ११ ॥

यिज यक्वाच अन्ताच्छ पर्योगित्क तोरियन स्यात् । परमपि स्वरत्यादिविकल्पं साधित्वा पुरस्तादतिषेधकायकारम्मसामर्थ्यादमेन निषेधे प्राप्तं आदिनियमाच्चित्यमिद् । सस्वरिष्य । सस्वरिम । परत्वात् 'अधनोः स्य' (२३८८) इति नित्यमिद् । स्वरिष्यति । अर्धत् । आस्वारीत् । अस्वारिष्यम् ॥

2981 The augment वृ is not added to an affix having an Indictory ष or ण when it comes after the root च् or after a monosyllable root ending in उ ऋ ए or इ in the Dhātupāṭha.

This sūtra VII 2 11 is prior in Aṣṭādhyāyī order to the sūtra स्वरित्पुति do. VII 2 44 § 2379 that ordains option but nevertheless it debar that option because this rule occurs in the general section of prohibition of वृ which commences with सेहर्ष्य कृत् (VII 2 8) and is prior to the वृ ordinance of VII 2 35. The present sūtra therefore would have totally debarred वृ as in the Nishkṛti स्वरः सृत् do.

The augment however is added compulsorily in the Perfect by the general restrictive rule of Kṛdī (VII 2 13 § 2393) for च् is not within the exception of that rule. Thus we get सवरिच and सवरिस.

In the Second Future there is compulsory वृ augment by VII 2 70 § 3366. As स्वरिच्यति. The Benedictive is स्वरिचि. The Aorist is चस्वारीत् or चस्वारीत्. D चस्वरिचाम् or चस्वारीम्.

979 ✓Sṛj I to sound 2 to pain or be pained Pro स्वरिच. With सच् the root is Atmanepadi. As संचरते. Per सचर. चस्वारीत्. सचर or सचरिच. चस्वच. सचरिच. A सचरे. च स्वरिचे. I Fut सचर्. A सचरिच or सचरिच. II Fut स्वरिच्यति. A सचरिच्यते. Imperative स्वरिच. A सचरात्. Imper चस्वरात्. Posen, स्वरत्. A सचरेत्. Bene स्वरिचि. A सचरिचि. Caus स्वरिचि. Aच चमिचरत्. Deel स्वरिचिचि मुसुचि. Inten सचरते. Yab lok सचरिचि. D सचरात्. Past. Part सचरा. Acl स्वरिचाम्. Ger च्चर. Nonu स्वरिच.

स्म ६८० चिन्तायाम् ।

980 ✓Sṛj I to remember Some texts read the ✓Dṛj at this place next to ✓Sṛj. It is conjugated like ✓हृज्. As हृजति do. Noun हृज्. Pro स्वरिच. Per सचर. I Fut सचर्. II Fut स्वरिच्यति. Imperative स्वरिच. Imper चमरत्. Posen स्वरत्. Bene स्वरिचि. Aorist चस्वारीत्. Caus स्वरिचि. When Gī 1.11 स्वरिचि. Aor चमरत्. Deel मुसुचि.

हृ ६८१ सवरणे ।

981 ✓Hṛj I to cover (I) It is conjugated like ✓हृज् No 978 Pro हृजति.

सृ ६८२ गतिः । कर्त्तव्यत्वादि । सचत् । सचव । रिद्धि । चिदात् । अस्यपौत् । अस्यपौत् ।

982 ✓Sṛj I to go As this root is specially mentioned in VII 2 13. It does not take वृ in the Perfect. As सचते and सचव. In the Benedictive there is substitution in the room of the vowel च्. as चिदात्.

In the Aorist we have चसारीत्. dual चसारीम्.

The following sūtra requires च् in the Aorist of सृ.

सृ ६८३ । सति श्वास्त्यतिम्यत् । ३ । १ । ५६ ॥

यच् वेद स्थापन रि मुक्ति । इत्युपपत्त्या श्रुतिना साधनार्थं 'सत्यार्थं' श्रुतिना साधनार्थं सचते । तेन म्वाद्योनादि । वाच्यता । तु माध्याह्ना- (२३६०) इति चिति धाराद्वय । चार्थत् ।

2382 After the verbs वृ 'to go,' आर 'to order,' and गृ 'to go,' वृ is the substitute of वृ in the Parasmaipada as well as in the Atmanepada.

NOTE Thus अवरत् 'he went,' अजिप्रत् 'he ordered,' आरत् 'he went.' This sūtra has been separately enunciated in order to make the rule applicable to Atmanepada, as समरन्त (I. 3. 29). The वृ in the text is for the sake of drawing the anuvritti of the phrase 'In the Parasmaipada' of the last sūtra, into the present and its anuvritti will extend to future sūtras also.

The roots वृति and अति here being read along with the अ् elided root वृत्, mean the Juhvādi roots वृ and अति and not the वृ and अति of the Bhvādi class. Therefore in the Bhvādi there is no अत् Aorist.

When the root √Sṛi means to move quickly, it is replaced by धी in conjugational tenses by S 2360. As धीयति ॥

982. √Sṛi to go, to move. Pre सरति। Per. ससर। ससतुः। ससुः। सस्ये। सस्युः। सस्र। ससार। सस्रथ। सस्रम। As this root is specifically mentioned in the Krādi rule VII. 2. 13, there is no ऋ augment in the Perfect. As सस्ये। सस्य। I Fut सर्ति। II Fut सरिष्यति। Imperative सरतु। Imper असरत्। Potent. सरेत्। Bene स्रियात्। There is रिङ् for णि by VII 4. 28 Claus. सारयति। Aor असोसरत्। Desi सोषीयति। luten सेषिदते। Yau luk ससर्त्त। द सस्रत्। Nouns 'सरः। सरणः। समरः। सारः। सर्वः। सुग्री॥

अः १८३ गतिप्रापययोः। अच्यति ॥

983. √Ri to go. The Present is अच्यति। The ऋ is replaced by ऋच् by S 2360. In the Perfect there is Guṇa by the following:

२३८३। अच्युतम्। ७। ४। ११॥

तैर्दिदिक्कच्युतं धातोर्ज्ञतां च गुणं स्यात्लिटि। यन्निर्दिष्टदुपधावृद्धिः। आर। आरतुः। आरुः॥

2383. There is guṇa in the Perfect of √अच्य of the Tudadi class, and of √अ and roots ending in long ऋ.

NOTE As आनर्च, आनर्चतुः, आनर्च्युः from अच्य, आर, आरतुः, आरुः from अ, and नि चकारतुः, नि चकारुः, नि जगरतु, नि जगरुः from अ and गु। अच्य not having light vowel in the penultimate, would not have received guṇa by VII. 3. 86, this sūtra ordains it, roots in long ऋ never receive guṇa, but वृ substitution, this ordains guṇa. The Vṛiddhi of VII 2. 115 supersedes this rule, within its own jurisdiction, a prior superseding the posterior as निचकार, नि जगार ॥

Thus अ + अत् = अर् + अत्। Now there is Vṛiddhi of the penultimate अ by VII 2. 116, and with reduplication we get आर। Thus 3rd S आर। D आरतु। Pl आरु॥

In the 2nd Per S the वृङ् augment is compulsory by the following sūtra,

२३८४। वृङ्गयनि व्ययंतानाम्। ७। २। ६६॥

'अद्' 'अ' 'व्यञ्' एव्येव्यतो नित्यमिद् स्यात्। आरिष्य। अर्त्त। अरिष्यति। अर्यति। आर्योत्। आर्याम्॥

2384. The affix वृङ् gets always the augment वृङ् after अद्, अ and व्यञ् ॥

2385 The सिच् of the s-Aorist gets the ञ् in the Parasmaipada after the roots स्तु, सु and धूञ् ॥

As अस्तावीत्, असावीत्, अधावीत् । But अस्तोष्ट, अष्टोष्ट, अधोष्ट or अधविष्ट In Atmanepada Exception to VII 2 10 and 44.

The root स्तु, has an indicatory ज्, as it is read in the Adādi class as ष्टुज्, स्तुतो, (No 32) the root धूञ्, has also an indicatory ज्, therefore the root सु, of this sūtra, according to some, refers to सुज्, having an indicatory ज्, because it is read in the company of two roots one before and one after, each of which has an indicatory ज् । According to them the present is confined to the सुज् of the Svādi class Therefore the Aorist would be असोषीत् of this Bhvādi ✓su, and असावीत् of the Svādi ✓su.

षु ६८८ प्रसवैश्वर्ययोः । प्रसवोऽभ्यनुज्ञानम् । सुषोथ-सुषुविथ । सोता ॥

988 ✓Shu, Pre. सवति । Per. सुषाव । सुषुषतुः । सुषोथ । सुषुविथ । सुषुविम । I Fut. सोता । Aorist असावीत् or असोषीत् । Pass सूयते । Aor असावि । Desl सुसूषति । Inten सोषूयते । Yan luk सोषोति । Past. Part Pass सुतः । Ger सुत्वा । Noun. सव्यम् ॥

शु ६८९ श्रवणे ।

989 ✓Śru to hear.

In conjugating this root the following sūtra applies.

२३८६ । श्रवः श्र च । ३ । १ । ७४ ॥

श्रवः श्र इत्यादेशः स्यात्, अनुप्रत्ययश्च । श्रयोऽपवादः । अनोक्तिवाछातोर्गुणो न । श्रयोति । श्रयुतः ॥

2386 And श्र is the substitute of श्रु, and there is the affix अनु after it, when a sārvaadhātuka affix denoting an agent, follows.

This debars the Bhu Class vikarana अप् । As the vikarana अनु is हित् (as it has no indicatory ए I 2 4), there is no guna of the vowel of the root Thus श्रु + अनु + तिप् = श्र + नु + ति = श्रणोति 'he hears', श्रणुत 'they two hear'

In forming the plural, the following sūtra applies

२३८७ हुश्रनुवोः सार्वधातुके । ६ । ४ । ८६ ॥

सुधेते अनुप्रत्ययान्तस्याकाचोऽङ्गस्य चासयोगपूर्वोवरस्य ययस्यादजाटौ सार्वधातुके । सवहोऽपवादः । श्रणवन्ति । श्रणोमि । श्रणव. — श्रणुव. । श्रणम. — श्रणुम. । श्रुश्रोथ । श्रुश्रुच । श्रुश्रु । श्रणवानि । श्रणुयात् । श्रूयात् । अश्रीयात् ॥

2387 The semi-vowel ष् is substituted for the उ of श्रु, and for that of नु (the characteristic of the fifth class roots), before a sārvaadhātuka affix (III 4 113) beginning with a vowel, when the stem consists of more than one syllable and the उ is not preceded by a conjunct consonant

NOTE - Thus श्रु श्रुति, श्रुतु, अश्रुतु so also with सु as सुवन्ति, सुवन्तु । असुवन् । Why do we say "of हु and नु formed stems" ? Observe योयुवति, रोवति from Intensive bases, by the elision of the यङ् affix, The यङ्, elided is in the

secular literature also by the implication (Jñāpaka) of this aphorism for no counter example can be formed of a root consisting of more than one syllable and ending in उ not preceded by a conjunct consonant and followed by a Sārvadhātuka affix, unless the Intensive roots with the elision of यङ् be taken. Nor can we get examples from the Chhandas for the preceding rule applies only to Ārdhadhātuka affixes. Why do we say before a Sārvadhātuka? Observe लुप्तुवत् लुप्तुः (VI 4 77). So also not in लप्पुवन्ति and लप्पुवन्ति as the उ is preceded by a conjunct consonant.

This debars the लप्प्- substitute. Thus लप् + लु + लप्ति = लप्पुवन्ति (and not लुप्पुवन्ति).

989 ✓ *Śru* to hear Pro ल्योति । ल्युति । ल्यवन्ति । ल्योषि । ल्युष । ल्युष । ल्योषि । ल्युष or ल्यवः । ल्युषः or ल्यवः । With श् the root is ātmanepadi. As ल्युष्यते । D ल्युष्यते । P ल्युष्यते । Per ल्युष्य । A ल्युष्य । ल्युष्यतुः । ल्युषीय । ल्युष्य । ल्युष्य । I Fut ल्योति । A ल्योति । II Fut ल्योषति । A ल्योषति । Imperative ल्योषतु । A ल्युष्यताम् । य लु । ल्यवन्ति । Imper ल्योति । ल्युष्यताम् । A ल्युष्यतु । Putv. ल्युष्यत । A ल्युष्यति । Bene ल्युष्यत । A ल्युष्यति । Aorist ल्योषति । A ल्युष्यति । Caus ल्युष्यति । Aor ल्युष्यति or ल्युष्यति (VII 4 81 S 9078) Deal ल्युष्यते । Inten. ल्युष्यते । Yāh luk ल्योष्यति or ल्योषति । Per Parh. Paramal. ल्युष्यत । Noun. ल्युति । यवः । योषः । योषः । योषि ॥

ध्रु ९६० स्यै । ध्रुवति । ध्रुव कुडादे । गत्यर्थोऽपि ॥

990 ✓ *Dhru* to be firm or fixed. This root is read in the Kṛtāli subdivision also where it has the sense of motion. Pro. ध्रुवति । Per ध्रुवाय । ध्रुवतुः । ध्रुवोष or ध्रुवविष । Noun. ध्रुव ॥

ध्रु ९९१, ध्रु ९९२ गते । ध्रुवाय-ध्रुवविष । ध्रुवविष । ध्रुवाय । ध्रुवध्रुवविषि- (२३९२) इति चङ् । ध्रुवध्रुव ॥

991 ✓ *Dru* 992 ✓ *Dru* to go move. Pro ल्यति । Per द्रुवाय । द्रुवतुः । द्रुवाय or द्रुवविष । द्रुवविष । I Fut द्रोति । Nouns द्रुवा । द्रुवाय । द्रुव । द्रुव ॥

992 ✓ *Dru* to go move Pro द्रुति । Per द्रुवाय । द्रुवतुः । द्रुवाय । द्रुव । I Fut द्रोति । II Fut द्रोषति । Aor द्रुवतुः । The चङ् affix is used here (S 2312) Caus. द्रुवति । Aorist द्रुवतुः or द्रुवतुः (VII 4 81 S 2578) Deal द्रुवति । Inten द्रुवते । Yāh luk द्रोषति । Nouns द्रुवाय । द्रुवविष । द्रुवतुः ॥

जि ९९३, जि ९९४ अमि मये । अमिमयो न्यनीकरय न्यनीभवन च । आद्ये सकर्मक । शत्रुअयति । द्वितीये स्वकर्मक । आध्ययनात्पराजयते । आध्येतु न्यायतीत्यर्थः । त्रिपराम्याद्ये (२६८५) इति सङ् । 'पराज्येसोऽ' (५८८) इत्यपि चानत्यम् ॥

993 ✓ *Ji* 994 ✓ *Ji* to conquer overcome. The word abhivha means both to conquer and to be conquered. In the first sense the root is Transitive. As शत्रुजयति he conquers the enemies. In the second sense it is Intransitive. As आध्ययनात् पराजयते which means he is tired of or weary of study. It is ātmanepadi because of S 2685. The object takes the ablative case by S 589. Pro ल्यति । Per जिवाय । See जि already given before. Nouns -धनजय । शत्रुजित ॥

994 ✓ Jñ, to conquer. Pie ज्ञयति । Per जिज्ञाय । जिज्ञायतुः । जिज्ञयिष्य or जिज्ञेष । जिज्ञयिष्य । I Fut ज्ञेता । II ज्ञेयति । Imperative. ज्ञयतु । Imper अज्ञियत् । Poten ज्ञेत् । Bene ज्ञीयात् । Aorist. अज्ञीयीत् । Caus. ज्ञाययति । Aor. अजिज्ञयत् । Desi जिज्ञीयति । Inten जेजीयते ॥

जु ६६५ इति सौत्र धातुः, अयं गत्यर्थः, वेगवचन इत्यपरे ।

995 ✓ Ju, to go, to move quickly It is not in the Dhātupāṭha, but it is a Sūtra 1006 Pie जवति । Caus जावयति । Aor. अजोजवत् । (VII. 4. 80 S. 2577) Nouns जवनम् । जूः । जवः । जूतिः ॥

Here ends this subsection.

SUB-SECTION.

अथ डीङन्ता ङितः ॥

Now the roots up to ङीङ् (No 1017) are ङितः and Atmanepadi.

सिमिङ् ९९६ ईषिषस्ते । गायते । सिमिये । सिमिायद् वे=सिमियिष्ये ॥

996 ✓ Smin, to smile Pie स्मयते । Per सिमिये । सिमियिष्ये (°ष्ये) । सिमिये । सिमिवहे । I Fut स्मेता । II Fut स्मेयते । Imperative स्मयताम् । Imper अस्मयत । Poten स्मयेत् । Bene स्मेयीष्ट । Aorist अस्मेष्ट । Caus स्माययते । Aor असिमयत् । Desi सिस्मियति । Inten. सेमोयते । Yan luk सेमेति । Past, Part, Pass. स्मितः । Ger. स्मत्वा । Nonn स्मेरम् ॥

गुङ् ६६७ अव्ययं शब्दे । गवते जुगुवे ॥

997 ✓ Gun, to speak indistinctly. Some read ✓ घञ् धारणे after this root is wrong Pie गवते । Per जुगुवे । जुगुविषे । जुगुविवहे । I Fut गोता । II Fut गोयते । Imperative गयताम्, Imper अगवत । Poten. गवेत् । Bene गोयीष्ट । Aorist. अगोष्ट । Condi अगेयत । Caus गावयति । Aor अजुगवत् । Desi. जुगुयते । (VI 4 16 S 2614) Inten जोगुयते । Yan luk जोगीति । Past Part. Pass. गुतः । Ger. गुत्वा । Nouns गोत्रम् । गघाक् । गवलम् ॥

गङ् ६९८ गतौ । गाते । गाते । गाते । इट एत्ये कृते वृद्धिः । गै । लङ् वृटि । अगे । गेत । गेयाताम् । गेरन् । गगसीष्ट । 'गाङ्कुटादिभ्यः--' (२४६१) इति सूत्र इडादेशस्येव गाडो ग्रहण न त्वस्य । तेनाङित्वात् 'घुमास्था--' (२४६२) इतीत्य न । अगास्त । अदादिकोऽयमिति ह्रस्वतोदयः । फले तु न भेदः ॥

998 ✓ Gān, to go.

It is thus conjugated गा + अण् + ते = गा + अ + ते = गाते । The dual is गा + अण् + आते = गाते । The Plural is गा + अण् + ऊ = गा + अ + अते (VII. 1. 5 S 2258) = गाते । In the dual गा + अण् becomes by coalescence गा for the rule of सवर्णदीर्घः being antaranga applies first, and so the rule VII 2 81 S 2235 finds no scope, for there remains no longer any आ which is a portion of a ङित् affix In the First, Person Singular the affix इट् is changed to य, and we have गा + अण् + य = गा + अ + य = गा + य = गै ॥

In the First Person Imperfect we have अगा + इ = अगे by VI 1. to 87. S 69. The Benedictive is गासीष्ट । The sūtra गाङ्कुटादिभ्यः (S 2461) refers to that ✓ गा which is the substitute of ✓ इङ्, and not to this ✓ गा । Therefore this ✓ गा is not ङित्, and consequently the sūtra घुमास्था &c (S. 2462) does not apply, and so there is no ई । In other words the form is not गेयात् ॥

धृङ् १००६ अवध्वंसने । धरते । दधे ॥

1009 ✓ Dhīm, to hold, to suffer, to destroy It is conjugated like ✓ Dhriñ
Pre. धरते । Per. दधे ॥

मेङ् १०१० प्रणिदाने । प्रणिदाना निमित्तमयः प्रत्ययश्च । प्रणिमयते ।
'नेङ्' (२२८५) इति यात्वम् । तत्र घुप्रकृतिमाङिति पठित्वा इति माप्रकृतेरपि
यह्यास्येष्टत्वात् ॥

1010 ✓ Men to exchange or barter The word pranidāna means exchanging, to give something in return Pie मयते । With the Prepositions प्र and नि we have प्रणिमयते । The न is changed to ण by S 2285 The form माङ् of that sūtra includes the मेङ् also. For मे also assumes the form मा by VI 1 45, and moreover it has the indicatory ङ । In fact we read the following ishti under VIII 4 17 S 2285 मा इति माङ् मेङो यद्गमिष्यते 'By the word मा in the sūtra, both the verbs माङ् and मेङ् are to be taken, and not the roots मी or मि or मा, माने though they also assume the form मा by VI. 1. 50" The general rule is गा मादा यद्गोपु अविशेष. "the forms gā, mā, and dā include all roots that are originally gā, mā, dā or which assume these forms by VI 1 45 and 50" This rule would have included ✓ मा, ✓ मि and ✓ मा माने also The ishti prevents this. In explaining I 1. 21, दाधाव्दा Patanjali refers to VIII 4 17 and states that the word घु मा of that aphorism should be taken to mean घुप्रकृतिमाङ्, घुप्रकृतिश्च माङ्, च "Ghu roots, the originals of ghu roots and the root माङ् and the originals that assume the form माङ् ।" Thus the sūtra VIII, 4. 17 applies not only to that ghu दा and धा as प्रणिदाता, प्रणिधाता, but to the originals दे and धे also as प्रणि दयते, प्रणिधयते though here दे and धे have not assumed the form दा and धा and are not strictly ghu Similarly VIII 4 17 applies not only to the root मा but to the originals also, with this proviso that the originals must have an indicatory ङ. Thus not only we have प्रणिमाता but प्रणिमयते also The rule VIII 4 17, mentions मा only, the root मे assumes the form मा before ḥidhaūātuka affixes by VI 1. 45, but not before णप् of the Present Therefore णत्व rule strictly cannot apply to मयते । Hence the necessity of explaining the sūtra घुमा (VIII 4 17) by घुप्रकृति माङ् । Per. ममे । 2nd, S ममिषे । I Fut माता । 2nd S, मातामे । II, Fut. मास्यते । Imperative मयताम् । Imper असयत । Poten मयेत । Bene माज्ञोष्ट । Aorist. अमास्त । Caus माययति । Aor. अमीमयत् । Desi मित्सते । VII 4 54 S 2623 and VII 4 49 S, 2342. Inten मेमीयते (VI 4 66 S 2462) Yan luk मामाति । D. मामीत । Past Part. Pass मितम् । Ger. अपमाय याचते । अपमित्य ॥

देङ् १०११ रक्षणे । दयते ॥

11 ✓ Den to protect, cherish.

The Present is दयते । In forming the Perfect, the following sūtra applies,

२३८८ । दयतेदिङि लिटि । ७ । ४ । ८ ॥

'दिङ्यादेशेन द्वित्वबाधनमिष्यते' इति वृत्तिः । दिङ्ये ॥

2388 दिङि is substituted for दे (दयते), in the Perfect

As अव दिङ्ये, अव दिङ्याते, अव दिङ्यरे ॥ The root देङ्, 'to protect' (Bhu 1110) is to be taken, and not दय 'to give' (Bhu. 510), for that root forms its Perfect by

चाम् (Periphrastic Perfect) as taught in III I 37 The substitute द्विगि debars reduplication according to the Kāṣikā.

In forming the aorist the following sām applies

इयष्ट । स्याध्वोरिष्ट । १ । २ । १० ॥

अनयोऽदिदेवाः स्यत् सिष्टं जित्वात् । अदित् । अदिवात् । अदिवि ॥

2389 The affix *sach* before the Atmanepada affixes is *hit* after *stās* to stand and *ghu* (I 1 20) verbs and these verbs change their च into ह before these terminations.

Note The roots स्या to stand दा to give धा to place दे to pity ये to feed हो to ont obange their vowels into ह before the terminations of the Aorist of the Atmanepada and these terminations are also *hit* As उवाच्यत he worshipped उवाच्यमानम् उवाच्यत अदित् he gave अदित् 'he fed

The root देह is ghu. So its Aorist is अदित् । 2nd S अदिवात् । 1st S अदिवि ॥

1011 ✓ Dāh to protect, cherish Pre. दधते । Per द्विधे । द्विधाते । द्विधरे । द्विधे । I Fut दाता । II Fut दास्यते । Imperative दधताम् । Imper च दधत । Pote दधेत । Bene दाधीष्ट । Aorist अदित् । Ger ददाय ॥

रयेङ् १०१२ गतौ । गायते । गये ॥

1012 ✓ Gāh to go move Pre. गायते । Per गये । गायते । गयघे । I Fut गता । II Fut गस्यते । Imperative गयताम् । Imper च गायत । Pote गयेत् । Bene गायीष्ट । Aorist गायत् । Caus. गाययति । Aor अयि यत् । Deal गि गायते । Inten गि गायते । Yāh luk गायति । Ger गय गाय । Nouns ग्रास lat ग्रीन or गयामः

ज्येङ् १०१३ वृद्धौ । व्यायते । पये । व्याता ॥

1013 ✓ Pāh 1014 ✓ Trāh to grow increase swell Pre व्यायते । Per पये । I Fut व्याता ॥

त्रैङ् १०१४ पालने । पायते । तत्रे ॥

1014 ✓ Trāh to protect, cherish Pre पायते । Pe तत्रे । Past Part Pass चातं । चार्धं ॥

पृङ् १०१५ पचने । पयते । पुपुषे । पयिता ॥

1015 ✓ Pāh to cleanse purify । e पयते । Per पुपुषे । I Fut पयिता । II Fut पयिष्यते । Imperative पयताम् । Imper च पयत । Pote पयत । Bene पयिष्येत् । Aorist अपयिष्ट । Caus. पाययति । Aor चरीपयत् । Deal पिपयिष्यते । Inten पयिष्यते । Yāh luk पायति । Past Part Pass पूतम् । पयितम् । Past Part. Aor. पूतवान् । पयितवान् । Ger पयित्वा or पूत्वा । Nouns पोचम् month of a hog पयिष्यन्न sacred grass.

भूङ् १०१६ बन्धने । मयते ॥

1016 ✓ Bhāh to bind, fasten tie Pre मयते । Per मुमुषे । I Fut मयिता । Caus. माययति । Aorist अमीमयत् (VII 4 80 S 2577). Deal मुमुषे । Ger मूत्वा ॥

होङ् १०१७ विहायसा गतौ । हयते । ह्यिष्टे । हयिता ॥

1017 ✓ Dhā 1 to fly pass through the air 2 to go Pre हयते । Per ह्यिष्टे । ह्यिष्टे । I Fut हयिता । II Fut हयिष्यते । Imperative हयताम् । Imper च हयत । Pote हयत । Bene हयिष्येत् । Aorist अहयिष्ट । Caus. हाययति Aor चहीहयत् । Deal ह्यिष्यते । Inten. ह्यिष्यते । Yāh luk ह्येति । Past Part Pass हयितः । Ger हयित्वा ॥

Here end the Atmanepada roots

तृ १०१८ प्लवनतरणयोः ॥

1018 ✓ Tri to float, to cross over

In conjugating this root the following sūtra applies :

२३९० । ऋत इद्वातोः । ७ । १ । १०० ॥

ऋदन्तस्य धातोरङ्गस्य इतस्यात् ॥

+ इत्वेत्वाभ्यां गुणवृद्धौ विप्रतिषेधेन + । तरति । 'अच्छत्युताम्' (२३८३) इति गुणः ।
तृफल - ' (२३०१) इत्येत्त्वम् । तेरतुः । तेरः ॥

2390 For the final long ऋ of a root, there is substituted इ I. 1. 51)

NOTE As किरति गिरति from कृ and गृ of the Tudādī class आस्तोर्गम् विस्तोर्गम् । from स्तृ, the lengthening is by VIII. 2 77 Why do we say of a root ? Observe पितृणाम्, मातृणाम् । This substitution will apply to Derivative roots also, as चिकीर्षति from कृ 'to scatter'

Thus तृ + अण् + ति = तिर + अण् + ति । Now applies the following

Vārtika - The rules of इ and उ are set aside by the rules of guna and Vri-
ddhi, on the maxim that the subsequent debars a preceding rule The general
rule that a subsequent debars a precedent would not have applied here, because
the इत्त्व rule being antaranga is stronger than the guna rule Hence the necessity
of this vārtika Therefore we have तृ + अण् + ति = तर् + अण् + ति (Guna) = तरति ॥

In the Perfect, the sūtra VII 4 11. S. 2383 applies and we have ततार । In
the dual, the sūtra VI 4 122 S. 2301 applies, and we have तेरतुः । तेरः ॥

In the first Future, there is optional lengthening of the इद् by the following.

२३९१ । वृत्तो वा । ७ । २ । ३८ ॥

वृडवृजभ्यामुदन्ताच्चेटो दीर्घो वा स्याच्च तु लिटि । तरीता--तरिता । 'अलिटि' इति किम् ।
तेरिथ । 'हलि च' (३५४) इति दीर्घः । तीर्दात् ॥

2391 The इद् is optionally lengthened after वृड्, वृज् and after
roots ending in long ऋ, except in the Perfect

Thus तरिता or तरीता । Why do we say except in the Perfect ? Observe तेरिथ ।
Before consonantal affixes there is lengthening (VIII 2 77 S 354) As तीर्दात् ॥

NOTE : — As वरिता । वरीता । प्रावरिता । प्रावरीता । ऋकारान्तेभ्यः । तरिता । तरीता ।
आस्तरिता । आस्तरिता । वृत इति किम् । करिष्यति । हरिष्यति । अलटीत्येव । ववरिथ । तेरिथ ।
Why do we say 'after वृ and long ऋ ending roots' ? Observe करिष्यति and हरिष्यति ॥

In forming the Aorist the following sūtra applies

२३९२ । सिचि च परतोपदेशु । ७ । २ । ४० ॥

अत्र वृत इटो दीर्घो न । अतारिष्याम् ॥

2392 The इद् is not lengthened after वृ and ऋ ending roots, in
the s-Aorist of the Parasmaipada.

As प्रावारिष्याम्, प्रावारिषुः, अतारिष्याम्, from तृ प्लवनतरणयोः । आस्वारिष्याम्, आस्ता-
रिषुः, from स्तृञ् आच्छादने, but प्रावरिष्ये, प्रावरीष्ये in the Atmanepada.

1018. ✓ Tri, 1 to float, 2 to cross over Pre. तरति । Per. ततार । तेरतुः ।
तेरः । तेरिथ । तेरथुः । तेर । ततार or ततर । तेरिथ । तेरिथ । I Fut. तरिता, तरीता । II Fut.

नरिष्यति नरोष्यति । Imperative नरतु । Imper चतरतु । Potent. नरेतु । Bene नारिष्य ।
Aor चतारिष । चतारिष्याम् । चतारिः चतारिष्यः चतारिष्यः । Decl. तितारिषति । तितरिष्यति ।
तितरिष्यति । Inten तातारिषे । Jan luk तातारि । D तातारि । P तातिरिषि । 2nd S
तातारि । D तातारिषः । Imperative तातारु or तातिराम् । D ताताराम् । P तातिरतु । 2nd
S. तातारिषि । 1st S तातिरिषि ।

अप्यादिपनुदासेव ॥

गुप १०१९ गोपने ।

1019 ✓Gupa to hide (to despise according to Mallarya)

तिज १०२० निदाने ।

1020 ✓Tija to sharpen (to endure or forgive)

भान १०२१ पूजायाम् ।

1021 ✓Man to ask (to ask)

बध १०२२ धनधने ।

1022 ✓Baddha to bind (to fasten)

In conjugation these roots the following three adras apply

२३२३ । गुपतिजिह्मिष्य मन । ३ । १ । २ ॥

2393. After the verbs गुप "to despise" तिज "to forgive" and किज
"to heal" comes the affix सन् ॥

२३२४ । मानुषपदानमानुष्यो दीपयाम्यामय । ३ । १ । ६ ॥

मनुष्यपदान् मानुष्यमाणादाम्यामयेकारश्च टाचश्च । गुप'न न्दायाम्' । तिजे ।
ब्रवीषाम् । किज्याधिपतिकार निवृत्त' चपनचन' नानाम गये च । 'मनक्ति मानमान'
अधिपतिकार' । 'दानराज्य' । माननिमान ॥ मनापनाः - (२३२४) इति, पाठान्तरम् ॥

2394 The affix सन् comes after the verbs मान to honor चप to
bind दान 'to cut' and मान to whet, and long ē is the substitute of
the ४ (VII 4 79) of the reduplicative (VI 1 4) syllable

This affix is to be added to the above verbs when they have the following
meaning ✓Gup to despise ✓Tij to endure and ✓hit to heal to cure
'to remove to destroy, to doubt' ✓Man to ask ✓Baddh to loathe ✓Dan
'to straighten ✓Bana 'to whet according to the following Vārtikas:—

Vārtika : The affix सन् is added to ✓Gup when it has the sense of to blame
or despise

Vārtika : The affix सन् is added to ✓Tij when it means to forbear

Vārtika : The affix सन् is added to ✓hit when it means to heal to res-
train or punish, 'to remove, 'to destroy to doubt'

Vārtika : The affix सन् is added to ✓Man when it means to ask.

Vārtika : The affix सन् is added to ✓Baddh when it means mental pertur-
bation

Vārtika The affix सन् is added to ✓Dan when it means to straighten,

Vārtika The affix सन् is added to ✓Bana when meaning to sharpen

The stems ending in सन् &c are dhātus or roots by S. 2304. When सन् is added there is reduplication by the following.

२३९५ । सन् यङोः । ६ । १ । ८ ॥

सञ्ज्ञास्य यङन्तस्य च प्रथमेकाचो द्वे स्तोऽजादेस्तु द्वितीयस्य । अभ्यासकार्यम् । गुप्तिप्रभृतयः किङ्क्षिन्ना निन्दाद्यर्थका यवानुदात्तेतो दानशानौ च स्वरितेतो । एते नित्यं सञ्ज्ञाः । अर्थान्तरेत्वननुबन्धकाश्चुरादयः । अनुबन्धस्य केवलेऽचरितार्थत्वात्सञ्ज्ञात्तद् । धातोरित्यविहितत्वात्सतोऽत्र नार्धधातुकत्वम् । तेनेङ्गुणौ न । जुगुप्सते । जुगुप्साचक्रे । तितिक्षते । मीमांसते । भग्भावः । चत्वम् । बीभत्सते ॥

2395. Of a non-reduplicate root ending in सन् (Desiderative) or यङ् (Intensive) affixes, there is reduplication of the first syllable if it begins with a consonant, and of the second syllable if the root begins with a vowel.

NOTE —The word सन् यङोः should be construed as genitive dual and not as Locative dual. In the latter case, the meaning would be “when the affixes सन् and यङ् follow, a non-reduplicate root is reduplicated” The difficulty would be that while the root alone would be reduplicated, the augment इट् would not, as in अटितिषति, अग्निशिषति । The phrase धातोरनभ्यासस्य is understood here also. The reduplication is of the first or second syllable, according as the root has an initial consonant or vowel. Thus यच् + सन् (III 1 7) यच्च reduplicate पिपक्षति (VII. 4 79).

The roots ✓Gupâ &c, with the exception of ✓Kit, when having the senses of ‘despising’ &c are anudatteta and not otherwise. The roots ✓Dâna and ✓śâna are svariteta. These roots are always found with सन् added to them. Without सन् we never find them conjugated either in the Ātmanepada or the Parasmaipada. When they have different meanings from those given to them in the above vārtikas, namely when they have the Dhātupāṭha meaning of गोपय &c. they are considered to have no indicatory letters attached to them, and then they belong to the Churâḍi class. Thus ✓Gup to speak is Churâḍi No. 231, ✓Tij ‘to sharpen’ No. 110, ✓Māna ‘to honor’ No. 299, ✓Badh ‘to bind’ No. 14. The Ātmanepada affixes are added to the roots ending in सन्, because in the case of these roots having the indicatory letter अ anudatta as final there is no scope for the Ātmanepada affixes. For the simple roots गुप् &c are never found conjugated as गोपते, and so the Anudatta indicatory अ in गुप् &c, does not mean, as it does every where else, that the simple roots ✓Gupa &c, should be conjugated in the Ātmanepada, but that the san added root ✓Gup is to be so conjugated.

The affix सन् here is not an Āidhahātuka affix, as it is in the regular Desideratives because this सन् is not ordained to be added to roots, but to specific terms ‘gup’ ‘tij’ &c. It is only where सन् is added by force of the sūtra धातोः (III 1. 7 S. 2608) that it is Ardhahātuka. The significant use of the word dhātoḥ in III 1. 7, while its absence from the two immediately preceding sūtras III 1. 5 and 6, shows that the सन् of these two latter sūtras is not an Āidhahātuka affix. Therefore it does not take the augment इट् nor does it cause Guna.

As जुगुप्सते ‘he censures or despises’, तितिक्षते ‘he endures patiently’, चिकित्सते ‘he heals’. But गोपयति ‘he protects’, तेजयति ‘he sharpens’, सक्तेयति ‘he makes sign.’

When सन् is added there is reduplication of the root by VI 1 9 Thus, गुप्+सन्-सुगुप्+स (VII 4 62)=सुगुप् to which is added the third person singular termination सते=सुगुप् सते ॥

The सन् is to be added only then, when the senso of the desiderative verb is as below : शीमासते he investigates शीमासते he loathes दीक्षांसते he straightens शीलांसते he sharpens The verbs given in this and the preceding sūtra, are Desiderative in form but not in meaning The word optionally in the next sūtra may be read into this also, whereby the addition of सन् becomes optional Thus मानयति वाधयति दामयति and निजामयति are also valid forms

NOTE. The ✓Gup to be agitated (Divādi No 123) and ✓Gupā to protect (Bhūdi 423) are not to be taken for the purposes of this sūtra, because ✓Gup here is read along with ✓Tij and therefore it refers to that ✓Gop of the Dhātupāṭha which is followed by ✓Tj and which is anodātta. In fact the anubandhas च in ✓Gopa ✓Tjā, &c. is specially added to these roots in order to make them take ātmanepada affixes. For the letter च being anodātta, makes these ✓Gop &c ātmanepadi. Though ✓Gop &c are not full roots, but root elements for the full root is gup+san yet the ātmanepada ordained for the element applies to the root also on the maxim वृद्धे क्तं निष्पन्नमुदात्तस्य विशेषे मयति । (See Kārikā I 3 62) For if a mark (such as the anodātta च in ✓Gupa) finds no scope in the part, it qualifies the whole, because scope must be given to it. Therefore though the simple root-element ✓Gupa cannot be conjugated in the ātmanepada, the full root ✓Jugupsa is ātmanepadi by virtue of the indicatory anodātta anubandha च of ✓Gup

1019 ✓Gup to hide. Pre सुगुप्सते । Per सुगुप्सच्छे । I Fut. सुगुप्सिष्या II Fut. सुगुप्सिष्यते । Imperative सुगुप्सताम् । Imper असुगुप्सत । Poten. सुगुप्सेत Bene सुगुप्सिष्य । Aorist असुगुप्सिष्य ॥

1020 ✓Tj to sharpen whet but here to forgive Pre तितिक्षते । Per तितिक्षच्छे । I Fut. तितिक्षिष्या । II Fut. तितिक्षिष्यते । Imperative तितिक्षताम् । Imper नतितिक्षत । Poten. तितिक्षेत । Bene तितिक्षिष्येत् । Aorist नतितिक्षिष्य ॥

1021 ✓Māna 'to worship to honor but here to investigate Pre शीमांसते । Per शीमांसच्छे । I Fut. शीमांसिष्या ॥

1022. ✓Būdha to blind, fasten; but here to loathe Pro क्षीमासते । Thus वध्+सन्+अप+ते=वध्वध्+सन्+अप+ते=विषध्+स+ते (VII 4 79 S 2317)=क्षीध्वध्+स+ते (III 1 6 S. 3394)=क्षीमध्+सते (VIII. 3 37 S. 3°5)=क्षीपत्+सते (VIII 4. 55 S 131)

रम १०२३ रा मस्ये । आरमते । आरमे । रम्य । रप्स्यते ॥

1023 ✓Rava to long for be eager 2. to embrace Pre आरमते । Per आरमे । आरमिष्ये । आरमिष्यते । I Fut. आरम्या । II Fut. आरम्यस्यते । Imperative आरमताम् । Imper आरमत । Bene. आरम्येत् । Aorist आरम्य । Caus आरमयति । Aor आरमयत् । Desl. आरिष्यते । Inten आराम्यते । Yādi luk आरामसीति । आराम्य । d. आराम्य । Pl. आरामति । षीद् आरामयिष्य । सङ् । आराम्य । Nouns: आरामः । आराम्यम् । रमा । रमसः ॥

कुलभय १०२४ माता । लभते ॥

1024 ✓Dulabhāsh to get, obtain Pre लभते ॥

ध्वञ्ज १०२५ परिष्वङ्गे ।

1025 ✓ Shvañja to embrace

In conjugating this root, the following sūtra causes the elision of the nasal before the affix शप् ॥

२३९६ । दशसञ्जस्वञ्जो शप् । ६ । ४ । २५ ॥

2396 The nasal of दश्, सञ्ज and स्वञ्ज, is elided before the विकारान् शप् of the roots of the Bhū class.

NOTE Thus दशति, सञ्जति and परिष्वजते for the change of the स्, of स्वञ्ज, to ह see VIII. 3 65

२३९७ । रञ्जेश्च । ६ । ४ । २६ ॥

इषां शप् नलोपः । स्वजते । परिष्वजते । 'अन्यान्यदभिस्वञ्जीनां लिटः कित्त्वं वा' इति ध्याकरणात्तरम् । देभत् । 'सस्वजे' इति भाष्यादाहरणादेकदेशानुमत्या इहाप्याश्रीयते । 'सदेः परस्य लिटि' (२३६१) इति सूत्रे ' + स्वञ्जोऽपक्षव्याप्तम् + ' । अतरेभ्यासात्परस्य पत्व न । परिष्वजने-परिष्वज्जे । सस्वजिषे — सस्वज जिषे । स्वहत्ता । स्वहं क्ष्यते । स्वीजेत । स्वह्क्षीष्ट । प्रत्यव्वहत्तं 'प्राक्षितत्' (२२७६) इति पत्वम् । परिनिविभ्यस्तु 'सिवादीनां वा-' (२३५६) इति विकल्पः एतदर्थमेव 'उपसर्गात्सुनोति-' (२२७०) इत्येव सिद्धे स्तुस्वञ्ज्याः 'परिनिवि-' (२२७५) कृत्यञ्च पुनरुपादानम् । पर्यव्वहत्त-पर्यस्वङ्क्ता ॥

2397. The nasal of रञ्ज is also elided before शप् ॥

NOTE As रञ्जति, रञ्जतः, रञ्जन्ति । The separation of this from the preceding is for the sake of the subsequent sūtras in which the anuvṛtti of रञ्ज only runs and not of दांस &c.

Thus स्वजते । परिष्वजते । In another grammar we find the following

Rule. The roots अन्य, पन्थ, दम्भ and स्वञ्ज are optionally कित् when the affix of the Perfect follow,

[NOTE — See I 2 6. in Kāśikā, where however वा 'optionally' is omitted]

Thus देभत् । Moreover we find the example सस्वजे in the Mahābhāṣhyā See VIII 3 118 S 2361 Therefore we adopt the above rule here also, though it is the opinion of a particular school only

The स is not changed to ष after the reduplicate in the case of परिष्वज्जे owing to the following

Varāha — In the sūtra VIII. 3 118 S 2361 (सदेः परस्य लिटि) we must enumerate स्वञ्ज also, i. e., the prohibition of that sūtra applies to the ✓ स्वञ्ज also Therefore there is no ष change after the reduplicate.

Thus परिष्वज्जे where the लिट् is कित् and causes the elision of the nasal; or परिष्वज्जे where the लिट् is not treated as कित् ॥

Simāny 2nd Person Singular of the Perfect is सस्वजिषे or सस्वजिषे ॥

1st Future स्वह्क्षता । 2nd, Future स्वह्क्ष्यते ॥

Pot : स्वजेत । Benedictive स्वह्क्षीष्ट । Aorist. प्रति + अव्वहत्तं । Here स is changed to ष by VIII 3 63 S. 2276 read with VIII 3 65 S 2270 But this change is optional by the VIII. 3 73 and 71 S 2275 and 2359 when the upasargas are परि, नि and वि । For this purpose of विकल्प only, the roots स्तु and स्वञ्ज have been repeated in the sūtra VIII. 3. 70 S 2275, though then स would have been changed

This rule is confined to क्त affixes only, because of the prohibition of the क्त affix निर्दिष्टः । Thus विष्कन्ता or विस्कन्ता, विष्कन्तुम् or विस्कन्तुम्, विष्कन्तव्यम् or विस्कन्तव्यम् ॥

Why do we say 'but not in the Nishtiā'? Observe विस्कन्नः ॥

The same is the case when the prefix is परि by the following sūtra.

२३९९ । परेश्च । ८ । ३ । ७४ ॥

अस्सात्परस्य स्कन्दे. सस्यपो वा । योगविभागात् 'अनिष्टायाम्' इति न सवध्यते । परिष्कन्दति-परिस्कन्दति । परिस्कन्नः-परिष्कन्नः । पत्वपक्षे ऽणत्वम् । न च पदद्वयाश्रयतया बहिर्गृह्णत्वान्पत्वस्या-सिद्धत्वात् । 'धातूपसंगोः कार्यमन्तरङ्गम्' इत्यभ्युपगमात् । पूर्वं धातुपसर्गेण युज्यते तत् साधनेन इति भाष्यम् । 'पूर्वं साधनेन-' इति मतान्तरे तु न णत्वम् ॥

2399 ष् is optionally substituted for the स् of स्कन्द after the preposition परि every where

Thus परिष्कन्दति or परिस्कन्दति । परिष्कन्ता or परिस्कन्ता, परिष्कन्तुम् or परिस्कन्तुम्, परिष्कन्तव्यम् or परिस्कन्तव्यम् ॥

The word परि could well have been included in the last sūtra as विपरिभ्यां स्कन्देर् ङो The very fact that it has not been so included, indicates that the prohibition of अनिष्टायाम् does not apply to it Thus परिष्कयण् or परिस्कन्नः ॥

When स is changed to ष, then न is also changed to ण । It cannot be said that the ष change depends upon two words, viz, the preposition and the word that follows it and therefore it is बहिर्गृह्ण and consequently अविच्छेद or non effective in applying an अन्तरङ्ग rule by the change of न to ण । For we have already said that an operation depending upon a verbal root and a preposition is an अन्तरङ्ग operation

Moreover we find in the Bhāṣya, the following rule laid down :

The root is first joined with its preposition and then conjugated and affixes joined to it. But in the opinion of those who hold that the root is conjugated first and then the preposition added to it, there will be no ण change, and we shall get the form परिष्कन्नः ॥

1028 ✓ Shandir 1. to go, move, 2. to become diy. Pre स्कन्दति । Per चस्कन्द । चस्कन्दिय or चस्कन्थि । चस्कन्दिष । I Fut स्कन्ता । II Fut स्कन्स्यति । Imperative स्कन्दतु । Imper अस्कन्दत् । Potent. स्कन्देत् । Bene स्कन्वात् । Aorist अस्कन्दत or अस्कन्दसीत् । अस्कन्ताम् । अस्कन्तुः । Caus स्कन्दयति । Aor अवस्कन्दत् । Desi. चिस्कन्सति । Inten चनोस्कन्दते (VII 4 84 S 2642) Yan luk चनोस्कन्ति । D चनोस्कतः । Past Part Pass. स्कन्नः । Ger स्कन्त्वा । Noun उत्कन्द. 'a kind of disease'

यम् १०२९ मैथुने । येमिथ । ययव्य । यव्या । यप्स्यति । अयाप्सीत् ॥

1029 ✓ Yabha, to cohabit, to have sexual intercourse with Maitreya reads this root as जभ । Dhanapāla and Śākatāyana read both जभ and यभ । Śākatāyana further reads जय and जम । Pre यमति । Per ययाम । येमतुः । येमिय or ययव्य । येमिव । I Fut यव्या । II Fut यप्स्यति । Imperative यमतु । Imper. अयमत । Potent. यमेत् । Bene. यम्यात् । Aorist अयाप्सीत् । अयाव्याम् । Caus यामयति । Aorist अयोयमत । Desi. यियप्सति । Inten यायम्यते । Yan luk यायव्य । Ger यव्ध्वा । Adj यम्यम् ॥

याम १०३० प्रहृत्वे शब्दे च । नेमिय-ननन्य । नन्ता । अनंसीत् । अनसिष्टाम् ॥

1030 ✓ nama 1 To bow to, salute, bend 2 to sound Pie नमति । Per. नमाम् । नेमतुः । नेमिय or ननन्य । I Fut. नन्ता । II Fut. नन्यति । Imperative नमतुः ।

2402 The augment अस् comes optionally after the ऋ of those roots which are exhibited in the Dhātupāṭha as anudātta, when such roots end in a consonant having a ऋ as penultimate, and are followed by an affix beginning with a mute or sibilant and not having an indicatory क् ॥

NOTE: The word उपदेश is understood here, so also भूत्वमिति । Thus वृत्ति or तर्पिता or तर्पिता, दृष्टा, दर्पिता or दर्पिता । The roots वृत् 'to satisfy,' and दृष्, 'to be happy to release,' belong to Divādi class, sub-class Radhādi, and they take the augment इद् optionally (VII, 2 45), so we have the three forms given above for these roots are also anudātta in their first enunciation.

Why do we say "which are anudātta in the Upadeśa or the system of grammatical instruction" ? Observe वर्द्ध, वर्द्धम्, वर्द्धव्यम्, from वृद्ध उद्यमने which is exhibited as उद्यत्, and because it has an indicatory ऊ it takes इद् optionally. Why do we say 'having a penultimate ऋ letter' ? Observe भेत्ता, हेत्ता । Why do we say 'before an affix beginning with a mute or a sibilant' ? Observe तर्पणम्, दर्पणम् । Why do we say 'not having an indicatory क्' ? Observe वृष्, दृष्ः । Before affixes not beginning with a भू consonant this augment will not be inserted, as तर्पणम् । दर्पणम् ॥

Thus 1st Future सप्ता or सप्ता । 2nd Future सप्स्यति or सप्स्यति । Aorist, अस्यत् ।

1031 ✓ Gāmlhi to go Pre. गच्छति । Per. जगाम । जग्मतुः । जग्मुः । जगन्थ or जगमिथ । जग्मिथ । जगमिथ । I Fut गन्ता । II Fut गन्मिष्यति । Imperative गच्छतुः । Imper. जगच्छत । Poten गच्छेत् Bene. गम्यात् । Aorist जगामत् । Pas गम्यते । Caus. जगमयति । Aorist, अजीगमत् । Inten जगम्यते । Yau luk जगमीति । or जगन्ति । D जङ्गतः । Pl जङ्गमन्ति । Ist S जङ्गमि D जङ्गन्वः । Nouns अन्तगः । यज्ञगः । जगत गौ । गङ्गा ॥

1032 ✓ Śriplri to go Pre. सर्पति । Per. ससर्प । सस्यतुः । ससर्पिथ । ससर्पिथ । I Fut सर्पा, सर्पा । II Fut सप्स्यति, सप्स्यति । Imper. सर्पतु । Imper. असर्पत् । Pote. सर्पेत् । Bene. सप्यात् । Aor. अस्यत् । अस्यताम् । Caus. सर्पयति । Aorist अससर्पत् । or असस्यत् । Deside सिसर्पति । Inten सरीर्यते । Yau luk सरीर्यति । or सरीर्यति । Aor. सरास्यत् । Aorist सरास्यत् । Adj य. सृष्टः । Nouns. सर्पः । सर्पिः । सरीर्यः ।

यम् १०३३ उपरमे । यच्छति । येमिथ-ययन्थ । यन्ता । अयसीत् । अयसिष्टाम् ।

1033 ✓ Yama to check, curb, restrain According to Maitreyā, the root has an indicatory उ । Pre यच्छति । (VII, 3 77 § 2400) Per. ययाम । येमंतुः । येमु । येमिथ or ययन्थ । I Fut यन्ता । II Fut, यस्यति । Imperative यच्छतु । Imper. अयच्छत् । Poten यच्छेत् Bene. यम्यात् । Aorist अयसीत् । अयसिष्टाम् । Caus. यमयति । Aorist, अयोयमत् । Desi यियसति । Inten ययम्यते । Yau luk, ययन्ति । ययन्तः । Adj ययम् । Nouns यमुना । यम । संयत् । ययमः ॥

तय १०३४ संतापे । तप्ता । अताप्सीत् ॥

1034 ✓ Tapa to suffer pain

As 1st Future तप्ता । Aorist अताप्सीत् ॥

The स of the preposition निश्च, is changed to त् when followed by this root by the following sūtra —

२४०३ । निमस्तपसाऽनासेवने । ८ । ३ । १०२ ॥

या स्यात् । चासेद्यम वेत्तुं सतोऽन्यस्मिन्निवये । निट्पठति ॥

2403 चा is substituted for the स of निम before the verb तप when the meaning is not that of repeatedly making red hot.

The word चासद्यम means doing a thing repeatedly and here it means making it red hot repeatedly. Thus निट्पठति सुवर्णम् = सद्यम् अग्निम् स्वययति : c he puts the gold into fire only once

Why do we a y when not meaning repeatedly. Observe निमस्तपति सुवर्णं चास=पुनः पुनरग्निं न्यययति ॥

NOTE:—In the sentences निट्पठति यच्च निट्पठ्या चयातयः the चया is taken place either as a Vaidic fire variety or because the sense of repeatedness is not applied here

1031 ✓ Tpa to suffer pain to mortify the body. Pre तपति । Pre तप्ताय । तपिय or तपयच । I Fut तप्या । Imperative तपतु । Imper चतपतु । I aeo तपतु । Bene तप्यातु । Aorist चताप तातु । चतापतातु । Pas तप्यत । Caus तापयति । Aorist चतापततु । D + तितपयति । Inter तापयते । Jan luk तातमि । dj तप्यम् । Nouns:—चतापः । तापयः । तपः । तपय्या । तपय्या ॥

त्यज १०३५ हानौ । तत्पञ्चिद्य-तत्पञ्चय । त्यक्ता । चत्याधीन ॥

1035 ✓ Tya to abandon to leave त्यजति । Per त्याज । तप्यजतुः । तत्पञ्चय or तत्पञ्चयः । तत्पञ्चय । I Fut त्याता । II Fut त्यायता । Imperative त्यातु । Imper चत्यातु । Bene त्यायातु । Aorist चत्यातातु । चत्यातातु । Caus त्याजयति । Aorist चत्यातयतु । De । तित्याजयति । Inter त्याजयते । Jan luk त्यातमि । Nouns:—त्यागः । त्यागः । त्यायः ॥

पञ्च १०३६ सङ्गे । 'दशसङ्गस्यङ्गा शवि' (२३२६) इति न लोपः । सजति । सहकृता ।

1036 ✓ Shanj to stick or adhere to cling to. The nasal is elided by VI 4 25 S 2396 In सजति । (With the preposition चमि we have चमिसजति) । Per सञ्ज । सञ्जतुः । सञ्जय or सञ्जयः । सञ्जय । I Fut सजता । II Fut सजयता । Imperative सजतु । Imper चसजतु । Bene सज्यातु । Aorist चसजतातु । चसजतातु । Caus सजयति । Aorist चसजयतु । De । तितसजयति । Inter सजयते । Jan luk सजतमि । Nouns:—सजः । सजयः । सजयः ॥

दृशिर १०३७ प्रेक्षणे । पर्यति ॥

1037 ✓ Drishir to see. The root is replaced by दृष by VII 3 78 S 2360. Thus Present is पर्यति ॥

In the conjugation of the Perfect (3rd Person. Singular) the following two sūtras apply:—

२४०४ । विभाषा सञ्चिदृशो । ० । २ । ६५ ॥

चाम्या चम दृश्या ॥

2404 चम् the Personal ending of the Perfect, optionally gets the augment पद् after सञ् and दृञ् ॥

NOTE:—As सञ्चय or सञ्चयि, दृष्टय or दृष्टयि । See VI 1 58 below for the चम् augment.

२४०५ । सृजिदृशोर्भल्यमकिति । ६ । १ । ५८ ॥

अनयोरमागमः स्याज्झलाद विकृति । द्रष्ट-दर्शय । दृष्टा । द्रक्ष्यति । दृष्यात् ।
हरित्वोदङ् वा ॥

2405 The augment अम् (अ) comes after the ऋ of सृज् 'to create,' and दृश् 'to see,' when an affix beginning with a म् letter (the Mute and the Sibilant) follows provided that it has no indicatory क् ॥

Thus where there is दृष्ट् augment we have दृदर्शय, but when there is no दृष्ट् augment, we have the अम् and thus get द्रष्ट ॥

1st Fut द्रष्टा, 2nd Fut द्रक्ष्यति । Ben. दृष्यात् । As the root has an indicatory क् the Aorist is formed optionally by अद् (III 1 57. S. 2269). When there is अद्, the following sūtra applies

NOTE: Thus सृज् + वृत् = सृ + अ + ज् + वृ = सृष्ट् । Nom sing सृष्टा, so also सृष्टुम्, सृष्टव्यम्, द्रष्टा, द्रष्टुम्, द्रष्टव्यम् । This अम् augment prevents the guna substitute ordained by VII 3 86. But in अद्वाचीत् and अद्वाचीत् the Vriddhi takes place in the Aorist, after the augment अम् had taken effect

Why do we say when beginning with a Mute or a Sibilant? Observe सृजि-नम्, दर्शनम् with यु । Why do we say not having an indicatory क्? Observe सृष्टः, दृष्टः, before the affix क्त । The forms of roots being exhibited in the sūtra, the rule applies when affixes relating to verbs come after these, and not when other affixes relating to nouns follow Thus रज्जुसहभ्याम्, देवदृग्भ्याम् । Here the words are used as nouns rather than verbs. For the maxim धातोः स्वरूपग्रहणे तत्प्रत्यये कार्ये applies here

२४०६ । सृष्टृशोऽङि गुणः । ७ । ४ । १६ ॥

ऋवर्णान्तानां दृशेच गुणः स्यादङि । अदर्शत् । अद्भावे ॥

2406 Guna is substituted for the vowel of the root, before the affix अङ्, in the roots ending in ऋ or ॠ, as well as in श ॥

Thus अदर्शत् । But when अद् is not added the following sūtra applies :

NOTE As शकलाङ्, गुल्फकोऽकरत्, अहतेभ्योऽकरं नमः, असरत् आरत्, अदर्शत्, अदर्शताम्, अदर्शन् । The affix अद् means the Aorist character अद्, of which the above examples are given It also is the kṛit affix (III 3 104) of which we have जृ-जरा ॥

The word अकरत् is अद् Aorist formed from कृ by III. 1 59. The word असरत् is सृ (III 1 56) अदर्शत् by VI. 1. 57.

२४०७ न दृशः । ३ । १ । ४७ ॥

दृशश्चले. क्सो न । अद्वाचीत् ॥

2407 क्स is not the substitute of च्लि after the verb दृश् 'to see'
Thus अद्वाचीत् ॥

NOTE This is an exception to the sūtra III 1 45 enjoining क्स । The root दृश् will form its Aorists by III. 1 57. and will take अद्, and सिच्, as अदर्शत् or अद्वाचीत् 'he saw.'

1037. ✓ Désir to see The root is ātmanepadī, with the preposition सम् । As सम्प्रत्यये । Pre पश्यति । Per ददर्श । ददृशत् । ददर्शय or ददृष्ट । ददृशिव । I Fut दृष्टा । II Fut द्रक्ष्यति । (VIII. 2 41. S 295) Imperative पश्यतु । Potē पश्येत् । Bene. दृष्यात् । Aorist अदर्शत् or अद्वाचीत् । Pass दृश्यते । Aorist अदर्शि । Caus. दर्शयति । Aorist, अदीदृशत् or अददर्शत् । Desi. दिदृक्षते । (I. 3. 57 S. 2731). Inten. दरोदृश्यते । Yan luki

दह १०४० भस्मीकरणे । देहिथ-ददध । दग्धा । दद्यति । अधातोत् ।
अदाग्धाम् । अधातुः ॥

1040 ✓ Daha to burn Pre दद्यति । Per. ददाह । देहतुः । देहिथ or ददाथ (VIII. 2 32 S. 325, VIII 2 40 S 2280, VIII 4 53. S 52) I Fut दग्धा । II Fut. दद्यति (VIII 2 32 S 325, VIII 2 37, S 326, VIII 4. 55. S 121) Imperative दद्यतु । Imper अधदत् । Poten दहेत् । Bene दद्यात् । Aorist अधातोत् । अदाग्धाम् । अधातुः । Caus दाहयति । Aorist अदीदद्यत् । Inten दंदद्यते । Yan luk दंदग्धि । Nouns परिदाही । निदाघः । अवदाघ । परिदाघः । दहनः ॥

मिह १०४१ सेचने । मिमेह । मिमेहिथ । मेढा । मेद्यति । अमिद्यत् ॥

1041 ✓ Miha to wet, moisten, sprinkle Pre मेद्यति । Per मिमेह मिमेहिथ । मिमेहिथ । I Fut मेढा । II Fut मेद्यति । Imper मेहतु । Imper अमेहत । Poten मेहेत् । Bene मिद्यात् । Aorist अमिद्यत् । Caus सेहयति । Aorist अमीमिद्यत् । Desi मिमिद्यति । Inten मेमिद्यते । yan luk मेमेढि । मेमीढ । Perfect Part. मीढ्वान् । मेढम् । मेद्य । मिहिरः । प्रमेहः ।

Here end the Shandak roots.

0

कित १०४२ निवासे रोगापनयने च । चिकित्सति । संशये प्रायेण
त्रिपूर्वः । 'विचिकित्सा तु संशयः' इत्यमरः । अस्यानुदात्तत्वमाश्रित्य 'चिकित्सते'
इत्यादि कश्चिदुदाजहार । निवासे तु केतयति ॥

1042. ✓ Kita to live' 2 to heal, cure, when meaning to doubt, it is generally preceded by वि । Thus विचिकित्सा means doubt see Amarakosha I 5 3 It is Parasmaipadī but some take it to be anudātteta and so conjugate it in the ātmanepadī As चिकित्सते । when meaning to dwell, it is conjugated as केतयति । This root is *always* सन् ending in the sense of 'to heal' 'to doubt' See III 1 5 S 2396 This सन् not being an Ardhadhātuka affix, does not take इद् augment or cause Guna Pre चिकित्सति । "He cures" or केतयति । 'He dwells' II Fut चिकित्सयति ।

Desi चिकित्सिषति । As a general rule सन् is not added to a root which has already taken सन् । But that rule applies to the Desiderative सन् and not to the Svānthā सन् ॥

दान १०४३ खण्डने ।

शान १०४४ तेजने । इतो वहत्यन्ताः स्वरितेः । दीदांसति-दीदासते
शोशांसति-शीशांसते । अर्थविशेषे सन् । अन्यत्र दानयति । शानयति ॥

1043 ✓ Dāna (to straighten) to cut, divide 1044 ✓ Śana to sharpen From this upto ✓ Vaha the roots are svariteta These roots are also *always* सन् ending (See III 1 6 S 2394) When not meaning 'to straighten' and 'to whet' respectively, we have दानयति । शानयति in the Churādī Pre दीदांसति A दीदासते । Caus दानयति ॥

1044 ✓ Śan to sharpen, whet Pre शीशांसति । A शीशांसते । Caus. शानयति ॥

दुपचप् १०४५ पाके । पचति-पचते । पेचिथ-पचथ । पेचे । पक्ता । पक्षीष्ट ।

1045 ✓ Dupachash to cook, boil Pre पचति । A पचते । Per पपाच । पेचतु । पचथ or पेचिथ । A पेचे । I Fut पक्ता । A पक्ता । II Fut पचयति । A पचयते ।

यज १०५१ देवपूजासंगतिकरणदानेषु । यजति-यजते ॥

1051 ✓ Yaja 1. to worship with sacrifices, 2 to consecrate, 3. to bestow. Thus the Present is यजति or यजते । In forming the Perfect the following sūtra applies.

२४०८ । लिट्यभ्यासस्योभयेषाम् । ६ । १ । १७ ॥

वच्चादीना यक्षादीना चाभ्यासस्य सम्प्रसारणं स्यात्किञ्चि । इयाज ॥

2408 There takes place vocalisation of the semivowel of the reduplicate (abhyāsa) of both vachyādi (VI 1. 15) and grahādi (VI 1 16) words, when the affixes of लिट् follow.

Thus इयाज । In forming the Dual and Plural, the following sūtra applies.

NOTE Thus वच् उवाच, उवचिथ, स्वप्-सुप्वाप्, सुप्वपिथ, यज इयाज, इयजिथ, दुवप्-उवाप्, उवपिथ । As regards ग्रहादि verbs, ग्रह-जग्राह, जयद्विथ (there is no speciality in the case of this verb, as these forms would have been evolved without even this rule) ज्या जिज्यौ, जिज्यिथ, घयि-उवाय, and उवयिथ, व्यध विव्याध, विव्यधिथ, वश्-उवाश्, उवशिथ, व्यच विव्याच, विव्यचिथ, वश्च ववश्च and ववश्चिथ ॥

This vocalisation of the reduplicate is taught with regard to those affixes which are not कित् । With regard to कित् affixes, the Rule VI 1 15 will apply.

२४०९ । वचिस्वपिथजादीनां किति । ६ । १ । १५ ॥

वचिस्वपिथजादीनां च सम्प्रसारणं स्यात्किति । पुनः प्रसङ्गविज्ञानादादित्वम् । ईजतुः । ईजुः । इयजिथ इयज् । ईजे । यष्ट । यद्यति । इज्यात् । यजीष्ट । अयाजीत् । अयष्ट ॥

2409 The semivowels of the roots वच्, स्वप्, and यजादि verbs are vocalised when followed by an affix having an indicatory क ॥

Thus यज् + अतुस् (which is कित् by I. 2 5) = इज् + अतुस् = इज् इज् + अतुस् = ईजतुः । The reduplication takes place after vocalisation.

And as the rule of vocalisation is subsequent to that of reduplication in order, therefore by the maxim of परन्त्व 1 4 2, vocalisation will take place first and then reduplication, according to the maxim पुनः प्रसङ्गविज्ञानात्सिद्धम् "occasionally the formation of a particular form is accounted for by the fact that a preceding rule is allowed to apply again, after it had previously been superseded by a subsequent rule."

NOTE — The anuvṛtti of व्यङ् does not run into this sūtra. The root वच् includes the वच् परिभाषने of the Adādi class (II 54) and the वच् substitute of ब्रू (II 4 53) स्वप् is the root जिह्वप्, श्ये of the Adādi class (II 59) The यजादि verbs are the last nine roots of the Bhvādi class viz यज्, वप्, वह्, वस्, वेज्, व्येज्, ह्वेज्, वद् and विष् ॥ The semivowels of these eleven verbs are changed into the corresponding vowels, when an affix having an indicatory क is added to them Thus with the Past Participle affixes क्त and क्तवतु we have the following forms 1 वच्-उक्तः, उक्तवान्, (VIII 2 30,) 2 स्वप् = सुप्, सुप्तवान् 3 यज्, इष्टः, इष्टवान्, (VIII 2 36) 4 वप् उप्, उप्तवान् 5 वह् ऊढ, ऊढवान् (VIII 2 31, 40, VIII. 3 13 and VI 3. III) 6 वस्-ऊषित ऊषितवान्, (VII 2 56 VIII 3. 60) 7 वेज्-उतः, उतवान्, 8 व्येज्-सवीतः, सवीतवान्, 9 ह्वेज्, हूतः, हूतवान्, 10 वद् उदितः, उदितवान्, 11 दुष्प्रोषिव-शूनः, शूनवान् ॥

VI 4 98 So also अद्यन् in अद्यन्मोमदन्त पितर (Rig. I 82. 2). This is the Aorist form of अद् the घञ् is substituted for अद् (II. 4. 37): the Aorist sign is elided by II 4 80.

Thus ऊपुः । 2nd S उवसिथ or उवस्य । The First Future is वस्ता । The second Future is thus formed वस् + स्यति । Here the स् of ✓वस् is changed to त् by VII 4 49 S 2312 We have therefore, वत्स्यति । The Benedictive is उष्यात् । The aorist is अवात्सीत् । अवाताम् ॥
1054. ✓वस् is to live, to dwell Pie वसति । Per. उवस । ऊपुः । उवसिथ or उवस्य । II Fut वत्स्यति । Imperative वसतु । Imper अवसतु । Bene उष्यात् । Aorist अवात्सीत् । अवाताम् । अवात्सु । Caus. वासयति । Aorist अवोवसत् । Desi विवत्सति । Inf len वावस्ति । Yan luk वावस्ति । Imperfect अवावत् । Past Part. उपितवान् । Ger उपित्वा । Nouns वास्तव्यः । अमावस्यम् । आवासी । Pass उपितः । Aorist वसन्त । वासं । वस्तिः । वस्त्रम् । यासिः । वसुः । वसिष्ठः ॥
प्रवासी । वत्सरः । वस

वेज् १०५५ तन्तुसंताने । वयति-वयते ॥

1055 ✓वे is to weave
The Present is वयति । वयते । In the Perfect ✓वे is replaced optionally by ✓वय by the following sūtra.

२४११ । वेजो वयिः । २ । ४ । ४१ ॥

वा स्याल्लिटि । इकार उच्चारणार्थः । उवाय ॥

2411 When लिट् follows, वयि is optionally the substitute of

वेज् 'to weave'
The इ in वयि is for the sake of pronunciation only. The substitute is वय । Thus वय + यत् = वय + वय् + अ (VI. 1 8, S. 2177) = उय् + वय् + अ (VI 1 17 S 2408) = उवाय । In the dual we have वय + अतुः = उय् + अतुः ॥
The dual affix अतुस्, being कित् (I 2 5) the following sūtra would have applied and caused the vocalisation of य्, but it is not so by the sūtra that follows, namely S 2413

२४१२ । ग्रहिज्य । वयि व्यधिविचतिवृश्चतिपृच्छतिभृजतोनां डिति च । ६ । १ । १६ ॥

यथा किति द्विति च सप्रसारणं स्यात् । यकारस्य प्राप्ते ॥
2412 There is vocalisation of the semi-vowels of the following verbs, when an affix having an indicatory क् or ड् follows यद् 'to take', ज्य 'to become old', वेज् 'to weave', व्यध 'to strike', वज् 'to shine', वृश्च 'to cut', पृच्छ 'to ask', and भृज 'to cook, to fry'
व्यच 'to deceive', and vocalisation, which is however prevented by
The य requires

२४१३ । लिटि वयो यः । ६ । १ । ३८ ।

वयो यस्य सप्रसारणं न स्याल्लिटि । ऊपुः । ऊयुः ।

2413 In the substituted root वय (II 4 41), the य in the Perfect is not vocalised

The phrase सप्रसारणं is understood here. Thus उवाय ऊपुः, ऊयुः । The word लिट् is employed in this aphorism for the sake of subsequent sūtras, this one could have done well without it even.

Though the य is not vocalised, it is optionally replaced by व by the following sūtra.

२४९४ । परचास्यान्यतरस्या किति । ६ । १ । ३८ ॥

यद्ये। यस्य यो या स्यात्किति चिटि । अणुः । कणुः । यस्मात्तन्मावात्स्यसि नित्यमिदं । उदयिच । स्यान्निष्ठादेन लिखितम् । कपे । कट । यथादशमाये ॥

2414 Before the tense affixes of the Perfect that have an indicative क (I 2.5), for the य of यस् may optionally be substituted as यः ॥

Thus कयसुः or कयसुः कयुः or कयुः ॥

NOTE:—According to Lāṭakāli the phrase यस्मात् of this sūtra could have been dispensed with; this much would have been enough—अयस्य किति यस् । This य + यसुस् = या + या + यसुस् = ययसु and ययुः (if vocalisation being prohibited) In the alternative—या + यसुस् = उ + यसुस् = उ + उयस् + यसुस् (VI 1 1) = उयसुः कयुः ॥ Here there is vocalisation. In the case of यस् substitute the यः never vocalised so we have कयसुः, कयुः । Thus all the three forms have been evolved without using यस्मात् ॥

In the 2nd S. there is always दृढ अङ्गमेत in spite of VII 2 G S 2495 because ✓यस् is defective and can never be conjugated in the First Future with तसि । Thus we have उदयिच ॥

The defective root यस् being the substitute of यस् is considered to have an indicative य by I 1 ५८ S. 49 and so is conjugated in the Paśma and Atmane both. Thus Atmane—Perfect is कपे or कपे ॥

When there is no यस् substitution for य in the Perfect the following sūtra applies

२४९५ । येज् । ६ । १ । ४० ॥

येजो न संज्ञायं स्यान्मिति । यये । ययुः । ययुः । ययिच-ययिच । यये । याता । अयात् । यासीत् । अयासीत् ॥

2415 The semivowel of ये 'to weave' is not vocalised in the Perfect

Thus यये। ययुः ययुः । The root belongs to यञादि class and would have been vocalised before क्तिन् affixes by VI 1 15; and before नञ् क्तिन् affixes the reduplicated syllable of the Perfect would have been vocalised by VI 1 17. Both vocalisations are prohibited here

1035 ✓Yen to weave. Pre ययति । A ययते । Per उयय or यये । Dual, कयसुः or कयसुः । कयुः or कयुः । 2nd S उदयिच । कययुः । कय । उदयय or उदय । अयिच । कयिच । A. कपे । A. अयाते । A. कयिद्वये or यये । A. कयिच । I Fut. याता । A. याता । II Fut. यास्यति । A. यास्यते । Imperative ययतु । A. ययताम् । Imper. अययतु । A. अययत । Pote ययेत् । A. ययेत् । Bene. अयात् । A. यासीत् । Caus. याययति । Aorist अयययत् । Desi. ययामति । A. ययामते । Inteo याययते । Yau luk याययति or यायति । यायते । यायति । Imperative याययिच । Adj. यायीयः । यायः । Nouns:—सयुयय ॥

कपेल् १०५६ सचरये । व्ययति ॥

1036 ✓Vyen to cover

The Present is व्ययति । In the Perfect the sūtra VI 1 45 S. 2370 required the य to be changed into चा; but the following sūtra prevents that

८४९६ । न ध्यो लिटि । ६ । १ । ४६ ॥

येष्वचार्यं न स्यान्निति । वृद्धिः । परमपि घनादि शेषे आधित्या यस्य सम्प्रसारणम् । उभयेषां लक्ष्यसामर्थ्यात् । अन्यथा घद्यादीनां घत्यादीनां चानुवृत्त्यै सिद्धे किं तेन । विद्याय । विद्यातुः । विद्युः । 'वृद्धनर्वात्' (२३८४) इति नित्यमिदं । विद्यायि । विद्याय । विद्ये । व्याता । वीयान् । व्यासीष्ट । अयासीत । अयास्त ॥

2416. There is not the substitution of वा for the Diphthong of the root व्य when the affixes of the Perfect follow.

Thus सविद्याय, सविद्यायि । The reduplicate of the Perfect is vocalised here by VI 1 17. The Vriddhi in सविद्याय takes place by VII, 2 115 before the लिट् affix लृत् ॥

Though in the reduplicate, the वृ required to be elided by VII. 4. 60. S. 2179 because it is subsequent to the rule of samprasāraṇa, yet the latter prevails and the व is vocalised to वृ । (Had VII. 4. 60 S. 2179 applied then the vocalisation would have been of वृ ।) This we do, because of the word ubhayeshām being used in the sūtra VI, 1. 17 S. 2408. For there was no necessity of using this word in the sūtra VI 1 17, S. 2408, as the anuvṛtti of Vachyādi and grādi was already current in it.

Though the phrase सम्प्रसारणम् could have been supplied into this sūtra by the context and the governing scope of the preceding sūtras, its express mention in this sūtra is for the sake of indicating, that the rule of vocalisation supercedes even the rule of घनादि शेषः VII. 4 60, the vocalisation must take place at all events. Thus व्ये + लृत् = व्ये + व्ये + अ । Here by VII 4, 60, the second consonant य of व्ये ought to have been elided, and the equation would have stood वे + व्ये + अ and there would have been vocalisation of व by VI, 1. 17, S. 2408. But that is not intended. There is vocalisation of व and we have विद्याय । In fact the universal maxim of vocalisation is — "The samprasāraṇa and the operation dependent on it possess greater force than other operations which are simultaneously applicable."

1056 ✓ Vyākṛ to cover Pre. व्यपति । A. व्यपते । Per. विद्याय । A. विद्ये । विद्यातुः । A. विद्याते । विद्युः । विद्यायि । A. विद्याये । A. विद्याये or विद्याहे । विद्याय । A. विद्याये । I Fut. व्याता । A. व्याता । II Fut. व्यास्यति । A. व्यास्ये । Imperative व्यपतु । A. व्यपताम् । Imper. अयापतु । A. अयापत । Potent. व्यपेत् । A. व्यपेत । Bene. वीयान् । A. व्यासीष्ट । Aorist अयासीत् । अयाप्ताम् । A. अयास्त । Caus. व्यापयति । Desl. विद्यामति । A. विद्यामते । Imper. वीयान् । Imper. व्यापयति or व्यापयति । Dual व्यापयतः । Plural. व्यापयति । Adj. व्यापय । व्यापन् । व्याप्यम् । Noun - नीतिः ॥

and गुणः । This and the last mûtra are one in the original of Pinol they have been divided into two by the authority of a Vartika

The root $\sqrt{\text{g}}$ is vocalised first and then reduplicated. In other words when such an affix follows which will cause reduplication then $\sqrt{\text{g}}$ becomes $\sqrt{\text{gu}}$ by vocalisation first, and it is reduplicated afterwards. For the purposes of reduplication $\sqrt{\text{g}}$ is the proper stem. Thus $\sqrt{\text{g}}$ Dual $\sqrt{\text{gu}}\sqrt{\text{gu}}$ (11 4 773 271) Pl $\sqrt{\text{gu}}\sqrt{\text{gu}}$; 2nd S $\sqrt{\text{gu}}\sqrt{\text{gu}}$ or $\sqrt{\text{gu}}\sqrt{\text{gu}}$; 3rd S $\sqrt{\text{gu}}\sqrt{\text{gu}}$; First Future $\sqrt{\text{gu}}\sqrt{\text{gu}}$; Ben $\sqrt{\text{gu}}\sqrt{\text{gu}}$; A $\sqrt{\text{gu}}\sqrt{\text{gu}}$. In forming the Aorist the following applies:

२४१८ । लिपिसिद्धिहरः । ३ । १ । ५३ ॥

सम्यक् भवेत् स्यात् ॥

2418 After the verbs **स्मृ** 'to paint, स्मृ to sprinkle and **हृ** 'to call,' **ए** is the substitute of **ए** when **ए** follows signifying the agent.

NOTE :—Thus अमिषम् he painted or wrote अमिषम् he sprinkled' and अद्भुत
he called or challenged

But there is oil in the Almanejada.

८४१६ । आत्मनेपदेष्वन्यसाम्याम् । ३ । १ । ५४ ॥

यातो माण । यत्त । यत्ताम् । यत्तु । यत्त । यत्ताम् ।

2419 After the verbs *for* *for* and *for* *for* is optionally the substitute of *for* when ho affixes of the Atinaneпада follow

Thus (चमिपत or चमिप he pained चमिपत or चमिप he sprinkled,) चमिपत or चमिप the challenged. There is citation of चमि by VI 4 41 S 23,

1037 ✓ *live* । To vie with *conteste* 2 To call by name *Pre* *हुनि* । A
हुने । *For* *हुना* । A *हुनुये* । *हुनुवः* । A *हुनुयाने* । *हुनुवि* (*ly gna of 3*) or *हुनाय* ।
A *हुनुवि* । A *हुनुविअ* or *दये* । I *हुत* *हुता* । A *हुतास* । I *हु* *हुयति* । A *हुयते* ।
Imperative *हुतु* । A *हुनाम* । *Imper* *अहुत* । *Poleb* *हुयेत* । *Heu* *हुयत* । A *हुताय* ।
Aorist *अहुत्* । *अहुम* । A *अहुत्* । A *अहुम* । A *अहुत्* । Or *अहुत* । A *अहुत* ।
तम् । A *अहुत* । *Cab* *हुतयति* । *Aor* *अहुतयत्* । *Dual* *अहुतयताम्* । *अहुतयत* ।
Done ।—*आहु* । *निद* । *विद* । *आहाय* । *आहु* । *आहुति* । *भुति* ॥

अथ ह्य परस्मैपदिने । ॥

वद १०५८ व्यक्ताया याप्ति । अथ वदति । उवाच । क्वत्तु ।
उवाचि । यद्विना । व्याप्त । 'यदग्रज' (२२६०) इति एहि । अथादीत ॥

The next two roots are Parasmalpadl

1058 ✓ *Yāsa* to speak distinctly. *Pro.* यदति । *Per.* याद । कदत्तुः । कदुः ।
 उदितुः । उवाव or उवव । कदितुः । I Fut. यदितुः । II Fut. यदितुः । Imperative यदतुः ।
 Imper. चवत् । P. I. तु । *Bene.* उवात् । Aorist चवादीत् । Here the *viddhi* is
 by VII 2. 3 S 2267. Caus. यादयति । Aorist चयीयत् । A. यादयते । Aorist. चयीयत ।
 Deat. चिवादि । Inten. यावयते । *Yā* Inf. यावदीति or यावति । *Locus* — चवत् ।
 चवादी । चवत् । चवदी । चवत् । चवत् । चवत् । चवत् । चवत् । चवत् । चवत् ।

इमे। श्वि १०५६ गतिधृष्टपोः । खय्यसि ॥

1059 ✓ Tuo'ri 1 to go 2 increase.

The Present is $\text{स्यु} + \text{अ} + \text{ति} = \text{स्युति}$: In the Perfect there is vocalisation optionally by the following

२४२० । विभाषा श्वेः । ६ । १ । ३० ॥

प्रवयतेः संप्रसारणं वा स्याल्लिटि यद्विच । शुशाव । शुशुवतुः । प्रवयतेलित्यभ्यासलक्षण । प्रतिषेधः । तेन 'लित्यभ्यासस्य-' (२४०८) इति संप्रसारणं न । शिशवाय । शिशिवयतु । प्रवयिता । प्रवयेत् । श्रूयात् । 'लृस्तम्भु-' (२२६१) इत्यङ्, वा ॥

2420 There is optionally the vocalisation of the semivowel of श्वि before the affixes of the Perfect and the Intensive

The phrases लिङ यडाः and संप्रसारणं are to be read into this sūtra Thus शुशावे । श्वि + यल् = (शृ + यल् VI 1 30) = शु + यल् (VI. 1. 108) = शु + शु + अ (VI. 1. 8) = शुशाव । (with viddhi) Or शिशवाय, शुशुवतु or शिशिवयतु । So also in the Intensive as शिशूयते or शश्वीयते । The root श्वि would not have taken vocalisation before यङ् by any previous rule, this sūtra teaches optional vocalisation. The root would have taken vocalisation before लिङ् which is a कित् affix, invariably by VI 1 15, this sūtra modifies that by making the substitution optional

Vārtika In the alternative, when the root does become vocalised, the reduplicate is also not vocalised in spite of VI 1 17 This explains the form शिशवाय, which by VI 1 17 would have been शुशवाय ॥

The Aorist is optionally formed by अङ् (III. 1 58. S. 2291) when the Aorist is formed by अङ्, the following sūtra applies

२४२१ । श्वयतेरः । ७ । ४ । ११ ॥

प्रवयतेरिक्कारस्याकार स्यादङि । परकथम् । अश्वत् । अश्वताम् । अश्वन् । 'विभाषा वटव्योः' (२३७५) इति चङ् । इयङ् । अशिशिवयत् । 'हयन्त-' (२२६६) इति न वृद्धिः । अश्वीत् । वृत् । यजादयो वृत्तः । श्वादिस्त्वाकृतिगणः । तेन लुचुम्पतोत्यादिसम्यक् ॥

2421 The अ is substituted for the final of श्वि in the अङ् Aorist

As अश्वत्, अश्वताम्, अश्वन् । For the अ of the stem and the अ of the affix there is the single substitute of the last by VI 2 97 See III 1, 58.

Optionally the Aorist is formed by reduplication (चङ्) by III 1 49. S. 2375 Thus अशिशिवयत् । Here there is इयङ् substitution by VI 4 77 S 271, as it is antaranga and therefore stronger than guna

When the ordinary Aorist is formed with सिच्, then by VII 2 5 S. 2299 there is no Vriddhi and we get the form अश्वयीत् ॥

वृत् 'End' Here end the yajadi roots.

The Bhuādi class is an Akṛtigana All roots not otherwise classified fall under this class As लुचुम्पति &c

1059 ✓ Tuoſvi 1 to go 2 to increase Pre श्वति । Per. शुशाव । शुशुवतु । शुशुव । शुशिवय । शुशुवयु । शुशुव । or शुशाव । शुशुविव । शुशुविम । शिशवाय । शिशिवयतुः । शिशिवयु । शिशवयिथ । शिशवयथु । शिशवाय or शिशवय । शिशवयिव । शिशवयिम । I Fut प्रवयिता । II Fut प्रवयिष्यति । Imperative प्रवयतु । Imper. अश्वयत् । Potent प्रवयेत् । Bene श्रूयात् । Aorist, अश्वयत् । अशिशिवयत् । अशिशिवयताम् । अशिशिवयन् । अशिशिवयः । अशिशिवयम् । अशिशिवय । अशिशिवयाव । अश्वयीत् । अश्वयिष्टाम् । Desi शिशिवयिष्यति । Inten. अश्वीयते, शिशूयते, Yan luk शिश्वीयति or शिश्वेति । Dual शिश्वतः । Pl शिश्वयति । Past. Part Passive शूनः । Aot. शूनवानः । Nouns - प्रवयुः । प्रवन् 'dog.' । श्वापदः ॥

इति लिङ्गम्वादिप्रकरणम् ॥ Here ends the conjugation of roots belonging to the Bhuādi class.

